

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

65. aastakäik

6. aprill 2022

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitused ja arvamused

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 565. istungjärk – *Interactio*, 8.12.2021–9.12.2021

2022/C 152/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jaeettevõtete võimalused digiüleminekuks ja selle eelised Euroopa tarbijatele“ (omalgatuslik arvamus)	1
2022/C 152/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „SKPd täiendavad meetmed majanduse edukaks taastamiseks ning kestliku ja vastupidava ELi majanduse saavutamiseks“ (omalgatuslik arvamus) . . .	7
2022/C 152/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Äriühingu tulumaksu roll äriühingu üldjuhtimises“ (omalgatuslik arvamus)	13
2022/C 152/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Vabatahtlikud – Euroopa tulevikku kujundavad kodanikud“ (omalgatuslik arvamus)	19
2022/C 152/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kuidas tagada noortele inimväärne töö ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade nõuetekohase väljatöötamise kaudu“ (omalgatuslik arvamus)	27
2022/C 152/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ebatüüpiline töö ja platvormiühistud tööstuse digiüleminekul“ (omalgatuslik arvamus)	38
2022/C 152/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kuidas saavad ressursi- ja energiamahukad tööstusharud kasutada ära ELi taastekava sotsiaalselt vastuvõetavaks süsinikuheite vähendamiseks ja digiüleminekuks“ (omalgatuslik arvamus)	44

2022/C 152/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Struktuuriliste ja valdkondlike muutuste ennetamine ning tööstuskultuuri ümberkujundamine – taastumise ja vastupidavuse uued piirid Euroopa eri osades“ (omaalgatuslik arvamus)	50
2022/C 152/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Demokraatia ja õigusriigi ühistel väärtustel põhinev tugev Atlandi-ülene partnerlus, mis võimaldab tulla toime ülemaailmsete katsumustega ja säilitada rahvusvahelist korda“ (omaalgatuslik arvamus)	56
2022/C 152/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Toiduäri strateegiate ja toimingute vastavusse viimine kestliku arengu eesmärkidega COVID-19-järgseks kestlikuks taastumiseks“ (omaalgatuslik arvamus)	63

III Ettevalmistavad aktid

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee täiskogu 565. istungjärg – *Interactio*, 8.12.2021–9.12.2021

2022/C 152/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa Komisjoni suunised desinformatsiooni tegevusjuhendi tugevdamise kohta““ (COM(2021) 262 final)	72
2022/C 152/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2020. aasta konkurentsipoliitika aruanne““ (COM(2021) 373 final)	77
2022/C 152/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2014/53/EL raadioseadmete turul kättesaadavaks tegemist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (COM(2021) 547 final – 2021/0291 (COD))	82
2022/C 152/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2017/746 teatavaid <i>in vitro</i> diagnostika meditsiiniseadmeid käsitlevate üleminekusätete osas ja seoses asutusesiseseid seadmeid käsitlevate nõuete kohaldamise edasilükkamisega“ (COM(2021) 627 final – 2021/0323 (COD))	85
2022/C 152/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist“ (COM(2021) 420 final – 2021/0239 (COD)); „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb rahaülekannetes ja teatavates krüptovaraülekannetes edastatavat teavet (uuesti sõnastatud)“ (COM(2021) 422 final – 2021/0241 (COD)) ja „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv mehhanismide kohta, mille liikmesriigid peaksid kehtestama, et hoida ära finantssüsteemi kasutamist rahapesu või terrorismi rahastamise jaoks, ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv (EL) 2015/849“ (COM(2021) 423 final – 2021/0250 (COD))	89
2022/C 152/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kestlikule majandusele ülemineku rahastamise strateegia““ (COM(2021) 390 final)	97
2022/C 152/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa roheliste võlakirjade kohta“ (COM(2021) 391 final – 2021/0191 (COD))	105

2022/C 152/18	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 ja direktiivi 2014/59/EL seoses selliste globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate gruppide usaldatavusnõuetekohase käsitlemisega, kes kohaldavad mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamise strateegiat ning omavahendite ja kõlblike kohustuste miinimumnõude täitmiseks kõlblike instrumentide kaudse märkimise metoodikat“ (COM(2021) 665 final – 2021/0343 (COD))	111
2022/C 152/19	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „COVID-19 pandeemiast saadud varajased õppetunnid““ (COM(2021) 380 final)	116
2022/C 152/20	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus Euroopa noorteaasta 2022 kohta“ (COM(2021) 634 final – 2021/0328(COD))	122
2022/C 152/21	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2018/1999 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/70/EÜ seoses taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamisega ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv (EL) 2015/652“ (COM(2021) 557 final – 2021/0218 (COD))	127
2022/C 152/22	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse energiatõhusust (uuesti sõnastatud)“ (COM(2021) 558 final – 2021/0203 (COD))	134
2022/C 152/23	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse alternatiivkütuste taristu kasutuselevõttu ja millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/94/EL“ (COM(2021) 559 final – 2021/0223 (COD)) ja „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Strateegiline kasutuselevõtukava täiendavate meetmetega, millega toetatakse alternatiivkütuste taristu kiiret kasutuselevõttu““ (COM(2021) 560 final)	138
2022/C 152/24	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse taastuvkütuste ja vähese CO ₂ heitega kütuste kasutamist meretranspordis ning millega muudetakse direktiivi 2009/16/EÜ“ (COM(2021) 562 final – 2021/0210 (COD))	145
2022/C 152/25	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ seoses lennunduse panusega kogu ELi majandust hõlmavasse heitkoguste vähendamise eesmärki ja üleilmse turupõhise meetme asjakohase rakendamise“ (COM(2021) 552 final)	152
2022/C 152/26	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse kliimameetmete sotsiaalfond“ (COM(2021) 568 – 2021/0206 (COD))	158
2022/C 152/27	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus meetmete kohta, mida kohaldatakse selliste veoettevõtjate suhtes, kes hõlbustavad Euroopa Liidu territooriumile ebaseadusliku sisenemisega seotud inimkaubandust või rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist või osalevad selles“ (COM(2021) 753 – 2021/0387 (COD))	166
2022/C 152/28	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uus ELi metsastrateegia aastani 2030““ (COM(2021) 572 final)	169

2022/C 152/29	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ, millega luuakse liidus kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, otsust (EL) 2015/1814, mis käsitleb ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi loomist ja toimimist, ning määrust (EL) 2015/757“ (COM(2021) 551 <i>final</i> – 2021/0211 (COD)) ning „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse otsust (EL) 2015/1814 seoses lubatud heitkoguse ühikute kogusega, mis lisatakse ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi kuni 2030. aastani“ (COM(2021) 571 <i>final</i> – 2021/0202 (COD))	175
2022/C 152/30	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism“ (COM(2021) 564 (<i>final</i>) – 2021/0214 (COD))	181
2022/C 152/31	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2018/842, milles käsitletakse liikmesriikide kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heidet aastatel 2021–2030, millega panustatakse kliimameetmetesse, et täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused“ (COM(2021) 555 <i>final</i> – 2021/0200(COD))	189
2022/C 152/32	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2018/841 kohaldamisala osas, lihtsustades täitmiseeskirju, kehtestades liikmesriikidele 2030. aastaks eesmärgid ja võttes kohustuse saavutada ühiselt 2035. aastaks maakasutus-, metsandus- ja põllumajandussektoris kliimaneutraalsus, ning määrust (EL) 2018/1999 seire, aruandluse, edusammude jälgimise ja läbivaatamise parandamise osas“ (COM(2021) 554 <i>final</i>)	192
2022/C 152/33	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1021 (püsivate orgaaniliste saasteainete kohta) IV ja V lisa“ (COM(2021) 656 <i>final</i> – 2021/0340 (COD))	197

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

**EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 565. ISTUNGJÄRK –INTERACTIO,
8.12.2021–9.12.2021****Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jaeettevõtete võimalused digiüleminekuks ja selle eelised Euroopa tarbijatele“****(omalgatuslik arvamus)**

(2022/C 152/01)

Raportöör: **Felipe MEDINA MARTÍN**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 Omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	18.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	190/1/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt asjaolu üle, et komisjoni hiljuti esitletud Euroopa tööstusstrateegia läbivaatamisel käsitatakse jaemüügisektorit Euroopa taastamise seisukohast strateegilise ökosüsteemina. Komitee on seisukohal, et ökosüsteemil põhinev lähenemisviis loob asjakohase raamistiku, mis kajastab ühelt poolt sektorite ja ettevõtjate vahelisi keerulisi vastastikuseid seoseid ühtsel turul teatud väärtusahelates ja teiselt poolt vajadust toetada neid digipöörde ja kestlikkusele ülemineku edukal omaks võtmises ning panustamises majanduse taastamise strateegiasse. Komitee märgib, et jaemüügieettevõtjate algatused, millega toetatakse rohe- ja digipööret uutesse tehnoloogiatesse investeerimise kaudu on olulisused, mitmekülgsed ja ulatuslikud, et rahuldada tarbijate uusi nõudlusi ja vajadusi.

1.2. Euroopa jaemüügisektor kui Euroopa suurim eraõiguslik tööandja on digipöörde keskmes, mida kiirendas märkimisväärselt COVID-19 pandeemia. Digipöörde muudab põhjalikult jaemüügi ärimudeleid, kuid ka suhtlust klientidega ning kõige edukamatel ettevõtjatel õnnestub sujuvalt põimida nii veebikeskkond kui ka veebiväline keskkond ühtseks omnikanaliks. Komitee on viidanud sellele, et kaks kolmandikku jaemüüjatest ei olnud enne COVID-19 veebis aktiivne ning et pandeemia on näidanud, kui oluline on eri müügikanalite kasutamise strateegia paljude ettevõtjate, iseäranis VKEdes – kuid mitte ainult nende – ellujäämiseks.

1.3. Komitee rõhutab, et üks peamisi probleeme, millega jaemüügisektor silmitsi seisab, on veebis võrdsete tingimuste puudumine võrreldes kolmandate riikide kauplejatega. See loob ebaausa konkurentsi ELi kauplejatele, kes järgivad liidu eeskirju, mille kohaselt peavad tarbijatele müüdavad tooted olema ohutud ja tuleb austada tarbijate õigusi.

1.4. Komitee nõustub, et Euroopa vajab jaemüügisektori jaoks usaldusväärset ja laiahaardelist digipoliitikat, et kasutada ära võimalusi, mida digitaalne innovatsioon pakub Euroopa konkurentsivõime suurendamiseks. Rohepöörde rongile hüppamine annab samal ajal jaemüügisektorile võimaluse aidata tarbijatel teha oma tarbimises kestlikumaid valikuid. Komitee rõhutab, et tõeline ühtne turg ning tõhusad ja tulemuslikud piiriülesed õigusaktid aitavad jae- ja hulgimüügisektoril pidada sammu tarbijanõudlusega ning konkureerida üleilmselt konkurentsitihedas ja üha digitaalisemas keskkonnas.

1.5. Komitee toetab jae- ja hulgimüügisektori sotsiaalpartnerite ühisavaldust Euroopa kaubanduspaktis, milles kutsutakse ELi üles aitama sektorit, et see saaks tõsta oma pikaajalist vastupanuvõimet, võttes kasutusele sihtotstarbelised toetusmeetmed ning kiirendades digi- ja rohepööret. Komitee tunnistab, et jaemüügikauplustel on suur roll linnakeskuste ja maakogukondade vitaalsuse säilitamisel. Komitee kutsub komisjoni üles kaaluma võimalusi taastekavadest lähtuva integreeritud majanduse taastamise ja tööstusstrateegia loomiseks, mis kajastaks teenuste ja tootmise vastastikku tugevdavat rolli majanduskasvu ja ELi tõhusa toimimise edendamisel ning jaekaubanduse digiülemineku toetamisel, pöörates erilist tähelepanu VKEdele.

1.6. Komitee nõuab, et ELi institutsioonid ja liikmesriigid kujundaksid ümber tööhõivet ja oskusi toetavad meetmed ning investeeriksid tulevaste jaettevõtete töötajate oskustesse, parandades kutse- ja hariduskoolitust, toetades individuaalset õppimist ja sotsiaalmajanduse sektorit, toetades uutele töökohtadele õppekontode loomist, toetades ettevõtteid nii, et nad saaksid säilitada suure osa oma tööjõust, koolitades neid kasutama digitehnoloogiat. Ümberõpe võib anda teistele võimaluse leida töövõimalusi teistes sektorites. Komitee nõustub, et tehisintellekt ja robotika laiendavad ja võimendavad majanduse digiülemineku mõju tööturule ning võivad aidata kaasa majanduslikule ja sotsiaalsele arengule.

2. Sissejuhatus

2.1. Jaemüügisektor, mis hõlmab jaemüügikauplusi (ettevõtjalt tarbijale) ja hulgimüügiettevõtjaid (ettevõtjatevaheline kaubandus), on suurim eraõiguslik tööandja Euroopas, kes pakub seitsmest töökohast ühe ja selles sektoris tegutseb iga neljas Euroopa ettevõtja. Jae- ja hulgimüüjad on vahelüli Euroopa Liidu tootjate ja 450 miljoni tarbija vahel.

2.2. Jaekaubandus on tarbijanõudlusel põhinev sektor. See on mitmekesine sektor, mis hõlmab veebipoode ja traditsioonilisi kauplusi, kus müüakse tarbijatele toitu ja esmatarbekaupu ning see sektor on tarbijate jaoks kiiresti muutumas eri müügikanaleid kombineerivaks ärimudeliks. 99 % sektori ettevõtjatest on VKEd, mis püüavad leida ühtsel turul oma niši ja jääda ellu vägagi tiheda konkurentsiga turul, pakkudes paindlikkust innovatsiooniks ja katsetamiseks, ning tehes seejuures seda, mida nad kõige paremini oskavad – teenindades oma kliente.

2.3. Euroopa jaemüügisektor on digipöörde keskmes. COVID-19 pandeemia kiirendas seda protsessi märkimisväärselt. Paljud tarbijad pidid ostma oma esmatarbekaupu internetist, sest kauplused olid suletud. Kuigi toidupood jäid tihti avatuks, kehtisid nende suhtes ranged piirangud, mis tekitasid suuri kulusid seoses vajadusega tagada tarbijate ja töötajate turvalisus. Paljud jaemüüjad, kel ei olnud eelnevalt veebipoode, pidid alustama toodete pakkumist veebis, et jõuda klientideni ka liikumispiirangute kehtimise ajal. Tihtipeale olid internetipõhised kauplemiskohad VKEde jaoks ainus võimalus, kuidas kiiresti veebis müümist alustada ja eeldatavasti jätkub see tendents lähitulevikus tõusvas joones.

2.4. Samas loob rohepöore jaemüügile võimaluse, võimaldades sektoril ümber kujundada ärimudeleid, pakkuda alternatiivseid tooteid ning toetada inimesi ja suunata neid kestlikuma eluviisi suunas. Selle näol on tegemist nii ühiskondlikele muutustele vastamisega kui ka nende põhjustamisega. Lisaks tarbijate ja reguleerivate asutuste kasvavale nõudlusele kestlikumate alternatiivide järele annab rohepöore võimaluse uuesti läbi mõelda viisid, kuidas ühiskond tooteid toodab, valmistab, müüb, kasutab ja kasutuselt kõrvaldab.

3. Digipöore

3.1. Digipöore muudab põhjalikult jaemüügi ärimudeleid: see muudab suhtlust tarbijatega, turustamist, tarneahelat ennast ja tarneahela vahendusel liikuvat teavet ja palju muud. Traditsiooniliselt tegeleb kõnealune sektor toodete edasimüügiga, kuid see on kujunemas üha enam tugiteenuste osutajaks, mis hõlmavad edasimüüki, andmete loomist ja nende töötlemist ning olulisel määral tehisintellekti kasutamist. See on oluline, et rahuldada tarbijanõudlust ja teha asjakohasemaid personaliseeritud pakkumisi.

3.2. Kuigi paljud räägivad ikka veel veebis ja väljaspool veebi paiknevatest müügikanalistest, lõimivad kõige edukamad ettevõtjad sujuvalt nii veebikeskkonnad kui ka veebivälised keskkonnad ühtseks omnikanaliks, pakkudes seeläbi tarbijale terviklahendust. See suurendab omakorda konkurentsi eri ärimudelite vahel ning suurendab tarbijate valikuvõimalusi ja läbipaistvust, töökohtade loomist ja majanduskasvu.

3.3. Üks peamisi probleeme, millega jaemüügisektor silmitsi seisab, on internetis võrdsete võimaluste puudumine võrreldes kolmandate riikide kauplejatega. Mõnda neist probleemidest on juba käsitletud komisjoni erinevates algatustes. Meedias on korrapäraselt ilmunud teateid selle kohta, et kolmandate riikide kauplejate poolt veebis müüdnud tooted ei vasta ELi eeskirjadele, või need on lausa ebatavalised või ohtlikud. See tekitab ebaausa konkurentsi ELi kauplejatele, kes järgivad liidu eeskirju, mille kohaselt peavad tarbijatele müüdavad tooted olema ohutud ja tuleb austada tarbijate õigusi. Probleemi süvendab turujärelevalve ja tollikontrolli puudulikkus, millele lisanduvad õigusnormide täitmisega seotud suured kulud seaduskuulekate kauplejate jaoks. Tarbijate jaoks on raske seista vastu kiusatusele osta madalama hinnaga kaupu. Ühe 2020. aastal läbi viidud uuringu kohaselt on peaaegu 70 % ELi tarbijatest, kes sooritavad piiriüleseid oste, ostnud tooteid Hiinast – 2014. aastal oli see näitaja ligikaudu 15 %⁽¹⁾.

3.4. Jae- ja hulgimüüjad teevad uuendusi, kohanevad muutustega ja katsetavad, et uurida uusi tooteid, teenuseid ja ärimudeleid, et pidada sammu klientide nõudmistega. Rohkem kui kaks kolmandikku jaemüüjatest ei olnud enne COVID-19 veebis aktiivne ning pandeemia on näidanud, kui oluline on eri müügikanalite kasutamise strateegia paljude ettevõtjate, iseäranis VKEd – kuid mitte ainult nende – ellujäämiseks.

3.5. Digitaalne innovatsioon suurendab Euroopa konkurentsivõimet kogu maailmas. Juba iga teine tarbija Euroopas teeb oma ostud veebis, kulutades kokku 424 miljardit eurot aastas⁽²⁾, ent internetis tehtud ostud varieeruvad märkimisväärselt tooteliikide lõikes. Praegu ostab 15 % klientidest kaupu piireüleselt ja vaid 7 % VKEdest müüvad kaupu väljaspool oma auskohariiki. Euroopa vajab jaemüügisektori jaoks usaldusväärset ja laiahaardelist digipoliitikat, et kasutada ära võimalusi ja tagada, et sellesse protsessi oleks kaasatud kõik ettevõtjad, et paraneksid nende töötajate töötingimused ja et tarbijad tajuksid jaemüügi digiülemineku selget kasu kogu Euroopas ning samas säiliks tarbijakaitse kõrge tase kõikides müügikanalites.

4. Rohepöörde

4.1. COVID-19 kriisi tõi esile tarbijate suurenenud nõudluse kestlike toodete ja ettevõtlusviiside järele. Jaemüüjad ja hulgimüüjad tegutsesid olulise ühenduslülina lõpptarbijate jaoks, mängides olulist rolli nõudluse prognoosimisel ja ergutamisel kestlikumate, ringlussevõetavate ja/või korduskasutatavate toodete ja pakendite järele. Jae- ja hulgimüüjad on juba mitmeid aastaid aktiivselt tegelenud kestliku tarbimise toetamise ja CO₂ heite vähendamisega oma tootmisprotsessides ja tarneahelates. Sektoris rohepöörde edendamisel tuli neil aga seista silmitsi kõrgete püsikulude ja madalate kasumimarginaalidega.

4.2. Jaemüügisektor annab suure panuse jäätmete kogumisse ja ringlussevõttu. Laiendatud tootjavastutuse süsteemid põhinevad konkreetse jäätmevoos mahul, mille ettevõtja viib turule, kus nad tegutsevad. See vastutus ei ole nii selge, kui ELi turule toovad tooteid kauplejad, kelle asukoht ei ole ELis, või kui tarbijad teevad seda otseimpordi kaudu. Sellistel juhtudel toimub jäätmevoogu sisenevate tootejäätmekogumise ringlussevõtt või eemaldamine Euroopa jaemüüjate kulul. Nende hulka kuuluvad ka jäätmed, mille on tekitanud kolmandate riikide käitajad, kes ei maksa midagi. Vaja on teha tihedamat koostööd elektri- ja elektroonikaseadmete romude süsteemide (WEEE) ja väljaspool ELi registreeritud, veebimüügiga tegelevate müüjate vahel, ühtlasi on vaja astuda samme, et teavitada neid ettevõtjaid laiendatud tootjavastutuse süsteemidest tulenevatest kohustustest. Tarbijate teadlikkus ringlussevõtu protsessidest ja nende kuludest on samuti ülioluline, et muuta veebist ostude tegemise mõju läbipaistvamaks.

5. Oskused

5.1. Komitee toetab jae- ja hulgimüügisektori sotsiaalpartnerite – UNI Europa ja EuroCommerce'i – 8. aprilli ühisavaldust, milles pooldatakse Euroopa kaubanduspakti⁽³⁾. Selles dokumendis rõhutatakse COVID-19 kriisi enneolematut mõju jae- ja hulgimüüjate elujõulisusele ning nende tööjõu vastupanuvõimele. Sotsiaalse partnerluse traditsioon ja kohandatud töökorralduse levik nendes sektorites, mille aluseks on tihti kollektiivlepingud, võimaldasid ettevõtjatel tõhusalt toime tulla ootamatute ja äärmuslike muudatustega kohanemisel nn uues normaalsuses. Sotsiaalpartnerid tegid ELile ja valitsusasutustele ettepaneku Euroopa kaubanduspakti vastuvõtmiseks, et aidata sektoril parandada oma pikaajalist vastupanuvõimet sihipäraste toetusmeetmete ning digi- ja rohepöörde kiirendamise kaudu.

⁽¹⁾ „E-commerce in Europe“, 2020.

⁽²⁾ <https://www.eurocommerce.eu/about-us/the-narratives.aspx>.

⁽³⁾ 8. aprill 2020 – UNI Europa ja EuroCommerce'i ühisavaldus.

5.2. McKinsey Global Institute'i (*) hiljuti avaldatud aruande kohaselt on COVID-19 ja automatiseerimine seadnud jae- ja hulgimüügisektoris ohtu rohkem kui viis miljonit töökohta. See võib mõjutada väga paljusid nendes sektorites töötavaid naisi ja noori. EL ja liikmesriigid peavad lisaks majanduse stabiliseerimisele investeerima töötajate oskustesse, nt täiendatud kutseõppe ja hariduse omandamise, samuti isiklike õppekontode ja ümberõppe kaudu. Sihtotstarbeline oskuste täiendamine võimaldaks sektoril säilitada suurema osa oma tööjõust, koolitades neid kasutama digitehnoloogiat, samas võib ümberõpe võimaldada teistele juurdepääsu töövõimalustele teistes sektorites.

5.3. Seetõttu on vaja ELi tööhõive ja oskuste toetusmeetmed ümber kujundada, et need võimaldaks kergelt ja kiirelt rahastada selle sektori ümberkorraldamist ja tulla toime muutuvate vajadustega oskuste järele, mis on tingitud COVID-19 põhjustatud turumuutuste kiirenemisest. Taastamiskavasid tuleb kasutada nii jaemüügi- kui ka hulgimüügisektori töötajate oskuste laiendamiseks samal viisil nagu seda tehakse avaliku sektori töötajate puhul.

6. Tööstusstrateegia – jaemüügi ökosüsteem

6.1. Euroopa Komisjoni hiljuti esitatud ajakohastatud tööstusstrateegias (†) keskendutakse uutele olulistele ökosüsteemidele, sealhulgas jaekaubandusele ja põllumajanduslikule toidutööstusele. Jae- ja hulgimüüjatel on tähtis roll Euroopa majanduses ja mitmete teiste ökosüsteemide, näiteks logistikasektori toimimises. Digi- ja rohepöörde peavad aitama kaasa COVID-19-järgsele taastumisele ning jae- ja hulgimüüjaid tuleb tunnustada paljude ökosüsteemide, nagu e-kaubandus ja logistika, olulise osana. Logistika on e-kaubanduse jaoks hädavajalik tööstuslik element, mis on sümbiootiline, sest kumbki allsüsteem ei saa oma tegevust teostada ilma teise panuseta. Sel põhjusel on üldistes huvides, et logistikasektor areneb kooskõlas töötajate, tarbijate ja keskkonnaga.

6.2. Komisjon tunnistab, et jae- ja hulgimüügi ökosüsteem on üks kõige raskemini mõjutatud sektoreid ning on investeringutoetuse vajaduste poolest teisel kohal. Jae- ja hulgimüüjad töötavad suure käibe, kõrgete püsikuludega ja madala kasumimarginaaliga (1–3 %), mis tähendab, et nad on eriliselt haavatavad likviidsuspuudujäägi suhtes. 2020. aasta mais ulatus pandeemia esimese lainega seotud kahjum hinnanguliselt 16–20 %-ni jaemüügi aastasest käibest (250–320 miljardit eurot) muude kaupade kui toiduainete puhul. Suur hulk ettevõtjaid jae- ja hulgimüügi ökosüsteemis kannatasid olulisel määral valituse poolt neile otseselt või kaudselt kehtestatud piirangute tõttu, näiteks nende klientide äri sulgemise või muude liikumispiirangute tulemusel. Veebiplatvormidega ettevõtjad suutsid kahjusid mõningal määral leevendada, kuid sedagi suhteliselt piiratud ulatuses. Veebimüük on hüppeliselt kasvanud ja oodata on selle trendi jätkumist, kuna tarbijad on omandanud kogemusi veebis oste tehes.

6.3. Ökosüsteemil põhinev lähenemisviis loob asjakohase raamistiku, mis kajastab nii sektorite ja ettevõtjate keerulisi vastastikuseid seoseid ühtsel turul teatud väärtusahelates ja ka vajadust toetada neid digipöörde ja kestlikkusele ülemineku edukas omaks võtmises ning panustamises majanduse taastamise strateegiasse. Arvestades, et eratarbimine moodustab üle 50 % ELi SKPst, tagavad jae- ja hulgimüüjad tootjate juurdepääsu tarbija- ja erialaturgudele. Kliendid saavad osta seda, mida nad vajavad, ning see moodustab järjepideva ja eluliselt tähtsa tarneahela.

7. Jaemüügi roll linnakeskuste ja maapiirkonna kogukondade elujõulisena hoidmisel

7.1. Jaemüüjad on loonud mitmete aastate jooksul Euroopa tarbijatega usaldussideme ja tarnivad neile konkurentsi-võimeliste hindadega kvaliteetseid tooteid, püüdes pidevalt luua ja edendada uusi tõhusaid viise tarbijate ostujõu parandamiseks. Jaemüüjad loovad keskkonnasõbralikke tooteid, mis aitavad kaasa kestlikule tarbimisele, kuid vaja on enamat.

7.2. Jaemüügipoodidel on ka keskne roll linnakeskuste ja maapiirkondade kogukondade elujõulisena hoidmisel. Ühtlasi näitab see, kui olulised on traditsioonilised jaemüügipoed kogu ühiskonna jaoks nii praegu kui ka tulevikus. Jaemüüjad võivad toimida postkontori, panga ja apteegina ning aidata kohalikel kogukondadel jääda elujõuliseks. Tühjad jaemüügipinnad kaubandustänavatel viivad linnad paratamatult vandalismi ja kuritegevuse küünistesse, ning külapoel võib olla määrav osa selles, kas maakogukond on elujõuline või hääbuv.

7.3. Euroopa jaemüüjatel peab konkrentsivõime säilitamiseks olema võimalik suurendada ja kiirendada investeringuid automatiseerimisse, tarbijaliidesesse ja tehisintellekti. Selliste investeringute ja veebimüügi laiendamise toetamine ning eelkõige abi väikeste ja keskmise suurusega jaekaubandusettevõtetele ja väikelinnade keskustes asuvatele poodidele veebiplatvormide loomiseks avaldaks ümberkujundavat mõju nii nende kohalikele kogukondadele kui ka paljude jaeettevõtete püsijäämisele ja vastupanuvõimele, kes seisavad silmitsi tugeva ja üha globaalsema konkurentsiaga.

(*) The future of work in Europe (mckinsey.com).

(†) COM(2020) 102 final; „Updating the 2020 New Industrial Strategy: Building a stronger Single Market for Europe's recovery“ (europa.eu).

8. Võrdsed võimalused Euroopa jaemüügisektoris

8.1. 450 miljoni tarbijaga ELil on tohutu potentsiaal digitaalse siseturuna. Euroopa digitaalse ühtse turu strateegia töötati välja selleks, et edendada ELi riikide vahelist e-kaubandust. Piiriülene e-kaubandus ELis ei ole aga kasvanud nii kiiresti kui e-kaubandus kolmandate riikidega. Euroopa digiteenuste turg jääb ilmselt maha USA ja Hiina turust, iseäranis seoses esindatusega maailmaturul ning see peegeldub Euroopa tarbijatele suunatud veebimüükide plahvatuslikus kasvus mõnedest ELi-välisestest riikidest, ennekõike Hiinast. Oleme aastate jooksul näinud, et just seal luuakse üha enam innovaatilisi digiformaate ja -tehnoloogiaid. EL ja selle liikmesriigid peavad suurendama jõupingutusi asjakohase raamistiku loomiseks, milles ettevõtjad saaksid konkureerida, uuendada, teenindada oma kliente ja tagada tarbijakaitse. Parim viis selleks on tagada, et investeerimine ja ettevõtjana tegutsemine ELis oleks atraktiivsem kui mujal maailmas.

8.2. Veebimüük on jaemüügiturul kõige kiiremini kasvav osa ja kuigi see on võrreldes tavamüügiga veel suhteliselt piiratud, on see muutumas väga oluliseks mitmetes esmatarbekaupade sektorites. Jaemüüjad ei ole enam ainus võimalus klientideni jõudmiseks, sest ka tootjad on teinud algust e-kaubanduse kasutamisega, et müüa ja suhelda muul viisil otse tarbijatega. Mastaabisääst ja protsesside ulatuslik mehhaniseerimine koos võrguefektide ja võimalusega pakkuda peaaegu piiramatut tootevalikut on tulnud kasuks suurtele veebipõhiste tegutsejatele ja platvormidele, kelle kasvav turuosa on välja vahetamas kohalike kaupluste kui traditsioonilise kaubanduse rolli.

8.3. Kõik ELis müüdavad kaubad peavad vastama ELi eeskirjadele ning kõik teenuseosutajad, kes müüvad kaupu ELi tarbijatele, peavad tagama selle vastavuse. Otseimport on toonud kaasa uusi probleeme ELi õigusaktide järgimisel, tekitades Euroopa tarbijatele tervise- ja ohutusriske ja pannes ELi kauplejad ebaausa konkurentsi olukorda. On edastatud selge sõnum selle kohta, et olenemata ettevõtja asukohast peavad ELis müüdavad kaubad – sõltumata nende väärtusest – vastama nendele eeskirjadele. Muu hulgas on oluline roll kavandataval digiteenuste õigusaktil, üldise tooteohutuse direktiivi läbivaatamisel, turujärelevalve määruse ning muude ELi õigusaktide nõuetekohasel rakendamisel ja jõustamisel.

8.4. On ülioluline, et ühtne turg ja kõnealune sektor toimiks nõuetekohaselt, sest see võimaldab jae- ja hulgimüügil pidada sammu tarbijanõudlusega ning konkureerida üleilmset konkurentsiühendas ja üha digitaalisemas keskkonnas. Komitee on seisukohal, et ELi tasandil meetmed on üliolulised, vältimaks siseturu edasist killustumist ning uute ja sageli proteksionistlike siseriiklike eeskirjade kehtestamist toodetele ja teenustele, samuti vältimaks ELi õiguse erinevat rakendamist ja tõlgendamist.

9. Tehisintellekt jae- ja hulgimüügis

9.1. Jae- ja hulgimüüjad on juba aastaid kasutanud automatiseerimist sellistes valdkondades nagu transport, tellimine ja laovarude haldamine või tarbijatega suhtlemine. Tänu tehisintellektile on automatiseerimine muutunud palju keerulisemaks, mis võimaldab saada paremaid ülevaateid ja suurendada tõhusust. Tehisintellekt mõjutab jae- ja hulgimüügisektorit mitmel viisil. See puudutab suhtlemise parandamist klientidega, postipakkide kättetoimetamise kiirendamist, klientide käitumise prognoosimist, laovarude optimeerimist, pettuste avastamist ja sektori kestlikumaks muutmist.

9.2. Tehisintellekti kasutuselevõtt jaemüügisektoris on iga aastaga järsult kasvanud. 2016. aastal kasutas tehisintellekti tehnoloogiaid vaid 4 % jaemüüjatest, samas kui 2017. aastal kasvas see näitaja 17 %-ni ja 2018. aastal 28 %-ni. Ei tule üllatusena, et kõige rohkem kasutavad seda suured jae- ja hulgimüüjad, kelle aastakäive on vähemalt kümme miljardit USA dollarit. Tehisintellekti kasutavad jaemüüjad autotööstuses (19 %), elektroonika ja majapidamiseseadmete valdkonnas (25 %), kodude sisustuse ja renoveerimise vallas (26 %), toidu- ja esmatarbekaupade tööstuses (29 %), rõiva- ja jalatsitootmistööstuses (33 %) ning mitmeliigilistes tööstusharudes (42 %).

9.3. Nagu komitee üksikasjalikult kirjeldas oma tehisintellekti teemalises arvamuses⁽⁶⁾, laiendavad ja võimendavad tehisintellekt ja robotika majanduse digiülemineku mõju tööjõuturgudele ning võivad aidata kaasa majanduslikule ja sotsiaalsele arengule. Viimastel aastatel on tehisintellekt tõusnud ettevõtjate, poliitikakujundajate ja ühiskonna tähelepanu keskmesse. Tehisintellekt pakub jae- ja hulgimüüjatele lõputuid võimalusi oma tegevuses kasvada, parandada tarneahelaid, aidata teha otsuseid, mõista tarbijate vajadusi ja parandada tarbijate kogemusi. Need on vaid mõned põhjused, miks nii paljud jae- ja hulgimüüjad uurivad tehisintellekti pakutavaid võimalusi ja neisse investeerimist.

⁽⁶⁾ ELT C 440, 6.12.2018, lk 1.

9.4. Paljud tehisintellekti rakendused ei mõjuta inimesi üldse. Tehisintellekt, mida kasutatakse meditsiiniliste diagnooside panemiseks ja tehisintellekt, mida kasutatakse laohoones riilite skaneerimiseks, võivad olla sarnaste tehnoloogiatega, kuna langetavad otsuseid keeruliste andmevalimite põhjal, ent need sisaldavad põhimõtteliselt erinevaid riske ning nõuavad erinevate kaitsemeetmete rakendamist. Tehisintellekt vajab reguleerimist, mis tegeleks tehisintellekti süsteemide kasutamisega kaasnevate erinevate riskitasemetega, tagades tarbijate turvalisuse ja nende usalduse süsteemide vastu.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „SKPd täiendavad meetmed majanduse edukaks taastamiseks ning kestliku ja vastupidava ELi majanduse saavutamiseks“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 152/02)

Raportöör: **Petru Sorin DANDEA**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	23.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	209/2/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et üleminek majandussüsteemilt, mille peamine liikumapanev jõud oli majanduskasv, kestliku arengu põhisele mudelile on vältimatu. Arvestades selle ümberkorralduse äärmist keerukust ja sellega kaasnevaid tohutuid probleeme, on käesolevas arvamuses sisalduvad ettepanekud uute näitajate kohta vaid üks näide võimalikust lähenemisviisist mõõtevahenditele sotsiaal-, majandus- või keskkonnavaldkonnas.

1.2. Komitee teeb ettepaneku töötada välja näitajate kogum, et paremini teavitada poliitikakujundajaid, kes saavad seejärel edendada ringmajanduse arendamise poliitikat. Näiteks kui teave loodusvaradest pärinevate materjalide sisalduse kohta teatavate kestvuskauapade puhul panna korrelatsiooni teabega nende kasutamise keskmise kestuse ja nimetatud materjalide potentsiaalse taaskasutamise määra kohta, on võimalik anda poliitikakujundajatele asjakohast teavet põhjuste kohta, miks otsustada, et ringlussevõtusektoris tasub investeerida.

1.3. Komitee leiab, et sisemajanduse koguprodukti (SKP) täiendav tulemustabel tuleks koostada lühendatud kujul, mille võiks seejärel lisada Euroopa rohelise kokkuleppe tulemustabelisse. Selle tulemustabeli koostamiseks võiks kasutada Saksamaa instituudi ZOE välja töötatud ELi 2030. aasta mudelit sõõrikumajanduse perspektiivist, mis võiks mängida rolli Euroopa juhtimisprotsessis, kuna see aitaks hinnata edusamme ja teha kindlaks Euroopa poolaasta eesmärkide saavutamiseks vajalikud meetmed. Komitee leiab, et Euroopa valitsemisprotsessis tuleks järgida uut käsitlust, milles keskendutakse kodanike heaolule.

1.4. Komitee on seisukohal, et liikmesriigid peaksid sõltuvalt oma riigi eripärast kasutama esmajärjekorras mõningaid Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) pakutud näitajaid, ning julgustab neid kasutama Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) aruannetes esitatud ettepanekuid heaolu ja jõukuse mõõtmise parandamise kohta.

1.5. Komitee nõustub Portos toimunud tippkohtumisel Euroopa sotsiaalpartnerite väljendatud arvamusega, et väljapakutud 14 näitajaga saab moodustada SKPd täiendava tulemustabeli, mida saab kasutada kestlikku majanduskasvu mudelit toetava poliitika kujundamisel.

1.6. Investeeringud sidusasse ühiskonda, kestlikku arengusse, inim- ja sotsiaalsesse kapitali ning elukvaliteeti on hädavajalikud, et luua võimalusi nüüdisaegsetele ettevõtetele, edendada tööhõivet, jõukust ja kestlikku majanduskasvu tulevikus. Seetõttu on komitee arvamusele, et SKPst kaugemale minevad näitajad peaksid muutuma vahenditeks, mille abil mitte ainult jälgida ja mõõta, vaid ka anda teavet poliitika kujundamiseks, parandada teabevahetust ja soodustada eesmärkide seadmist.

1.7. Euroopa Komisjon esitas hiljuti teatise, ⁽¹⁾ mille eesmärk on suunata rahalised vahendid kestlikesse tegevustesse. Komitee toetab seda komisjoni algatust ja peab vajalikuks töötada välja näitajad, mis võimaldavad ühelt poolt jälgida rahastamise keskkonnahoidlikumaks muutmise protsessi ja teiselt poolt näidata, mil määral on majandussektorid keskkonnahoidlikumaks muutunud. Need näitajad annaksid poliitikakujundajatele paremad juhised kestliku tegevuse avaliku sektori stiimulite kavandamisel. Samuti võivad need olla oluline järelevalvehend liikmesriikide valitsuste jaoks. Järelevalvet on vaja selleks, et kontrollida, kui kiiresti me suuname investeeringuid kestlikesse sektoritesse. Kui me investime liiga aeglaselt, riskime olemasolevate ressursside ammendumisega enne, kui alternatiivid kättesaadavaks muutuvad. See tooks kaasa plahvatusliku hinnatõusu, millel oleksid rängad tagajärjed majandussüsteemile. Kui aga investime liiga kiiresti, riskime sellega, et paljud sektorid jäävad ilma investeeringutest ja seega aeglustub majandustegevus, mis looks investeeringuteks vajalikke ressursse.

1.8. Ka kliimamuutustevastase võitluse valdkonnas on komitee arvamusel, et olemasolevad näitajad tuleb läbi vaadata, võimaldamaks paremat järelevalvet tehtud edusammude üle. Mõned neist ei kajasta täielikult teatavate majandustegevuste negatiivset mõju keskkonnale. Samas tuleks mõnda teist näitajat kohandada, et paremini kajastada Euroopa Liidu eesmärke.

1.9. Majandussüsteemi rohe- ja digipööre nõuab eri sektorite märkimisväärset ümberkorraldamist. Et need muutused toimuksid võimalikult väikeste sotsiaalsete kuludega, tuleb kehtestada tööjõu kaitse poliitika, et tagada keskpikas ja pikas perspektiivis vajaliku töö õiglane jaotus töötava elanikkonna hulgas. Lisaks peab komitee vajalikuks, nagu Euroopa sotsiaalpartnerid on välja pakkunud, töötada välja kollektiivlääbirääkimistega seotud näitajate kogum. See kaitseks töötajaid üldiselt, kuid võib ka tagada ja edendada kutseõppeprogrammides meetmeid, mis on hädavajalikud nende liikuvuse tagamiseks ja mida on vaja majanduse ümberkujundamisest tulenevate probleemide kontekstis. Lisaks on võimalik kogu majanduses olemasolevad töövõimalused jaotada õiglaselt arukate tööaja programmide abil, mille üle sotsiaalpartnerid saavad läbirääkimisi pidada.

1.10. Majandussüsteemi märkimisväärset ümberkujundamist on võimalik saavutada ainult kogu ühiskonna toetusel. Komitee on arvamusel, et tuleb korraldada uusi Eurobaromeetri tüüpi uuringuid, et jälgida, kuidas ühiskond majandusmudeli muutmist tajub.

1.11. Liikmesriigid ja Euroopa Komisjon peaksid toetama ka selliste algatuste arendamist, mille eesmärk on paremini mõõta heaolu ja analüüsida majandustegevuse mõju keskkonnale, nagu tegi Saksamaa uurimisinstituut ZOE, mis töötas välja näitajate süsteemi, mida tuntakse nn sõõrikumajanduse nime all.

2. Sissejuhatus

2.1. SKP on endiselt peamine makromajanduslik näitaja, mida kasutatakse kogu maailmas majandustegevuse kvantifitseerimiseks. Siiski ei kajasta see laialt levinud arvamuse kohaselt ei ühiskonna tegeliku heaolu ja arengu taset ega ka teatavate majandustegevuste negatiivset mõju keskkonnale.

2.2. Kuigi ka SKP kontseptsiooni loojad olid selle piiridest teadlikud, muutusid arutelud SKP täiendamise üle 1990. aastatel üha olulisemaks. Seega on tekkinud vajadus asjakohaste näitajate järele, mis suudaksid lahendada 21. sajandi ülemaailmseid probleeme, nagu kliimamuutused, vaesus, loodusvarade ammendumine, tervishoid ja elukvaliteet. Et leida selliste edusammude mõõtmiseks kõige sobivamad näitajad, mida saaks kõige paremini integreerida otsustusprotsessi ja käsitleda avaliku arutelu käigus, astuti oluline samm 2007. aastal, mil korraldati Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi, Rooma Klubi, OECD ja Maailma Looduse Fondi kõrgetasemeline konverents „SKP täiendamine“ ⁽²⁾. Seejärel töi Joseph E. Stiglitz, Amartya Sen ja Jean-Paul Fitoussi juhitud majandustulemuste ja sotsiaalsete edusammude mõõtmise komisjoni lõpparuanne ⁽³⁾ esile SKP täiendavad piirangud (kahtlused tootlikkuse mõõtmise viisis ja asjaolu, et inimkapitali ei võeta arvesse).

⁽¹⁾ COM(2021) 188 final, „ELi taksonoomia, äriühingute kestlikkusaruandlus, kestlikkuseelised ja usaldussuhtest tulenevad kohustused: rahandus ja Euroopa roheline kokkulepe“ (ELT C 517, 22.12.2021, lk 72).

⁽²⁾ Konverentsi „SKP täiendamine“ kokkuvõte – https://ec.europa.eu/environment/beyond_gdp/proceedings/bgdp_proceedings_summary_notes.pdf.

⁽³⁾ Majandustulemuste ja sotsiaalsete edusammude mõõtmise komisjoni aruanne – <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>.

2.3. Viimastel aastatel on Euroopa poliitikakujundajate jaoks kerkinud esile mitu uut prioriteeti, nagu rohe- ja digipööre ning üha suurem keskendumine sotsiaalsetele kaalutlustele paljudes poliitikavaldkondades. Kuigi COVID-19 pandeemial on kahtlemata tõsine ja kahjulik mõju Euroopa majandusele, on oluline mitte unustada, et muud probleemid, nagu kliimamuutused, suurenev ebavõrdsus ja aeglane tootlikkuse kasv, ei ole kadunud. Investeeringud sidusasse ühiskonda, kestlikku arengusse, inim- ja sotsiaalsesse kapitali ning elukvaliteeti on hädavajalikud, et luua võimalusi nüüdisaegsetele ettevõtetele, edendada tööhõivet, jõukust ja kestlikku majanduskasvu tulevikus. Seetõttu peaksid SKPst kaugemale minevad näitajad muutuma vahenditeks, mille abil mitte ainult jälgida ja mõõta, vaid ka anda teavet poliitika kujundamiseks, parandada teabevahetust ja soodustada eesmärkide seadmist.

2.4. Käesoleva omaalgatusliku arvamusega soovib komitee anda väärtusliku panuse, et määrata kindlaks, milliseid heaolu- ja arengunäitajaid tuleks pidada tavapäraseid majandusnäitajaid täiendavateks. Arvamuses toonitatakse ka puuduseid andmekogumises ja kirjeldatakse viise selliste näitajate paremaks integreerimiseks poliitikakujundamisse Euroopa ja riiklikul tasandil, et EL saaks praegusest kriisist tugevamana välja tulla ning olla tulevaste šokkide suhtes vastupanuvõimelisem.

2.5. Kindlasti ei ole me kunagi varem tundnud teravamalt vajadust töötada välja näitajad, mis võimaldavad kujundada ja rakendada poliitikat, mille eesmärk on arendada kestliku majanduse globaalset mudelit, mis suudab tagada maailma kõigi elanike heaolu. Praegust majandusmudelit, mis põhineb pideval majanduskasvul, mida peetakse süsteemi stabiilsuse peamiseks liikumapanevaks jõuks, ei suuda piiratud ressursidega maakera enam toetada.

2.6. Juunis avaldas Euroopa Komisjon aruteludokumendi, ⁽⁴⁾ milles kinnitati vajadust töötada välja SKPd täiendavad näitajad, et ühiskonnas ja majanduses jälgida paremini Euroopa rohelise kokkuleppe poliitika rakendamise kaudu toimuvaid muutusi. Dokumendis tutvustatakse ka mõne liikmesriigi viimastel aastatel tehtud jõupingutusi täiendavate vahendite väljatöötamiseks, et jälgida heaolu ja majandustegevuse keskkonnamõju.

2.7. Ülemaailmsel tasandil on tehtud mitmeid algatusi, mille eesmärk on töötada välja näitajad, mis võimaldavad ühelt poolt poliitikakujundajatel kujundada ja rakendada kestlikkust edendavat poliitikat ning teiselt poolt majandusmudeli ümberkujundamise protsessi kohta paremat teavet anda. Üks nendest märkimisväärtetest algatustest on ELi 2030. aasta mudel sõarikumajanduse perspektiivist (EU Doughnut by 2030) ⁽⁵⁾ – uus väljatöötatud kontseptsioon, milles esitatakse olemasolevate tulemustabelite ja valitud 30 näitaja poliitiline kokkuvõte, et aidata poliitikameetmeid kujundada tõhusamalt, aga ka üldisuselt paremini aru saada majandussüsteemi ümberkujundamise vajadustest.

3. Üldised ja konkreetsed märkused

3.1. Arutelu SKP täiendamise üle on tekitanud institutsioonide, teadlaste ja poliitikakujundajate hulgas olulist vastukaja. Nõnda on OECD, ÜRO, Euroopa Komisjon või Eurostati tasandil esitatud ettepanekuid näitajate kohta, mis võimaldaksid paremini mõõta heaolu ja jõukust individuaalsel, kollektiivsel või riiklikul tasandil. ÜRO võttis 2015. aastal vastu kestliku arengu eesmärgid, mille jaoks määratles ta 169 eesmärki ja 200 näitajat. 2018. aastal avaldas OECD kõrgetasemeline eksperdirühm kaks aruannet, ⁽⁶⁾ milles soovitatakse heaolu tõhusamalt mõõta olemasolevate näitajate parandamise või uute näitajate kasutuselevõtu kaudu. Komitee on seisukohal, et liikmesriigid peaksid sõltuvalt oma riigi eripäradest kasutama esmajärjekorras mõningaid ÜRO pakutud näitajaid, ning julgustab neid järgima OECD aruannetes esitatud ettepanekuid heaolu ja jõukuse mõõtmise parandamise kohta.

3.2. Hiljuti allkirjastasid Euroopa sotsiaalpartnerid, nimelt BussinessEurope, Euroopa Ametiühingute Keskliit (ETUC), Euroopa üldhuviteenuste ühendus (SGI Europe) ning Euroopa Käsitööstevõtjate ning Väikeste ja Keskmise Suurusega Ettevõtjate Keskliit (UEAPME) ühisdokumendi, ⁽⁷⁾ milles soovitatakse kasutada SKPd täiendavate näitajate kogumit sotsiaal-, majandus- ja keskkonnavaldkonnas. Komitee nõustub Euroopa sotsiaalpartnerite arvamusega, et kavandatud 14 näitajaga

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/publications/economic-policy-making-beyond-gdp-introduction_fr.

⁽⁵⁾ <https://zoe-institut.de/en/publication/a-compass-towards-2030>.

⁽⁶⁾ OECD (2018), „Going beyond GDP: Measuring what counts for economic and social performance“, OECD kirjastus, Pariis – <https://doi.org/10.1787/9789264307292-en>.

OCDE (2018), „For Good Measure: Advancing Research on Well-Being Metrics Beyond GDP“, OCDE kirjastus, Pariis – https://www.oecd-ilibrary.org/economics/for-good-measure_9789264307278-en.

⁽⁷⁾ <https://est.etuc.org/wp-content/uploads/2021/05/FINAL-BEYOND-GDP-SOCIAL-PARTNERS-EU.pdf>.

saab moodustada SKPd täiendava tulemustabeli, mida saab kasutada kestliku majanduskasvu mudelit toetava poliitika kujundamisel.

3.3. Juba 2011. aastal hakkas komitee osalema Euroopa tasandil toimuvas arutelus SKP täiendamise teemal. Komitee on koostanud terve rea arvamusi,⁽⁸⁾ milles pakutakse välja uusi näitajaid heaolu ja jõukuse mõõtmiseks, ning on korraldanud uuringuid eesmärgiga saada rohkem teada teguritest, mis annavad Euroopa kodanikele tunde, et nad elavad kvaliteetset ja mõtestatud elu. Komitee peab vajalikuks töötada välja uued näitajad, mis mitte ainult ei mõõda majanduslikku vastupanuvõimet kohanemis- ja muutumisvõime osas, vaid võtavad arvesse ka põhimõtet, et kedagi ei jäeta kõrvale.

3.4. Et olla kindel, et me jätame tulevastele põlvkondadele looduseskeskkonna, mis vähemalt ei ole praegusest halvemas seisundis, peame ümber mõtlema majandusmudeli, mis põhineb loodusvarade kontrollimatul kasutamisel. Fakt on see, et ringmajandus leiab üha enam kõlapinda ja tagab loodusvarade ratsionaalsema kasutamise. Samuti teeb komitee ettepaneku töötada välja näitajate kogum, et paremini teavitada poliitikakujundajaid, kes saavad seejärel edendada ringmajanduse arendamise poliitikat. Näiteks kui teatavate kestvuskapade puhul panna loodusvaradest pärinevate materjalide sisaldus korrelatsiooni nende kasutamise keskmise kestuse ja nimetatud materjalide potentsiaalse taaskasutamise määraga, on võimalik anda poliitikakujundajatele asjakohast teavet põhjuste kohta, miks otsustada, et ringlussevõtusektoris tasub investeerida.

3.5. Komitee leiab, et SKPd täiendav tulemustabel tuleks koostada lühendatud kujul, mille võiks seejärel lisada Euroopa rohelise kokkuleppe tulemustabelisse. Selle tulemustabeli koostamiseks võiks kasutada Saksamaa instituudi ZOE välja töötatud ELi 2030. aasta mudelit sõõrikumajanduse perspektiivist, mis võiks mängida rolli Euroopa juhtimisprotsessis, kuna see aitaks hinnata edusamme ja teha kindlaks Euroopa poolaasta eesmärkide saavutamiseks vajalikud meetmed. Komitee leiab, et Euroopa valitsemisprotsessis tuleks järgida uut käsitlust, milles keskendutakse kodanike heaolule.

3.6. Komitee soovib komisjonil ja liikmesriikidel seada iga näitaja jaoks eesmärgid. See võimaldaks kasutada eesmärgini jõudmise vahemaa kontseptsiooni, et edusamme paremini jälgida ja mõista.

3.7. Euroopa Liit on seadnud kaugeleulatuvat kliimamuutuste eesmärgi saavutada atmosfääris 2050. aastaks CO₂-neutraalsus. Eelkõige tähendab see, et investeringud tuleb suunata ümber majandustegevusse, mis ei mõjuta keskkonda. Euroopa Komisjon esitas hiljuti teatise,⁽⁹⁾ mille eesmärk on suunata rahalised vahendid kestlikesse tegevustesse. Komitee toetab seda komisjoni algatust ja peab vajalikuks töötada välja näitajad, mis võimaldavad ühelt poolt jälgida rahastamise keskkonnahoidlikumaks muutumise protsessi ja teiselt poolt näidata, mil määral on majandussektorid keskkonnahoidlikumaks muutunud. Need näitajad annaksid poliitikakujundajatele paremad juhised kestliku tegevuse avaliku sektori stiimulite kavandamisel. Samuti võivad need olla oluline järelevalvehend liikmesriikide valitsuste jaoks. Järelevalvet on vaja selleks, et kontrollida, kui kiiresti me suuname investeringuid kestlikesse sektoritesse. Kui me investime liiga aeglaselt, riskime olemasolevate ressursside ammendumisega enne, kui tekivad asenduslahendused, ning see tooks kaasa plahvatusliku hinnatõusu, millel oleksid rängad tagajärjed majandussüsteemile. Kui aga teeme seda liiga kiiresti, riskime sellega, et paljud sektorid jäävad ilma vajalikest investeringutest ja seega aeglustub majandustegevus, mis loob investeringuteks vajalikke ressursse.

3.8. Ka kliimamuutustevastase võitluse valdkonnas on komitee arvamusel, et olemasolevad näitajad tuleb läbi vaadata, võimaldamaks paremat järelevalvet tehtud edusammude üle. Näitena võib tuua kasvuhoonegaaside heitkoguste näitaja. Mõnest sektorist, nagu lennundus, lähtuvad heitkogused ei kuulu Eurostati arvestatud heitkoguste hulka. Samas tuleks mitmeid näitajaid kohendada, et paremini kajastada Euroopa Liidu eesmarke.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „SKP täiendamine – kodanikuühiskonna kaasamine täiendavate näitajate valimisse“ (omaalgatuslik arvamus) (ELT C 181, 21.6.2012, lk 14).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Keskpangale, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Majanduspoliitika parem koordineerimine aitab suurendada stabiilsust, elavdada majanduskasvu ja luua enam töökohti – ELi majandusjuhtimise tõhustamise hoovad“ KOM(2010) 367 final (ELT C 107, 6.4.2011, lk 7).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „SKT näitajast kaugemale vaatamine: säästva arengu näitajad“ (ELT C 100, 30.4.2009, lk 53).

⁽⁹⁾ COM(2021) 188 final, „ELi taksonoomia, äriühingute kestlikkusaruandlus, kestlikkuseelised ja usaldussuhtest tulenevad kohustused: rahandus ja Euroopa roheline kokkulepe“ (ELT C 517, 22.12.2021, lk 72).

3.9. Majandussüsteemi rohe- ja digipööre nõuab eri sektorite märkimisväärset ümberkorraldamist nii nende panuse seisukohast SKPsse kui ka tööhõive seisukohast. Et need muutused toimuksid võimalikult väikeste sotsiaalsete kuludega, tuleb kehtestada tööjõu kaitse poliitika, et tagada keskpikas ja pikas perspektiivis vajaliku töö õiglane jaotus töötava elanikkonna hulgas. Lisaks peab komitee vajalikuks, nagu Euroopa sotsiaalpartnerid on välja pakkunud, töötada välja kollektiivläbirääkimistega seotud näitajate kogum. See kaitseks töötajaid üldiselt, kuid võib ka tagada ja edendada kutseõppeprogrammides meetmeid, mis on hädavajalikud nende liikuvuse tagamiseks ja mida on vaja majanduse ümberkujundamisest tulenevate probleemide kontekstis. Lisaks on võimalik kogu majanduses olemasolevad töövõimalused jaotada õiglaselt arukate tööaja programmide abil, mille üle sotsiaalpartnerid saavad läbirääkimisi pidada.

3.10. Majandussüsteemi märkimisväärset ümberkujundamist on võimalik saavutada ainult kogu ühiskonna toetusel. Seepärast on hädavajalik, et kogu selle keerulise protsessi jooksul oleksid poliitiliste otsustajate käsutuses lisaks statistilistele näitajatele ka küsitlused ja statistilised uuringud, mis annavad võimaluse jälgida, millisel tasemel ühiskond muutusi mõistab ja aktsepteerib. Komitee on arvamuses, et tuleb korraldada uusi Eurobaromeetri tüüpi uuringuid, et jälgida, kuidas ühiskond majandusmudeli muutmist tajub. Liikmesriigid ja Euroopa Komisjon peaksid toetama ka selliste algatuste arendamist, mille eesmärk on paremini mõõta heaolu ja analüüsida majandustegevuse mõju keskkonnale, nagu tegi Saksamaa uurimisinstituut ZOE, mis töötas välja näitajate süsteemi – ELi 2030. aasta mudeli sõõrikumajanduse perspektiivist⁽¹⁰⁾.

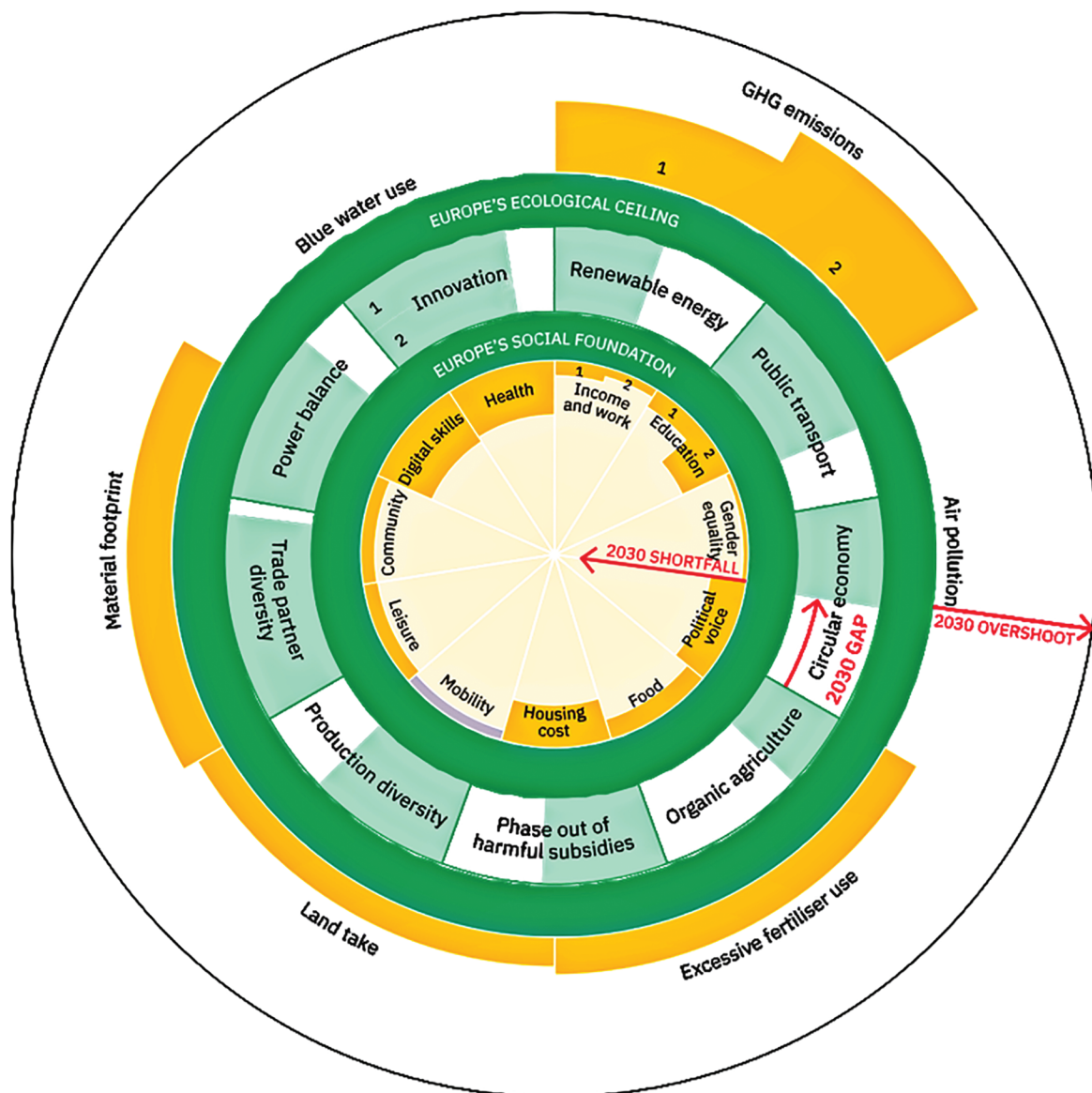
3.11. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et üleminek majandussüsteemilt, mille peamine liikumapanev jõud oli majanduskasv, kestliku arengu põhisele mudelile on vältimatu. Arvestades selle ümberkorralduse äärmist keerukust ja sellega kaasnevaid tohutuid probleeme, on käesolevas arvamuses sisalduvad ettepanekud uute näitajate kohta muidugi vaid üks näide võimalikust lähenemisviisist mõõtevahenditele sotsiaal-, majandus- või keskkonnavaldkonnas.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁰⁾ ZOE instituudi aruanne: „A Compass towards 2030“ (<https://zoe-institut.de/en/publication/a-compass-towards-2030/>).

LISA

Eelvaade ELi 2030. aasta mudelist sõõrikumajanduse perspektiivist.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Äriühingu tulumaksu roll äriühingu üldjuhtimises“**(omalgatuslik arvamus)**

(2022/C 152/03)

Raportöör: **Krister ANDERSSON**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus resolutsioon
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	23.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	223/4/11

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee leiab, et erasektori reageerimine ELi taastekavale ja taasterahastule on keskse tähtsusega rohe- ja digimajanduse eesmärkide täitmisel ja nende tõhusal saavutamisel. Avalik poliitika peab seetõttu pakkuma asjakohaseid stiimuleid. Majanduspoliitika, eriti maksupoliitika ja äriühingu üldjuhtimist mõjutav poliitika, peavad tagama tõhusa otsustusprotsessi ja ressurside tõhusa jaotamise, edendades sotsiaalsete eesmärkide saavutamist.

1.2. Komitee hinnangul tuleb kestliku rohe- ja digimajanduse saavutamiseks tegeleda maksustamisel võla ja omakapitali kaudu rahastamisel tekkivate moonutustega.

1.3. Komitee kutsub liikmesriike üles muutma maksusüsteemid võla ja omakapitali kaudu rahastamise küsimustes neutraalsemaks. See soodustaks rahastamisallikate mitmekesisust ja muudaks Euroopa majanduse vastupidavamaks.

1.4. Komiteel on hea meel Euroopa Komisjoni algatuste üle esitada 2022. aasta esimeseks kvartaliks meetmed laenuvahendite kasutamise soodustamise vähendamiseks äriühingu tulumaksusüsteemides.

1.5. Komitee rõhutab, et uute ettevõtjate ja investorite jaoks, kes otsivad keskkonnahoidlikumaid ja digivaldkonna investeerimisvõimalusi, on hästi toimiv kapitaliturg hädavajalik. Komitee kutsub seetõttu üles astuma täiendavaid samme kapitaliturgude liidu väljakujundamise suunas.

1.6. Investeeringuid uude keskkonnahoidlikku tehnoloogiasse peetakse väga riskantseteks ja seetõttu kasutatakse sageli omakapitali kaudu rahastamist. Dividendid aitavad suurendada turu likviidsust isegi sel määral, et neid võidakse pidada liiga lühiajalisteks, ning nad on oluline rahastamisallikas.

1.7. Komitee leiab, et kapitaliturud ja erasektori vahendid võivad täita üliolulist rolli äriühingute julgustamisel teel kestliku rohe- ja digimajanduse suunas. Kõik Euroopa seadusandja poliitikameetmed maksustamise, äriühinguõiguse ja äriühingu üldjuhtimise valdkonnas peaksid seda rolli suurendama.

1.8. Komitee märgib, et riiklik äriühinguõigus – mida mõjutavad ELi direktiivid ja määrused – on iga liikmesriigi kohtusüsteemi lahutamatu osa, pannes õigused ja vastutuse õigusliku struktuuri asjakohastele tasanditele. Eeskirjad peavad olema riigipõhised ka juhatuse koosseisu puhul, lastes omanikel otsustada.

1.9. Komitee julgustab komisjoni tegema konkreetseid algatusi sarnaste süsinikdioksiidimaksude kehtestamiseks liikmesriikides, et ühtlustada jõupingutusi CO₂ heite taseme tõhusaks vähendamiseks. Ideaalse tulemuse korral peaks loodama ühtsed tingimused maksustatavate heitkoguste ja heite vähendamise valdkonnas kogu ELi ühtsel turul ning konkreetseid maksustamismeetodeid ja maksumäärad, mis tagaksid võrdse mõju CO₂ tasemele atmosfääris.

1.10. Komitee kordab, et liikmesriigid peaksid eelkõige võtma vastu põhjaliku ja sümmeetrilise keskkonnamaksupoliitika, mis käsitleks CO₂ heite mõju globaalsele soojenemisele. Vaja on kehtestada nii positiivsete kui ka negatiivsete määradega maksud. CO₂-maksudest laekuvaid tulusid tuleks kasutada CO₂ heite vähendamise meetodite rahalisteks stiimuliteks kohalikul, piirkondlikul ja riigi tasandil.

1.11. Komitee märgib, et ehkki metsasaaduste müüki maksustatakse omaniku sissetulekuna, tuleks siiski mõista, et puude istutamine ja metsade kasv vähendab atmosfääris CO₂ sisaldust, ning seetõttu tuleks seda kliimamuutusi käsitlevas sümmeetrilises maksupõhises lähenemisviisis soodustada negatiivse CO₂-maksuga. See oleks oluline meede kliimaeesmärkide saavutamiseks.

1.12. Komitee rõhutab, et OECD ja G20 maksupaketis tuleb ülemaailmselt kokku leppida ja selle rakendamist üle maailma koordineerida. Euroopa majanduse digiülemineku edendamiseks on oluline, et Euroopa ühepoolsed eeskirjad ei takistaks uute ärimudelite edasist kohandamist.

2. Sissejuhatus

2.1. COVID-19 puhang tekitas Euroopa majanduses nii tarnešoki, katkestades tarneahelad, kui ka nõudlusšoki, mille põhjustas madalam tarbijanõudlus. Selle tulemusel vähenesid pandeemia ajal Euroopa ettevõtjate investeeringud oluliselt, samas kui pangahoiuste üldsumma on kasvanud.

2.2. Taastumine on siiski hoogu sisse saamas ja kenasti käimas. Euroopa majanduse ümberkujundamiseks vastavalt komisjoni seatud eesmärkidele saavutada kestlikum rohe- ja digimajandus, peavad investeeringud toetama keskkonnanäes- märke, samas kui digiüleminek aitab kaasa tootlikkuse kasvule, võttes arvesse tööturu muutumist. Keskkonnaalaste, majanduslike ja sotsiaalsete eesmärkide saavutamiseks on vaja nii era- kui ka avaliku sektori algatusi.

2.3. ELi pikaajalise eelarvega, sealhulgas taastekava ja taasterahastu vahenditega, rakendatakse suurim avaliku sektori stiimulite pakett, mida Euroopas kunagi on rahastatud.

2.4. Erasektori reageerimine on rohe- ja digimajanduse eesmärkide täitmiseks ja tõhusaks saavutamiseks keskse tähtsusega. Avalik poliitika peab seetõttu pakkuma asjakohaseid stiimuleid. Majanduspoliitika, eriti maksupoliitika ja äriühingu üldjuhtimist mõjutav poliitika, peab tagama tõhusa otsustusprotsessi ja ressursside tõhusa jaotamise.

2.4.1. COVID-19 pandeemia reageerimiseks liikmesriikidele eraldatud vahendite osas tuleb kehtestada põhinäitajad, et mõista, kuidas investeeritud raha igas liikmesriigis kulutatakse (¹).

2.5. Rahvusvahelisel maksumaastikul on toimumas viimase sajandi suurimad muutused. Mõnede väga suurte ettevõtjate maksustatav kasum paigutatakse asukohariigist riiki, kus toimub müük ning kaupade ja teenuste tarne. Lisaks on ligikaudu 136 riiki leppinud OECD kõikehõlmavas raamistikus kokku äriühingu tegeliku tulumaksu 15 %-ses miinimummääras. Teine oluline muudatus on see, et käibemaks tuleb Euroopas sisse nõuda sihtriigis maksustamise põhimõttel.

3. Asjakohaste stiimulite tähtsus

3.1. Keskkonnanäesmärkide saavutamiseks tuleb ettevõtjatele, kodumajapidamistele ja investoritele pakkuda asjakohaseid stiimuleid hindade kujul, mis kajastavad nappust ja välistõhusid. Majanduslikke või sotsiaalseid eesmärke sätestav majanduspoliitika peaks kajastuma hindades, millega era- ja avaliku sektori investorid turul silmitsi seisavad.

(¹) Tõhususe tagamiseks peab rahastamine olema kulutasuv ja raha liikmesriikides hästi kulutatud, aidates kaasa investeeringutele, mida ilma nende ülekanneteta ei oleks tehtud.

3.2. Äriühingu tulumaksusüsteemides koheldakse võla kaudu rahastamist soodsamalt kui omakapitali kaudu rahastamist, kuna intressimaksud saab tulust maha arvata, kuid omakapitali kaudu rahastamise kulu ei saa maha arvata. Selle tulemuseks on finantsvõimenduse (võlataseme) suurenemine ja seega ettevõtjate haavatavus majanduse rahututel aegadel.

3.3. Kestliku rohe- ja digimajanduse saavutamiseks tuleb tegeleda võla kaudu ja omakapitali kaudu rahastamise moonutustega. Dividendid, mida maksustatakse topelt (esialgselt äriühingute ja seejärel aktsionäride tasandil), ei ole olulised mitte ainult pensionäride sissetuleku ja teadusasutuste rahastamise seisukohast, vaid eelkõige uutesse projektidesse tehtavate investeeringute (*greenfield*-investeering) rahastamisallikana.

3.4. Investeeringud uutesse keskkonnahoidlikumatesse investeerimisprojektidesse on seotud kõrge riskitasemega. Seepärast on eelistatud rahastamisallikas omakapitali kaudu rahastamine. Peamine valdkond, mille abil suurendada erasektori osalust keskkonnahoidlikes ja digivaldkonna investeeringutes, on takistuste kõrvaldamine uue investeerimiskapitali allikatelt.

3.5. Uute ettevõtjate ja investorite jaoks, kes otsivad keskkonnahoidlikumaid ja digivaldkonda investeerimise võimalusi, on hästi toimiv kapitaliturg hädavajalik. Kapitali kättesaadavus on eduka tulemuse saavutamiseks ülioluline. Dividendid aitavad suurendada turu likviidsust.

3.6. Kestlikkus on juba turupõhine konkurentsitegur, mis on keskse tähtsusega ettevõtjate suutlikkuse jaoks tõmmata ligi kliente, töötajaid ja investoreid. Kestlikkusega arvestamine on hea ettevõtja pikaajalise ellujäämise jaoks. Regulaatiivsed vahendid peavad olema kavandatud viisil, mis toetaks nende eesmärkide saavutamist kooskõlas äritegevuse aluspõhimõtetega.

3.7. Ehkki dividendipoliitikasse ei tohiks sekkuda ega põhjendamatult mõjutada juhatuste koosseisu ega kehtestada juhatuse liikmete vastutust ettevõtja ees, on rohemajanduse jaoks vaja asjakohaseid stiimuleid. Äriühingu juhtimisel tuleb arvesse võtta ettevõtja sotsiaalset vastutust, asjakohaseid ELi direktiive ja OECD suuniseid hargmaistele ettevõtetele.

3.8. Globaalne soojenemine tekitab muret meile kõigile ning ettevõtjad peaksid maksma heitkoguste ja atmosfääris CO₂ vähendamise eest õiget turuhinda. See ei tähenda mitte üksnes CO₂ heitkoguste maksustamist, vaid ka toetusi nendele tegevustele, mis vähendavad CO₂ atmosfääris.

3.9. Veel üks oluline valdkond rohe- ja digimajanduse eesmärkide saavutamiseks on üha enam digitaalsena tegutsevate ettevõtjate maksustamine. Vaja on globaalset ja üksmeelel põhinevat lahendust ning eeldatavasti sõlmitakse kõikehõlmav kokkulepe enne aasta lõppu. Digiteenuste maksud ei tohiks kahjustada innovatsiooni ega takistada investeeringuid digitehnoloogiasse.

4. Laenuvahendite kasutamise soodustamine äriühingute maksustamisel

4.1. Laenuvahendite kasutamise soodustamine äriühingute maksusüsteemides mõjutab nii sotsiaal-majanduslikke kulusid kui ka ettevõtjate finantsvõimendust ja äriühingu üldjuhtimist. Liigne sõltuvus võla kaudu rahastamisest võib kahjustada Euroopa Komisjoni eesmärkide saavutamist, sest ettevõtjad muutuvad rahaliselt kaitsetuks ja see mõjutab negatiivselt võimalust teha uusi riskantseid keskkonnahoidlikke investeerimisprojekte. Nii väheneb võime maksta dividende, et investorid saaksid otsustada, kas investeerida uutesse projektidesse.

4.2. Kehtivad maksueeskirjad võimaldavad laenudelt makstavad intressid maksubaasist maha arvata, samas kui omakapitalist tehtud väljamaksete puhul see nii ei ole. Omakapitalist tehtavad väljamaksud koosnevad kahest osast: dividendimaksetest ja kapitalikasumist. Asjaomased liikmesriikide eeskirjad muudavad võla kaudu rahastamise omakapitali kaudu rahastamisest selgelt soodsamaks.

4.3. Sihtotstarbeline toetus, mille eesmärk on, et ettevõtjaid maksustataks omakapitali kaudu rahastava investeeringu puhul sarnasemalt praegu kehtiva võla kaudu rahastatava investeeringu maksustamisega, võib vähendada äriühingute haavatavust ja olla kasulik vahend kestliku, keskkonnahoidlikuma ja digitaalvaldkonda investeerimise edendamiseks.

4.4. Väärrib märkimist, et kui äriühingu seadusjärgsed tulumaksumäärad tõusevad, on ettevõtjal majanduslikult kasulikum investeerida laenude abil, julgustades ettevõtjaid varasemast veelgi enam keskenduma võla kaudu rahastamisele. Kõrgemal inflatsioonimääral ja kõrgematel intressimääradel oleks sarnane mõju – need suurendavad stiimuleid investeerimiseks laenude abil.

4.5. Komitee kutsub liikmesriike üles muutma maksusüsteemid võla ja omakapitali kaudu rahastamise küsimustes neutraalsemaks. See soodustaks rahastamisallikate mitmekesisust ja muudaks Euroopa majanduse vastupidavamaks.

4.6. Ettepanekus vaadata läbi 2016. aasta direktiiv äriühingu tulumaksu ühtse konsolideeritud maksubaasi kohta kehtestati majanduskasvu ja investeerimise soodustus, et vähendada laenuvahendite kasutamise soodustamist ning edendada investeeringuid teadus- ja arendustegevusse. Majanduskasvu ja investeerimise soodustus tehakse nii, et omakapitali kasv arvatakse teatud tingimustel maksubaasist maha⁽²⁾.

4.7. Komisjon teatas, et laenuvahendite kasutamise soodustamist käsitlev direktiivi eelnõu esitatakse 2022. aasta esimeses kvartalis⁽³⁾. Komitee ootab huviga üksikasjalikku ettepanekut ja kavatseb esitada selle kohta märkusi.

5. Äriühingu üldjuhtimine äriühinguõiguses

5.1. Lisaks maksudele võib õiguslik reguleerimine tugevdada või vähendada muude vahenditega loodud stiimulite mõju. Otsesed õigusaktid, mis reguleerivad omandiõigust ja võimalust kasutada vahendeid nii, nagu investorid ja äriühingute juhatused sobivaks peavad, võivad takistada mõne soovitud eesmärgi saavutamist.

5.2. Hästi toimiva majanduse jaoks on oluline asjakohaste õigusnormide olemasolu, mis mõjutavad ettevõtjate ja turgude toimimist. Aktsionärid peaksid võtma äriühingu juhatuse vastutusele, kui vahendeid kasutatakse isikliku kasu saamiseks ja mitte äriühingu väärtuse suurendamiseks⁽⁴⁾. Mitmed seadused reguleerivad äriühingute aktsepteeritavat käitumist maksupettuste, maksustamise vältimise ja rahapesu vastu võitlemisel,⁽⁵⁾ samuti ulatuslikke kokkuleppeid äriühingute käitumist käsitlevate turueeskirjade kohta liikmesriikides. Nagu tehti teatavaks Euroopa rohelises kokkuleppes ja komisjoni teatises (COVID-19) taastekava kohta, on oluline, et kestlikkus oleks integreeritud äriühingu üldjuhtimise raamistikku. Komisjon korraldas avaliku konsultatsiooni, et koguda sidusrühmade arvamusi äriühingu kestlikku üldjuhtimist käsitleva võimaliku algatuse kohta⁽⁶⁾.

5.3. Komitee jagab nägemust, et tulevikus iseloomustab Euroopat keskkonnahoidlikum digimajandus, õigus, majanduskasv ja tõhus maksustamine, luues seeläbi investeringuid ja töökohti loovat majanduskasvu soodustava keskkonna. Investeerimisvoogude ümbersuunamiseks on ülimalt oluline, et uuele rohemajandusele oleks kapital kättesaadav. Kättesaadavad investeerimisvahendid ning kindlus eeskirjade ja õigusriigi põhimõtte järgimise suhtes on Euroopa majanduse eduka ülemineku olulised tegurid.

5.4. Komitee jagab komisjoni seisukohta, et ettevõtjad peaksid aitama kaasa kestliku rohe- ja digimajanduse saavutamisele, keskendudes seeläbi pikaajalistele eesmärkidele ning rikkuse õiglasele jaotusele riikide ja kodanike vahel.

5.5. Komitee on kindlalt veendunud, et aktsionäridel peaks olema lõplik kontroll äriühingu tegevuse üle ja vastutus selle eest. Äriühingu omanikud peaksid vastutama. Liikmesriikide äriühingu üldjuhtimise eeskirjade ja äriühinguõiguse praegune süsteem tugineb tõepoolest aktsionäridele, kes on ettevõtte omanikud ja teostavad lõplikku kontrolli äriühingu strateegiate ja prioriteetide üle, nimetades ettevõtte juhatuse. See aruandekohustus tähendab, et aktsionärid vastutavad äriühingu vahendite ja käitumise eest ning nad peaksid kaotama kapitali, kui äriühing teenib kahjumit. Sellist väljakujunenud aluspõhimõtet ei tohiks muuta ega kahjustada.

⁽²⁾ Maksubaasist arvatakse maha summa, mis võrdub majanduskasvu ja investeerimise soodustuse omakapitali baasi suurendamise kindlaksmääratud tootlusega. Kindlaksmääratud tootlus oleks võrdne euroala 10-aastase tähtajaga riigi võrdlusvõlakirja tootlusega asjaomasele maksuaastale eelneva aasta detsembris ning seda suurendatakse kahe protsendipunktilise riskipreemia võrra. Vt nõukogu direktiiv äriühingu tulumaksu ühtse maksubaasi kohta, COM(2016) 685 final, 2016/0337 (CNS) (2016).

⁽³⁾ Laenu teel rahastamise sooduskohandamise vähendamiseks ettenähtud kompensatsioon, teatis „Äriühingute maksustamine 21. sajandil“, COM(2021) 251 final.

⁽⁴⁾ Keelata tuleb äriühingu rahaliste vahendite kasutamine juhtide luksuskuludeks, mis ei ole seotud ärieesmärkidega.

⁽⁵⁾ Vt komisjoni aramus „ELi tõhusad ja kooskõlastatud meetmed maksupettuste, maksustamise vältimise, rahapesu ja maksuparadiiside vastu“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 6).

⁽⁶⁾ Consultation on Sustainable corporate governance, period 26 October 2020 – 08 February 2021.

5.6. Ettevõtjad peaksid oma igapäevases tegevuses ja investeerimisotsuste tegemisel muidugi nõuetekohaselt arvestama pikaajaliste eesmärkide ja positiivse sotsiaalse välismõjuga. Seda nõuavad üha enam turustandardid, tootmist reguleerivad valdkondlikud eeskirjad ja investorid kogu maailmas, kes sageli nõuavad keskkonnanalaseid, sotsiaalseid ja äriühingu üldjuhtimisega seotud standardeid äriühingute sees ⁽⁷⁾.

5.7. Riiklik äriühinguõigus – mida mõjutavad ELi direktiivid ja määrused – on iga liikmesriigi kohtusüsteemi lahutamatu osa, jagades õigused ja vastutuse õigusliku struktuuri asjakohastele tasanditele. Eeskirjad peavad olema riigipõhised ka siis, kui tegemist on juhatuse koosseisuga. ELi juhtimine ja soovitusel peaksid äriühingu tegevuses tagama ausa konkurentsi ja õiglased väärtused.

5.8. Et soodustada erasektori vahenditest rahastamise tugevat rolli komisjoni prioriteetide täitmisel, on ülitähtis, et kapitali ei hoitaks äriühingutes kinni ja vahendeid oleks lihtne investeerida ELi määratletud olulistesse sektoritesse.

5.9. Hästi toimiv kapitaliturg ELis on eriti oluline uute investeeringute jaoks. Komitee kutsub seetõttu üles astuma täiendavaid samme kapitaliturgude liidu väljakujundamise suunas ⁽⁸⁾.

5.10. Kapitalituru likviidsus on investeeringute tegemiseks oluline. Dividendimaksed – ka ulatuses, mil neid võib pidada liiga lühiajalisteks – aitavad kaasa vahendite kogumisele, mis on kättesaadavad uuteks investeeringuteks rohe- ja digisektoritesse ⁽⁹⁾. Seetõttu on need hästitoimiva kapitalituru jaoks üliolulised, kui neid investeeritakse kas uutesse ettevõtetesse või dividendide maksvasse äriühingusse. Kui investorile makstakse dividende, võib investor alati valida reinvesteeringu olemasolevasse äriühingusse või mõnda muusse äriühingusse. Kasumi jaotamata jätmise korral peab aga investor aktsiad realiseerima, mis on ainus võimalus investeerida uutesse ettevõtetesse. Säilitatud kapitali väärtuse suurenemine võib olla kasulik vanadele ettevõtetele ja investoritele, kuid see ei tee uusi vahendeid kättesaadavaks uuteks ettevõteteks või uuteks investeeringuteks.

5.11. Dividendimaksed annavad investoritele võimaluse oma investeerimisstrateegiat pidevalt täiustada, aidates kaasa rohelistele, kestlikele, eetilistele ja digivaldkonna projektidele. Seda on juba paljudel juhtudel täheldatud nii kapitaliturgudel kui ka börsivälise kapitali valdkonnas (näiteks investeerimine elektriautode akude tootmisse või süsinikusisalduseta terase tootmisse).

5.12. Uutel ettevõtjatel tuleks täielikult lubada kasvada ja otsida rahastust olemasolevate kaua tegutsenud ettevõtjate aktsionäridele makstavatest dividendidest, võimaldades seeläbi kapitali uut jaotamist kooskõlas komisjoni prioriteetidega. Kaaluda võiks maksusoodustusi uutele keskkonnahoidlikele investeeringutele.

5.13. Komitee leiab, et kapitaliturud ja erasektori vahendid võivad täita üliolulist rolli äriühingute julgustamisel teel kestliku rohe- ja digimajanduse suunas. Kõik Euroopa seadusandja poliitikameetmed äriühinguõiguse ja äriühingu üldjuhtimise valdkonnas peaksid seda rolli suurendama.

6. Stiimulid CO₂ vähendamiseks

6.1. Euroopa majanduse ümberkujundamise toetamiseks ja kliimaeesmärkide saavutamiseks tuleks kasutada makse ⁽¹⁰⁾. Oluline on kohaldada ettevõtjate ja kodumajapidamiste suhtes samasuguseid stiimuleid, et saavutada CO₂ vähendamine atmosfääris võimalikult väikeste kuludega.

6.2. Komitee julgustab komisjoni tegema konkreetseid algatusi sarnaste süsinikdioksiidimaksude kehtestamiseks liikmesriikides, et ühtlustada jõupingutusi CO₂ heite taseme tõhusaks vähendamiseks. Ideaalse tulemuse korral peaks loodama ühtsed tingimused maksustatavate heitkoguste ja heite vähendamise valdkonnas kogu ELi ühtsel turul ning konkreetseid maksustamismeetodeid ja maksumäärad, mis tagaksid võrdse mõju CO₂ tasemele atmosfääris.

⁽⁷⁾ Keskkonnanalaste, sotsiaalsete ja äriühingu üldjuhtimisega seotud kriteeriumite alla peetakse silmas keskkonnanalaseid, sotsiaalseid ja äriühingu üldjuhtimise tegureid, mida võetakse arvesse äriühingusse investeerimisel. Kuigi need kriteeriumid pärinevad aastakümnete tagusest ajast, on neist viimastel aastatel saanud sotsiaalselt vastutustundliku investeerimise võrdlusalus.

⁽⁸⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Inimeste ja ettevõtete hüvanguks toimiv kapitaliturgude liit – uus tegevuskava“ (ELT C 155, 30.4.2021, lk 20).

⁽⁹⁾ Selle, kas dividendipoliitikas sisaldub lühiajalisus, on paljud teadlased vaidlustanud, vt nt „Corporate Governance and Short-Termism: An in-depth Analysis of Swedish data“ (2021), Martin Carlsson-Wall *et al.*, Stockholm School of Economics. Nende empiirilised järeldused, mis põhinevad aastatel 2000–2019, 786 ettevõtjal ja 7 389 majandusaastal, ei näita olulisi märke finantsalasest lühiajalisusest.

⁽¹⁰⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Maksustamismehhanismid CO₂ heite vähendamiseks“ (ELT C 364, 28.10.2020, lk 21)..

6.3. Eelkõige peaksid liikmesriigid vastu võtma tervikliku ja sümmeetrilise keskkonnamaksupoliitika CO₂ mõju kohta globaalsele soojenemisele. Vaja on kehtestada nii positiivsete kui ka negatiivsete määradega maksud. CO₂-maksudest laekuvaid tulusid tuleks kasutada CO₂ heite vähendamise meetodite rahalisteks stiimuliteks kohalikul, piirkondlikul ja riigi tasandil.

6.4. Ehkki metsasaaduste müüki maksustatakse omaniku sissetulekuna, tuleks siiski mõista, et puude istutamine ja metsade kasv vähendab atmosfääris CO₂ sisaldust, ning seetõttu tuleks seda kliimamuutusi käsitlevas sümmeetrilises maksupõhises lähenemisviisis soodustada negatiivse CO₂ -maksuga. See oleks oluline meede kliimaeesmärkide saavutamiseks.

6.5. Ideaalse tulemuse korral peaks loodama ühtsed tingimused maksustatavate heitkoguste ja heite vähendamise valdkonnas kogu maailmas ning konkreetsed maksustamismeetodid ja maksumäärad, mis tagaksid võrdse mõju CO₂ tasemele atmosfääris.

7. Digiüleminekut takistavate asjaolude vältimine

7.1. Andmete ja uute ärimudelite kasutamine on tekitanud vajaduse vaadata läbi rahvusvahelised maksustamise põhimõtted selle kohta, kuidas jaotada maksutulu riikide vahel. Tähtis on jõuda ülemaailmse konsensuseni ja seda rakendada ⁽¹¹⁾.

7.2. Maksupakett sisaldab ettepanekut äriühingu tulumaksu 15 % miinimummäära kohta. OECD ja G20 kokkuleppe eesmärk on piirata maksukonkurentsi, eelkõige riikides, kus maksumäärad jäävad allapoole künnist. Kokkuleppes märgitakse, et mitmepoolse konventsiooni kohaselt peavad kõik osalised kaotama kõik digiteenuste maksud ja muud sarnased meetmed kõigi äriühingute suhtes ning võtma kohustuse selliseid meetmeid tulevikus mitte kehtestada. Asjakohaste samalaadsete meetmete üksikasjalik määratlus sätestatakse mitmepoolse konventsiooni ja selle seletuskirja vastuvõtmise käigus ⁽¹²⁾.

7.3. Komitee peab oluliseks asjakohaste eeskirjade kehtestamist, millega edendada Euroopa majanduse edasist digiüleminekut, et saavutada rohe- ja digimajanduse eesmärk.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹¹⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Äriühingute maksustamine 21. sajandil“ (ECO/558).

⁽¹²⁾ OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project Statement on a Two-Pillar Solution to Address the Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy, 8. oktoober 2021, lk 7.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Vabatahtlikud – Euroopa tulevikku kujundavad kodanikud“**(omalgatuslik arvamus)**

(2022/C 152/04)

Raportöör: **Krzysztof PATER**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	24.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	214/3/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee märgib, et arutelus Euroopa tuleviku üle peavad poliitikakujundajad olema teadlikud, et Euroopa tulevikku ei kujunda mitte ainult poliitikud ja institutsioonid, sealhulgas kodanikuühiskonna organisatsioonid, vaid ka miljonid kodanikud – vabatahtlikud, kes kulutavad iga päev oma aega ja energiat, tegutsedes solidaarselt ühise hüve nimel kodanikuühiskonna organisatsioonides ja väljaspool neid.

1.2. Vabatahtlik tegevus hõlmab miljoneid Euroopa Liidu kodanikke, kes tegutsevad solidaarsuse alusel kas üksinda või organiseeritud (nii mitteametlike kui ka ametlike) struktuuride raames. See liikumine nõuab süstemaatilist ja läbimõeldud toetust nii ELi kui ka liikmesriikide tasandil, sest selle mõju sotsiaalsele arengule on kordades suurem kui võimalik kulu. Komitee sooviks järgnevatel aastatel näha selles toetuses positiivseid kvalitatiivseid muutusi, mis kajastaksid paremini vabatahtlike väärtust Euroopa tuleviku jaoks.

1.3. Komitee kutsub komisjoni üles võtma meetmeid, et kuulutada 2025. aasta Euroopa vabatahtlike aastaks, sest see oleks:

- viis avaldada tunnustust neile miljonitele vabatahtlikele, kes on näidanud oma olulist sotsiaalset rolli, eriti viimastel kuudel pandeemia tagajärgedega võitlemisel;
- võimalus jätkata vabatahtliku tegevuse edendamist liikmesriikide ühiskonnas, julgustada rohkem inimesi vabatahtlikuks hakkama ja näidata, et see on kaasav ja kõikehõlmav tegevus, mis kaasab mis tahes taustaga inimesi kõigist rühmadest, olenemata nende vanusest või positsioonist ühiskonnas
- võimalus vahetada liikmesriikide ametiasutuste vahel kogemusi ja oskusteavet vabatahtlike tegevust toetavate õiguslike ja poliitiliste vahendite kohta;
- komisjonile inspiratsiooniks, et laiendada ja luua uusi programme, mis on suunatud igas vanuses vabatahtlikele;
- viis edendada arusaamist Euroopa ja selle kodanike tuleviku jaoks olulistest projektidest, esitades objektiivseid andmeid ja fakte ning võideldes valeteabe ja kallutatud teabe vastu.

1.4. Vabatahtlike tegevusel on reaalne majanduslik väärtus (ulatudes paljudes riikides üle 2 % SKPst) ning paljudes sotsiaalvaldkondades on vabatahtlikud vajalikud kodanike põhivajaduste, sealhulgas nende turvalisuse tagamiseks. Vabatahtlikel on otsustav roll kõigi ÜRO kestliku arengu eesmärkide elluviimisel ja vabatahtlikud on esindatud igas sotsiaalses ja vanuserühmas. Komitee arvates ei ole seepärast mõistlik piirduda ELi tasandil ja ELi rahastatud vabatahtlike toetusprogrammide puhul vaid noortega.

1.5. Lähtudes 2013. aastal vastu võetud arvamusest,⁽¹⁾ kutsub komitee veel kord komisjoni üles võtma otsustavaid meetmeid, et koostada üksikasjalikud eeskirjad, mis võimaldaksid koguda vabatahtliku tegevuse kohta võrreldavaid andmeid kõigist liikmesriikidest, rõhutades, et ilma usaldusväärsete andmeteta on võimatu teostada ükskõik mis valdkonnas tõhusat poliitikat.

2. Vabatahtliku tegevuse mõiste

2.1. Elis puudub mõiste „vabatahtlik tegevus“ ametlik määratlus, kuid üldiselt mõistetakse selle all kõiki vabatahtliku tegevuse vorme, nii ametlikke kui ka mitteametlikke, mida isik teeb omal valikul ja rahalise kasu pärast muretsemata ning mis aitavad kaasa ühisele hüvele.

2.2. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni vabatahtliku töö hindamise käsiraamatus 2011. aastal avaldatud vabatahtliku töö määratlus on kooskõlas üldise arusaamaga vabatahtlikust tegevusest. Selle määratluse kohaselt tähendab vabatahtlik töö „mittetulunduslikku tööd, st aega, mille isikud pühendavad rahalist kasu saamata tegevusele kas organisatsiooni kaudu või väljaspool oma kodumajapidamist otse teiste isikute heaks“⁽²⁾. Seda määratlust võib kasutada rahvusvahelistes võrdlevates uuringutes, et mõõta ametlikku vabatahtlikku tegevust (mida sageli kirjeldatakse kui kaudset vabatahtlikku tööd) ja mitteametlikku vabatahtlikku tegevust (ILO nimetab seda otseseks vabatahtlikuks tööks)⁽³⁾ eri kultuuri- ja õigussüsteemides. Komitee juhib tähelepanu sellele, et resolutsioon töö, tööhõive ja tööjõu alakasutuse statistika kohta, mis võeti vastu ILO 19. rahvusvahelisel tööjõustatistikute konverentsil 2013. aasta oktoobris⁽⁴⁾ (ning sisaldab tööjõu uut määratlust, mis teeb vahet tasulisel ja tasustamata töö, ning muudatusi tööjõuga seotud andmete kogumisel) peaks parandama suutlikkust mõõta vabatahtlikku tegevust eraldiseisvalt muudest tasustamata töö vormidest, näiteks inimeste eest hoolitsemine oma leibkonnas.

2.3. Vabatahtliku tegevuse analüüsid põhinevad väga sageli ametliku ja mitteametliku vabatahtliku tegevuse eristamisel. Ametlik vabatahtlik tegevus, mis sisaldab tegevust organisatsiooni raames, hõlmab inimesi, kes osalevad organiseeritud (struktureeritud) organite kaudu, nagu valitsusvälised organisatsioonid, klubid või avaliku sektori asutused. Mitteametlik vabatahtlik tegevus tähendab tasustamata abi, mida üksikisikud annavad teistele inimestele väljaspool oma leibkonda või perekonda, kuid mitte ametliku organisatsiooni raames. Komitee avaldab kahetsust selle üle, et oma abi pakkuvad inimesed, nende tegevusest abi saavad inimesed või mõne liikmesriigi vabatahtliku tegevuse õigusraamistikud sageli ei tunnista mitteametlikku vabatahtlikku tegevust vabatahtlikuks tegevuseks. See on üks põhjusi, miks vabatahtlike rolli praegu alahinnatakse.

2.4. Vabatahtlik tegevus võib toimuda episoodiliselt, seoses sündmuse või katastroofiabiga, nt pärast tulekahju või üleujutust. Vabatahtlik tegevus võib tähendada ka pidevamat pühendumist. See võib toimuda inimestega seotud sektorites, nt sotsiaalteenuste, tervishoiu, hariduse, spordi jms valdkonnas, või võib olla seotud keskkonna- ja taristuprojektidega, nagu loodusvarade kaitse ja taastamine või avalike parkide hooldamine. Ka neis valdkondades võib esineda episoodilist vabatahtlikku tegevust, kuid peamiselt toetavad neid sektoreid korrapärasemalt tegutsevad vabatahtlikud.

2.5. Komitee rõhutab, et Euroopa vabatahtliku tegevuse õigusraamistikud peaksid toetama ja soodustama kvaliteetset vabatahtlikku tegevust ega tohiks luua sellele tarbetuid takistusi. Selliseid nõudeid nagu vabatahtlike kindlustus, vabatahtlike lepingud ja karistusandmete kontroll tuleks hoolikalt rakendada ning juhtpõhimõteteks peaksid olema kvaliteet ja juurdepääs.

2.6. Komitee juhtis oma 2013. aasta arvamuses tähelepanu järgmisele: „Hetkel kättesaadavad andmed vabatahtliku töö kohta ei võimalda teha analüüsi, mida on soovitatud Euroopa Komisjoni, Euroopa Parlamendi, Euroopa Ülemkogu ja Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee dokumentides. Hetkel ei ole võimalik ka usaldusväärset jälgida vabatahtliku töö majanduslikku olulisust ega selle panust ELi tasandi poliitikasse. Võimatu on määrata kindlaks kogu vabatahtlikule tööle pühendatud aega või selle rahalist väärtust ja seega ka hinnata selle ulatust selliste üldiste majandusnäitajate alusel nagu riiklik tööhõive (rahvamajanduses töötavate inimeste arv) või SKP.“ Komitee on samuti kutsunud üles tegema

⁽¹⁾ ECO/343 – „Statistiliste vahendite kasutamine vabatahtliku töö hindamiseks“ (ELT C 170, 5.6.2014, lk 11).

⁽²⁾ ILO vabatahtliku töö hindamise käsiraamat.

⁽³⁾ Näitaja kirjeldus: vabatahtlik töö, ILO.

⁽⁴⁾ ILO rahvusvahelise tööjõustatistikute konverentsi resolutsioon.

ettevalmistustööd, mis peaks ILO raamettepaneku põhjal viima ELis teadusuuringute korraldamise üksikasjalike eeskirjade koostamiseni. Komitee avaldab kahetsust, et pärast vabatahtliku tegevuse väärtuse hindamise ühise süsteemi loomist ei ole Euroopas edusamme tehtud. Komitee kutsub seepärast komisjoni uuesti üles otsustavalt tegutsema, et rakendada komitee soovitusi, rõhutades, et ilma usaldusväärsete andmeteta on võimatu teostada ükskõik mis valdkonnas tõhusat poliitikat.

2.6.1. Komitee rõhutab, et igakülgset kasu tooks parem andmete kogumine, et lisaks SKPle ja majanduslikule väärtusele uurida näiteks ka vabatahtlikule tööle pühendatud aega, vabatahtlike vanust, sugu, tegevusvaldkondi ja lisaväärtust ühiskonnale üldisemalt, nagu tervis ja heaolu, elukvaliteet ja sotsiaalse ühtekuuluvuse näitajad.

2.6.2. Vaid vähesed riiklikud statistikaasutused on algatanud ja korraldanud uuringuid vabatahtliku töö kohta ILO metoodika alusel ning Poola on ainus riik, kelle riiklik statistikaamet on selliseid uuringuid teinud juba kaks korda – 2011. ja 2016. aastal ning veel üks uuring on kavandatud 2022. aasta algusesse. 2011. aasta uuringus arvestati vabatahtliku töö väärtuseks umbes 2,8 % SKPst, ⁽⁵⁾ 2016. aasta uuringus ligikaudu 1,2 % SKPst ⁽⁶⁾. See suur lahknevus tulenes teatud muudatustest metoodikas. Üks neist oli asjaolu, et kui 2011. aastal hõlmasid küsimused vastaja vabatahtlikku tegevust pereliikmete heaks, kelle leibkonnas ta ise ei ela, siis 2016. aastal sellist tegevust arvesse ei võetud. Teine muudatus oli see, et 2011. aasta küsimused käsitlesid tegevust kogu 2010. aasta jooksul, kuid 2016. aastal võeti arvesse ainult vabatahtlikku tööd, mida oli tehtud uuringule vahetult eelnenud esimese kvartali neljanädalase perioodi jooksul. See näide näitab selgelt, et võrreldavaid andmeid ei ole võimalik saada ilma Eurostati algatatud ühtse metoodika väljatöötamiseta ELi tasandil.

2.7. Vabatahtlik tegevus on üksikisikute, kogukondade, keskkonna, majanduse ja laiemalt ühiskonna jaoks väärtuslik kui üks nähtavamaid solidaarsuse väljendusi. See soodustab ja hõlbustab sotsiaalset kaasatust, loob sotsiaalset kapitali ja avaldab ühiskonda muutvat mõju. Hästi toimiva kodanikuühiskonna areng koos pühendunud vabatahtlikega võib pakkuda loomungulisi ja uuenduslikke lahendusi ühistele probleemidele. Vabatahtlik tegevus aitab kaasa majanduskasvule ning väärrib sellisena konkreetset ja sihipärast mõõtmist nii majandusliku kui ka sotsiaalse kapitali seisukohast. See täidab ka keskkonnakaitses üha suuremat rolli ja on paljude vabatahtlike jaoks ülioluline õppimisallikas. Seda silmas pidades peaks avalik poliitika, mis on otseselt suunatud vabatahtlike toetamisele, kajastama ka vajadust vabatahtlikku tegevust toetava taristu järele koos piisava ja sobiva rahastusega selliste toetusmeetmete jaoks nagu koolitus- ja kindlustuskulud.

3. Vabatahtlik tegevus ELi tasandil

3.1. Komitee avaldab kahetsust, et pärast Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011 lõppu hakkas vabatahtlik tegevus järk-järgult Euroopa tegevuskavast kaduma. Ametlikes dokumentides esines see vaid juhuslikult – Euroopa vabatahtliku humanitaarabikorpu ja Euroopa solidaarsuskorpuse loomisel ning programmi „Kodanike Euroopa“ prioriteetse teemavaldkonnana.

3.2. Komitee rõhutab, et liikmesriikides on vabatahtliku tegevuse kohta tehtud vaid piiratud arv uuringuid. See on hõlmanud vabatahtliku tegevuse eri aspekte (näiteks vabatahtlikus tegevuses osalemise tase, kaasatud inimeste demograafiline profiil ja nende motivatsioon). Neid uuringuid on võimatu kasutada kogu ELi hõlmava analüüsi tegemiseks, sest puudub järjepidevus metoodikas, muu hulgas esinevad erinevad isegi vabatahtliku tegevuse määratluse ulatuses ja uuringute ajakavas. Aruanne, mille koostas 2010. aastal komisjoni palvel konsultatsioonifirma GHK, ⁽⁷⁾ on endiselt viimane olemasolev terviklik ja väärtuslik andmeallikas, hoolimata selle andmete võrreldavuse piiratusest.

3.2.1. GHK aruanne näitas, et 22–23 % üle 15-aastastest ELi kodanikest osales vabatahtlikus tegevuses, mis on määratletud kui tegevus, millega inimene tegeleb oma vabast tahtest, peamiselt valitsusvälise organisatsiooni raames kasumit mittetaotleval eesmärgil.

3.2.2. Samas näitas aruanne, et metoodiliste erinevuste tõttu võib kõrvalekalle tulemustes sageli ulatuda 30–40 protsendipunktini.

⁽⁵⁾ Statistics Poland – Volunteering 2011.

⁽⁶⁾ Statistics Poland – Volunteering 2016.

⁽⁷⁾ GHK report on Volunteering in the European Union, GHK, 2010.

3.3. Lisaküsimustik „Sotsiaalne/kultuuriline osalemine ja materiaalne puudus“, ⁽⁸⁾ mis lisati 2015. aastal Eurostati iga-aastasele sissetulekute ja elamistingimuste uuringule, sisaldas mõningaid küsimusi vabatahtliku tegevuse kohta. Sellest uuringust saadud andmete põhjal on hinnanguliselt umbes 18,9 % ELi kodanikest kaasatud ametlikku vabatahtlikku tegevusse ja umbes 22,5 % mitteametlikku vabatahtlikku tegevusse – see ELi kodanike kaasatuse tase sarnaneb GHK aruandes näidatule.

3.4. Eurobaromeetri 2015. aasta aprillis avaldatud kiiruuring „Euroopa noored“ ⁽⁹⁾ sisaldab värskemaid kättesaadavaid andmeid 15–30-aastaste ELi noorte tegevuse kohta. Komitee märgib, et selle uuringu noori käsitlevate andmete ja teiste uuringute kõiki täiskasvanud ELi kodanikke käsitlevate andmete sarnasused näitavad selgelt, et kõik vanuserühmad osalevad vabatahtlikus tegevuses võrdselt.

3.4.1. Uuringu „Euroopa noored“ kohaselt on 25 % ELi noortest viimase 12 kuu jooksul osalenud organiseeritud vabatahtlikus tegevuses, kuid see osakaal erineb riigiti märkimisväärselt (10 %-st kuni 42 %-ni).

3.4.2. Samas uuringus tehakse ka järeldus, et noorte vabatahtlik tegevus keskendub kahele peamisele valdkonnale: heategevus, humanitaar- ja arenguabi (44 %) ning haridus, koolitus ja sport (40 %). Need on ka kõige tavapärasemad noorte vabatahtlikud tegevused igas liikmesriigis.

3.4.3. Vastanutest 93 % märkis, et nad ei ole kunagi välismaal vabatahtlikuna tegutsenud.

3.4.4. Uus Euroopa solidaarsuskorpus, mis hõlmab nüüd vabatahtlikku tegevust humanitaarabi olukordades (millega varem tegeles Euroopa vabatahtlik humanitaarabikorpus), peaks olema piisavalt tugev ja ulatuslik, et viia noorte vabatahtliku tegevuse kasvuni, eriti väljaspool oma riiki, nii programmi raames kui ka väljaspool seda. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleks eraldada vajalikud vahendid. Samuti tuleks uurida võimalust laiendada programmi üle 30-aastaste inimeste vabatahtliku tegevuse toetamiseks või teise võimalusena tuleks eraldada uued ELi vahendid paralleelprogrammi väljatöötamiseks ilma vanusepiiranguta.

3.5. 2021. aasta jaanuaris avaldas komisjon oma rohelise raamatu elanikkonna vananemise kohta, milles rõhutati, et suur osa eakatest annab jätkuvalt aktiivse ja väärtusliku panuse ühiskonda ja majandusse, kusjuures 20 % 65–74-aastastest on seotud ametliku vabatahtliku tegevusega ning üle 75-aastased inimesed jätkavad samuti tegutsemist, niivõrd kui tervis lubab.

3.6. 2020. aasta septembris avaldas Euroopa Liidu Nõukogu järeldused teemal „Eakate inimõigused, osalus ja heaolu digiajastul“, ⁽¹⁰⁾ milles muu hulgas kutsus komisjoni üles kaaluma digitaalse platvormi „Osalemine ja vabatahtlik töö pärast tööiga“ loomist.

3.6.1. See platvorm võiks pakkuda eakatele teavet vabatahtlikus töös osalemiseks väljaspool oma koduriiki. Lisaks võiks see teavitada kohalikke ametiasutusi ja teisi osalejaid sellest, kuidas kaasata eakaid vabatahtlikku tegevusse, ning anda juhiseid ja teavet inimestele, kes on huvitatud eakatele sobivate vabatahtliku töö võimaluste leidmisest Euroopas.

3.6.2. Komitee toetab kindlalt sellise platvormi loomist, mis integreeriks olemasolevad platvormid ja väldiks jõupingutuste kattumist, rõhutades samas, et eakate vabatahtlik tegevus täidab olulist rolli nii nende tegevusega toetatavate inimeste kui ka vabatahtlike endi jaoks, võimaldades neil jääda aktiivseks väljaspool tööhõivet, sest sellel on oluline positiivne mõju nende vaimsele ja füüsilisele heaolule.

3.6.3. Komitee juhib tähelepanu sellele, et noortele suunatud Euroopa solidaarsuskorpus ja kavandatav platvorm eakamate vabatahtlike toetamiseks peaksid olema aluseks terviklikumale ja valdkonnaülesele Euroopa vabatahtliku tegevuse poliitikale, mis edendab solidaarsust ja vastutust nende igas vanuses inimeste seas, kes panustavad tasuta Euroopa tulevikku, mis põhineb solidaarsusel ja Euroopa väärtustel.

3.6.4. Komitee soovib, et see platvorm hõlmaks järk-järgult laiemaid vabatahtlike vanuserühmi ja sellega kaasneksid suuremad püüdlused vähendada piiriülese vabatahtliku tegevuse ees seisvaid tõkkeid, nagu õiguste kadumine avalikele hüvedele, tugisüsteemidele ja elamisõigustele ning nendega seotud teenustele, nagu juurdepääs mobiiltelefoni ja internetiühenduse lepingutele.

⁽⁸⁾ 2015 EU-SILC Module on Social/Culture Participation and Material Deprivation.

⁽⁹⁾ Eurobaromeetri kiiruuring nr 408: Euroopa noored.

⁽¹⁰⁾ Nõukogu järeldused, 9. oktoober 2020.

3.7. Paljud vabatahtlikud üle Euroopa osalevad tegevuses, mis on kooskõlas Euroopa Komisjoni pikaajaliste ELi projektidega (mis on Euroopa tuleviku jaoks väga tähtsad, näiteks sellistes valdkondades nagu vaktsineerimine, digipööre, kliimaküsimused, finantsreformid, tuumaenergiaalane arutelu, tööturureformid jne). Kuna kodanikel on vaja saada faktidel põhinev ja erapooletu pilt ELi institutsioonide peamistest ettepanekutest, enne kui nad saavad neid toetada, kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles aktiivselt toetama sellist vabatahtlike tegevust, mis võib aidata suurendada kodanike toetust olulistele ELi projektidele, sealhulgas vähendades valetabe ja kallutatud teabe ohtu.

3.8. Projektide ühekordse kindlasummalise rahastamise kasv peaks võimaldama tunnistada vabatahtlike panust ELi toetuste kaasrahastusena. See aga ei toimi praktikas siiski hästi, sest vabatahtliku tegevuse ajalist panust ei saa üldjuhul organisatsiooni raamatupidamisarvestusse lisada. Lisaks nõuavad paljud ELi toetusi haldavad asutused maksekviitungite esitamist ühekordsete kindlasummaliste maksete täissummade kohta – see on midagi, mis läheb vastuollu rahastamisviisi kui arvutusmeetodi eesmärgi ja mõttega. Komitee kordab sellega seoses oma 2006. aastal⁽¹¹⁾ ja 2013. aastal⁽¹²⁾ vastu võetud arvamustes esitatud taotlusi ning avaldab kahetsust, et neid ei ole veel täielikult rakendatud. Komitee märgib, et Euroopa Nõukogu rahastamisprogrammides on olemas mehhanism vabatahtliku tegevuse aja lisamiseks nende toetuste kaasrahastusse.

3.9. Komitee toetab kindlalt Euroopa vabatahtliku tegevuse pealinna konkurssi,⁽¹³⁾ mille Euroopa Vabatahtlike Keskus algatas 2013. aastal osana Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011 pärandist, mis ühendab kohaliku vabatahtliku tegevuse poliitika ja tavad Euroopa konteksti ning Euroopa väärtuste ja poliitikaraamistikega. Komitee kutsub kõiki ELi institutsioone üles seda algatust soodustama ja toetama, pöörates erilist tähelepanu ka piirkondlikule tasandile, et tuua kodanikud ELi poliitikakujundajatele lähemale ning näidata ELi tasandil toetust solidaarsusel põhinevale tegevusele ja aktiivsetele kodanikele, kes aitavad kaasa Euroopa tulevikule. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles aktiivselt toetama heade tavade levitamist avalikus poliitikas, millega toetatakse vabatahtlikku tegevust kohalikul tasandil, kasutades eelkõige näiteid kohalikest omavalitsustest, kes on olnud Euroopa vabatahtliku tegevuse pealinnade konkursi kandidaadid ja võitjad.

4. Vabatahtliku tegevuse suundumused

4.1. Komitee juhib tähelepanu sellele, et käimasolevad demograafilised muutused mõjutavad vabatahtlike tegevust lähiaastatel.

4.1.1. Euroopas on vananev rahvastik ja madalam sündimus. See tähendab, et rohkem oskuslikke vabatahtlikke on kauem saadaval, aga on ka rohkem eakaid, kes vajavad vabatahtlike tuge, sest nad elavad kauem. Sündimuse vähenedes ei pruugi aga jätkuda nooremaid inimesi vabatahtlikeks ja vaja on rohkem vastastikuseid projekte täiskasvanutele ja vanematele vabatahtlikele.

4.1.2. Euroopas on üha mitmekesisem ja muutuvam elanikkond ning sotsiaalse kaasatuse tagamiseks tuleb teha rohkem. Liikmesriikidel ei ole võimalik selle kõige eest maksta riigi vahenditest ja isegi kui neil vahendeid oleks, ei ole asi ainult rahas. Tõeliseks kaasamiseks on vaja inimlikumat ja solidaarsusel põhinevat lähenemist. Selleks on vaja vabatahtlikke, kes tegutsevad solidaarsusest üksteisega. Vaja on suuremaid jõupingutusi üksinduse vastu võitlemiseks ja sotsiaalteenuste toetamiseks, kui perekonnad on rohkem riikides ja kogu mandril laiali. Komitee on seisukohal, et ELi, liikmesriikide ja kohaliku tasandi ametiasutused peaksid selleks valmis olema ning see protsess peab hõlmama vabatahtliku tegevuse laiendamiseks soodsate tingimuste loomist.

4.1.3. Liikmesriikides kogutakse vähem makse ja vähendatakse riigieelarveid, kuid samal ajal on teenuste järele suurem nõudlus. Suurem ebavõrdsus ja vaesus toovad elanikkonna hulgas kaasa suuremad vajadused, kuid see on vastuolus rahastamise vähenemisega kodanikuühiskonna organisatsioonide jaoks, mis võiksid – vabatahtlike toel – palju ära teha üksikisikute ja perede olukorra parandamiseks. Komitee juhib tähelepanu vajadusele saavutada parem tasakaal.

4.2. Komitee rõhutab, et käimasolevad muutused elustiilis ja sotsiaalset tunnustust tagavate tegevuste liikides või vajadus arendada uusi oskusi, mis võivad nooremale põlvkonnale kutsealaselt kasulikud olla, võivad põhjustada ebakõla kodanike vabatahtlikust tegevusest huvitatuse ja vabatahtliku tegevuse tegelike võimaluste vahel, ning et vabatahtliku tegevuse tase võib seetõttu langeda, hoolimata suurest nõudlusest ja pakkumisest. Seda nähtust tuleb pidevalt jälgida, et avalikus poliitikas saaks õigel ajal kohandusi teha.

⁽¹¹⁾ SOC/243 – „Vabatahtlik tegevus, selle roll ja mõju Euroopa ühiskonnas“ (ELT C 325, 30.12.2006, lk 46).

⁽¹²⁾ ECO/343 – „Statistiliste vahendite kasutamine vabatahtliku töö hindamiseks“ (ELT C 170, 5.6.2014, lk 11).

⁽¹³⁾ Euroopa vabatahtliku tegevuse pealinn.

4.3. Laialdaselt on täheldatud üleminekut traditsiooniliselt, korrapäraselt ja pikaajaliselt vabatahtlikult tegevuselt, mis põhineb planeeritud pikemaajalistel kohustustel, episoodilisele vabatahtlikule tegevusele. Paljud vabatahtlikud on valmis ette võtma episoodilisi tegevusi, isegi ühekordsel üritusel, kuid ei soovi võtta endale pikaajalisi isiklikke kohustusi. Seda suundumust kajastab vabatahtliku tegevuse alase turismi kasv, kus inimesed reisivad konkreetse vabatahtliku tegevuse eesmärgil või kasutavad vabatahtliku tegevuse võimalusi oma puhkuse ajal. Tuleb olla väga hoolikas, tagamaks, et seda laadi vabatahtliku tegevuse keskmes oleksid tegelikud ühiskondlikud vajadused. Seal, kus vabatahtlik tegevus võib tuua rohkem kahju kui kasu, nt asutustes, kus on lapsed või muud haavatavad inimesed (näiteks lastekodud), peaks see olema keelatud.

4.4. Teine viimastel aastatel täheldatud suundumus on vahendajate esilekerkimine. Nendeks on näiteks hoolekande- või haridusasutused, usuorganisatsioonid, perekondade vabatahtliku tegevuse korraldajad, kohalikud vabatahtlike keskused või töötajate (ettevõtjate) vabatahtlik tegevus. Need organid aitavad vabatahtlikel tegevuskohta leida, otsides organisatsioone, mis vabatahtlikele vahetult koha leiavad. See pakub tuge inimestele, kes otsivad võimalust alustada vabatahtlikku tegevust. Siiski on oht, et nende vahendajate tegevus võib ebasoodsalt mõjutada arvamust vabatahtliku tegevuse kohta ühiskonnas – eriti kui nende tegevusest saab näiteks äri.

4.5. Veebivõimekuse ja sotsiaalmeedia edusammud võimaldavad kodanikel hõlpsamini ise korraldada ajutist vabatahtlikku tegevust. See muudab ka igat liiki vabatahtliku tegevuse võimalused kodanikele kiiremini kättesaadavaks, sest veebiplatvormid viivad pakkumise kokku nõudlusega. Uute tehnoloogiate kiire levik on võimaldanud laiendada uutel vabatahtliku tegevuse vormidel, näiteks veebipõhine vabatahtlik tegevus, mis ei sõltu konkreetsetest aegadest ja asukohtadest ning mida saab teha kõikjal, kus vabatahtlikul on juurdepääs internetile ja seade ühenduse loomiseks.

4.5.1. Komitee juhib siiski tähelepanu vajadusele hoolitseda selle eest, et vabatahtlikust tegevusest ei jäetaks kõrvale neid, kellel puudub juurdepääs internetile.

4.5.2. Komitee rõhutab, et vabatahtliku tegevuse õigusraamistikud liikmesriikides peavad selle muutusega kaasas käima ja tagama näiteks seoses andmekaitsega, et haavatavaid inimesi kaitstakse jätkuvalt ja vabatahtlikke koolitatakse nõuetekohaselt, isegi kui vabatahtlikuna tegutsetakse mitteametlikult ja ajutiselt. Poliitikakujundajad ei tohiks arvata, et ei ole vaja rahastada vabatahtliku tegevuse toetamist ja taristuorganisatsioone, kui inimesed saavad veebis ise oma tegevust korraldada.

4.6. Komitee peab vajalikuks suuremat valdkondadevahelist koostööd sotsiaalpartnerite vahel töötajate vabatahtliku tegevuse raames. Suurima mõju saavutamiseks peaksid tööandjad ja töötajad tegema koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonidega, kes on selle valdkonna ja/või ürituse eksperdid, mida nad soovivad toetada, selle asemel, et üritada vabatahtliku tegevuse programme ise otse ellu viia.

4.7. Komitee tunnistab, et vabatahtliku tegevuse alane turism on Euroopas kasvav tööstusharu ja seda tuleks reguleerida, et kaitsta vabatahtliku tegevuse usaldusväärsust, võimalikke vabatahtlikke ja kohalikke kogukondi.

4.8. Eurobaromeetri uuringus⁽¹⁴⁾ vastanud noortest 54 % ütles, et neil ei tekkinud vabatahtliku tegevuse käigus mingeid kulusid, samal ajal kui 28 % märkis, et neil tekkisid kulud, kuid nad ei ole ühtegi hüvitist saanud, ja 16 %-l tekkisid kulud ja nad said nende kulude katmiseks hüvitist. Abisaajad või vabatahtlike töö koordinaatorid peavad neid andmeid arvesse võtma, et kulud ei muutuks takistuseks, mis piirab noorte osalemist. Komitee rõhutab, kui oluline on hüvitada vabatahtlikele isegi väikesed kulud, ning ootab, et liikmesriikide riiklikud ja kohalikud ametiasutused edendaksid ja toetaksid seda lähenemisviisi ilma ebasoodsate maksumõjudeta asjaomastele vabatahtlikele või organisatsioonidele.

4.9. Vabatahtlikele ja nende abisaajatele ettenähtud õigusraamistikes ning õigus- ja ohutusnõuetes esineb kogu Euroopas vasturääkivusi. Komitee rõhutab, et kõigi ohutuse ja kasu nimel tuleks võtta meetmeid süsteemi ühtlustamiseks. Vabatahtlike tsiviilvastutuskindlustus tuleks teha kättesaadavaks kõikide riikide kindlustusturul ning kulude katmiseks tuleks kehtestada valitsuse ja/või sihtasutuse toetus. Lastega või haavatavate inimestega vabatahtlikult töötavate isikute karistusregistri tõendid peaksid olema kohustuslikud igas liikmesriigis ning võimalikele vabatahtlikele kergesti ja odavalt kättesaadavad. Komitee kutsub kõiki liikmesriike üles neid lahendusi rakendama ja nõuab tungivalt, et komisjon edendaks selle valdkonna parimaid tavasid. Selline tegevus soodustab ka piiriülest vabatahtlikku tegevust.

⁽¹⁴⁾ Eurobaromeetri kiiruuring nr 408: Euroopa noored.

4.10. Komitee on seisukohal, et mida nooremas eas inimesi on võimalik vabatahtliku tegevusega tutvustada, seda tõenäolisem on, et nad kasvavad sotsiaalselt kaasatud ja tegutsevateks täiskasvanuteks, kes annavad oma panuse Euroopa tulevikkusse. Tuleks soodustada selliseid algatusi nagu teenindusõppeprogrammid koolides ja perekondlik vabatahtlik tegevus. Vajaduse korral tuleks kohandada õigusraamistikke, et ka noorematel inimestel ja lastel oleks võimalik vabatahtlikuna tegutseda. Noorteorganisatsioonidel on selles protsessis väga oluline roll ja seepärast peaksid nad saama avaliku sektori asutustelt sobivat ja piisavat tuge.

5. Vabatahtlike roll kogukonnas

5.1. Ei ole kahtlust, et vabatahtlikud loovad olulist majanduslikku, keskkonnavalast ja ühiskondlikku väärtust. Mittetulundusühendustes on vabatahtlikud sageli olulised ülesannete tõhusa täitmise tagamiseks, olles nende organisatsioonide üks tähtsamaid ressursse. Välismaailm tunnustab neid sageli nende ühenduste tegevuse sümbolina. Paljude, eriti noorte jaoks on vabatahtlik tegevus midagi erilist. Sageli on see esimene tegevus, mille käigus antakse neile võimalus tegeleda reaalse sotsiaalse vajadusega ja neil on võimalik kiiresti näha oma tegude mõju aktiivsete kodanikena, mis vähendab märkimisväärselt sotsiaalse tõrjutuse ohtu.

5.2. Paljudel juhtudel muutub kodanikele juriidiliselt üha keerulisemaks organiseerumine ühiste mureküsimuste lahendamiseks ja inimeste kaasamine vabatahtlikena, kes panustavad ühiskonda isiklikku kasu taotlemata. Tuleks tagada ühinemisõigus ja rahastamine riiklikest vahenditest ning toetus kodanikuühiskonna organisatsioonidele. Komitee rõhutab, et kodanikuühiskonna organisatsioonide rahastamine riiklikest vahenditest aitab oluliselt kaasa mitte ainult nende funktsioonile ja rollile ühiskonnas, vaid aitab ka säilitada nende sõltumatust ja võimet tagada sisemised demokraatlikud protsessid, mis võimaldavad nende liikmete soove ilma välise sekkumiseta tunnustada ja esindada.

5.2.1. Hästi toimiv kodanikuühiskond on märk elujõulisest demokraatiast ning aitab suurel määral kaasa elukvaliteedi ning rahu ja stabiilsuse tagamisele. Osalusdemokraatia täiendab esindusdemokraatiat, mitte ei ohusta seda.

5.2.2. Vabatahtlike tegevust koordineerivate organisatsioonide puhul võimaldab rahastamine riiklikest vahenditest pakkuda konkreetse võimenduse mehhanismi kaudu ühiskonnale palju suuremat kasu – sellist, millel on tegelik majanduslik väärtus.

5.3. Inimesed tegelevad nüüd Euroopas üha tõenäolisemalt lühiajaliste vabatahtlike tegevustega, millest nad saavad sageli selget isiklikku kasu, nt tegutsemine vabatahtlikuna festivalil või kontserdil, selle asemel et võtta endale pikaajaline kohustus tegeleda konkreetse ühiskondliku vajaduse rahuldamisega. Komitee soovib, et poliitikakujundajad teeksid rohkem, et edendada vabatahtliku tegevuse lisaväärtust sotsiaalse kapitalina, mitte lihtsalt isikliku võimaluse või mehhanismina personalikulude kokkuhoiuks. Avaliku sektori asutused peavad aitama vabatahtlikel ja nende tegevust toetavatel organisatsioonidel oma väärtust ja mõju paremini tutvustada, et jätkata vabatahtlike ligiõmbamist, sest kodanike ees seisab üha suurem valik, kuidas oma vaba aega kasutada.

5.4. COVID-19 pandeemia ajal on paljud poliitikakujundajad ja tavakodanikud näinud vabatahtliku tegevuse erilist potentsiaali ja reaalsel mõju – nii struktureeritud tegevusi, mida koordineerib avaliku sektori asutus või organisatsioon, kui ka individuaalseid abivõtteid, mis võetakse ette spontaanselt sooviga aidata. Komitee avaldas tunnustust sadadele tuhandetele vabatahtlikele kogu Euroopas, kes 2020. aastal pandeemia tõttu abi vajanud inimesi abistasid, andes oma kodanikusolidaarsuse auhinna⁽¹⁵⁾ organisatsioonidele ja üksikisikutele, kes tegelevad COVID-19 mõjuga seotud vabatahtliku tegevusega.

5.5. Töötajatel, kelle tööaeg ei ole väga korrapärane ega tööelu väga stabiilne, on vabatahtlikuks tegevuseks pikaajaliste kohustuste võtmine keerulisem. Näiteks kauplusetöötajatel, kellele teatatakse vaid 24 tundi ette, kas neil on vaja tööle minna, on üha raskem vabatahtlikku tegevusse panustada. Sama kehtib ka näiteks paljude väljakutse alusel töötajate kohta. Komitee juhib tähelepanu sellele, et vabatahtlike organisatsioonidele tuleks toetada oskusteabega, sealhulgas heade tavade, selle kohta, kuidas suutlikkust suurendada, et tulla toime võimalike vabatahtlike muutuva kättesaadavusega ja töötada välja uusi viise vabatahtlike haldamiseks.

5.6. Sotsiaalne suhtlus kui ravim⁽¹⁶⁾ on vahend halva tervise vastu võitlemiseks ilma ravimite väljakirjutamiseta või koos nendega. Vabatahtlikust tegevusest on saanud tõhus ja üha populaarsem osa sotsiaalse suhtluse kui ravimi skeemidest. Uuringud tõestavad, et vabatahtlikul tegevusel on positiivne mõju vaimsele tervisele ja et vabatahtlikus tegevuses osalemine

⁽¹⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kodanikusolidaarsuse auhind.

⁽¹⁶⁾ „The Healing Power of Social Prescribing“ ja „Policy Statement on Volunteering & Social Prescribing“ – Euroopa Vabatahtlike Keskus, 2019.

sotsiaalse suhtluse kui ravimi raames on kasulik. Komitee on seisukohal, et vabatahtlikku tegevust tuleks sotsiaalse suhtluse kui ravimi ühe tavana Euroopas COVID-19-st taastumise raames laialdasemalt kasutada ja selle mõju hoolikalt jälgida. Tuleb tagada, et organisatsioonid, kes pakuvad sotsiaalse suhtluse kui ravimi skeemide raames vabatahtliku tegevuse kohti, järgiksid eetilisi põhimõtteid ja kvaliteedisuuniseid, et tagada suure mõjuga, vajadustest lähtuvad, lisaväärtusega ja vabatahtlikkusel põhinevad tegevused.

5.7. Pidades silmas Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011 positiivset mõju, suurt vajadust luua õigus- ja sotsiaalarastist vabatahtliku tegevuse arendamiseks ning olulisi muutusi vabatahtlike ja võimalike vabatahtlike käitumises, kutsus komitee komisjoni üles võtma meetmeid, et kuulutada 2025. aasta Euroopa vabatahtlike aastaks.

5.7.1. Euroopa vabatahtlike aasta oleks sobiv tunnustus kõigi vabatahtlike pingutustele ja mõjule COVID-19 kriisi ajal ning toonitaks nende mõju ja tähtsust solidaarsusel, austusel, võrdsusel ja ühistel väärtustel põhineva Euroopa taastumise ja tuleviku jaoks.

5.7.2. Komitee on seisukohal, et komisjoni koordineeritud meetmete pakett annaks liikmesriikidele tuge vabatahtliku tegevuse igakülgseks toetamiseks, võttes arvesse komitee esitatud ettepanekuid, ning et vabatahtliku tegevuse teemast saab Euroopa poliitika alaline ja mitte juhuslik element.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kuidas tagada noortele inimväärne töö ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade nõuetekohase väljatöötamise kaudu“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 152/05)

Raportöör: **Nicoletta MERLO**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	24.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	152/13/48

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab riiklike taaste- ja vastupidavuskavasid kui enneolematut võimalust edendada muutusi ning hoogustada investeeringuid kestlikku majanduskasvu ja kvaliteetsete töökohtade loomisse. Seda võimalust tuleb kasutada kaasava valitsemise abil, mis nõuab dialoogi, avatust ja läbipaistvust.

1.2. Komitee märgib kahetsusega, et mõne liikmesriigi sotsiaalpartnerite ja sidusrühmadega ei konsulteeritud riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamise ajal sisuliselt ja sihipäraselt. Komitee nõuab tungivalt, et komisjon kehtestaks meetmed, millega tagatakse sotsiaalpartnerite, organiseeritud kodanikuühiskonna ja noorteorganisatsioonide struktureeritud ja sisukas kaasamine riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse ja järelevalvesse. Sotsiaaldialoogi kaitsmine ja tugevdamine liikmesriikide tasandil on ülioluline, tagamaks, et avaliku sektori vahendeid kulutatakse tõhusalt kaasava taastumise heaks.

1.3. Komitee soovib hinnata ja süstematiseerida parimate tavade kogumist riikide tasandil, kus konsulteerimine sotsiaalpartnerite ja noorteorganisatsioonidega spetsiaalsete komiteede ja sotsiaaldialoogi kaudu andis noortepõhise poliitika ning noortele kvaliteetsete töökohtade ja karjääriväljavaadete loomise meetmete osas suurepäraseid tulemusi.

1.4. Komitee kutsub liikmesriike üles tagama kõrgetasemelise ja kaasava juhendamise ja nõustamise kõigile noortele, eelkõige puuetega noortele, alates algkooliharidusest, et anda neile rohkem teavet edasiste haridus- ja seejärel töövõimaluste kohta tööturu rohe- ja digipöörde tingimustes.

1.5. Komitee peab kiiduväärseks meetmeid kutsehariduse ja -õppe kui innovatsiooni mootori rolli ja profiili, STEM-oskuste, elukestva õppe ja tõhusa töövahenduse edendamiseks ja populariseerimiseks, kuna need on peamine viis kaotada praegune oskuste nappus. Samuti on oluline parandada oskuste hindamist, et aidata teha proaktiivselt kindlaks oskused, mida tulevastel tööturgudel vaja läheb. Tuleks kehtestada asjakohased reeglid, millega tagatakse, et kutseharidus ja -õpe oleks kättesaadav ka puuetega inimestele, tuginedes individuaalsete võimete tunnustamisele ja võimaldades kõigil kodanikel omandada kutseoskusi, mis on kasulikud nende isiklikuks arenguks, vastates samal ajal ettevõtete konkreetsetele vajadustele seoses kvalifikatsiooni nõudvate täitmata töökohtadega.

1.6. Komitee soovib pakkuda sihtrühmadele, eelkõige mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele, individuaalset tuge. See toetus peaks võimaldama käsitleda terviklikult kõiki küsimusi, mis on tööturule integreerimisega seotud, nagu eluase, majutus, transport ja tervishoid.

1.7. Komitee arvates on esmatähtis tagada sihtotstarbeliste investeeringute ja vajaduse korral reformide abil avalike tööturuasutuste – mis on aktiivse tööturupoliitika peamised tegurid – tõhusus ja piisavus, et nad suudaksid toetada tööotsingutel või ümberorienteerumisel kõiki inimesi, eriti kõige haavatavamaid ja neid, kes on tööturust kõige kaugemal.

1.8. Komitee avaldab kahetsust, et noortegarantii kui noorte kasvava tööpuuduse vastu võitlemise peamise poliitilise vahendi potentsiaali ei ole täielikult ära kasutatud. Komitee palub liikmesriikidel tungivalt teha tugevdatud noortegarantii rakendamiseks suuremaid jõupingutusi, pakkudes muu hulgas kõrgetasemelist koolitust, mis edendaks integreerumist tööturule, ning Euroopa Komisjonil anda ülevaade sammudest, mis on tehtud, et rakendada riikide tasandil nõukogu soovitusi tugevdatud noortegarantii kohta ja tagada tõhus sünergia riiklike taaste- ja vastupidavuskavadega.

1.9. Komitee peab kiiduväärseks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sätteid, millega toetatakse kvaliteetset koolitust, sealhulgas õpipoisiõpet ja praktikat, kuna need on tõhus vahend koolist väljalangemise vähendamiseks ning võivad tagada noorte (ja muude inimeste) parema lõimumise tööturule, ning kutsub liikmesriike üles rakendama nõukogu soovitusi kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta⁽¹⁾. Komitee nõuab siiski, et tagataks tasustamata praktika keelustamine. Peagi tuleb läbivaatamisele nõukogu soovitus praktika kvaliteediraamistiku kohta ning selles tuleb tagada kõigi praktikantide korralik tasustamine. Komitee teeb ka ettepaneku töötada välja Euroopa kvaliteetsete praktikakohtade raamistik, et tagada sellise õppekogemuse hariduslik väärtus.

1.10. Komitee kutsub liikmesriike tungivalt üles investeerima taastefondide vahendeid kvaliteetsete töökohtade loomisse ja noorte oskuste parandamisse seal, kus seda on vaja, pöörates erilist tähelepanu tähtajatutele lepingutele ja korralikele töötingimustele, mis vähendavad ebakindluse ohtu. Lisaks rõhutab komitee vajadust kaotada lõhe sotsiaalkindlustuses ning julgustab liikmesriike nõuetekohaselt rakendama nõukogu soovitusi juurdepääsu kohta sotsiaalkaitsele⁽²⁾ ja võtma kõikide töövormide jaoks kasutusele nüüdisaegse süsteemi, mis on suuteline tagama tulevaste pensionäride sissetuleku, eriti inimeste puhul, kelle karjääris esineb praegu või tulevikus katkestusi.

1.11. Komitee peab hädavajalikuks tagada, et värbamistoetused sõltuksid tähtajatutest lepingutest või stabiliseerimisprogrammidest, et mitte subsideerida tööalast ebakindlust. Lisaks võivad värbamisstiimulid olla tõhusad töövilumuste loomisel ebasoodsas olukorras olevatele töötajatele ning koondatud töötajate ümberpaigutamisel, soodustades nende üleminekut uutesse sektoritesse ja kutsealadele.

1.12. Komitee leiab, et vaimse tervise probleemidele ja psühhosotsiaalsetele häiretele, eriti noorte seas, tuleks pöörata põhjalikku tähelepanu, vähendades vaimse tervise probleemide häbimärgistamist ennetamise ja teadlikkuse suurendamise tööga, mis peab algama koolides ja mida tuleb laiendada ettevõtetesse, ning pakkudes asjaomaste teenuste ja toe osutajatele piisavat rahastust.

1.13. Komitee märgib, et püsiv sooline ebavõrdsus töömaailmas suurendab noorte naiste haavatavust COVID-19 kriisi majanduslike tagajärgede ees. Komitee peab kiiduväärseks mõnedes liikmesriikides võetud meetmeid, millega edendatakse naiste tööhõivet ja naiste ettevõtlust, investeeritakse piisavas sotsiaalsesse taristusse ja reformitakse lapsehoiusesteeme, eriti alusharidust, ning kutsub üles võtma neid häid tavasid ELi tasandil laiemalt kasutusele, et toetada naiste täielikku tööhõivet, eriti noorte emade puhul.

2. Taustteave

2.1. COVID-19 pandeemia on avaldanud meie ühiskonnale ja majandusele väga suurt mõju ja mõjutab seda jätkuvalt. Euroopa Liit on astunud märkimisväärsed samme majanduse taastamiseks. Esimest korda on liikmesriigid valinud kriisiiga võitlemiseks kokkuhoiumeetmete asemel Euroopa solidaarsuse ja lähenemise.

2.2. Taaste- ja vastupidavusraha (edaspidi „raha“), mis on taasteraha „Next Generation EU“ suurim osa, tehakse kättesaadavaks 672,5 miljardi euro ulatuses laene ja toetusi liikmesriikide reformide ja investeeringute toetamiseks. Selle enneolematu summa eesmärk on leevendada COVID-19 pandeemia majanduslikku ja sotsiaalset mõju ning muuta Euroopa majandus ja ühiskond kestlikumaks, vastupanuvõimelisemaks ning valmistada neid paremini ette rohe- ja digipöörde probleemideks ja võimalusteks.

⁽¹⁾ Nõukogu 15. märtsi 2018. aasta soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta (ELT C 153, 2.5.2018, lk 1).

⁽²⁾ Nõukogu soovitus juurdepääsu kohta sotsiaalkaitsele – sotsiaalkaitse tulevikukindlaks muutmine (ELT C 387, 15.11.2019, lk 1).

2.3. Lepingu kohaselt tuleks riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades suunata vähemalt 37 % kuludest kliimaeesmärkide toetamiseks ja 20 % digipöörde toetamiseks. Lisaks tuleb kõikide investeeringute ja reformide juures järgida olulise kahju ärahoidmise põhimõtet, tagades, et need ei kahjusta oluliselt keskkonda. Lisaks eeldatakse, et riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad aitavad tulla tõhusalt toime Euroopa poolaasta raames esitatud riigipõhistes soovitudes kindlaks määratud asjakohaste probleemidega; siinkohal ei ole aga kehtestatud miinimummäära ega menetlust, kuidas jälgida eri prioriteetidele, nagu noored, tehtavaid kulutusi.

2.4. Sotsiaalpartnerite õigeaegne ja sisukas kaasamine kogu Euroopa poolaasta vältel eri tasanditel ja kõikides poliitikavaldkondades, mis mõjutavad otseselt või kaudselt tööhõivet ja tööturget, on ülioluline, et parandada osalemist poliitika, sealhulgas riiklike taaste- ja vastupidavuskavade meetmete kavandamises. Sotsiaaldialoog on eduka ja õiglase poliitikakujundamise liikumapanev jõud, juhul kui see suudab pakkuda tõhusaid lahendusi ja peegeldada käimasolevaid poliitilisi muudatusi ja kollektiivlääbirääkimiste reforme, kui see on asjakohane.

2.5. Rahastu täiendab muid noortele suunatud tegevusi⁽³⁾ ja on tihedalt kooskõlas komisjoni prioriteetidega aastateks 2019–2024, milles väljendatakse sõnaselgelt, et EL peab looma atraktiivsema investeerimiskeskonna ja majanduskasvu, mis loob kvaliteetseid töökohti, eriti noorte ja väikeettevõtete jaoks⁽⁴⁾. Euroopa Komisjoni uus programm ALMA⁽⁵⁾ (ingl k *Aim, Learn, Master, Achieve* – eesmärk, õpingud, oskused, edu), uus Erasmuse tüüpi praktikaprogramm, mis on mõeldud mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele ja mis pakub lühiajalist töökogemust teistes liikmesriikides elavatele noortele eurooplastele, võib anda positiivseid tulemusi, kui selles programmis osalejatele on tagatud kvaliteedistandardid, sealhulgas sotsiaalkaitse, juhendamine ja järelevalve ning inimväärne palk.

2.6. Euroopa Komisjon avaldas 22. jaanuaril uued suunised, mida ELi liikmesriigid peavad järgima oma riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamisel, et saada juurdepääs nn taastefondile, ning millest ilmneb, et noori toetav avalik poliitika ei ole enam ainult kavade „horisontaalne“ eesmärk, st aspekt, mida tuleb võtta arvesse muude põhieesmärkide saavutamisel, vaid sellest on saanud taasterahastu „Next Generation EU“ eeldus ja absoluutne prioriteet ning see tuleb lisada tervikliku sambana, mitte lihtsalt valdkondadevahelise prioriteedina.

2.7. ELi liikmesriigid oleksid pidanud esitama oma riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad ametlikult 30. aprilliks 2021. Komisjon on aga seda tähtaega pikendanud ja leppinud kokku, et riigid saavad esitada oma kavad kuni 2022. aasta keskpaigani. 15. oktoobri 2021. aasta seisuga on esitatud 26 kava.

2.8. Rahastu on liikmesriikide jaoks vaid kord põlvkonna jooksul avanen ainukordne võimalus nii rahvatervise kriisi lahendamiseks kui ka kaksikülemineku, st digi- ja rohepöörde taotlemiseks, tugeva sotsiaalse heaolu loomiseks ja ühtekuuluvuse edendamiseks. Sellel on tõeline potentsiaal tuua noorte töötajate jaoks kaasa reaalseid muutusi ja hoida ära nende kujunemine nn kadunud sugupõlveks, kellel ei ole tuleviku Euroopas õiglasi võimalusi. Siiski on liikmesriikide ja Euroopa tasandil väga vaja kaasavat valitsemist, kus sotsiaaldialoogil ja kodanikuühiskonnaga suhtlemisel on tugev ja sisukas mõju.

2.9. COVID-19 kriis on ebavõrdsust veelgi suurendanud, seades töötajad, eriti noored töötajad, veelgi ebasoodsamasse olukorda. Käesoleva omaalgatusliku arvamusega kavatseb komitee mõnede liikmesriikide esitatud riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvate generatsioonipõhiste meetmete analüüsi kaudu, tuvastades seeläbi kõik head tavad ja puudused, koostada soovitusel, kuidas kindlustada noortele inimväärne töö ja tagada projektide elluviimise kaudu mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa noored kuuluvad nende hulka, keda pandeemia kõige rängemalt mõjutab: koolid, ülikoolid ja suhtlemiskohad olid kinni, jättes noored ilma haridusest, kultuurist ja suhtlemisest; igast kuuest noorest üks kaotas COVID-19 kriisi majanduslike tagajärgede tõttu töö;⁽⁶⁾ 2021. aasta augustis oli noorte töötuse määr ELis 16,5 %;⁽⁷⁾ mitmes riigis on noored eriti rängalt kannatada saanud, mistõttu on töötuse määr tublisti tõusnud – näiteks Hispaanias (40,5 %), Itaalias (29,7 %), Bulgaarias (18,3 %) ja Prantsusmaal (19,6 %). Lisaks kipub osa töötutest noortest jääma ametlikes andmetes

⁽³⁾ 2018. aasta Euroopa Liidu noortestrategia (ELT C 456, 18.12.2018, lk 1); 2020. aasta noorte tööhõive toetamise pakett; 2020. aasta töösild, millega tugevdatakse noortegarantiid (ELT C 372, 4.11.2020, lk 1); 2021. aasta ALMA; Euroopa noorteaasta (eeldatavasti aastal 2022).

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_et.

⁽⁵⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1549&langId=et>.

⁽⁶⁾ Noorte all mõistetakse tavaliselt 15–29-aastaseid.

⁽⁷⁾ Eurostat.

tähelepanuta, sest nad kas ei taotle töötushüvitist või ei registreeri end tööhõiveametites ning teenivad elatist hoopis fiktiivsete füüsilisest isikust ettevõtjatena, tehes platvormitööd või töötades varimajanduses. Seepärast võib eeldada, et tegelikud näitajad võivad olla Eurostati teatatud andmetest veelgi halvemad.

3.2. Lisaks on COVID-19 kriis süvendanud veelgi mittetöötavate ja mitteõppivate noorte olukorda. Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte arv Euroopas, eriti sellistes riikides nagu Itaalia, Kreeka, Bulgaaria ja Rumeenia, on kriitiline ja koolist väljalangemise, asjakohase nõustamise puudumise, töökohtade kadumise ja töövõimaluste puudumise tõttu taas tõusuteel. Seda haavatavate noorte inimeste kategooriat ähvardab tõsine tõrjutuse, vaesuse ja püsiva tööturult kõrvalejäämise oht.

3.3. Mittetöötavad ja mitteõppivad noored on lai kategooria, mis hõlmab heterogeenset elanikkonda, sealhulgas töötuid, koolist väljalangenuid ja kõiki neid heitunud kõrgkoolilõpetajad, kes ei ole ikka veel tööd leidnud, ning teisi noori, kes on eri põhjustel tööturult kõrvale jäänud. Töötud on vaid laiema mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kategooria alarühm ning töötute ja mittetöötavate ja mitteõppivate noorte rühmade kattumine muutub aja jooksul ja on riigiti erinev⁽⁸⁾.

3.4. Mittetöötavate ja mitteõppivate noorte suur arv kujutab endast suurt kahju meie majandusele ja ühiskonnale. Asjaomaste isikute pettumuse või tõrjutuse tundega kaasneb ka suur poliitiline oht meie demokraatlike ühiskondade stabiilsusele. Haridus- ja sotsiaalsüsteemide suutmatuse seda nähtust ära hoida või mittetöötavate ja mitteõppivate noorte arvu vähendada osutab sellele, et puudub laialdaselt toetatud tõhus poliitika võrdsete võimaluste edendamiseks kogu Euroopas.

3.5. Käesolev kriis puudutab eriti ebatüüpilistes ja mitmekesistes töösuhetes töötajaid⁽⁹⁾ (juhutöö, vautšeripõhine töö, platvormitöö, juhutöö ja koostööpõhine töötamine jne)⁽¹⁰⁾ ning kahjuks on nende töövormide puhul ülekaalus noored. Sellistel töökohtadel võib sageli olla madal palk, ebaregulaarne tööaeg, vähene töökohakindlus ja vähene või puuduv sotsiaalkaitse (tasustatud puhkus, pension, haiguspuhkus jne). Sageli ei vasta selline töö töötushüvitise saamise ega valitsuste rakendatud lühendatud tööaja kavade nõuetele⁽¹¹⁾. Seda tüüpi tööd tehakse peamiselt sektorites ja tööstusharudes, mida COVID-19 pandeemia eriti mõjutab, näiteks turismi-, hulgi- ja jaemüügi, majutus- ja toitlustussektoris⁽¹²⁾. Teisest küljest võivad uued töövormid olla võimalus noortele, kes elavad maa- või äärepoolsetes piirkondades, või puuetega noortele, üliõpilastele ja noortele vanematele, ning seetõttu on inimväärset palgad ja sotsiaalkindlustus asendamatud.

3.6. Tööhõive ees seisvad takistused, nagu liikuvus, digikirjaoskus, tervis ja ebakindlad elamistingimused, sealhulgas eluaseme või sotsiaalkindlustuskaitse puudumine, tuleks kindlaks teha ja neid tuleks riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades arvesse võtta. Komitee leiab, et liikmesriigid võiksid jälgida neid takistusi noorte integreerimisel tööturule kvalitatiivselt ja kvantitatiivselt ning teha konkreetseid ettepanekuid nende kõrvaldamiseks oma vastavate riiklike taaste- ja vastupidavuskavade raames.

4. Konkreetsete märkused

4.1. COVID-19 järgset taastumist tuleks näha võimalusena. Majandus ja ka tööturg on üle elanud šoki.

4.2. Riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad kujutavad endast enneolematut muutuste edendamise ja toetamise võimalust, mida tuleb kasutada dialoogi, avatust ja läbipaistvust nõudva kaasava valitsemisega. Riiklike taaste- ja vastupidavuskavade raames rahastatavatesse meetmetesse peaksid olema kaasatud kohalikud omavalitsused, sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskond, sealhulgas noorteorganisatsioonid, et luua osalusel põhinev valitsemine, mis suudab tuua kaasa üksmeele, usalduse ja õiglustunde riiklike taaste- ja vastupidavuskavade suhtes.

⁽⁸⁾ Konle-Seidl, R. ja Picarella, F., „Youth in Europe: Effects of COVID-19 on their economic and social situation“, Euroopa Parlament, Luksemburg, 2021.

⁽⁹⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/topic/non-standard-employment>.

⁽¹⁰⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/publications/blog/new-forms-of-employment-in-europe-how-new-is-new>.

⁽¹¹⁾ Eurofound, „COVID-19: Implications for employment and working life“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luksemburg, 2021.

⁽¹²⁾ Spasova, S., Bouget, D., Ghailani, D. ja Vanhercke, B., „Access to social protection for people working on non-standard contracts and as self-employed in Europe“, 2017.

4.3. Komitee on veendunud, et noortele töötajatele ja mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele kohandatud meetmete kavandamisel, rakendamisel ja järelevalves peaksid liikmesriigid tagama pideva konsulteerimise sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna ja eelkõige noorteorganisatsioonidega, et hinnata noorema põlvkonna seisukohast, kas ja kuidas edendada poliitikameetmeid nende hariduse ja karjääri väljavaateid ja võimaldavad sujuvat siirdumist tööturule.

4.4. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee avaldab heameelt liikmesriikide seniste algatuste üle, mille eesmärk on hinnata avaliku poliitika mõju põlvkondadele – Austrias alates 2013. aastast kehtinud seaduse „Noortekontroll“⁽¹³⁾ kaudu, mille kohaselt tuleb kõiki uusi seadusandlikke ja regulatiivseid ettepanekuid hinnata võimalike tagajärgede suhtes lastele ja noortele, sealhulgas riikliku noortekogu kaasamise kaudu; Itaalias noortepoliitika ministeeriumi hiljuti loodud komitee COVIGE⁽¹⁴⁾ kaudu, mis koosneb juhtidest ja avaliku halduse esindajatest, ülikooliprofessoritest ja noorsoopoliitika ekspertidest, sealhulgas riiklikust noortekogust, ning mille eesmärk on hinnata kõikide avalike poliitikameetmete põlvkondlikku mõju eelnevalt ja tagantjärele konkreetsete näitajate ja mudelite ning võrdluse kaudu parimate tavadega muudes ELi riikides.

4.5. Komitee soovib kõigil liikmesriikidel võtta sarnaseid meetmeid või jälgida võetavaid meetmeid, mis on juba tõhusalt ja põlvkondade seisukohalt heaks kiidetud, tagades samas noorte asjakohase kaasamise konsultatsiooni.

4.6. Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse (Cedefop) tehtud uuringutes⁽¹⁵⁾ prognoositakse, et 2022. aastaks kaob COVID-19 pandeemia tõttu ELis peaaegu seitse miljonit töökohta või jäävad need loomata, samal ajal kui mõnes valdkonnas,⁽¹⁶⁾ nagu tervishoid, teadus ja innovatsioon, infotehnoloogia ja digitaalne kommunikatsioon, on näha märkimisväärset kasvu ja töökohtade loomise potentsiaali. Pandeemia on soodustanud töökohti sektorites ja kutsealadel, mis on piisavalt paindlikud, et kohaneda uute normidega, st suhtlemisdistantsi hoidmise ja kaugtööga. Need püsivad tõenäoliselt ka pärast pandeemiat, muutes töö iseloomu, mis traditsiooniliselt nõudis füüsilist ruumi⁽¹⁷⁾.

4.7. OECD aruande⁽¹⁸⁾ kohaselt võib pandeemia mõjutada ka laste ja noorte hoiakut õppimise suhtes. Tavaõppe katkestused on viinud olukorrani, kus paljud lapsed on oskuste arendamisel oodatust vähem edasi liikunud. Lühiajalises perspektiivis võib pandeemia kaasa tuua rohkem koolist väljalangemisi, samal ajal kui keskpikas ja pikas perspektiivis võib väiksema osalemise tagajärjeks olla see, et sügavate struktuurimuutuste ajal, mis nõuab üksikisikutelt oskuste täiendamist kogu elu jooksul, ei suuda õpilaste praegune põlvkond kujundada õppimisega seotud positiivseid hoiakuid. Lisaks tuuakse aruandes välja, et haridusvõimalustes võib peituda soolise ebavõrdsuse võimalik põhjus. Aruandes kutsutakse üles suurendama kiiresti investeringuid elukestvasse õppesse, aidates inimestel kohaneda väliste šokkidega ja neile vastu panna.

4.8. Kiiresti muutuv töömaailmas, mida kujundavad üleilmastumine ja COVID-19 pandeemia tagajärjed, peab komitee ülioluliseks vältida oskuste mittevastavust tööturu vajadustele, keskendudes ametioskustele ja pehmetele oskustele, investeerides selleks piisavaid ressursse haridusse ja nõustamisse, haridus- ja töömaailma vahelise parema ühenduse ja ülemineku soodustamisse, sealhulgas selliste tööriistade edendamise kaudu nagu õppetöö ja töötamise vaheldumine, praktika ja õpipoisiõpe, ning elukestva õppe programmide edendamisse, kaasates kõik peamised sidusrühmad ja keskendudes haavatavatele rühmadele, eelkõige noortele, mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele ja neile, kelle töökohad on kõige suuremas ümberkujundamise ohus. Asjakohane poliitiline lahendus on integreeritud aktiivse tööturupoliitika pakett, mis on seotud riiklike tööturuasutuste ja koolitussüsteemidega, et edendada kaasavat ja jätkusuutlikku majanduse taastumist.

4.9. Sidusrühmade seas valitseb suur üksmeel selles, et kunagi varem ei ole karjäärinõustamine olnud olulisem, eriti noorte jaoks, kes otsivad tõenäoliselt tööd kohe pärast keskkooli lõpetamist. Komitee lisab oma hääle nende hulka, kes nõuavad jõulisi investeringuid karjäärinõustamisse,⁽¹⁹⁾ kuna tõendid osutavad väärtuslikule rollile, mida karjäärinõustamine täidab üliõpilaste ettevalmistamisel toimetulekuks kiiresti muutuva tööturuga, mis ei pruugi vastata nende ootustele ega sobida nende varem omandatud oskustega.

⁽¹³⁾ <https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/chapters/austria/54-young-peoples-participation-in-policy-making>.

⁽¹⁴⁾ <https://www.giovani.gov.it/it/comunicazione/notizie/comitato-per-la-valutazione-dell-impatto-generazionale-delle-politiche-pubbliche/>.

⁽¹⁵⁾ <https://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/coronavirus-impact-jobs-eu-sectors-and-occupations-skills-forecast-analysis>.

⁽¹⁶⁾ https://ec.europa.eu/eures/public/four-job-sectors-high-demand-result-covid-19-pandemic-2021-02-19_et.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse (Cedefop) oskuste ja töökohtade prognoos.

⁽¹⁸⁾ <https://www.oecd.org/skills/covid-19-pandemic-highlights-urgent-need-to-scale-up-investment-in-lifelong-learning-for-all-says-oecd.htm>.

⁽¹⁹⁾ https://www.oecd.org/education/career-readiness/Investing%20in%20Career%20Guidance_en.pdf.

4.10. Riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades esineb horisontaalne viide noortele seoses kutsehariduse ja -õppega. Töökohapõhine õpe ja koolitus, nagu õpipoisiõpe ja praktika, mis on tavaliselt noorte jaoks kriitiliselt olulised sisenemispunktid, on samuti olnud kriisi ajal tugevalt häiritud, olgugi et valdkonna ja piirkonna lõikes väga erineval määral. Pikaajalise kutsehariduse ja -õppe ajakohastamise eestkõnelejana tunnustab komitee liikmesriikide jõupingutusi otsida ja edendada alternatiivseid lahendusi praktiliste oskuste õpetamiseks, nagu tööga seotud õppe- ja koolituslepingud, ja distantsõppe laiendamiseks. Mõned riigid on võtnud ka uusi poliitikameetmeid, tagamaks, et tehnilise ning kutsehariduse ja -õppe süsteemid on tulevasteks šokkideks paremini ette valmistatud ⁽²⁰⁾.

4.11. Teavitusmeetodid on taastekavade olulised osad, mis vajavad sihipäraseid investeeringuid noorsooteenuste pakkujatesse ja avalikesse tööhõiveteenustesse. Hiljutised tähelepanekud näitavad, et ligi pooled mittetöötavatest ja mitteõppivatest noortest ei ole teadlikud neile kättesaadavatest valitsuse toetusmeetmetest ⁽²¹⁾.

4.12. Riiklike taaste- ja vastupidavuskavade raames tuleb tugevdada investeeringuid noorsooteenuse pakkujatesse ning julgustada horisontaalset koostööd noorsooteenuste pakkujate ja avalike tööturuasutuste vahel. Tõhusatel ja tulemuslikel avalikel tööturuasutustel on oluline roll nende inimeste toetamisel, kellel on takistusi töö saamisel, ja sujuva töövahetuse tagamisel, kuid haavatavamate mittetöötavate ja mitteõppivate noorteni jõudmine nõuab koostööd avalike tööturuasutuste ja mitmesuguste kohalike osalejate vahel, alates ühendustest ja haridusasutustest kuni vaimse tervise valdkonnas koolitatud spetsialistidele nõustamisspetsialistideni. See nõuab tõhusat ja asjakohast teabe- ja andmevahetust ning tähendab, et avalike tööturuasutuste töötajad ja nõustajad peavad kulutama rohkem aega nende partnerluste haldamiseks ⁽²²⁾.

4.13. Noortegarantii, mida rahastati äsja ESF+-ist ja millega kohustati kulutama vähemalt 12 % vahenditest liikmesriikides, kus mittetöötavate ja mitteõppivate noorte määr on kõrgem kui ELis keskmiselt, ⁽²³⁾ on jätkuvalt peamine vahend noorte töötuse vastu võitlemiseks ELis. 2020. aasta oktoobris vastu võetud nõukogu soovitus programmi tugevdamise kohta ⁽²⁴⁾ sisaldab loetelu meetmetest, kuidas tagada programmi raames pakutava kvaliteet, kuidas parandada teavitustegevust ja kuidas tõhustada tulemuste seiret programmi paremaks hindamiseks. Seepärast tuleks riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades teha kokkuvõtte noortegarantii riiklikest rakenduskavadest ja luua sidemed riiklike taaste- ja vastupidavuskavadega. Selle tegemata jätmine toob kaasa kasutamata võimalused ja niisuguste meetmete loomise, mis ei suuda pakkuda mittetöötavate ja mitteõppivate noorte jaoks lahendusi.

4.14. Komitee märgib, et noortegarantii riiklike rakenduskavade viimane ajakohastatud versioon pärineb 2014. aastast ja et seni ei ole kõik ELi liikmesriigid asunud oma riiklike noortestrategieid ajakohastama, et võtta arvesse tugevdatud noortegarantiid ⁽²⁵⁾. Liikmesriigid peavad suurendama oma jõupingutusi, võtma arvesse saadud õppetunde ja võtma ELi vahendid strateegiliselt kasutusele, et muuta see vahend tõeliselt tõhusaks ja toimivaks.

4.15. Keskendudes noortele töötajatele, tuleb töötada välja konkreetsed taastemeetmed, et võidelda noorte töötuse ja noorte ebakindla tööga, ⁽²⁶⁾ luues kvaliteetseid töökohti, ning et kaitsta suurt hulka töötajaid, ⁽²⁷⁾ kellel puudub nõuetekohane sotsiaalkaitse. Lisaks tuleks kaaluda erimeetmeid noorte füüsilisest isikust ettevõtjate jaoks, et toetada ja suurendada noorte ettevõtlust ja idufirmasid.

4.16. Uuringud ⁽²⁸⁾ pandeemia ajal ELi liikmesriikide sotsiaalkaitsesüsteemides tehtud muudatuste kohta on näidanud, et enamik riike on teinud kättesaadavaks töötajate sissetulekut toetavad meetmed, näiteks lühendatud tööaja kavad, töötushüvitised ja sarnased meetmed, eelkõige suurendades nende toetussummat, leevendades abikõlblikkuse tingimusi ja

⁽²⁰⁾ „Skills development in the time of COVID-19: Taking stock of the initial responses in technical and vocational education and training“ – Rahvusvaheline Tööorganisatsioon, Genf, 2021.

⁽²¹⁾ Moxon, D., Bacalso, C. ja Šerban, A., „Beyond the pandemic: The impact of COVID-19 on young people in Europe“, Euroopa noortefoorum, Brüssel, 2021.

⁽²²⁾ Avalike tööturuasutuste partnerluste haldamine, Eamonn Davern (september 2020).

⁽²³⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1099&langId=en>.

⁽²⁴⁾ Nõukogu soovitus „Töösild– noorte tööhõive tugevdamine“, millega asendatakse nõukogu 22. aprilli 2013. aasta soovitus noortegarantii loomise kohta (ELT C 372, 4.11.2020, lk 1).

⁽²⁵⁾ Konle-Seidl, R. ja Picarella, F., „Youth in Europe: Effects of COVID-19 on their economic and social situation“, Euroopa Parlament, Luksemburg, 2021.

⁽²⁶⁾ Euroopa Parlamendi 4. juuli 2017. aasta resolutsioon töötingimuste ja ebakindlate töösuhete kohta (ELT C 334, 19.9.2018, lk 88).

⁽²⁷⁾ Rahvusvaheline Tööorganisatsioon, „World Social Protection Report 2020–22: Social Protection at the Crossroads – in Pursuit of a Better Future“, Genf, 2021.

⁽²⁸⁾ „Non-standard workers and the self-employed in the EU: Social protection during the Covid-19 pandemic“, Euroopa Ametiühingute Instituut, 2021.

pikendades nende kestust. Kuigi need meetmed ei ole suunatud konkreetsetele noortele, aidatakse nendega toetada ka noori, kes jäävad suurema tõenäosusega töötuks ja teenistusstaaži puudumise tõttu sageli sotsiaalkaitse, näiteks töötushüvitise saajate seast välja.

4.17. Nendel põhjustel ja võttes arvesse asjaolu, et kõik tehtud muudatused on ajutised ja paljud on juba lõppenud, mistõttu puutuvad noored taas kokku lõhega sotsiaalses kaitstes, peab komitee ülioluliseks, et poliitikakujundajad keskenduksid universaalse sotsiaalkaitseüsteemi loomisele, millega tagatakse kõikide töötajate (tüüpilised ja ebatüüpilised, noored ja täiskasvanud) võrdne kaetus sotsiaalkaitsega. Nende lõhede kõrvaldamine tagaks noorte kaitse vaesuse ja tulevaste tööturušokkide eest.

4.18. Komitee leiab, et oluline on toetada noori ka sotsiaalkindlustuse valdkonnas, ning julgustab seetõttu kõiki liikmesriike nõuetekohaselt rakendama nõukogu soovitusi töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu kohta sotsiaalkaitsele,⁽²⁹⁾ milles soovitatakse liikmesriikidel tagada inimestele juurdepääs piisavale sotsiaalkaitsele nende töövormist sõltumata.

4.19. Tuleb teha rohkem jõupingutusi, et leida võimalusi ühitada dünaamilisel tööturul tööhõivekindlus ja töö kvaliteet, ning tõhusate meetmete leidmisel on peamine tegur sotsiaaldialoogide tugevdamine. Häid tavasid võib leida järgmistes riikides: 1) Portugal, kus valitsus peab sotsiaalpartnerite ja noorteorganisatsioonidega korrapäraseid arutelusid. Sellised meetmed nagu mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kvoot ettevõtetes, kus on palju praktikakohti, või vähendatud värbamistoetused lühiajaliste lepingute eest⁽³⁰⁾ on aidanud edendada riigis noorte tööhõivet, ning 2) Hispaania, kus sotsiaaldialoogi tulemusel laiendati sotsiaalkindlustuskatet praktikale⁽³¹⁾.

4.20. Ebakindlus, mure ja ärevus, mis võib põhjustada noorte seas depressiooni, kasvas kriisi puhkedes järsult ja mõnes riigis on see jätkuvalt tõusuteel. Haridusasutuste ajutine sulgemine ning ühiskondlike, kultuuri- ja sporditegevuste peatamine nõrgendasid sotsiaalseid sidemeid, mis aitavad säilitada head vaimset tervist. Koolides ja ülikoolides pakutav vaimse tervise toetus on paljudes riikides tugevalt häiritud ning noored kasutavad toetuse leidmiseks üha enam muid platvorme, nagu telefoniliinid ja noortekeskused, ning vaimse tervishoiu asutused pakuvad kaugnõustamist ja kaughooldust, et säilitada teenuste järjepidevus. Samal ajal mõjutasid liikumisvabaduse piirangud tugevalt ka nende teenuste osutajaid ning paljud ei saanud rahaliste ja inimressursside puudumise tõttu oma tegevust jätkata. Komitee peab hädavajalikuks toetada seda suuresti vabatahtlikust tegevusest ja projektide rahastamisest sõltuvat sektorit jätkusuutlikuma rahastamise kaudu, kuna need on kriisi ajal osutunud meie sotsiaalse struktuuri oluliseks osaks.

4.21. Riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades on võimalik teha soolise mõõtme käsitlemiseks rohkem, eriti kui tegemist on mittetöötavate ja mitteõppivate noortega, kelle määr on noorte naiste seas üldiselt suurem kui noorte meeste seas. Aastal 2020 oli naissoost mittetöötavate ja mitteõppivate noorte määr keskmiselt 1,3 korda suurem kui meessoost mittetöötavate ja mitteõppivate noorte määr ning mitteaktiivsete naissoost mittetöötavate ja mitteõppivate noorte määr oli koguni 1,7 korda suurem. Eriti suur on nende osakaal Ida-Euroopa riikides (Bulgaaria, Rumeenia, Ungari, Tšehhi Vabariik, Slovakkia ja Poola) ning Itaalias⁽³²⁾. Enamik mittetöötavaid ja mitteõppivaid noori nendes riikides kuulub sellesse rühma perekondlike kohustuste tõttu või on puuetega noored. Suurem osa noori naisi veedab aega laste ja teiste pereliikmete eest hoolitsedes. Noored naised kulutavad tasustamata hooldusele ja majapidamistöödele peaaegu kolm korda rohkem aega kui noored mehed. Komitee peab kiiduväärseks mõnedes liikmesriikides võetud meetmeid, millega edendatakse naiste tööhõivet ja naiste ettevõtlust, investeeritakse piisavasse sotsiaalsesse taristusse ja reformitakse lapsehoiuseüsteeme, eriti alusharidust, ning kutsub üles võtma neid häid tavasid ELi tasandil laiemalt kasutusele, et toetada naiste täielikku tööhõivet, eriti noorte emade puhul. Komitee kutsub üles looma tugevat süsteemi, et jälgida igal aastal edusamme ning riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades soolise võrdõiguslikkuse jaoks eraldatud ja selle raames kasutatud eelarveid, sealhulgas asjakohaseid näitajaid.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁹⁾ Nõukogu soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele (ELT C 387, 15.11.2019, lk 1).

⁽³⁰⁾ <https://www.iefp.pt/apoios-a-contratacao>.

⁽³¹⁾ 121/000066 Draft law on the guarantee of the purchasing power of pensions and other measures for strengthening the financial and social sustainability of the public pension system (congreso.es).

⁽³²⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training.

LISA

Arutelu käigus lükati tagasi järgmised muudatusettepanekud, mis kogusid hääletamisel vähemalt veerandi antud häälest (kodukorra artikli 59 lõige 3):

MUUDATUSETTEPANEK 3**Esitanud:**

HOŠTÁK Martin

POTTIER Jean-Michel

VADÁSZ Borbála

SOC/689 — Inimväärne töö noortele ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade kaudu**Punkt 4.17**

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Nendel põhjustel ja võttes arvesse asjaolu, et kõik tehtud muudatused on ajutised ja paljud on juba lõppenud, mistõttu puutuvad noored taas kokku lõhega sotsiaalses kaitstes, peab komitee ülioluliseks, et poliitikakujundajad keskenduksid universaalse sotsiaalkaitseüsteemi loomisele, millega tagatakse kõikide töötajate (tüüpilised ja ebatüüpilised, noored ja täiskasvanud) võrdne kaetus sotsiaalkaitsega. Nende lõhede kõrvaldamine tagaks noorte kaitse vaesuse ja tulevaste tööturuõskkide eest.	Nendel põhjustel ja võttes arvesse asjaolu, et kõik tehtud muudatused on ajutised ja paljud on juba lõppenud, mistõttu puutuvad noored taas kokku lõhega sotsiaalses kaitstes, peab komitee ülioluliseks, et poliitikakujundajad keskenduksid tugevate ja tõhusate sotsiaalkaitseüsteemide loomisele, millega tagatakse kõikide töötajate võrdne kaetus sotsiaalkaitsega. Nende lõhede kõrvaldamine tagaks noorte kaitse vaesuse ja tulevaste tööturuõskkide eest.

Motivatsioon

Oleme täiesti nõus, et riiklike taaste- ja vastupidavuskavasid võiks kasutada selleks, et suurendada ja toetada liikmesriikide püüdlusi ja jõupingutusi rakendada kõnealust soovitusi, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele, austades sealjuures liikmesriikide riiklike sotsiaalmajanduslikke tingimusi ja tavasid. Mis tahes üleskutse luua üldine sotsiaalkaitseüsteem ei ole kooskõlas käesoleva arvamuse eesmärgiga.

Hääletuse tulemus:

Poolt: 74

Vastu: 101

Erapooletuid: 19

MUUDATUSETTEPANEK 4**Esitanud:**

HOŠTÁK Martin

POTTIER Jean-Michel

VADÁSZ Borbála

SOC/689 — Inimväärtne töö noortele ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade kaudu
Punkt 1.9

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee peab kiiduväärseks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sätteid, millega toetatakse kvaliteetset õpipoisiõpet või praktikat, kuna need on tõhus vahend koolist väljalangemise vähendamiseks ning võivad tagada noorte (ja muude inimeste) parema lõimumise tööturule, ning kutsub liikmesriike üles rakendama nõukogu soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta ⁽¹⁾. Komitee nõuab siiski, et praktika kvaliteediraamistiku eelseisva läbivaatamise käigus tagataks tasustamata praktika keelustamine ja kõigi praktikantide korralik tasustamine. ⁽¹⁾ Nõukogu 15. märtsi 2018. aasta soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta.	Komitee peab kiiduväärseks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sätteid, millega toetatakse kvaliteetset õpipoisiõpet või praktikat, kuna need on tõhus vahend koolist väljalangemise vähendamiseks ning võivad tagada noorte (ja muude inimeste) parema lõimumise tööturule, ning kutsub liikmesriike üles — rakendama nõukogu soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta ⁽¹⁾; — kasutama praktika kvaliteediraamistiku eelseisvat läbivaatamist, et hinnata koostöös liikmesriikidega ja eelkõige tööhõivekomitee kaudu ning sotsiaalpartneritega konsulteerides, kuidas kohaldata soovitusi töötin- gimuste ja koolituseesmärkide kohta ning kas praktikakoha pakkuja maksab praktikandile toetust või hüvitist, et vältida ebaausaid tavasid. ⁽¹⁾ Nõukogu 15. märtsi 2018. aasta soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta.

Motivatsioon

Soovitame jagada tekst kaheks osaks ning mitte kombineerida õpipoisiõpet ja praktikat.

Esimene osa käsitleb õpipoisiõpet. ELi raamistik toimib hästi ja selle läbivaatamist ei kaaluta. Teine osa on seotud ELi praktikaraamistiku läbivaatamisega ning see võib anda võimaluse kontrollida selle rakendamist ja edusamme liikmesriikides.

Hääletuse tulemus:

Poolt: 69

Vastu: 112

Erapooletuid: 15

MUUDATUSETTEPANEK 5
Esitanud:

HOŠTÁK Martin

POTTIER Jean-Michel

VADÁSZ Borbála

SOC/689 — Inimväärtuse töö noortele ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade kaudu

Punkt 1.11

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee peab hädavajalikuks tagada, et värbamistoetused sõltuksid tähtajatutest lepingutest või stabiliseerimisprogrammide , et mitte subsideerida tööalast ebakindlust. Lisaks võivad värbamisstiimulid olla tõhusad töövõimaluste loomisel ebasoodsas olukorras olevatele töötajatele ning koondatud töötajate ümberpaigutamisel, soodustades nende üleminekut uutesse sektoritesse ja kutsealadele.	Komitee peab hädavajalikuks tagada, et värbamistoetused sõltuksid tähtajatutest lepingutest või lepingutest, mis moodustavad osa karjäärist, milles liigutakse seda tüüpi lepingute poole , et mitte subsideerida tööalast ebakindlust. Lisaks võivad värbamisstiimulid olla tõhusad tööandja koolitusetegevuse täiendamisel ja töövõimaluste loomisel ebasoodsas olukorras olevatele töötajatele ning koondatud töötajate ümberpaigutamisel, soodustades nende üleminekut uutesse sektoritesse ja kutsealadele.

Motivatsioon

Värbamistoetus võib aidata noortel tööle saada ja tööandjatel leida tulevasi töötajaid, kuid mõlemad pooled vajavad paindlikkust, et töötada välja koolitus- ja karjäärikava, mille tulemuseks on stabiilsem lepinguvorm. See sõltub oskustest, töötulemustest, kaasatusest ja muudest objektiivsetest kriteeriumidest. Värbamistoetused hõlmavad ka topelttöölepingute vorme, mis moodustavad osa koolitusest ja kutseõppest. Seetõttu on asjakohane keskenduda ettepanekus jätkusuutliku tööhõive tingimuslikkusele, et edendada töötajate, eelkõige mittetöötavate ja mitteõppivate noorte integreerimist.

Hääletuse tulemus:

Poolt: 69

Vastu: 120

Erapooletuid: 16

Täiskogus vastu võetud muudatusettepaneku kohaselt muudeti sektsiooni arvamuses järgmist punkti, kuigi selle esialgse kuju säilitamine kogus hääletamisel enam kui veerandi häältest (kodukorra artikli 59 lõige 4):

MUUDATUSETTEPANEK 2

Esitanud:

BABRAUSKIENĖ Tatjana

SOC/689 — Inimväärne töö noortele ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte kaasamine riiklike taastekavade kaudu

Punkt 1.9

Muuta järgmiselt:

Seksiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komitee peab kiiduväärseks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sätteid, millega toetatakse kvaliteetset õpipoisiõpet või praktikat, kuna need on tõhus vahend koolist väljalangemise vähendamiseks ning võivad tagada noorte (ja muude inimeste) parema lõimumise tööturule, ning kutsub liikmesriike üles rakendama nõukogu soovitud kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta ⁽¹⁾. Komitee nõuab siiski, et praktika kvaliteediraamistiku eelseisva läbivaatamise käigus tagataks tasustamata praktika keelustamine ja kõigi praktikantide korralik tasustamine. ⁽¹⁾ Nõukogu 15. märtsi 2018. aasta soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta.	Komitee peab kiiduväärseks riiklike taaste- ja vastupidavuskavade sätteid, millega toetatakse kvaliteetset koolitust, sealhulgas õpipoisiõpet või praktikat, kuna need on tõhus vahend koolist väljalangemise vähendamiseks ning võivad tagada noorte (ja muude inimeste) parema lõimumise tööturule, ning kutsub liikmesriike üles rakendama nõukogu soovitud kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta ⁽¹⁾. Komitee nõuab siiski, et tagataks tasustamata praktika keelustamine. Kui tuleb läbivaatamisele nõukogu soovitus praktika kvaliteediraamistiku kohta, siis tuleks selles tagada kõigi praktikantide korralik tasustamine. Komitee teeb ka ettepaneku töötada välja Euroopa kvaliteetsete praktikakohtade raamistik, et tagada sellise õppekogemuse hariduslik väärtus. ⁽¹⁾ Nõukogu 15. märtsi 2018. aasta soovitus kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe Euroopa raamistiku kohta.

Hääletuse tulemus

Poolt: 127

Vastu: 62

Erapooleteid: 8

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ebatüüpiline töö ja platvormiühistud tööstuse digiüleminekul“**(omaalgatuslik arvamus)**

(2022/C 152/06)

Raportöör: **Giuseppe GUERINI**Kaasraportöör: **Erwin DE DEYN**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omaalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine sektsioonis	10.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	219/0/10

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Digiplatvormide majandus on kiiresti laienev nähtus, mis ületab Euroopa Liidu piire. Digiplatvormide kasvades on tekkinud juurde ka nende platvormide kaudu töötavate inimeste töösuhete vorme. Need töösuhete vormid hõlmavad füüsilisest isikust ettevõtjaid (FIE), ebakorrapäraseid töösuhteid, individualiseeritud töölepinguid. Selles kontekstis võivad töötajate seas loodud ühistud olla hea vahend, mille abil muuta digiplatvormide kaudu kujundatud töösuhted stabiilsemaks.

1.2. Arvestades selle nähtuse ulatust, peab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kasulikuks ja vajalikuks, et Euroopa Liit ja liikmesriigid koordineeriks asjakohaste õigusaktide rakendamist, et tagada tasakaal innovatsioonivajaduste ning digiplatvormide töötajate õiguste kaitse vahel, nagu tehakse tarbijate ja kasutajate puhul digiteenuste õigusakti ja digiturgude õigusakti eelnõudes.

1.3. Digiplatvormid soodustavad ka uute ettevõtlusvormide arengut, mis võivad avardada paljude inimeste võimalusi uutel digiturgudel aktiivselt osaleda. Selliste ettevõtlusvormide hulgas on ühistud eriti sobiv võimalus soodustada kaasavat osalemist digiplatvormide juhtimises.

1.4. Ühistu vorm võimaldab arendada äriühinguid, mille on loonud FIEd, kelle eesmärk on säilitada autonoomia ja loovus ning samal ajal parandada oma sissetulekut, töötingimusi ja juurdepääsu sotsiaalkaitsele, vältides seejuures ebastandardseid töövorme.

1.5. Komitee märgib, et ühistu vorm võib ühendada digiplatvormide omadused ühistu töökorraldusmudeliga, kuid võimaldab säilitada ka töötavate ühistuliikmete palgatöötaja staatuse, kui asjaolud seda nõuavad, hõlmates kõiki kollektiivlepingutega töötajatele ette nähtud kaitsemeetmeid.

1.6. Komitee julgustab Euroopa Komisjoni, ELi liikmesriike ja sotsiaaldialoogis osalejaid kavandama algatusi, mis võiksid aidata arendada platvormiühistuid, mis uute tehnoloogiate abil tegutsedes soodustavad ettevõtlust noorte töötajate ja ettevõtjate ühinemise kaudu ühistutesse.

1.7. Nende algatuste tõhus rakendamine nõuab kõigi sidusrühmade kaasamist. Seega võib sotsiaaldialoog mängida olulist rolli, mistõttu on komitee valmis osalema platvormiühistute edendamises.

1.8. Digiplatvormid ei tunnista maismaapiire. Lisaks kohaldatakse Euroopa Liidu territooriumil päritoluriigi põhimõtet. Kõnealuste algatuste edu sõltub nende küsimuste ühtsest mõistmisest ja kohaldamisest. Komitee kutsub üles pöörama tähelepanu siseturu killustumise ohule, mis kahjustaks nii platvorme kui ka nende töötajaid.

1.9. Komitee leiab, et Euroopa digiülemineku strateegias tuleks ette näha algatused, millega toetatakse digiplatvorme haldavate ühistute loomist. See soodustaks digiteenuste, andmete ja tehnoloogilise taristu kollektiivset omandit, võimaldades sel viisil mitmekesistada majanduskeskkonda ja edendada majandusdemokraatiat.

1.10. Komitee märgib, et ühistud kui iseseisvad organisatsioonid, kuhu kuuluvad vabatahtlikult ühinenud inimesed, et täita oma ühiseid sotsiaalseid, majanduslikke ja kultuurilisi eesmärke demokraatliku osalusorganisatsiooni kaudu, pakuvad huvitavat lahendust digiplatvormide juhtimise ja demokraatliku vastutuse probleemidele.

1.11. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles koostama ettepanekuid platvormitöötajate reguleerimise kohta viisil, milles keskendutakse innovatsioonile ja ollakse sellele avatud, toetades ettevõtete konkurentsivõimet, kaotamata seejuures silmist töötajate õiguste kaitset. Eelkõige tuleb tagada, et digiplatvormidel töötavatel inimestel on väljaõpe ja suutlikkus paremini mõista ja kontrollida, kuidas kohaldatakse töötajate kaasamist reguleerivaid algoritme.

2. Sissejuhatus ja taust

2.1. Majanduse ja äriühingute kiire muutumise protsessis on digiülemineku roll muutunud keskseks ja strateegiliseks, nii et see on levinud kõigis tegevusvaldkondades, ulatudes kogu toodete ja teenuste väärtusahela tsüklisse ning hõlmates nii suuri kui ka väikeseid ja mikroettevõtjaid. Tagajärjed töömaailmale uute võimaluste ja probleemide näol on olulised nii sisu kui ka muutuste toimumise kiiruse seisukohast.

2.2. Kiire digipöörde tulemusena tekivad uued tööviisid ja uued ettevõtluskorralduse vormid. Platvormitöö nõuab muu hulgas uusi paindlikke lahendusi, mida kehtivad õigusraamistikud ei suuda alati reguleerida.

2.3. Praegused kiired muutused on toonud esile õiguskindluse lüngad, mistõttu on sotsiaaldialoog ja kollektiivläbirääkimised olulised raamistikud, millest lähtudes pidada läbirääkimisi digiplatvormidel töötamise uute eeskirjade üle. Paljud liikmesriigid on astunud samme, et selgitada digiplatvormide kaudu töötava isiku töösuhte staatust. Seepärast peaksid Euroopa Komisjoni esitatavad õigusaktid soodustama kokkuleppeid, mis suudavad kohaneda tööturu muutustega ja samal ajal tagada vajalikud kaitsemeetmed töötajate sotsiaalkaitseks.

2.4. Kuigi digiplatvormide nähtus viitab väga mitmesugustele mudelitele, mis võivad hõlmata sotsiaalvõrgustikke, e-kaubanduse veebisaitide, finantsvahenduse veebisaitide või juurdepääsu ressursidele ja andmetele ning nende haldamist, käsitletakse käesolevas arvamuses konkreetselt tööga seotud aspekti ja vaadeldakse eelkõige äriühinguid, kes tegutsevad rakenduste või veebisaitide kaudu. Eelkõige käsitletakse ühistu vormis tegutsevate digiplatvormide eripära.

2.5. Euroopa Komisjon uurib platvormitöötajate töötingimustele avalduvaid tagajärgi konsulteerimise käigus, mis algas esimeses etapis 24. veebruaril 2021 ja toimus teises etapis 15. juunist 15. septembrini 2021. Nende konsultatsioonide käigus küsis komisjon sotsiaalpartneritelt arvamust selle kohta, kas võtta antud valdkonnas seadusandlikke meetmeid või mitte. Konsultatsioonides määrati kindlaks seitse sekkumisvaldkonda: 1) tööhõive staatus, 2) töötingimused, 3) juurdepääs sotsiaalkaitsele, 4) juurdepääs esindatusele ja kollektiivläbirääkimistele, 5) piiriülene mõde, 6) algoritmiline juhtimine ning 7) täiendusõpe ja kutsealaste võimaluste pakkumine platvormide kaudu töötavatele inimestele.

2.6. Digiplatvormidega luuakse virtuaalne ruum, kus toimub suhtlus ja teabevahetus, mis on palju enam kui lihtne pakkumise ja nõudluse kohtumine, ning nende abil suudetakse töötajaid, tarnijaid ja kasutajaid üha paremini kontrollida ja mõjutada, pakkudes klientidele uusi teenuseid ja uusi töölaseid valikuid. See on võimalik profileerimissüsteemide ja andmete ulatusliku kasutamise kaudu, rakendades tehisintellektisüsteeme ja algoritme, mille määravad platvormide juhid.

2.7. Keeruka turunduspoliitika kaudu, mis tekitab platvormidel tegutsevates inimestes illusoorset tunnet, et nad on peategelased horisontaalses ühisprotsessis, pakuvad ja määratlevad platvormid end kohtumisruumidena otseseks ja vahetuks suhtluseks, kuid tegelikult ei ole nad kunagi täielikult detsentraliseeritud ega kunagi neutraalsed. Nad on hoopis ise vahenduse aktiivsed subjektid, millel on hästi kindlaks määratud hierarhia, kuigi sageli ei ole see ilmne.

2.8. Kuigi on olemas eri tööhõivevorme käsitlevate ELi ja liikmesriikide õigusaktide täielik kogum, ei ole nende õigusraamistike rakendamist ja jõustamist alati lihtne kohandada platvormidele. Tuleks soodustada vastastikust teavitamist, sotsiaaldialoogi ja õppimist, et hõlbustada ja toetada digiplatvormide kindlat ja kestlikku arengut eesmärgiga suurendada koostööd ja usaldust digituru osaliste vahel. Sotsiaaldialoog ja kollektiivlääbirääkimised suudavad kiiresti muutuvaid olukordi paremini reguleerida kui kiirustades vastu võetud õigusaktid, mis võivad innovatsiooni takistada.

2.9. Igal juhul on selge, et hea õigusloome peab jätma ruumi digitehnoloogiast tulenevatele võimalikele olulistele uuendustele ja töötajate õiguste tunnustamisele kõnealustes uutes töökorralduse vormides. Muutustele reageerimine tähendab arengumudeli aktiivset suunamist, milles peab komitee arvates tingimata pöörama eritähelepanu keskkonnale ja sotsiaalsetele aspektidele.

2.10. Üleilmse digipöörde kontekstis tuleks kõigil tasanditel kaaluda asjakohaseid meetmeid, et toetada kestliku digiülemineku arendamist, mida reguleeritakse ELi õigusraamistikus, mis on asjakohane ja selge digituru mitmesuguste osalejate, eelkõige nende jaoks, keda esindavad platvormid. ELi institutsioonid on hakanud seda teemat mitmes aspektis ⁽¹⁾ käsitleda ja komitee on juba vastu võtnud mitu arvamust maksuküsimuste, ⁽²⁾ digituru reguleerimise ⁽³⁾ ja tööga seotud küsimuste kohta ⁽⁴⁾.

2.11. Üldises muutuvate töötingimuste olukorras on üha rohkematel inimestel võimalik osutada teenuseid FIE-na digiplatvormide kaudu, nagu tuleb välja Euroopa Komisjoni 2021. aasta jaanuaris avaldatud mõjuhinnaangust ⁽⁵⁾. Asjakohase õigusraamistiku puudumisel võib tekkida oht, et kasutatakse sobimatuid FIE vorme, mis iseenesest peavad vastama sellistele kriteeriumidele nagu autonoomia, poolte osalemisvalmiduse vaba väljendamine, enesemääramine töökorralduses ja sõltumatus.

2.12. Euroopa Komisjoni analüüs näitab, et platvormide kaudu töötavatel inimestel ei pruugi olla piisavat teavet ja arusaamist sellest, kuidas kasutatakse algoritme, et teha teatud otsuseid, mis võivad mõjutada nende töötingimusi. Arusaamise ja teabe puudumine võib olla problemaatiline, eriti digitaalse järelevalve ja andmehalduse kontekstis, kui algoritmide kujundamine ja haldamine mõjutavad töötingimusi. Seepärast on sotsiaaldialoog väga oluline.

2.13. Nii ettevõtjad kui ka töötajad peavad olema teadlikud platvormitöötajatele kohaldatavatest töölepingutest, millega tagatakse inimväärne palk, sotsiaalkaitse kättesaadavus ja kollektiivlääbirääkimised, ja neil peab olema selles osas õiguskindlus. Sama vajadus selguse järele kehtib ka ettevõtja ja FIE kvalifikatsiooni kriteeriumide osas. Komitee on nendes aspektides selgelt oma seisukohta väljendanud arvamusega SOC 645/2021 teemal „Õiglase töö platvormimajanduses“, mis koostati 2020. aasta teisel poolel ELi nõukogu eesistujariigi Saksamaa taotlusel.

⁽¹⁾ <https://www.eurofound.europa.eu/et/data/platform-economy/dossiers>

⁽²⁾ Komitee arvamus (opinion (arvamus) (ELT C 364, 28.10.2020, lk 62).

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Digiturgude õigusakt“ (ELT C 286, 16.7.2021, lk 64).

⁽⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv läbipaistvate ja prognoositavate töötingimuste kohta Euroopa Liidus“ (ELT C 283, 10.8.2018, lk 39).

⁽⁵⁾ Esialgne mõjuhinnaang „Kollektiivlepingud füüsilisest isikust ettevõtjatele – ELi konkurentsieskirjade kohaldamisala“, 6. jaanuar 2021. Vt https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12483-Collective-bargaining-agreements-for-self-employed-scope-of-application-EU-competition-rules_en.

2.14. Nagu komisjon ise tunnistab, on ühistud suutnud luua digiplatvormide majanduses mudeleid, mis võimaldavad edukalt kombineerida ettevõtlust, sotsiaalseid ja korralikke töötingimusi⁽⁶⁾.

3. Üldised märkused

3.1. Majanduses ja ühiskonnaelus toimuva digiüleminekuga kaasnevad suured ja kiired muutused toovad kaasa uue vajaduse paindlikkuse ja kohanemiskiiruse järele, mis laiendavad ka võimalusi iseseisvate töövormide valimiseks. Samas toob mõnikord see kaasa töö jagunemise ja killustumise uusi vorme ja seda mitte ainult tööprotsesside jagunemise näol etappideks (nagu klassikaliste tootmisliinide korral), vaid ruumis ja ajas, häirides sageli nende protsesside teatud etappides osalevate inimeste töö- ja pereelu ühitamist.

3.2. Need asjaolud on osa keerulisest nähtusest, mis puudutab ka kõrgelt kvalifitseeritud kutsealasid, kellele on määratud teatavate tootmisprotsessi osade täitmine FIEde või vabade elukutsete lepingute alusel. Mõelgem näiteks kogu maailma arvutiprogrammeerijatele, andmeanalüütikutele ja rakenduste arendajatele või kõikidele üha enam detsentraliseeritud lisateenuste osutajatele.

3.3. COVID-19 kriisist on ilmnenu, et selliste riiklike ja ELi eeskirjade nõuetekohane kohaldamine ja rakendamine, millega tunnistatakse vajadust kaitsta ebatüüpiliste lepingutega⁽⁷⁾ hõlmatud töötajaid, on paljude liikmesriikide jaoks jätkuvalt probleem.

3.4. Digiplatvormide esilekerkimisel töötajate värbamise vahendina on paljudel juhtudel kasutatud FIE-de lepingulist vormi, isegi kui tegevusi ei viidud ellu tõelise autonoomia ja sõltumatuse tingimustes. Oli ka juhtumeid, kus seda lähenemisviisi kasutati pigem tööjõukulude piiramiseks kui töökorralduse autonoomia optimeerimiseks. Seepärast on kasvanud ka juriidilised vaidlused mitme Euroopa riigi kohtutes. Siiski on ilmne, et nii kiiresti muutuvat nähtust ei saa lahendada kohtumenetluste ja -vaidluste abil, vaid selleks tuleb leida teostatavad lahendused, mille abil kasutada asjakohaselt ära ja tõlgendada toimuvaid põhjalikke muutusi.

3.5. Selles kontekstis võimaldab ühistu vorm arendada äriühinguid, mille on loonud FIE-d (näiteks üksikettevõtjate ühistud), kelle eesmärk on säilitada autonoomia ja loovus ning samal ajal parandada oma sissetulekut, töötingimusi ja juurdepääsu sotsiaalkaitsele. Peale selle võib klassikalise ühistuvormi (töötajate ühistud) ühendada digiplatvormide omadused ühistu töökorraldusmodeliga, mida iseloomustavad demokraatlik süsteem ja riiklike töölepingute alusel töötavate töötajate kaitse.

3.6. Platvormiühistu on ühistu kujul asutatud ja demokraatlikult juhitud ettevõtte, kuhu on kaasatud osalevad sidusrühmad ja mis korraldab kaupade ja teenuste tootmist ja vahetamist IT-taristu ja protokollide kaudu, mis ühendavad mitmesuguseid nii püsi- kui ka mobiilseadmeid.

3.7. Nagu iga teise ühistu puhul, on ka platvormiühistute omanikud ja juhid need, kes neist kõige rohkem sõltuvad, antud juhul töötajad, kasutajad ja muud sidusrühmad. Loomulikult võetakse seejuures arvesse töötajate sobivat lepingulist raamistikku nii juhul, kui nad töötavad palgatöötajana, kui ka siis, kui neil on FIE staatus.

3.8. Ühistumudelil on lisaks äriühingu vormi ja osalejate vaheliste suhete iseloomustamisele otsustav mõju toimumisalgoritmi otsustusvoogudele, võimaldades ka „saadavat kasu tootjate ja teenusepakkujate vahel paremini jaotada ning kaasata kodanikke ja tarbijaid valitsemisse, otsuste tegemisse ja kasude jagamisse“, nagu hiljuti märgiti komitee arvamuses NAT/794⁽⁸⁾.

⁽⁶⁾ Üks silmapaistev näide on föderatsiooniga CoopCycle seotud ühistud. Tegemist on ühistutega, mille moodustavad jalgrattakullerid, kes on oma ühistu liikmed ja töötajad. Ühistu omakorda kasutab koostöös teiste linnade ühistutega tarkvara, mis võimaldab teha tehinguid ja sõlmida kokkuleppeid töötajate, tarnijate ja kasutajate vahel: <https://coopcycle.org/en/>.

⁽⁷⁾ Ebatüüpiline töö on mõiste, millele on pööratud üha suuremat poliitilist tähelepanu, eriti viimastel aastakümnetel. Vt näiteks uuring „All for One“: <https://cecop.coop/works/cecop-report-all-for-one-reponse-of-worker-owned-cooperatives-to-non-standard-employment>.

⁽⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Digiüleminek ja kestlikkus – praegune olukord ja vajadus meetmete järele kodanikuühiskonna seisukohast“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 187).

3.9. Sellest perspektiivist vaadates võib selliste uute äriühingute loomise soodustamine, mis ühendavad neid töötajaid ühistutesse, aidata arendada uusi ettevõtlusvorme. Ühinemine toob neis tegevustes osalejatele kasu nii äriühingute laienemise (nende vahel ja ühtlasi ka suunaga väljapoole) kui ka kulude ja kasu vastastikuse jagamise poolest. Kui see on liikmesriigi õigusaktidest tulenevalt lubatud, võimaldavad sellised ühistud sageli ühistu liikmeks olevale FIE-le juurdepääsu sotsiaalkaitssüsteemidele.

3.10. Ettevõtlusvaim, ettevõtlusoskused ja FIE-na tegutsemine on majanduskasvu peamised tõukejõud, aga äriühingute loomine üksi on raske, eriti noorte jaoks. Sel põhjusel tasub arendada neid ühistute vorme, mis tänu uutele tehnoloogiatele suudavad toetada ettevõtlust tänu noorte töötajate koondamisele ühistutesse nende õiguslikust seisundist sõltumata (palgatöötaja või FIE).

3.11. Tüüpilise töö jaoks väljatöötatud tööõigus ja sotsiaalkindlustussüsteemid ei näi praegusel ajal olevat võimelised rahuldama ebatüüpiliste lepingute alusel töötavate töötajate nõudmisi, kuid ka nemad vajavad sotsiaalkaitset ja sobivaid kollektiivlääbirääkimiste vorme. Paljud praegused probleemid, mis tulenevad töö muutuvast töömaastikust ja digiüleminekust, on innustanud ühistuid vastama nende töötajate vajadustele, keda praegused institutsioonilised raamistikud ei rahulda. Samal ajal püüavad nad edendada töötajate eneseteostust, soodustades nende endi osalust ettevõtte ühe omanikuna.

3.12. Pidades silmas töötajaid, kes soovivad tagada oma iseseisvust (seega mitte võttes arvesse näilise FIE-na tegutsemise küsimust), on hiljuti tekkinud uued ühistumudelid vastusena uute töövormide märkimisväärsele suurenemisele. Need uued ühistuvormid võivad olla suurepärane vahend ettevõtlusalaste oskuste suurema leviku soodustamiseks ning kulude ja tulude vastastikuseks jagamiseks. Eelkõige võiks tänu uutele tehnoloogiatele mõni uue majanduse vorm, nagu platvormimajandus, leida ühistu vahendist viisi, kuidas muuta paljud FIED ka nende platvormide omanikuks, ja vältida seega killustumisest tulenevat kahju ⁽⁹⁾.

3.13. Platvormiühistute põhiidee on selge: uusi internetipõhiseid ärimudeleid ja veebiplatvormi saab kombineerida ühistumudeliga, andes omandiõiguse ja kontrolli samadele inimestele, kes veebiplatvormi kasutavad ja nende kaudu töötavad. Need uuenduslikud ettevõtlusvormid võivad suurendada kvaliteetset tööhõivet platvormimajanduses ja tagada digimajanduses ulatuslikuma osalemise.

3.14. Ühistuna tegutsevate digiplatvormide abil luuakse seega ärimudel, milles kasutatakse digitehnoloogiat, veebisaiti ja levitatavaid mobiilirakendusi ning mille toimimine põhineb demokraatlikul otsustusprotsessil ja sidusrühmade ühisomandil.

3.15. Seega on digiplatvormide alusel organiseeritud ühistute õiguslik vorm sobiv ka andmete vahetamise ja jagamisega tegelevate asutuste töö korraldamiseks ning seda võiks kasutada üha rohkem äriühinguid ja eelkõige VKEsid, kellel on raskem leida andmete haldamiseks ja vahetamiseks vahendajaid, võimaldades näiteks ühiselt tegutsevatel VKEdel säilitada nende struktuuride juhtimine.

3.16. Sellest potentsiaalist on teadlik ka Euroopa Komisjon, sest 25. novembril 2020. aastal esitas komisjon ettepaneku võtta vastu määrus Euroopa andmehalduse kohta (andmehaldust käsitlev õigusakt) ja selle artiklis 9 nähakse sõnaselgelt ette võimalus korraldada andmekooperatiivide teenuseid, nagu rõhutas ka komitee arvamuses INT/921 ⁽¹⁰⁾.

3.17. Olulise viite digimajanduse demokratiseerimise funktsioonile, mida ühistud võivad täita, võib leida ka ÜRO 2019. aasta digimajanduse aruandest ⁽¹¹⁾ ja hiljutisest Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) aruandest ⁽¹²⁾.

3.18. Oluline on anda platvormide kaudu töötavatele inimestele vahendid, mille abil suunata oma karjääri ja saada võimalus ametialaseks ja oskuste arenguks. Nagu komisjon märkis, tuleks digiplatvormide kaudu töötavate ja/või teenuseid osutavate inimeste töösuhte staatusest olenemata toetada neid täiendus- ja ümberõppega, samuti juurdepääsuga sotsiaalkaitsele ning eelkõige töötervishoiu ja tööohutuse kaitsele.

⁽⁹⁾ <https://cecop.coop/works/cecop-report-all-for-one-reponse-of-worker-owned-cooperatives-to-non-standard-employment>

⁽¹⁰⁾ Komitee arvamus andmehalduse kohta (ELT C 286, 16.7.2021, lk 38).

⁽¹¹⁾ https://unctad.org/system/files/official-document/der2019_en.pdf

⁽¹²⁾ <https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2021/lang-en/index.htm>

3.19. Digiplatvormide mudelit, sealhulgas ühistu vormis, saab kasutada selleks, et arendada ja parandada juurdepääsu kaugõppe pakkumistele, mis võivad hõlbustada isikupärastatud õpet.

3.20. Digivahendite laialdaseks levitamiseks mitte ainult töö, vaid ka igapäevaelu paljude aspektide puhul on vaja ulatuslikku koolitussuutlikkust elementaarsete digioskuste vallas. Sotsiaaldialoogis osalejad ja ELi institutsioonid peaksid julgustama parimate tavade üksteisele tutvustamist selles valdkonnas, et edendada vastastikust õppimist ja suurendada teadlikkust majanduse digiülemineku potentsiaalset. Sotsiaaldialoogis ja kollektiivläbirääkimistel tuleb prioriteetsena edendada töötajate täiendusõpet.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kuidas saavad ressursi- ja energiamahukad tööstusharud kasutada ära ELi taastekava sotsiaalselt vastuvõetavaks süsinikuheite vähendamiseks ja digiüleminekuks“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 152/07)

Raportöör: **Andrés BARCELÓ DELGADO**

Kaasraportöör: **Enrico GIBELLIERI**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 – omalgatuslik arvamus
Vastutav sektsioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine sektsioonis	10.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	08.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	151/0/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. ELi taasterahastu ja sellega seotud riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad peavad kaasa aitama ELi ressursi- ja energiamahukate tööstusharude õiglasele ülemineku. Need peavad viima kvaliteetsete töökohtade loomise ja säilitamiseni nendes tööstusharudes, kaasama sotsiaalpartnerid riiklike taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisse ning toetama tööjõu liikumist ümberõppe ja oskuste täiendamise kaudu.

1.2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee innustab komisjoni ja teisi ELi institutsioone tagama siseturul õiglase konkurentsi, et vältida liikmesriikide erinevatest lähenemistest tingitud tasakaalustamata eeliseid.

1.3. Komitee arvates ei ole tööstuslik üleminek võimalik ilma energiasüsteemi ümber kujundamata. Selleks on vajalik ligipääs piisavale hulgale vähese CO₂ heitega energiaallikatele, mis võimaldab toota vähese CO₂ heitega. Selleks, et ressursi- ja energiamahukad tööstusharud saaksid edukalt läbida tööstusliku ülemineku ja olla rahvusvahelisel areenil konkurentsivõimelised, peaksid ELi seadusandjad ja liikmesriigid silmas pidama energiaallikate kättesaadavust ja maksumust. Lisaks on riiklike taaste- ja vastupidavuskavade nõuetekohasel rakendamisel väga tähtis tehnoloogiline neutraalsus, järgides samal ajal ELi 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärgi ning ÜRO kestliku arengu eesmärgi.

1.4. Automatiseerimine ja digitaliseerimine on nii tööstusliku ülemineku kui ka laiema muutusprotsessi läbivad alused. Digitaliseerimise rolli ressursi- ja energiamahukas tööstuses ei tohi aga valesi mõista – see on vahend, mitte eesmärk omaette.

1.5. Komitee pooldab seitset juhtvaldkonda, mille komisjon on määratlenud oma suunistes liikmesriikidele riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kohta, ning nõustub vajadusega eraldada vähemalt 37 % kogueelarvest kliimainvesteeringutele ja vähemalt 20 % digitaliseerimise valdkonnale. Ta innustab ELi institutsioone hoolikalt jälgima eraldatud vahendite kasutamist, et neid nõudeid täita.

1.6. Ressursi- ja energiamahukate tööstusharude ettevõtete tööstuslik üleminek ületab taaste- ja vastupidavusrahastu kestust. Komitee innustab ELi institutsioone seda arvesse võtma ning kehtestama uusi ja sobivaid rahastamisvahendeid ja eeskirju, et pärast 2026. aastat saavutada täielik üleminek vähese CO₂ heitega tööstusele.

1.7. Kuna ressursi- ja energiamahukate tööstusharude ettevõtted vajavad seoses teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooniga erilist tähelepanu, siis kutsub komitee ELi institutsioone üles kehtestama erimeetmeid, et lahendada probleemid, millega need ettevõtted CO₂-neutraalse tööstuse poole liikudes silmitsi seisavad.

1.8. Hoonete renoveerimine tagab märkimisväärse osa energiatõhususest, mis on vajalik CO₂-neutraalse ühiskonna saavutamiseks 2050. aastal. Komitee toetab töid ja projekte, mille eesmärk on parandada hoonete energiatõhusust nende välispiirete ja seadmete renoveerimise kaudu.

1.9. Komitee toetab veendunult ELi omandis oleva pilvesüsteemi arendamist, mis toob ELile tehnoloogilise sõltumatuse.

1.10. Talendijuhtimisel ELi tööstuses on tööstuse edukaks ümberkujundamiseks võtmetähtsus. Seepärast peab komisjon jälgima, kas uute oskuste parandamiseks väljatöötatud programmid ja meetmed aitavad kaasa selle ümberkujundamise edule.

2. Taust

2.1. COVID-19 pandeemia ei ole põhjustanud mitte ainult ülemaailmset tervishoiualast hädaolukorda, vaid ka majandus- ja sotsiaalkriisi. Selle tõsise olukorra tõttu on ELi poliitikakujundajad olnud sunnitud rakendama laialdasi meetmeid kõigi ELi liikmesriikide majanduste stabiliseerimiseks.

2.2. Euroopa Liit on taasterahastu „NextGenerationEU“ raames loonud mehhanismid, et toetada ajaloo suurima stiimulite paketi abil liikmesriikide kriisist tugevamana väljumist. Selle raames jagatakse pikaajalises eelarves välja 1,8 triljonit eurot, mis võetakse kasutusele moderniseerimisele, teadusuuringutele, kliimapöördel ja sotsiaalkaitsele keskenduvate eri rahastamisvahendite kaudu.

2.3. Üks taasterahastu „NextGenerationEU“ rahastamisvahenditest on taaste- ja vastupidavusrahistu, mis keskendub COVID-19 pandeemia põhjustatud otsese majandusliku ja sotsiaalse kahju parandamisele ning ühtaegu nii vähese CO₂ heitega kui ka digitaliseeritud ühiskonnale ülemineku edendamisele.

2.4. Rahastu hõlmab kokku 672,5 miljardit eurot, mis jaotatakse laenuks (360 miljardit eurot) ja toetustena (312,5 miljardit eurot) ning on kättesaadav liikmesriikide reformide ja investeeringute toetamiseks, et tagada majanduse kestlik taastumine.

2.5. Neid rahalisi vahendeid eraldatakse liikmesriikide riiklike taaste- ja vastupidavuskavade raames, mis hõlmavad vajalikke reforme ja investeeringuid ning kajastavad asjakohaseid riigipõhiseid soovitusi, mille nõukogu on esitanud Euroopa poolaasta juhtimisraamistiku osana, et aidata kaasa ELi 2021. aasta kestliku majanduskasvu strateegia elluviimisele.

2.6. Euroopa Komisjon on määranud peamised juhtvaldkonnad, kus iga liikmesriik peab paika panema konkreetseid tegevussuunad:

1. Energia tootmine – puhtad tehnoloogiad ja taastuvad energiaallikad;
2. Renoveerimine – hoonete energiatõhusus;
3. Laadimine ja tankimine – säästev transport ja laadimisjaamad;
4. Ühendumine – kiirete lairibateenuste kasutuselevõtt;
5. Moderniseerimine – avaliku halduse digitaliseerimine;
6. Laiendamine – suurem andmepilvevõimekus ja kestlikud protsessorid;
7. Ümberõpe ja oskuste täiendamine – haridus ja koolitus digitaalsete oskuste toetamiseks.

Need peamised juhtvaldkonnad on määratletud selleks, et rakendatavad meetmed aitaksid kaasa ELi rohe- ja digiüleminekuks.

Kooskõlas Euroopa poolaasta konkreetsete riigipõhiste soovitustega annab taaste- ja vastupidavusrahistu liikmesriikide edendatavate arenguvaldkondade kaudu organisatsioonidele, keda on negatiivselt mõjutanud pandeemia põhjustatud majanduslik olukord, vajaliku hingamisruumi. Eelkõige aitab see majandussektoreid, nagu ressursi- ja energiamahukad tööstusharud, mis olid juba varem raskes olukorras (suure regulatiivse koormuse ja mõne kolmanda riigi tekitatud ebaausa konkurentsi tõttu) ning mida praegune olukord on tõsiselt mõjutanud.

2.7. ELi tööstusstrateegiale ja selle 2021. aasta ajakohastatud versioonile tuginev taastestrategia aitab saavutada Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärki, 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärki ja kasvuhoonegaaside heite vähendamise 2030. aasta muudetud eesmärki. Taaste- ja vastupidavusrahistul on keskne tähtsus tohututes investeeringutes, mida ressursi- ja energiamahukate tööstusharude ettevõtted peavad tegema nende eesmärkide saavutamiseks. ELi taastumise eesmärgil

tugevama ühtse turu loomiseks tehtavaid jõupingutusi peavad toetama tugevad partnerlussuhted ELi, liikmesriikide, sotsiaalpartnerite, tööstuse ja teiste asjaomaste sidusrühmade vahel. Majanduse taastamise strateegiaga tugevdatakse ka õiglase ülemineku mehhanismi, mille abil toetatakse piirkondi, mis sõltuvad ressursi- ja energiamahukatest tööstusharudest ning kus toimuvad struktuurimuutused.

3. Üldised märkused

3.1. ELi taastekava moodustab tähtsa osa kestlikust üleminekust vähese CO₂ heitega ja digitaliseeritud majandusele ning toob esile asjaolu, et ELi kaksikülemineku ambitsioon nõuab lisaks poliitilisele pühendumisele ja/või kuldreeglitele ka poliitilise vastutuse võtmist. Komitee nõustub kavandatavate peamiste juhtvaldkondadega, mis suunavad investeeeringud ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks kõige asjakohasematesse valdkondadesse, tagades samal ajal, et saavutatakse kliimaeesmärgid, mis seati ELi õigusaktides 2030. aastaks (kasvuhoonegaaside heitkoguste (KHG) vähendamine vähemalt 55 % võrreldes 1990. aastaga) ja 2050. aastaks (kasvuhoonegaaside netonullheide).

3.2. Pandeemia tõttu on vaja leida ühine tee, kus eeskirjad on globaalselt määratletud ja kõigis piirkondades ühesuguselt rakendatud, ennetades seega ressursside erinevast jaotamisest tulenevat killustatuse ohtu. Pandeemiast tulenev kriis ja vajadus minna üle kestlikule, vastupidavale ja paindlikule majandusele võivad olla ELi jaoks suurepärane võimalus määratleda eeskirjad, mis tagavad ELis võrdsed tingimused.

3.3. Selleks tuleks hoolikalt hinnata ressursi- ja energiamahukate tööstusharude praegust ebakindlat olukorda, ning ka seda, kuidas nende tingimuste edasikestmine võib mõjutada Euroopa majandust tervikuna. Meeles tuleks pidada ressursi- ja energiamahuka tööstuse panust ELi sisemajanduse koguprodukti (SKP) ning ka asjaolu, et tegemist on innovatsiooni eestvedajaga. Lisaks sellele loob see sektor kvaliteetseid töökohti ja panustab ühiskonna kui terviku pikaajalisse heaolusse. Kindlad avalikud teenused vajavad tõuget erasektorist. Komitee tunneb siiski muret mõne juba heaks kiidetud riikliku taaste- ja vastupidavuskava ebatäpsuse pärast ressursi- ja energiamahukate tööstusharude puhul, sest investeeeringud suunatakse mõnikord teistesse majandussektoritesse.

3.4. Lisaks tuleks arvestada tõuget, mille ressursi- ja energiamahukad tööstusharud võivad anda teadus- ja arendustegevusele, sest see on oluline valdkond, kus innovatsioon jõuab laborist tööstusesse.

3.5. Ressursi- ja energiamahukad tööstusharud on potentsiaalselt ühed suurematest panustajatest tööstuslikku üleminekusse, mis tagab vähese CO₂ heitega Euroopa. Tööstus peaks suurendama oma jõupingutusi vähese CO₂ heitega tootmisprotsesside väljatöötamiseks ja kasutuselevõtuks ning edendama neid piki keerulisi tarneahelaid. Ilma selle sise- ja välistööta on raske saavutada Pariisi kokkuleppes määratletud olulisi, kuid ambitsioonikaid eesmärke ja ELi seatud eesmärke.

3.6. Automatiseerimine ja digitaliseerimine on selle tööstusliku ülemineku saavutamisel kesksel kohal. Kuid mõisteid ei tohiks segi ajada: ümberkujundamine on eesmärk, digitaliseerimine aga vaid tööriist. Digilahenduste rakendamine optimeerib inimeste mõtlemist, otsuste tegemist ja tulemuste saavutamist: kuigi digitaliseerimine peab olema taaste- ja vastupidavusrahastu prioriteet, tuleks keskenduda sellele, kuidas need vahendid võimaldavad tõhusamalt läheneda meie ees seisvatele probleemidele.

3.7. Digiüleminek nõuab katse- või laboriskaalal tõestatud tehnoloogiate arendamist tööstuslikus mastaabis. Selleks peaksid avaliku ja erasektori partnerlused keskenduma teadus- ja arendustegevusele ning innovatsioonile. Investeeeringud peaksid keskenduma tehnoloogiale, mis näitab varakult uuenduslike lahenduste skaleeritavust, teostatavust ja usaldusväärsust väärtusahelate ülemistes osades, olles samal ajal kooskõlas kestlikkuse eesmärkidega. Lisaks on vaja kavandada ülemineku periood, kus uuenduslike lahendusi saaks nõuetekohaselt tööstuslikule mastaabile laiendada.

3.8. Selle olukorra tulemuslikuks lahendamiseks peaks üleminek keskenduma juba olemasolevale oskusteabele, ressurssidele ja võimalikule tekkivale sünergiale. Üleminek hõlmab innovatsiooni, leiutamist, disaini, ehitust ja tegelikult ka arengut, kuid see ei tohiks tingimata tähendada millegi uue loomist.

3.9. Komitee on teadlik selleks üleminekuks vajaliku investeeeringu suuruselt. Taaste- ja vastupidavusrahastut ja Euroopa Liidu taasterahastut ei tohiks pidada olukorda lahendavaks imerohuks. Ressursi- ja energiamahukate tööstusharude ümberkujundamine kaksikülemineku toimetulekuks nõuab ulatuslikku investeeimisplaani, mis koondab mitmeid täiendavaid rahastamisallikaid (nt riigiabi, üleeuroopalist huvi pakkuvad tähtsad projektid, ELi elarve uued omavahendid, ELi heitkogustega kauplemise süsteemi tulevased tulud, erainvesteeeringud jne). Selleks, et panna liikuma kõik CO₂-vabale majandusmudelile üleminekuks vajalikud tohutud investeeeringud, on oluline viia tööstus- ja energiapoliitika kooskõlla kliimapoliitikaga.

3.10. Komitee arvates tuleks teha jõupingutusi taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu antava toetuse koordineerimiseks, eesmärgiga kujundada ressursi- ja energiamahukad tööstusharud ümber olemasolevate avaliku ja erasektori rahastamisprogrammidega, nagu SPIRE või puhta terase partnerlus. Tööstusliitused tuleks kasutada platvormidena taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu rahastatavate ja juba olemasolevate ELi projektide pikaajalise koostöö loomiseks, eesmärgiga kiirendada ressursi- ja energiamahukate tööstusharude ümberkujundamist.

3.11. On kindlaks tehtud, et taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu antava rahalise toetusega peab kaasnema ambitsioonikas maksureform. See tuleks viia kooskõlla OECD kokkuleppega, tagamaks, et alates 2023. aastast kohaldatakse suure kasumlikkusega ettevõtete suhtes tegelikku äriühingu tulumaksu määra 15 %.

3.12. Ettevõtjatele toetuste väljamaksmise peamine eesmärk peaks olema säilitada ELi tööstuse rahvusvaheline konkurentsivõime, järgides samal ajal ELi sotsiaalseid, majanduslikke ja keskkonnastandardeid, tagamaks, et Euroopa kodanikud võidavad kahekordsest üleminekust.

3.13. Nagu eespool märgitud, on ELi taastekaval väga tähtis roll ressursi- ja energiamahukate tööstusharude ümberkujundamisel ning see panustab ka teiste sektorite muutumisse, pidades silmas kaksiküleminekut. See laialdane üleminek nõuab pikaajalisi kohanemis- ja üleminekuperioode, eriti kõigis inimkapitaliga seonduvates küsimustes. Komitee soovib tungivalt, et investeerimismehhanisme pikendataks 2026. aastast edasi ning et kõigi mehhanismide vahel oleksid määratletud tugevad ja selged seosed.

4. Erimärkused

Komitee kutsub liikmesriike ja tööstussektorit üles pakkuma välja investeringuid ja reforme, millel on komisjoni määratletud juhtvaldkondades seatud lõppeesmärkide saavutamisel suurim ümberkujundav mõju. Tuleb silmas pida, et kaksiküleminekuga seotud eesmärkide saavutamise kulud peavad olema kogu ühiskonnale taskukohased.

4.1. ENERGIA TOOTMINE – puhtad tehnoloogiad ja taastuvad energiaallikad

4.1.1. Tööstuslik üleminek ei ole võimalik energiasüsteemi ümber kujundamata. Tööstuse CO₂ heite vähendamine sõltub otseselt piisaval hulgal taskukohase hinnaga vähese CO₂ heitega energiaallikate kättesaadavusest, tänu millele on vähese CO₂ heitega tööstustootmine võimalik. Kliima- ja digieesmärkide saavutamiseks on väga oluline tagada piisava hulga vähese CO₂ heitega energia tootmine usaldusväärsel viisil. Samuti on vaja ulatuslikult investeerida selle enneolematu koguse vähese CO₂ heitega energia transpordi, hoiustamise ja jaotamise taristu rajamisse. Riiklike taastekavade, iseäranis kavandatud reformide rakendamisel tuleks keskenduda konkurentsivõimeliste, stabiilsete ja ennustatavate energiahindade tagamisele, piirates kõrgete energiahindade mõju inflatsioonile, mis võib ohustada ressursi- ja energiamahukate tööstusharude taastumist ja ühiskonda üldiselt.

4.1.2. Komitee nõustub, et tehnoloogiline neutraalsus on riiklike taastekavade rakendamisel äärmiselt oluline – see üleminek peab hõlmama kõiki vähese CO₂ heitega tehnoloogiasid (taastuvenergia, saastevaba vesinik, termotuumasünteesireaktor jne), eeldusel, et need on kooskõlas 2030. ja 2050. aasta kliimaeesmärkidega ning ÜRO kestliku arengu eesmärkidega. Mitte ühtegi tehnoloogiat ei tohiks ennetavalt või ilma põhjusest kõrvale jätta. Vahendite eraldamise kriteeriumid peaksid keskenduma olenemata tehnoloogiast lõpptarbijatele konkurentsivõimeliste energiahindade tagamisele.

4.1.3. Selleks võib olla vajalik kaaluda mitte ainult erinevate konkurentsivõimeliste energiaallikate kombineerimist, vaid ka nende ühendamist süsiniku kogumise, säilitamise ja kasutamise tehnoloogiatega, unustamata seejuures liikmesriikide energiasüsteemide ühenduse tähtsust. Investeeringute ärilise aluse loomiseks ja nende tehnoloogiate rakendamiseks peavad olema kehtestatud piisavad ja homogeensed eeskirjad.

4.1.4. Lisaks taskukohase energia ja tehnoloogiliste lahenduste kättesaadavusele tuleks asjakohaselt arvesse võtta ka energiatõhusust. Kõigis ELi pikaajalises heitkoguste vähendamise strateegias kindlaks määratud stsenaariumides 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärkide saavutamiseks on oluline roll energiasäästul⁽¹⁾. Tähtis roll ressursi- ja energiamahukate tööstusharude energia- ja ressursitarbimise vähendamises on ka üleminekul ringluspõhisemale majandusele.

⁽¹⁾ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/depth-analysis-support-com2018-773-clean-planet-all-european-strategic-long-term-vision_en

4.1.5. Eespool nimetatud ebaausa konkurentsi ohtu tuleb taaste- ja vastupidavusraha raames nõuetekohaselt käsitleda, et püüda ära hoida ja leevendada kasvuhoonetega heite ülekandumisega kaasneva võimaliku ohte. Oluline on mitte jätta tähelepanuta meetmeid või süsteeme, mis on varem heitkoguste vähendamisel töötanud, vaid neid vajaduse korral täiendavate või lisamehhanismidega (mitte alternatiivsete mehhanismidega) kindlustada.

4.1.6. Pärast kõigi nende võimalike võtmetegurite hindamist, millega tuleb energia tootmise juhtvaldkonnas tegeleda, tekib põhiliselt küsimus, kuidas suudab EL tarnida ühiskonnale vajalikku enneolematut energiakogust.

4.2. RENOVEERIMINE – hoonete energiatõhusus

4.2.1. Olemasolevate ja uute hoonete energiatõhususe suurendamiseks on vaja arukaid materjale ja seadmeid, mis aitavad kaasa kestlikule üleminekule. Arukate materjalide all peame silmas keskkonnasõbralikke materjale või nende tootmisel kasutatavaid säästvaid tootmisprotsesse.

4.2.2. Komitee usub, et Euroopa Komisjoni määratletud eesmärkidesse tervikliku panuse andmiseks edendatakse arukaid materjale (ja nendega seotud säästvaid tootmisprotsesse) tavapärasest enam. Ei saa unustada seadmeid – energiatõhusust ei saavutata, kui keskendume ainult hoone välispiiretele; seadmeid ja süsteeme tuleb nõuetekohaselt hinnata ja uuendada ning need omavahel ühendada. See võib viia arukate materjalide turgude käivitumiseni, kusjuures riigihankeprotsessidest võib kujuneda praktiline lähtepunkt.

4.3. LAADIMINE ja TANKIMINE – säästev transport ja laadimisjaamad

4.3.1. Euroopa strateegias tuleb kõvasti pingutada, et panna paika selge kava nende sektorite CO₂ heite vähendamiseks, mida on raske elektrifitseerida (pikamaa- ja raskeveondus, lennundus, meretransport jne).

4.3.2. Taastuva ja vähese CO₂ heitega energia strateegia ning taastuva ja vähese CO₂ heitega kütuste väärtusahela liit aitavad vähendada lennunduse ja meretranspordi sektorite CO₂ heidet ning panustavad samal ajal maanteetranspordi CO₂ heite vähendamisse elektrifitseerimise teel, muude alternatiivide hulgas. Nõnda tagatakse kõigile ligipääs taskukohasele liikuvusele. Transpordi CO₂ heidet vähendatakse olelusringi ja kulude-tulude hindamise alusel. Esimesena asendatakse kõige suurema mõjuga transpordiviisid. Samal ajal tagatakse vähese CO₂ heitega säästvate kütuste kasutamise kaudu piisavalt pikad üleminekuperioodid madala sissetulekuga kasutajatele.

4.4. ÜHENDUMINE – kiirete lairibateenuste kasutuselevõtt

4.4.1. Komitee on teadlik automatiseerimise ja digitaliseerimise olulisusest meie ees seisvas tööstuslikus üleminekus, sest tegu on selle ülemineku protsessi läbiva alusega.

4.4.2. Tööstuse käsutuses peab olema piisavalt ressursse, et parandada süsteemide automatiseerimist. Siis saab digitaalsete vahendite abil edastada kvaliteetset teavet, et muuta otsustusprotsessid tõhusamaks.

4.4.3. See nõuab investeerimist mitte ainult tehnoloogiasse, vaid muu hulgas ka koolitusse töötajate ja kogu ühiskonna digioskuste arendamiseks, digitaalsesse mõtlemisse ning küberturvalisuseks vajalike eeskirjade ja vahendite tagamiseks.

4.5. MODERNISEERIMINE – avaliku halduse digitaliseerimine

4.5.1. Komitee mõistab, et avaliku halduse digitaliseerimisel võidakse olla sunnitud võitlema liigse halduskoormusega, mille all tööstus sageli kannatab. Digiüleminek peab põhinema tegelikul kulude-tulude analüüsil ja vahendid tuleb eraldada nõuetekohaselt tehniliste kriteeriumide alusel (see analüüs peaks olema sihtmärgist endast suurema kaaluga).

4.6. Laiendamine – suurem andmepilvevõimekus ja kestlikud protsessorid

4.6.1. Hea andmehaldus viib pöördepunktini täpsete otsuste tegemises, äriteabe arengus, probleemide tõhusas lahendamises ja ressursside optimeerimises, mis on kõik eduka ülemineku tagamisel kesksel tähtsusega. Tuleb eraldada piisavalt ressursse, et kaasata sellesse algatusse iga liiki organisatsioone, ja tagada õiglane andmeressursside jaotamine, mis viib õiglase üleminekuni.

4.6.2. Mis puutub strateegilisse sõltumatusesse, siis EL peaks arendama välja oma enda pilvevõimekuse, mis võimaldaks tehnoloogilist iseseisvust ja väldiks tehnoloogilist sõltuvust kolmandatest riikidest.

4.7. ÜMBERÕPE ja OSKUSTE TÄIENDAMINE – haridus ja koolitus digitaalsete oskuste toetamiseks

4.7.1. Eesootav üleminek ei ole võimalik, kui see ei põhine praeguse ja tulevase ühiskonna vajadustel ja ootustel ning õiglase ülemineku kontseptsioonil.

4.7.2. Euroopa Liidu peamine konkurentsieelis on meie inimkapital. Euroopas on vähe toormaterjale, meie elatustase on maailma kõrgeim ning meie õigusraamistik on üsna nõudlik – see tähendab, et meie suurim eelis on kõrge produktiivsus, mis põhineb inimkapitalil ja suurel mitmekesisusel.

4.7.3. Võimekuse arendamine ja põhioskuste määratlemise projektid on hädavajalikud, et tagada tõhus tööstuslik üleminek, mis keskendub võrdõiguslikkusele ega jäta kedagi kõrvale. Selleks tuleb kõigil ühiskonna tasanditel (alates praegustest kuni tulevaste töötajateni) soodustada uute tekkivate väljakutsete alast koolitust.

4.7.4. Uuenduslik mõtlemine on tulevaste otsustusprotsesside puhul väga tähtis. See võimekus peab olema koolitusprogrammide osa. Lisaks tekib lähitulevikus suur nõudlus digioskuste järele. Inimressurside puhul tuleb keskenduda nende lünkade täitmisele, et tagada konkurentsivõimelised organisatsioonid, kus töötavad ka selleks eesmärgiks sobivad inimesed.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Struktuuriliste ja valdkondlike muutuste ennetamine ning tööstuskultuuri ümberkujundamine – taastumise ja vastupidavuse uued piirid Euroopa eri osades“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 152/08)

Raportöör: **Norbert KLUGE**

Kaasraportöör: **Dirk JARRÉ**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik arvamus
Vastutav seksioon	tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI)
Vastuvõtmine seksioonis	10.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	143/1/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Vähendada 2030. aastaks CO₂ heidet vähemalt 55 %: see on õiglase ülemineku väljakutset pakkuv kohustuslik näitaja, mis tuleb ellu viia ELi poliitikas, samuti peavad selle ellu viima ELi liikmesriikide valitsused ning ettevõtted, mis tegutsevad piirkondades, kus Euroopa kodanikud elavad ja töötavad. See eesmärk nõuab kohe praegu ühiseid jõupingutusi, et näha ette mõju majandus- ja sotsiaalelule ning kaardistada vastavad strateegiad ja meetmed.

1.2. Komitee on veendunud, et ELi ajakohastatud tööstusstrateegia ja Euroopa Komisjoni pakett „Eesmärk 55“ toetavad õiglast üleminekut. Sellega seoses peab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee paketi osana kiiduväärseks uut sotsiaalset kliimafondi ebasoodsate sotsiaalolukordade tasakaalustamiseks. COVID-19 tõi esile ka vajaduse minna kiiremini üle kestlikumale, digitaalsemale ja tugevemale sotsiaal-, majandus- ja tööstusmodelile. Komitee märgib iseäranis, et selles on oluline roll piirkondlikel erinevustel ja sotsiaalsel ebavõrdsusel.

1.3. Kõik need küsimused on juba poliitilise tegevuskava osa (nt roheline kokkulepe, ringmajandus, õiglane üleminek, struktuuriprogrammid jne), kuid neid ei käsitleta integreeritult. Seepärast soovitab komitee võtta arvesse eri poliitikavaldkondade, riikide ja piirkondade kogemusi, mida tuleb kaaluda nende erinevuste ja iseärasuste valguses.

1.4. Eeltingimus on majanduslikus konkurentsivõrdsete tingimuste loomine. Seejuures tuleb arvesse võtta sotsiaaldialoogi sotsiaalpartnerite vahel ja kodanikuühiskonna dialoogi koosloomiseks. See peaks soodustama rea ELi eestvedajate kujunemist, mis võib omakorda tugevdada ELi majanduslikku suveräänsust.

1.5. Rohelise kokkuleppeni ei saa jõuda ilma integreeritud sotsiaalse kokkuleppeta⁽¹⁾. Sellest tulenevalt soovitab komitee tugevdada Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist⁽²⁾. Seda peetakse ELi ja selle liikmesriikide kompassiks tööstuse muutuste sotsiaalse mõju pehmendamisel. See põhineb peamiselt sotsiaaldialoogil ja kollektiivlepingutel, mis on aluseks ettevõtte otsustele, milles töötajaid nõuetekohaselt teavitatakse ja võetakse nende huve arvesse konsulteerimise ja vajaduse korral ettevõtte järelevalves ja juhtimises osalemise kaudu.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Rohelise kokkuleppeni ei saa jõuda ilma sotsiaalse kokkuleppeta“, vastu võetud 9. juunil 2021 (ELT C 341, 24.8.2021, 23).

⁽²⁾ Iseäranis viitame kolmele peamisele eesmärgile: vähemalt 78 % 20–64-aastastest inimestest peaks olema tööga hõivatud; vähemalt 60 % kõigist täiskasvanutest peaks igal aastal koolitusel osalema ning vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu tuleks vähendada vähemalt 15 miljoni võrra.

1.6. Komitee juhib tähelepanu sellele, et majanduslikke ja keskkonnavalaseid edusamme tehakse ja rakendatakse eelkõige seal, kus elavad inimesed. Seal prognoositakse ja kujundatakse ühiselt kliimakaitsega seotud probleeme. Seal uued ideed tekivad ja muudetakse tööstuslikult ülemaailmselt konkurentsivõimelisteks toodeteks ja teenusteks.

1.7. Üleminekuvõimalused, mida on käsitletud ELi ajakohastatud tööstusstrateegias ja arutatud ELi tööstusfoorumil, pakuvad ELi kodanikele tuge ja suuniseid. Piirkondliku tasandi konkreetsete lähtepunktide on aga väga erinevad ja üldesmärgi saavutamiseks on vaja erinevaid strateegiaid. Seepärast kutsub komitee Euroopa Komisjoni üles pöörama ELi tööstusstrateegia raamistiku kehtestamisel ja selle strateegia mõõtmisel nendele erinevatele nõuetele erilist tähelepanu, et suuta paindlikult reageerida piirkondlikele ja valdkondlikele vajadustele.

1.8. Subsidiaarsuse puhul tuleb silmas pidada selle võimet luua tugev ressurs õiglaseks üleminekuks. Piirkonnad ja suurlinnapiirkonnad tunnevad oma probleeme ja võimalusi kõige paremini. Seepärast tunnistab komitee, et ELi tasandil ühiselt kokku lepitud Euroopa tööstuspoliitika siduvad eesmärgid ja põhimõtted peaksid olema selgelt määratletud. Oluline on teadvustada, et rakendamine piirkondades ja suurlinnapiirkondades peab tuginema subsidiaarsuse põhimõttele.

1.9. Olukorrad on väga erinevad, samuti suutlikkus läheneda kliima-, sotsiaalsetele ja keskkonnavalastele eesmärkidele. Kui mõni tööstussektor ja ettevõtte saab eesmärgi kergemini saavutada, võib teistel edasiliikumine kulgeda raskemalt. Nõrgemad piirkonnad ja teatud tööstussektorid vajavad seega erilist tähelepanu ja eritoetust. Kuna üldesmärk kehtib kogu väärtusahelale, on oluline kõigepealt keskenduda kiiremale mõjule ja kaugemaleulatuval muudatustele.

1.10. Komitee märgib, et selle põhimõtte alusel saavad ettevõtted pühendunud ettevõtjate ja juhtide ning hästi koolitatud töötajate ja oskustööliste abil taastada oma majandusliku ja kestliku konkurentsivõime. VKEdel on selles oluline roll. Ettevõtete eduka ülemineku eeltingimus on inimkapitali tegevuskava.

1.11. Liikmesriigid peaksid Euroopa Liidu logistilise ja rahalise toetusega suurendama struktuurilisi ja protsessipõhiseid avaliku sektori investeeringuid üldhuviteenuste kaudu, mis on suunatud tööstuse ja sotsiaalse arengu eeltingimuste pidevale parandamisele, mis võib suurendada piirkondade ja kohaliku tasandi suutlikkust tegeleda tulemuslikult keskkonnavalaste, tehnoloogiliste, majanduslike ja sotsiaalsete probleemidega.

1.12. Komitee on seisukohal, et ELi tööstusstrateegiaga tuleks ennetada ja tasakaalustada vaesuste ja ebavõrdsuse kasvu, sest rohelise kokkuleppega peab kaasnema integreeritud sotsiaalne kokkulepe. Seepärast tuleb vahendid suunata sinna, kus neid kõige rohkem vajatakse. Terviklik ELi kestlikkuspoliitika peab inimeste ja piirkondade⁽³⁾ hüvanguks rohkem panustama õiglusesse ja majanduses osalemisse. Euroopa ühiskondlik ja tööelu peavad järgima nõuet luua kestlikkust, tuginedes kaasavale ja kestlikule majanduskasvule, inimväärsele tööle ja sotsiaalsele õiglusele⁽⁴⁾.

1.13. Komitee toetab üleminekut ringmajandusele, mis lõpetab taastumatute loodusvarade raiskamise ja vähendab rahvusvahelist sõltuvust. See peaks olema ka ELi tööstusstrateegia oluline osa. Sellest tulenevalt tuleks muuta raamtingimusi, et luua konkurentsivõimeliseid ettevõtteid, mis järgivad ringmajanduse põhimõtteid.

2. Õiglane üleminek kui võimalus tööstuse taastamiseks ja majanduskasvuks

2.1. Rohelise kokkuleppega seatakse selge ja poliitiliselt siduv eesmärk: 2030. aastaks tuleb Euroopas jõuda kasvuhooonegaaside heitkoguste üldise vähendamiseni 55 % võrra. Seda viiakse ellu Euroopa Komisjoni 2021. aasta juulis esitatud paketi „Eesmärk 55“ meetmetega. Tõlgendamisruumi siin enam ei ole. Õiglane rahvusvaheline kaubandussüsteem peab tagama, et ettevõtted suudavad säilitada ülemaailmse konkurentsivõime, täites samal ajal rohelise kokkuleppe eesmärgi. See hõlmab piiri- ja mandriülest süsinikdioksiidi kohandamise süsteemi. See loob kaubanduspartneritele stiimuleid astuda nende riikide hulka, kes võtavad arvesse maakera võimaluste piire.

⁽³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ettepanekud COVID-19 kriisi järgse ülesehituse ja taastumise kohta, 11.6.2020 (ELT C 311, 18.9.2020, lk 1).

⁽⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee resolutsioon komisjoni 2022. aasta tööprogrammi kohta, 9.6.2021 (ELT C 341, 24.8.2021, lk 1).

2.2. Väljaspool ELi asuvad leebete keskkonnaeeskirjadega riigid suurendavad survet ELile, kus on suhteliselt ranged keskkonnaeeskirjad. Selline üleilmne koostoime ei tohi viia keskkonnavalase dumpinguni.

2.3. Ülemaailmne olukord võib käivitada uute vähesaastavate tehnoloogiate väljatöötamise, mille juures kasutatakse ära Euroopa tugevusi, näiteks selle suutlikkust rakendada järkjärgulist ja murrangulist innovatsiooni, et tuua maailmaturule tooteid, mis kasutavad traditsioonilisi pädevusi uute probleemide lahendamiseks. See eeldab muutuste olemuse ja ulatuse hoolikat ja ettenägelikku prognoosimist ning avalike ja sotsiaalteenuste märkimisväärset suurendamist, et tulla toime selliste sotsiaalsete probleemidega nagu vaesuse võimalik suurenemine, kodutus, puuetega inimeste ja vähemuste tõrjutus, naiste võimaluste vähenemine ja tööturule naasmise hõlbustamiseks mõeldud koolituste vähenemine.

2.4. Staatilise analüüsi põhjal võib järeldada, et Euroopa roheline kokkuleppe kohaselt tegutsemine annaks lühiajaliselt vähem kaugeleulatuvate kliimaeesmärkidega riikidest pärit konkurentidele kulueelise Euroopa äriühingute suhtes, kes on juba üle minemas. Ent dünaamiline vaatenurk rõhutaks ettevõtetele järkjärguliseks innovatsiooniks stiimulite andmist, et nad muudaksid oma tootmissüsteemid energiasäästlikumaks, läheksid üle taastuvatele energiaallikatele ja võtaksid kasutusele asjakohased uuendused. Kuigi EL on kliimakriisi vastu tulemuslikult võitlemisel selgelt teenäitaja, tuleb taastuvmaterjalide kiireks kasutuselevõtuks senisest ambitsioonikamalt rakendada ringmajandust ja toorainetega seotud vastupanuvõimet. Sellest tulenev üleminek toimib ainult siis, kui pööratakse piisavalt tähelepanu selle protsessi sotsiaalsele mõõtmele. Juhiseid selleks annavad Pariisi kliimakokkuleppe õiglase ülemineku põhimõtted ja ILO suunised õiglase ülemineku kohta⁽⁹⁾. Õiglase ülemineku põhimõtted toimivad seega taastamismeetmete kompassina, seades kõigile sidusrühmadele selged kohustused järgida inim- ja sotsiaaloigusi, demokraatlikke väärtusi ja õigusriigi põhimõtet, eesmärgiga mitte kedagi kõrvale jätta.

2.5. Samuti viitavad muutuste ulatus ja varasematest ümberkujundamistest saadud õppetunnid sellele, et kõigil valitsemistasanditel ELis ja ettevõtetes on vaja kaasloomeprotsessi, milles osaleksid poliitikud, haldusasutused, sotsiaalpartnerid, kodanikuühiskonna organisatsioonid, ettevõtted ja kodanikud. Euroopas elavate inimeste seni kasutamata loovus- ja innovatsioonipotentsiaali kasutuselevõtt loob eesseisvate probleemide ületamiseks vajalikud lahendused. Ideede mitmekesisus on kõigis majandussektorites hindamatu innovatsiooniallikas, mis edendab märkimisväärselt tehnilis-teaduslikku arengut.

2.6. Varasemad kogemused on näidanud, et tulemuslike ja kestvate majanduslike ja sotsiaalsete muudatuste elluviimise tagab kõige paremini see, kui eesmärgid on selgelt sõnastatud, ümberkujundamisprotsessi kaasatud eri osalejate vastutus on täpses strateegias kindlaks määratud ja peamised ühiskondlikud jõud on kogu projektis kokku leppinud, selle heaks kiitnud ja seda toetanud. Seepärast tuleb poliitilistel jõududel, majanduslikel sidusrühmal ja kodanikuühiskonnal tegutseda ühiselt tulemusliku sotsiaaldialoogi, kollektiivlepingute ja vastastikuse teabe jagamise, konsulteerimise ning otsustus- ja koosloomeprotsessides tõeliselt osalemise süsteemis.

2.7. Sotsiaalpartnerite vahelisel sotsiaaldialoogil ja ühiskondlike sidusrühmi kaasaval kodanikuühiskonna dialoogil võib olla eriti suur roll projektides, mille eesmärk on tasakaalustada sotsiaal-, ökoloogilisi ja majandushuve. Seega on hädavajalik Euroopa sotsiaaloiguste sammast konkreetselt rakendada.

3. Piirkonnad ei ole mitte ainult ökosüsteemid, vaid ka peamised kohad, kus töötatakse, elatakse ja prognoositakse sotsiaal-majanduslikke muutusi

3.1. COVID-19 pandeemia on eri ökosüsteemidele avaldanud mitmesugust mõju, nagu tunnistab Euroopa Komisjon oma teatises ELi uue tööstusstrateegia kohta. Samuti kiirendas see veelgi olemasolevaid digiülemineku ja CO₂ heite vähendamise suundumusi, suurendades riski, et süveneb piirkondadevaheline killustatus, mis tuleneb majandusliku jõukuse ja tööstussektorite ümberkujundamisse investeerimise vahendite erinevusest. Seetõttu on oluline tööstusfoorumis ja kavandatud üleminekuviisides seda erinevat mõju arvesse võtta.

3.2. Euroopa kodanikuühiskonna huvides on arendada kodanike jaoks häid töökoha- ja sissetulekuväljavaateid piirkondades, mida mõjutab tööstuse ümberkujundamine. Selleks peame jõudma arusaamisele eri piirkondade erinevatest lähtepunktist ja sellest, kuidas olemasolevast tööstuspädevusest saab luua positiivset koostoimet. Siin mängivad olulist rolli integreerimine ülemaailmselt olulistesse väärtusahelatesse ja eelkõige mitmesugused aspektid, mis sellistele väärtusahelatele kaasa aitavad. Euroopa Komisjoni ökosüsteemi käsitlus põhineb makropoliitilisel lähenemisviisil, mis

⁽⁹⁾ https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/publications/WCMS_432859/lang-en/index.htm

klassifitseerib kõik maailma tööstussektorid. Sellises lähenemisviisis ei võeta arvesse erinevaid olukordi ega omavahelist seotust erinevates ökosüsteemides. Vaevalt saab selle abil põhjendada eri piirkondade nõuete mitmekesisust ja seda tuleb täiendada piirkondliku poliitilise perspektiiviga.

3.3. Euroopa Komisjonis on praegu väljatöötamisel põhilised tulemusnäitajad, mille eesmärk on kajastada ELi tööstusstrateegia tulemuslikkust⁽⁶⁾. Praegu on komisjon peamiselt keskendunud majanduskasvule ning see on jätnud tähelepanuta Euroopa rohelises kokkuleppes seatud eesmärgid, ringmajandusele üleminekuks vajalikud muudatused ja ümberkujundamisprotsessi sotsiaalse mõõtmise. On ülimalt oluline, et ELi tööstusstrateegias selgelt tunnistataks ja väärtustataks piirkondades olemasolevaid tööstusoskusi, potentsiaali ja pädevusi. Seda tuleb asjakohaselt arvesse võtta. Muidu võib juhtuda, et liiga kitsalt majanduskasvule ning sellega seotud meetmetele ja vahenditele keskendudes jäävad kliimaeesmärgid saavutamata ja tööstuse ümberkujundamisega seotud võimalused kasutamata ning kahjustatakse ringmajandust.

3.4. Sellistel eeldustel tööstusstrateegia ja poliitika kujundamisel tuleb arvesse võtta ebakindlust ja ettearvatust. Konkreetsetele olukordadele kohandatud poliitikameetmed ja erisugused võimalused peavad olema paindlikud ning põhinema pädevusel, mis on kättesaadav kas piirkonnas eneses või siis teiste piirkondade ja riikidega toimuva teabevahetuse raames. Avatus kui oluline strateegiline ressurss on vajalik tegemaks kindlaks, mis on puudu ja mida on viivitamata vaja.

3.5. Kui lühikese järelejäänud aja jooksul soovitakse saavutada rohelise kokkuleppe eesmärgi, toovad kliimakaitse eesmärgil tööstussektoris tehtavad muudatused kaasa tõsiseid sotsiaalseid probleeme. Sotsiaalselt ja ühiskondlikult õiglase lahenduse leidmiseks tuleb uurida ja käsitleda keskkonnakahjulike ressursside tarbimise küsimust.

3.6. Ringmajandus annab positiivse panuse tööstuse muutustesse piirkondades ning tarne- ja väärtusahelates. Kuigi suurimat lisandväärtust võidakse luua kõige nüüdisaegsemate tööstussektoritega piirkondades, siis vähem teaduspõhise ja energiamahukama majandusega piirkondades toodetakse ja töödeldakse materjali, mis tuuakse ringmajandusse. Nõrgemad piirkonnad saavad ilmselgelt ringmajandusest rohkem kasu ja võivad saada selles valdkonnas olulisteks osalejateks.

3.7. Keskendumine piirkondlikul tasandil tööstuse muutustes edu saavutamisele tähendab selgelt vajadust tugevate vastastikutest seoste, tiheda koostöö ja pädevuse jagamise järele teiste piirkondadega, sealhulgas üle liikmesriikide piiride. On olemas terviklik koostoimesüsteem, mis selgelt hõlmab kohalikke VKEid, kellel on suhted piiriüleste ettevõtetele.

3.8. Olemasolev piirkondlik tööstuspädevus üksi ei ole sotsiaal-ökoloogiliste muutuste kontekstis täiesti tulemuslik. Ent seda tuleb ja saab edasi arendada, investeerides teadmisesse, seadmetesse ja töötajatesse, ning muutunud tingimustes peab see muutuma ja saab muutuda tulemuslikuks. See aitab luua uusi tooteid, teenuseid, tehnoloogiaid ja võimalusi, mis omakorda tagab piirkondades majanduslikult stabiilsed ettevõtted atraktiivsete töökohtadega. Just see on eesmärk, mille poole Euroopa tööstusstrateegia peab püüdlema.

3.9. Piirkond on laialdaselt määratletav selle tööstusstruktuuride, ettevõtete, tööjõu, inimeste pädevuste, teadus- ja arendussuutlikkuse ning konkreetsete toodete järgi, mida selle ettevõtted toodavad või töötlevad. Tööstuspädevusel on palju ajaloolisi iseärasusi.

Tarne- ja väärtusahelatel on kogu Euroopas väga mitmesugune piirkondlik mõju. Ülemaailmne kontekst on sama tähtis kui Euroopa tasandi struktuur, kuid sellel on teistsugune mõju. Neljas tööstusrevolutsioon ja digiüleminek ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad avaldavad Euroopa tööstussektoritele ja majandusele üldiselt märkimisväärset, kuid väga erisugust mõju. Seda silmas pidades muutuvad innovatsiooni- ja arenguvahendid piirkondlike erinevuste leevendamisel veelgi olulisemaks.

3.10. Tööstuse muutusi võimaldavad ettevõtjad, sh iduettevõtjad ja VKEd, saavad olla ühenduses isegi oma kõrvalisemates piirkondades asuvate klientidega ning isegi sellistes kohtades võidakse luua atraktiivseid töökohti. Eelkõige teaduspõhised ettevõtted saavad anda oma panuse väärtusahelatesse suurel määral sõltumata oma kliendilähedusest. Pealegi on väga suurte tehaste seadmestikku sageli võimalik hallata kaugjuhtimise teel.

⁽⁶⁾ Vt INT/935 (2021), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Uue tööstusstrateegia ajakohastamine“ (ELT-s veel avaldamata).

3.11. Euroopa Komisjoni ökosüsteemi käsitlus ei hõlma kõiki asjakohaseid tasandeid ja aspekte. Selles rõhutatakse selgelt, kui tähtis on käsitleda üleminekualaseid arenguid ka piirkondlikust perspektiivist ning tagada, et ettevõtted, sealhulgas sotsiaalsed ettevõtted, oleksid kogu poliitilise tegevuse aluseks. Oluline on näidata, kuidas see on seotud väärtusahelatega ja kuidas konkreetsete ökosüsteemide erinevad komponendid vastavad eri ökosüsteemide komponentidele.

4. Lahendused üleminekuvõimalusteks, mis järgivad terviklikku lähenemist tööstuse sotsiaal-majanduslikule arengule

4.1. Kuigi innovatsiooni seostatakse laialdaselt uute tehnoloogiate ja läbimurretega teadusuuringutes, leidub ka võimalusi, kuidas kasutada olemasolevat pädevust paremate või uute toodete ja teenuste loomiseks. Uued tehnoloogiad on olemasolevate traditsiooniliste tehnoloogiatega läbi põimunud. Leidub teisigi selgeid näiteid väljakujunenud traditsiooniliste tootmisviiside ning tööstussektorite järkjärgulise uuendamise ja ajakohastamise seose kohta: õhusõidukite jaoks mõeldud uue ja kergema materjali kasutamine sõiduautes, kergemate materjalide kasutamine autotööstuses ning biotehnoloogia kasutamine uute meditsiiniseadmete ja -teenuste kavandamiseks.

4.2. Täiustatud IKT-taristud aitavad käivitada uusi võimalusi ning luua uuenduslikke ja kestlikke lahendusi, mis sobituvad olemasolevate piirkondlike iseärasustega. Näiteks pakub 3D-printerite kasutus võimalust toode ühes asukohas välja arendada ja kujundada ning teha see füüsiliselt kättesaadavaks mitmes eri asukohas seal, kus seda vajatakse. See aitab vähendada transpordiga seotud keskkonnamõju.

4.3. Sotsiaalmajanduse kontseptsioonid võivad mängida olulist rolli sotsiaal-majanduslikes muutustes, luues uusi õppimis-, elamis- ja töötamisvõimalusi ning alternatiivset teenindus- ja tugitaristut kohalikes kogukondades, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade ja riskirühma kuuluvate isikute jaoks. Koos üldhuviteenustega on sellistel kontseptsioonidel märkimisväärne potentsiaal valmistada ühiskondlikus ja majandustegevuses osalejad pädevalt ja tulemuslikult ette innovatsiooni ja muutuste nõueteks ja tagajärgedeks, eelkõige piirkondlikul tasandil.

4.4. Avalik-õiguslikel struktuuridel on suur vastutus muutusteks ja arenguks vajalike tingimuste loomisel, pakkudes kõigile ettevõtjatele kättesaadavaid üldhuviteenuseid.

4.5. See on ühtlasi osa üldhuviteenuste puhul vajalikest edusammudest, näiteks alaliste asjakohaste asutuste loomine tööjõule vajalikuks täiendusõppeks, mille eesmärk on suurendada töötajate pädevust ning aidata ettevõtetel innovatsiooni ja muutustega toime tulla. Sellest tulenevalt jääb püsivalt piirkonda ka rohkem oskustöölisi ja nad aitavad kaasa käimasolevate ja keskkonnanahoidlike struktuurimuutuste kujundamisele.

4.6. Energiamahukate tööstusharude puhul on palju ühislahendusi CO₂ heite vähendamiseks ja seega ka võimalus ühiselt investeerida (nt saastevaba vesinik, süsiniku kogumise ja säilitamise korduskasutamine). Suurenenud ringlus ja tööstussümbioos on samuti olulised aspektid tööstuse CO₂ heite vähendamisel ja vastupidava tootlikkusega tõhusate ettevõtete tulevikuks valmistumisel.

5. Selliste piirkondlike tööturgude tähtsus, mis pakuvad inimväärset tööd kestlikes tootmis- ja teenindusettevõtetes

5.1. Üksikasjalikult tuleb analüüsida ja mõista piirkondi, ettevõtteid ja nende majanduslikke näitajaid, pidades silmas nende põhipädevust tööstussektorite lõikes ja tööjõudu. See hõlmab ka taristut, asukohta, vahendite eraldamist, ettevõtlikkust ja institutsioonilist ülesehitust. See on oluline, et võimaldada kõrge kvalifikatsiooniga tööjõudu ja prognoosida tulevikus vajaminevaid oskusi, et vältida oskuste nappust (nt insenerid).

5.2. Koostöö ülikoolide, sealhulgas rakendusteadustele spetsialiseerunud ülikoolid, ja teadusasutustega võib kaasa aidata uute tööstusvõimaluste loomisele, mille tulemuseks võivad olla uued töökohad väljakujunenud ettevõtete, hargmaiste ettevõtjate, VKEdes ja iduettevõtjate juures.

5.3. Inimtasandil on soodsas olukorras piirkonnad, mis uusi tulijaid kergesti vastu võtavad ja integreerivad hästitoimivatesse sotsiaal-majanduslikesse struktuuridesse.

5.4. Piirkonnad, kus kvalifitseeritud tööjõud on sotsiaal-majanduslikes struktuurides sügavalt juurdunud ja tunneb end koduselt, võivad saada ka selliste kõrge lisandväärtusega ja dünaamiliste tööstussektorite ja ettevõtete tegevuskohtadeks, mis põhinevad tõhusatel ametlikel ja mitteametlikel pädevusvõrgustikel. Sellest tulenevalt aitab töö olemuslikult kaasa piirkonna innovatiivse tööstuspädevuse määratlemisele ning aitab põhimõtteliselt toetada ajakohastamis- ja ümberkujundamisprotsesse.

5.5. Töötajate oskused ja eripädevused ning nende pidev täiustamine võivad olla ümberkorralduste ja ärimudelite muutmise, sealhulgas tulevase majanduskasvu ja uute turgude alus. Piirkondlike arenguvõimaluste mitterätkamine ja kasutamata jätmise põhjustab sageli töötajate jätkuvat väljarännet, mis alati vähendab suutlikkust ja pädevust, mida piirkonnad vajavad Euroopa rohelise kokkuleppega loodud võimaluste arendamiseks ja ärakasutamiseks.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Demokraatia ja õigusriigi ühistel väärtustel põhinev tugev Atlandi-ülene partnerlus, mis võimaldab tulla toime ülemaailmsete katsumustega ja säilitada rahvusvahelist korda“

(omalgatuslik arvamus)

(2022/C 152/09)

Raportöör: **Christian MOOS**

Kaasraportöör: **Peter CLEVER**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 – omalgatuslik arvamus
Õiguslik alus	kodukorra artikkel 35 resolutsioon
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	17.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	211/3/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Maailmakord, kus kehtib õigusriigi põhimõte, mitte tugevama õigus, on lahutamatult seotud demokraatia ja õigusriigiga.

1.2. Demokraatia ja õigusriik võimalik ilma pluralistliku, sõltumatu ja elujõulise kodanikuühiskonna, sealhulgas autonoomsete sotsiaalpartnerite kaasamiseta. Seepärast on väga oluline, et käesoleva arvamuse soovitused Atlandi-ülese kodanikuühiskonna kohta, eelkõige Atlandi-ülese platvormi edendamiseks, viidaks ellu.

1.3. ELis on mõne liikme demokraatlik põhiseaduslik kord muutunud hapramaks.

1.4. Viimase kahe aastakümne geopoliitilised muutused on tõsiselt kahjustanud mitmepoolset maailmakorda ja tõsiselt nõrgestanud olulisi rahvusvahelisi organisatsioone. Eelkõige Hiina, aga ka Venemaa ja piirkondlikul tasandil Türgi tekitavad konkreetseid probleeme, mida Euroopa suudab lahendada vaid uuesti tugevdatud Atlandi-ülese partnerlusega, kusjuures USA omakorda sõltub oma demokraatlikest liitlastest maailmas ja seega eriti Euroopast.

1.5. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab ideed luua demokraatlike riikide ühenduse ja tunnistas enesekriitiliselt, et universaalsete väärtuste ja õiguste kaitsmiseks on vaja tõhusamaid pingutusi. EL ja USA peaksid üheskoos olema demokraatia, rahu ja julgeoleku, õigusriigi ja kõigile tagatud inimõiguste toetajad maailmas.

1.6. USA vägede ja nende liitlaste rutakas väljaviimine Afganistanist näitab ehmataval kombel, kui palju sõltub vaba maailm USA julgeolekutagatisest.

1.7. EL peab välis- ja julgeolekupoliitikas olema üksmeelne ning oma mitmetähendusliku strateegilise autonoomia kontseptsiooni strateegiliseks suutlikkuseks ümber kohandama.

1.8. Euroopa ei tohiks hoida maailma suurriikidega võrdset distantsi. EL peaks koos USAga ja demokraatlike riikide ühenduse raames kaitsma liberaalset maailmakorda ja eelkõige järgima Hiina suhtes nn koostööpõhist ohjeldamise strateegiat.

1.9. OSCE on üleeuroopalise julgeolekuarhitektuuri nurgakivi ja sellisena tuleks teda Venemaaga peetava dialoogi jaoks tugevdada. Projekt Nord Stream 2 tuleb peatada seni, kuni Venemaa rikub Ukrainas rahvusvahelist õigust, sest muidu saab Moskva endale Ida-Euroopa riikide survestatmiseks täiendavad vahendid.

1.10. Euroopa julgeolekuarhitektuuri tuleb tugevdada koos NATOga; NATO peaks toimuma ka dialoog väärtuste üle.

1.11. Atlandi-ülest kodanikuühiskonna koostööd tuleb veelgi tugevdada. Seejuures on eriti oluline komitee poolt ELis tagatud ühine dialoog kodanikuõiguste, desinformatsioonile vastupanuvõime, meediavabaduse, kliimameetmete, sotsiaalsete õiguste, tarbijakaitse ja demokraatia toetamise teemal. Pikemas perspektiivis võib Atlandi-ülene partnerlus liikuda Atlandi-ülse integratsiooni suunas.

2. Õigusriik ja vaba maailmakord

2.1. Komitee on täheldanud lahutamatu seost vaba maailmakorra ning õigusriigil ja demokraatial põhineva riigikorra vahel. Kui õigusriigi demokraatlikud osalejad muutuvad autoritaarsete või totalitaarsete osalejate suhtes liiga ebatõhusaks, ei ole võimalik säilitada vaba maailmakorda. Teisalt aga kehtib järgmine: kui reeglipõhise vabakaubanduse asendavad merkantilism ja proteksionism, saavad hoogu ka sisemised jõud, mis seavad õigusriigi põhimõtetele tugineva demokraatia kahtluse alla.

2.2. Komitee arvates on vaba maailmakord reeglipõhise, õiglase ja jätkusuutliku kaubanduse, Pariisi kliimaeesmärkide ja ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamise, sotsiaalse õigluse ja võrdsete võimaluste, soolise võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise eeldus. Maailmakord, mis põhineb tugevama õigusel, isolatsioonil, isevastustamise poole pöördumisel ja võimuhierarhiatel põhinevatel kaubandussuhetel, ei saa luua ega tugevdada püsiva majanduseduga loovat ja innovaatilist ettevõtlust, ega saavutada ambitsioonikaid keskkonna- ja sotsiaalpoliitilisi eesmärke.

2.3. Seetõttu toetab komitee riikide koostöö põhireeglite tugevdamist ÜRO ja selle allorganisatsioonide kaudu ning tervitab kõigi demokraatlike riikide ühenduse ettepanekut, sest ainult tänu USA demokraatlikule võimule oli võimalik pärast teist maailmasõda üldse luua rahvusvahelisi institutsioone ja ainult koos maailmale avatud ja demokraatliku Ameerikaga on neil tulevikku.

2.4. Komitee märgib enesekriitiliselt, et pärast külma sõja lõppu eeldas mitte ainult Euroopa poliitika, vaid ka Euroopa organiseeritud kodanikuühiskond liiga kaua, et universaalsed väärtused demokraatia ja õigusriigi on alati tagatud. Maailmas on aga võimsaid osalejaid, kes on neid väärtusi rahvusvahelise õiguse järgi küll kohustatud järgima, kuid on neid praktikas põhjalikult eiranud. Meie väärtuspõhise elukorralduse säilitamine ei ole enesestmõistetav.

2.5. Demokraatial ja õigusriigil põhinevate väärtustega riigid ja riikide liidud kujundavad mitmepoolset korda, mille eest EL jätkuvalt seisab, ehkki piiratud määral. Need väärtused põhinevad ilmaliku ja religioosse võimu lahususel, *Magna Carta*, *Habeas Corpus*el ja ÜRO Peaassamblee inimõiguste ülddeklaratsioonil. Need on liberaalse demokraatia ja õigusriigi alused. EL ja USA ning nendega sõbralikes suhetes olevad liberaalsed demokraatiad jagavad neid väärtusi. Inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 30 on selgelt sätestatud, et „[s]elles deklaratsioonis ei tohi midagi tõlgendada kui õiguse andmist mingile riigile, isikurühmale või üksikisikule tegevuseks või teoks, mis on suunatud selles deklaratsioonis välja kuulutatud õiguste ja vabaduste kaotamisele“;

2.6. Liberaalseid demokraatiad ühendab see, et nende olemasolu on lahutamatu seotud pluralistliku, sõltumatu ja elava kodanikuühiskonnaga.

3. Atlandi-üleste suhete tähtsus Euroopa positsiooni jaoks maailmas

3.1. Viimase kahe aastakümne geopoliitilised muutused on tõsiselt kahjustanud vaba maailmakorda ja tõsiselt nõrgestanud olulisi rahvusvahelisi organisatsioone. Domineerivad jõud on olnud Hiina Rahvavabariigi üha agressiivsem võimueliit ja USA ohtlikult kasvav isolatsioonism.

3.2. Oma sotsiaalseid pingeid ja ülesande globaalset mõõdet silmas pidades aga ei suuda USA üksi vaba maailmakorda tagada. USA elanikkond suhtub kulukatesse sõjalistesse operatsioonidesse maailma kaugemates piirkondades väga skeptiliselt. Afganistani sündmused näitavad järele, et liberaalsed demokraatiad vajavad kiiresti uut ja usaldusväärset strateegiat ning et USA koormuse vähendamiseks peab Euroopa oma osalust suurendama. Seda ei saa teha vaid sõjalise võimsuse toel, kuid ilma sõjalise võimsuseta ei ole see võimalik.

3.3. 2011. aastal lahkus USA destabiliseeritud Lähis-Idast, olles kaotanud illusioonid. Sellest tekkinud vaakumisse sisenes kõigepealt Islamiiriik. Kui see Iraagis ja Süürias suurel määral hävitati, täitis tühimiku eelkõige Venemaa. Samal pöördelisel aastal teatas tollane USA riigisekretär Hillary Clinton, et poliitika tulevik otsustatakse Aasias, mitte Afganistanis ega Iraagis. Euroopa ja Lähis-Ida olid sattunud Ameerika huvide ja strateegia perifeeriasse. Afganistani silmas pidades näib see poliitika, mis on ohtlik Euroopa stabiilsusele ja julgeolekule, president Bideni juhtimisel jätkuvat.

3.4. Euroopa ei ole endiselt USA välispoliitika keskmes. USA pöörab kogu oma tähelepanu ja suunab oma ressursid Hiina pidurdamatule esiletõusule, mis võib pandeemia tõttu kiireneeda. Lisaks on Ladina-Ameerika olukord autoritaarsuse ja korruptsiooni ning mõne riigi täieliku läbikukkumise tõttu taas keeruline. Ladina-Ameerika on USAle kasvõi pagulaste liikumise mõttes lähemal kui Euroopa või näiteks Aafrika. Aafrika, kus on maailma kõige kiiremini kasvav elanikkond, ei pälvi eriti Ameerika tähelepanu, samas kui naabruses asuv Euroopa on küll huvitatud, kuid erinevalt Aafrikas väga aktiivselt tegutsevast Hiinast puudub tal igasugune strateegia.

3.5. Hiina on jätkanud oma kiiret majanduslikku tõusu, mille algatas Deng Xiaoping 1980. aastate lõpus, ja alates Xi Jinpingi ametisse astumisest on riik üha kindlamalt pürginud võimupositsioonile maailmas. Omaaegsest diktatuurirežiimiga arengumaast, mille välispoliitika oli rahumeelne, on Hiina muutunud totaalseks jälgimisühiskonnaks ning on Aasias sõjaliselt ambitsioonikas või isegi agressiivne ning sisemiselt (jälle) totalitaarne riik. ELil pole Hiinaga suhtlemiseks selget strateegiat ning Saksamaa eesistumise ajal taotles EL kahepoolset investeerimislepingut Hiinaga ja surus selle poliitiliselt läbi. Nimetatud leping seab Hiinale liiga vähe kohustusi, sh ka põhiõiguste, nt organiseerumisõiguse osas, ja toob Euroopale parimal juhul pealiskaudset kasu. Komitee on väga mures võimalike tagajärgede pärast, eelkõige desinformatsiooni ja mõjutamise osas, kuna leping avab Hiina investeringutele ka uudiste-, meedia- ja meelelahutussektori.

3.5.1. Hiina suurendab ulatuslikult oma relvastust. Praeguseks avalikult agressiivne uus suurriik ähvardab Taiwani üha rohkem isegi sissetungiga, taotleb kontrolli maailmamajanduses keskse tähtsusega merekaubateede üle, lõhub demokraatiat ja vabadust Hongkongis vastupidiselt kõigile rahvusvahelise õiguse järgi võetud kohustustele ning surub massiliselt ja kujuteldamatu jõhkrusega maha oma loodeprovintside moslemitest elanikkonda. Viimane ei takistanud Hiina Kommunistlikul Parteil pakkumast Talibanile Afganistani kokkuvarisemise ajal kohe häid suhteid. Seda seetõttu, et lääneriikide läbikukkumine Hindukusis tugevdab Hiina Kommunistliku Partei poolehoidu mitmepoolsele, kuid vabadusteta maailmakorrale. Mitmepoolsuse mõiste, millel on siiani olnud positiivne tähendus, on seega saanud uue sisu.

3.5.2. Hiina mõju Euroopas on muutunud nii majanduslikult kui ka poliitiliselt teguriks, mida ei saa jätta tähelepanuta. Peking jätkab visalt Siiditee projekti, hõivates samm-sammult strateegilisi positsioone, meelitades Aafrika ja Aasia riigid endast poliitilisse sõltuvusse krediitdilepingute kaudu, mis on vaid pealtnäha kasulikud, kuid tegelikkuses aheldavad. Peking on juba saavutanud kontrolli ka Kagu-Euroopa oluliste taristute üle. Selle näited ELis on Kreekas Pireuse sadam, Montenegros kiirtee ehitamine ning 5G võrgu väljaehitamine.

3.5.3. Terved osad Euroopa majandusest, eriti Saksa ettevõtted, sõltuvad nüüd ohtlikul määral Hiina turust, mis pakkus end algul Euroopa tööstusele laiendatud tootmispiinnana, end tegelikult avamata. Mõned ettevõtted plaanivad õigusega muuta oma tarneahelaid, mis on liiga ühepoolsed ja sõltuvad liiga palju Hiina juhtide omavolist.

3.5.4. Isegi pärast Hiina ühinemist WTOga on juurdepääs Hiina turgudele jäänud raskeks või isegi suletuks. Õiglusest ja vastastikusest austusest ei saa juttugi olla. Riik moonutab ülemaailmset konkurentsi toetuste ja püsiva keeldumisega vähendada liigset tootmisvõimsust. Hiina Kommunistliku Partei juhitud riik on algusest peale süstemaatiliselt tegelenud tööstusliku spionaažiga ja hankinud teavet ühisettevõtete kaudu. Hiina avaneb ainult välisinvestoritele, kelle oskusteavet riik ise vajab, ja konkurentsi moonutaval viisil kaitstakse endiselt Hiina ettevõtteid igasuguste riskide eest. Kõik see on vastuolus ausa ja vastastikku avatud turukorraldusega.

3.6. Pärast Vladimir Putini meeldejäävat kõnet Müncheni julgeolekukonverentsil 2007. aastal on Venemaa kahjuks üha enam eemaldunud koostööst läänega. Moskva hakkas juba varakult naabrite sõltuvust maagaasitarinetest kasutama survevahendina. Seal, kus sellest enam ei piisanud, ja lähenemine EL-ile ja koos sellega ka läänele või püüdlus suurema iseseisvuse järele endistes liiduvabariikides üleliia kasvas, on Moskva juhtkond oma äärealadel ja endises Nõukogude Liidu mõjusfääris pidanud nii varjatud kui ka avalikke sõdu, mille käigus annekteeris Venemaa Ukraina territooriumi koosseisu kuulunud Krimmi, rikkudes rahvusvahelist õigust ja omaenda lepingulisi kohustusi. Kremli valitsejad on 2011. aasta lühikesele araabia kevadele järgnenud ebastabiilsust julmalt kuritarvitanud. Nad peavad ka

kübersõda liberaalsete demokraatlike riikide vastu, korraldavad sihipäraseid desinformatsioonikampaaniaid, toetavad äärmuslikke liikumisi ja parteisid ning mõjutavad ka valimisi nendes riikides, eriti Brexiti kampaaniat ja 2016. aasta USA presidendivalimisi. Nad jälgivad enda kritiseerijaid kogu maailmas, korraldades neile rünnakuid, sealhulgas ka Euroopa Liidus.

3.7. Hoolimata pagulasi käsitlevast kokkuleppest ei kaugene Recep Tayip Erdogani juhitud Türgi poliitiliselt mitte ainult EList, vaid eemaldub poliitiliselt üha enam demokraatlike riikide põhimõttelisest üksmeelest, mis muudab riigi üha problemaatilisemaks NATO partneriks. Sihilikult tekitatud pinged Vahemere idaosas Kreeka saarte ümbruses ning nafta- ja gaasi puurimine Küprose ranniku lähedal, samuti Türgi roll Põhja-Süüria kurdidega asustatud piirkondades, aga ka Liibüa sõjas, on põhjustanud kaugenemise EList. Naistevastase vägivalla vastu suunatud Istanbuli lepingust lahkumine on muret tekitav poliitiline signaal. Ehkki liitumine ELiga, mis on niigi keeruline ja mõeldav parimal juhul väga pikas perspektiivis, on üha kaugemale nihkunud, tehakse nüüd taas jõupingutusi tollilepingu ajakohastamiseks, viisanõude kaotamise eeltingimuseks väljakuulutatud vahe-eesmärkide saavutamiseks, kõrgetasemeliste konsultatsioonide pidamiseks ja kontaktide tugevdamiseks kodanikuühiskonnaga. Tasub märkida, et hiljutised uuringud näitavad Türgi üldsuse väga Euroopa-meelseid hoiakuid. Ometi ei toimu mingit edasiminekut seni, kuni Türgi valitsus ei toeta soovitud pingelevendust ning lähenemist pikaajaliselt tõhusate tegudega.

3.8. Kõik need arengud, mis on eriti olulised Euroopa jaoks – üha agressiivsem Putini moodi revisionism, Türgi presidendi eemaldumine Euroopast uus-Ottomani unistuse suunas, ebastabiilsus suurtes Lähis- ja Kesk-Ida piirkondades ja üha kasvav Euroopa ühepoolne majanduslik integratsioon Hiinaga – on leidnud aset viimase kümnendi jooksul. Need kulgesid paralleelselt Euroopa tähtsuse vähenemisega USA poliitikas ja vastastikuse poliitilise võõrandumisega, mis leidis aset terrorismivastase sõja käigus alates 2002. aastast. Sellest hoolimata on USA olnud ja on siiani ülekaalukalt kõige lähem Euroopa partner – poliitiliselt, kultuuriliselt ja majanduslikult. ELil on selles vaba maailmakorra jaoks olulises Atlandi-üleses partnerluses palju pakkuda.

3.9. USA oli demokraatia edendamisel uutes ELi liikmesriikides aktiivne kuni umbes 2010. aastani. 2010. aastaks näisid Kesk- ja Ida-Euroopa üleminekuriigid Ameerika Ühendriikide seisukohast stabiilse turumajandusega demokraatlikeks riikideks arenevat, hoolimata jätkuvatest korruptsiooniprobleemidest, eelkõige Kagu-Euroopas. Pärast Ungari peaministri Viktor Orbáni võimuletulekut 2010. aastal algas seal aga „mitteliberaalseks demokraatiaks“ muutumise protsess. Ungari oli esimene ELi riik, kes mitmel põhjusel sellele teele asus. Mõni aasta hiljem alustas Poola teed autoritaarse demokraatia suunas, kus kaovad meedia mitmekesisus ja vabadus ning kohtute sõltumatus valitsuse mõjust. Teistes ELi riikides ilmnevad erinevad sellisuunalised suundumused, mis põhjustavad üha enam pingeid USAga.

3.10. Mitmes ELi liikmesriigis ei ole demokraatliku korra stabiilsus praegu tagatud. Üksikud valitsused kalduvad suisa autoritaarsete valitsemismudelite ja -meetodite suunas, mis pole sugugi kooskõlas ELi põhiväärtustega. Lisaks üritavad kolmandad riigid massiliselt Euroopat destabiliseerida.

3.11. Mõned Euroopa NATO liikmed, sealhulgas rahvaarvu ja majandusnäitajate poolest suurim ELi liikmesriik Saksamaa, investeerisid aastaid ebapiisavalt oma kaitsevõimekustesse ega täitnud seeläbi oma kohustusi alliansi ees ja toetasid Brüsselis tegelikult teiste 21. sajandi suurvõimudega võrdse distantsi hoidmise kurssi. On selge, et kontseptsioon, millega sooviti näha USA-d julgeolekupartnerina, Venemaad tooraineallikana, Hiinat majandusliku eldoraadona ja Euroopat moraalse suurvõimuna ilma, et oleks vaja arendada omaenda välis- ja julgeolekupoliitilisi võimeid, et kaitsta määratletud huve ja luua vajaduse korral tõhusalt stabiilsust, ei ole tõhus ja sellel ei ole tulevikuperspektiivi. Euroopa nõrgestab end osaliselt ise, sest vastab mõnele vaba maailmakorra, demokraatia ja õigusriigi vastu suunatud rünnakule kõhklevalt, kui oleks vaja selgust. Ta muudab end haavatavaks ja avab võimalusi kolmandate riikide mõjutustele, sealhulgas ka Lääne-Balkani riikides, mis peavad kavakohaselt tulevikus olema ELi lahutamatu osa.

3.12. ELi juhid näivad kinni pidavat Trumpi ajal välja töötatud kontseptsioonist, mida Brüsselis kutsutakse strateegiliseks autonoomiaks ja mis on vähemasti eksitav. Strateegiline autonoomia välis- ja julgeolekupoliitikas ei oleks kindlasti kooskõlas tugeva Atlandi-ülese partnerlusega. Paljud ELi poliitikud unistavad jätkuvalt võrdsest distantsist, mida tuleks hoida USA, Venemaa ja Hiina suhtes. Elanikkonna hulgas, sealhulgas organiseeritud kodanikuühiskonna teatud osades, valitseb suures osas samalaadne suhtumine. Sealjuures on Euroopa USA-le palju lähedasem kui Hiinale või Venemaale. Mingil juhul ei saa rääkida ühesugusest kaugusest.

3.13. EL ja USA peaksid üheskoos olema demokraatia, rahu ja julgeoleku, õigusriigi ja kõigile tagatud inimõiguste toetajad maailmas. Afganistanis ebaõnnestus neil see aga täielikult. USA vägede ja nende Euroopa liitlaste ülepeakaela toimunud lahkumine Afganistanist näitab ehmataval kombel, kui palju sõltub vaba maailm ja seega ka Euroopa USA võimupositsioonist. Sellises olukorras ilmutab EL, et teda iseloomustab muret tekitav strateegiline nõrkus ning et tal puudub igasugune ühine välis- ja julgeolekupoliitika.

4. Tegevussoovitused

4.1. EL peaks vastu võtma USA presidendi Joe Bideni ettepaneku luua demokraatlike riikide ühendus ja seda edendama, samuti peaks ta toetama USA-d taas otsustavalt inimväärikuse, vabaduse, demokraatia ja õigusriigi põhimõtete rakendamise juhtpositsioonile jõudmisel.

4.2. Selles demokraatlike riikide ühenduses osalemise eeldus peab olema see, et selle liikmete õigusriigil ja demokraatial põhineva õiguskorra osas ei esineks ümberlukkamatuid kahtlusi.

4.3. EL peaks ühendama jõud kogu maailma demokraatlike riikide ja USA-ga, olles seejuures maailma areenil tugev ja usaldusväärne ühendus vastukaaluks Hiinale ja järgides tema suhtes nn koostööpõhist ohjeldamise strateegiat⁽¹⁾. Hiina koostööpõhine ohjeldamine tähendab erinevalt külma sõja aegsest ohjeldamisest seda, et demokraatlike riikide ühendus arvestab ja kaitseb Hiina legitiimsed huve, reageerides samal ajal diplomaatilise konkreetsuse ja rangusega, kui toimub tõsine inimõiguste rikkumine – nagu uiguuride puhul – või kui rikutakse rahvusvahelisi lepinguid, millele Hiina ise on alla kirjutanud – nagu Hongkongi puhul. Need väärtused peavad kajastuma ka ELi ja Hiina vahelise investeerimislepingu käsitsemisel ning EL peaks selle peatama seniks, kuni jätkuvad ulatuslikud inimõiguste rikkumised ja ei rakendata põhiõigusi, nagu organiseerumisõigus.

4.4. OSCE on üleeuroopalise julgeolekuarhitektuuri nurgakivi. Teda tuleks tugevdada, eriti Venemaaga peetava dialoogi jaoks, et vältida avatud ja külmutatud konfliktide (nt Transnistria konflikt) edasist eskaleerumist ja panna alus tulevasele vastastikusele lähenemisele tingimusel, et tunnustatakse rahvusvahelist õiguskorda. Rahvusvahelise õigusega vastuolus oleva võimupoliitika tulemusi ei tohi tunnustada ei Ukrainas, Valgevenes ega mujal. Seda tuleb tingimusteta arvestada ühises Atlandi-üleses strateegias ja demokraatlike riikide ühenduse poliitikas.

4.5. EL peaks peaaegu valminud Nord Stream 2 projekti peatama seni, kuni Ukraina konflikt pole lahendatud ja leidub muid olulisi rahvusvahelises õiguskorra rikkumisi, nt demokraatliku opositsiooni meelevaldne mahasurumine tagakiusamise ja vangistamisega, nagu Navalnõi juhtumi puhul. Energiavarustuse puhul peab EL järjekindlalt rakendama roheline kokkuleppe eesmärgi ja mitmekesistama seejuures oma energiaallikaid. Venemaaga sõlmitud maagaasilepingute puhul tuleb täielikult arvestada endise Nõukogude Liidu mõjusfääri kuuluvate ELi riikide õigustatud huve.

4.6. NATO liikmelisus ei kattu siiski Euroopa Liidu omaga. Sellest hoolimata tagab see sõjaline liit Põhja-Ameerika ja Euroopa demokraatlike riikide julgeoleku. Euroopa riikide jaoks on neutraalsus võimalik ainult NATO varjus ja seega *de facto* ka tema kaitse all. Seetõttu peaksid ELi riigid leppima kokku ühises julgeolekustruktuurides, mis sobivad kokku Põhja-Atlandi liidu tugevdamisega või kindlustavad seda pikas perspektiivis.

4.7. ELi riigid, kes on NATO liikmed, peavad järgima alliansis kokku lepitud panuseid ja suutlikkust, nimelt kahe protsendi eesmärki, mida kinnitati 2014. aastal Walesis toimunud NATO tippkohtumisel. NATO ei ole identne soovitud demokraatlike riikide liiduga, mis hõlmaks ka Vaikse ookeani piirkonda. Tal on alati olnud ja on ka praegu ka ebademokraatlikke liikmeid. Samal ajal peab NATO tugevdama ja täpsemalt juhtima sisemist aruteluprotsessi oma väärtuste üle. Demokraatia ja õigusriigi põhimõtte eiramine ei tohi olla ka NATO alliansis tagajärgedeta. Tuleviku julgeolekupoliitilised ohud ei seisne enam üksnes terroristlikest, asümmeetriliselt tegutsevatest võimudest tulenevates agressioonides, vaid ka ja iseäranis rahvusvahelise õiguskorra kahtluse alla seadmises, mis on lahutamatu seotud selles osalevate riikide liberaaldemokraatliku põhiseaduslikkusega.

4.8. Henry Kissinger küsis Euroopa telefoninumbrit põhjusega. EL peab oma välis- ja julgeolekupoliitikat tihedamalt koordineerima ning andma vastutuse selle poliitika eest tulevikus Euroopa Parlamendi ning tema poolt kontrollitud ja seaduslikuks tunnistatud täidesaatva võimu kätte. Nõukogus tuleb välis- ja julgeolekupoliitika küsimused otsustada kvalifitseeritud häälteenamusega. ELi liikmesriigid peavad tunnistama, et nende arvamuste killustumine röövib neilt igasuguse tõhusalt rakendatava suveräänsuse. Viimane saavutatakse ainult suveräänsuse koondamise ja vahendite jagamise kaudu.

⁽¹⁾ Christian Moos & Peter Clever: „China, kooperativ eindämmen“, Frankfurter Allgemeine Zeitung, 30. aprill 2021.

4.9. EL peab oma strateegilise autonoomia kontseptsiooni ümber mõtestama. See on vähemalt eksitav. EL on autonoomiast nii poliitiliselt kui ka sõjaliselt väga kaugel. See pole aga soovitatav mitmepoolses korralduses, mis peab põhinema vabal, õiglasel ja jätkusuutlikul kaubandusel. Strateegiline autonoomia ei saa ega tohi endast kujutada võrdset distantsi teiste võimudega. Selge demokraatliku ülesehitusega riigina on ja jääb USA kõigis olulistes konfliktides Euroopa hädavajalikuks majandus- ja julgeolekupartneriks, kes jagab olulistes küsimustes samu põhiväärtusi. Kuigi Peking tunnustab selgesõnaliselt Euroopa mõistatusliku strateegilise autonoomia kontseptsiooni, näitavad paljude Atlandi-üleste partnerite reageeringud selgelt, et nad kas lükkavad selle tagasi või tajuvad seda mitmetimõistetavana. Ent mitmetimõistetavus mõjub strateegilises partnerluses mürgina.

4.10. EL peaks strateegilise autonoomia asemel püüdlema strateegilise võimekuse (*Strategic Capacity*) poole. EL kasutab praegu „enesekohendamise“ kontseptsiooni, mis viib selles suunas. Ent tuleks loobuda ülivõrretest, mis on ELi kümne aasta plaane iseloomustanud vähemalt alates Lissaboni strateegiast. Siiani pole EL suutnud saavutada ühtegi sel viisil määratletud eesmärki. ELi jaoks on soovitatav tagasihoidlikum ning samas otsustavam ja rohkem tulevikku suunatud tegevus. Ei saa lihtsalt teatada või otsustada, et tegevus- ja jõustamisvõimekus on olemas. Need peavad põhinema demonstreeritavatel faktidel.

4.11. Komitee arvates peavad kahepoolsed kaubandus- ja investimislepingud olema koostatud nii, et neid oleks võimalik integreerida uuenenud maailma kaubandussüsteemi. Need ei tohi takistada vaba mitmepoolset maailmakorda, vaid peaksid seda kindlustama ja edendama. Atlandi-ülene partnerlus peab olema ka maailma uuendatud kaubanduskorra alus. EL ja USA peavad näitama ühist vastutust ja juhtrolli WTOs ning toetama tõhusat mitmepoolsete suhete mudelit, mis hõlmab kaasaegset kaubanduse tegevuskava, sealhulgas keskkonnavalaseid ja sotsiaalseid aspekte.

4.12. Usaldusväärne Atlandi-ülene partnerlus on rahvusvahelise õiguse ja rahu säilitamise otsustav eeldus. Iga katse seda kaitsta väljaspool tihedat koostööd USAga on määratud ebaõnnestuma, sest Euroopal üksi pole piisavalt kaalu, et takistada hierarhilist võimukorda, mille keskmes on Hiina.

4.13. Koos USA, Ühendkuningriigi, Kanada, Jaapani, Lõuna-Korea, Austraalia ja teiste maailma liberaalsete riikidega saab EL ka liidu sees kindlustada demokraatia ja õigusriigi põhimõtteid ning kui need on kahjustatud, aidata kaasa nende taastamisele.

4.14. EL peaks edendama ja aitama luua organiseeritud kodanikuühiskonna Atlandi-ülest platvormi kontaktpunktidega Põhja-Ameerikas ja Euroopas. Praegu on sellise platvormi loomise algatanud komitee liikmed, kaasates ka ELi mittekuuluvaid riike, nagu Ühendkuningriik. Ainult elav kodanikuühiskond saab innustada ühiseid väärtusi kaitsma ja neid säilitada.

4.14.1. Tuleks kiiresti algatada ka Atlandi-ülene dialoogifoorum demokraatia tuleviku ja ühise õigusriigi dialoogi teemal. Demokraatia ühine edendamine USAs ja teistes sõbralikes riikides peab olema Atlandi-ülese ühise poliitilise tegevuskava keskmes.

4.14.2. Atlandi-ülene kodanikuühiskond peaks alustama ühist kodanikuõiguste dialoogi, et tõsta teadlikkust ebasoovitavatest arengutest ja parimate tavade näidete põhjal mõjutada poliitikat mõlemal pool Atlandi ookeani.

4.14.3. Kodanikuühiskonna Atlandi-ülene dialoog on eriti oluline vastupanu suurendamisel desinformatsiooni vastu. Sellega seoses tuleb teha ühiseid jõupingutusi meediavabaduse kaitsmiseks liberaalsetes demokraatias ja kõikjal, kus seda on mingil põhjusel kahjustatud, seda uuesti tugevdada, sest see on demokraatia ja õigusriigi tugisammas ning otsene Atlandi-üleste väärtuste tulemus.

4.14.4. Kliimakaitse ja ühised jõupingutused globaalse soojenemise aeglustamiseks peaksid samuti olema Atlandi-ülese kodanikuühiskonna dialoogi teemad, et leida ühiselt jätkusuutlikke tehnoloogilisi avatud lahendusi.

4.14.5. Teine hädavajalik teema Atlandi-üleses kodanikuühiskondade dialoogis on uus sotsiaalne küsimus, mis kerkib esile seoses kliimapoliitika ja digipöördega. Kuidas saaks tagada sotsiaalsed õigused kogu maailmas ning parandada võimalusi ja juurdepääsu, eriti vabade ettevõtjate ja töötajate õigusi – see on küsimus, millele on vaja kiiresti leida ühiseid vastuseid, pidades seejuures eriti silmas ka liberaalsete institutsioonide tulevikku ja vaba maailmakorra stabiilsust.

4.14.6. Tuleks tugevdada käimasolevaid Atlandi-üleste dialoogiformaate ja algatada uusi, pidades silmas tulevase kaubanduslepinguid ja jõupingutusi tugevdatud mitmepoolse korra saavutamiseks. Eriti oluline on hiljuti loodud Atlandi-ülene kaubandus- ja tehnoloogianõukogu, kuid selle suhtes tuleb kohaldada täieliku läbipaistvuse põhimõtet.

4.15. Euroopa peab andma oma panuse ja võtma rohkem vastutust oma kohustuste täitmise eest ning ilmutama vastutustundlikkust. Selleks tuleb kõigepealt ületada seisukohtade killustumine välis- ja julgeolekupoliitikas ning loobuda kõikumisest liigse moraalsuse ja oportunismi vahel. Euroopa Liit peab toetama õigusriigi põhimõtteid rahvusvahelistes suhetes selge strateegiaga, olema üksmeelel välis- ja julgeolekupoliitikas ning panustama aktiivselt mitmepoolse korra stabiliseerimisse.

4.16. Pikemas perspektiivis tuleks Atlandi-ülest partnerlust edasi arendada majandusliku integratsiooni suunas, hõlmates Kanadat, Ühendkuningriiki ja teisi Euroopa riike, mis ei ole või ei ole veel ELi liikmed. Selle oluliseks eeltingimuseks on Atlandi-ülesed dialoogifoorumid kodanikuühiskonnaga kogu selle mitmekesisuses, mida Euroopas esindab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, aga ka tõhustatud parlamentaarne dialoog.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Toiduäri strateegiate ja toimingute vastavusse viimine kestliku arengu eesmärkidega COVID-19-järgseks kestlikuks taastumiseks“

(omalgatuslik aramus)

(2022/C 152/10)

Raportöör: **Andreas THURNER**

Kaasraportöör: **Peter SCHMIDT**

Täiskogu otsus	25.3.2021
Õiguslik alus	kodukorra artikli 32 lõige 2 omalgatuslik aramus
Vastutav sektsioon	Põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	25.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	564
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	209/0/02

1. Järeldused ja soovitused

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee:

1.1. tunnistab, et toidukäitlemisettevõtted kogu tarneahelas (sealhulgas Euroopa põllumajandustootjad ja kalurid, ühistud, põllumajandus- ja toidutootmisettevõtted, jaemüüjad ning hulgimüüjad, samuti muud liiki ettevõtted) juba töötavad selle nimel, et teha edusamme kestliku arengu valdkonnas ning pakkuda tarbijatele kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppega tervislikke ja kestlikke tooteid. Sellele vaatamata tuleb kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks teha rohkem jõupingutusi;

1.2. rõhutab vajadust luua innovatsiooni võimaldav raamistik, mis toetaks ettevõtjaid piisavate vahendite ja lahendustega nende üleminekul kestlikematele äritavadele. Innovatsiooni ees seisvad takistused tuleb kõrvaldada;

1.3. märgib, et tänapäeval peavad ettevõtjad kestliku arengu nõudeid sageli pigem keerukaks ja koormavaks kui näevad selles võimalust, ning soovivad selle muutmiseks töötada välja lihtsamini mõistetav keel (nn kestlikkuse keel);

1.4. leiab, et toidukao ja toidujäätmete vähendamine, säästev sisseostmine, täiustatud pakendamine ja logistikasüsteemid, ringluspõhised ja ressursitõhusad toidutarneahelad ning biomajanduse lahendused on tõhusad lähtepunktid suurema kestlikkuse suunas;

1.5. rõhutab sellega seoses tarbija olulist rolli. Teavitus- ja haridusmeetmed koos läbipaistvate toiduainete märgistamise tavade ja annavad tarbijatele võimaluse teha kestlikum valik⁽¹⁾. Euroopa Komisjon peaks samuti kehtestama meetmeid, et toetada taskukohast tervislikku ja kestlikult toodetud, töödeldud ning turustatud toitu;

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Tervisliku ja jätkusuutliku toitumise edendamine ELis“ (ELT C 190, 5.6.2019, lk 9).

1.6. väljendab heameelt ELi vastutustundlike ettevõtlus- ja turundustavade tegevusjuhendi üle. Enamik osalejaid peab vabatahtliku tegevusjuhendi väljatöötamist üldiselt väärtuslikuks protsessiks, mis on toidutarneahela partnereid lähendanud. See algatus on lähtepunkt ja peaks jätkuvalt toimima vastutustundlike ja kestlike äritavade koostööplatvormina. Eriti tahab komitee

- rõhutada vabatahtliku lähenemisviisi piiratust ning nõuda eeskirjade ja õigusaktide vastuvõtmist, et tagada kiire üleminek kestlikule arengule;
- soovitada, et tegevusjuhend oleks sotsiaalse mõõtmel, kollektiivlääbirääkimiste ja sotsiaalkaitse poolest tugevam. Kaasata tuleb sotsiaalpartnerid;
- rõhutada vajadust usaldusväärse läbivaatamismenetluse järele, kui tegevusjuhendit kohapeal rakendatakse, ning vajadust jälgida, kas individuaalsed kohustused ja lubadused kaugelpeürgivate eesmärkide saavutamiseks on täidetud, sest kogemus näitab, et ainult see, mida mõõdetakse ja jälgitakse, saab täidetud. Üldiselt on edu saavutamiseks oluline ka kodanikuühiskonna suurem kaasamine ja sotsiaaldialoog;
- märkida, et seni on tegevusjuhendile alla kirjutanud peamiselt suuremad ja hargmaised ettevõtjad, ning rõhutada vajadust luua soodne keskkond, mis võimaldaks toetada ja hõlbustada eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEde) suuremat osalemist kestliku arengu eesmärkide tegevuskavas. Kuigi suurematel ettevõtetel on sageli oma kestliku arengu osakonnad, tundub, et VKEdel on tihti vaid piiratud ressursid ja võimekus, et kestlik areng oma ettevõttesse integreerida;

1.7. rõhutab, kui oluline on, et liikmesriigid rakendaksid kiiresti ELi ebaausate kaubandustavade direktiivi ja muid toetavaid poliitikameetmeid, et edendada kestlikumaid ja vastupidavaid toidusüsteeme; ⁽²⁾

1.8. väljendab heameelt komisjoni algatuse üle töötada välja kestliku ELi toidusüsteemi õigusraamistik ja integreerida kestlikkus kõikidesse toiduga seotud poliitikavaldkondadesse ⁽³⁾. Usaldusväärse ja võrdsete võimaluste tagamiseks on vaja reguleerimist ning teatavat standardimist ja ühtlustamist;

1.9. kordab komisjonile esitatud palvet tagada poliitiline sidusus eri poliitikavaldkondade vahel (muu hulgas kliima, keskkond, kaubandus, konkurents) ⁽⁴⁾. See lihtsustaks toidukäitlejate jaoks kestlike äriotsuste tegemist. Õigusraamistik peaks tagama tõeliselt võrdsed tingimused;

1.10. kordab oma soovitusi uurida võimalust luua mitut sidusrühma hõlmav mitmetasandiline Euroopa toidupoliitika nõukogu, mis võiks muu hulgas hõlbustada kodanikuühiskonna kaasamist tegevusjuhendi järelevalvesse;

1.11. juhib tähelepanu sellele, et kestlikkus põhineb kolmel peamisel sambal: majanduslikul, keskkonnavalas ja sotsiaalsel sambal. Erinevate raamtingimuste tõttu tuleb tunnistada, et universaalne lähenemisviis ei toimi. Seetõttu tuleks raamõigusaktiga võimaldada ja hõlbustada kohandatud lahendusi, näiteks enesehindamise ja võrdlusmehhanismide kaudu;

1.12. soovib kergesti mõistetavat raamistikku, mis põhineb eeskirjadel, suunistel ja stiimulitel. Praegu väljatöötatavad kestlikku rahastamist (taksonoomiat) käsitlevad õigusaktid ei tohi olla liiga keerulised.

2. Sissejuhatus

2.1. Strateegia „Talust taldrikule“ ⁽⁵⁾ on Euroopa rohelise kokkuleppe keskmeks. Selles käsitletakse terviklikult kestlike toidusüsteemide teemat ja tunnistatakse lahutamatu seost tervete inimeste, terve ühiskonna ja terve keskkonna vahel. Strateegial on ka oluline koht komisjoni tegevuskavas ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks. Komitee on aastaid

⁽²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Õiglase toiduainete tarneahela suunas“ (ELT C 517, 22.12.2021, lk 38).

⁽³⁾ Kestlikum ELi toidusüsteem – uus algatus.

⁽⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi säästva tarbimise strateegia suunas“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 51).

⁽⁵⁾ Strateegia „Talust taldrikule“.

olnud ELi tervikliku toidupoliitika edendamisel esirinnas. Komitee oli esimene Euroopa institutsioon, kes nõudis terviklikku lähenemisviisi, ⁽⁶⁾ sillutades teed strateegiale „Talust taldrikule“.

2.2. Strateegias „Talust taldrikule“ tunnistatakse, et toidutöötajad, toitlustusteenuse pakkujad ja jaemüüjad mängivad rolli turu kujundamisel ja tarbijate toitumisvalikute mõjutamisel nende toodetavate toidutüüpide, tarnijate valiku, tootmismeetodite ja pakendamise, transpordi ja turustamise tavade kaudu. Selle edendamiseks töötas komisjon välja ELi vastutustundlike äri- ja turundustavade tegevusjuhendi ⁽⁷⁾ ning selle juurde kuuluva järelevalveraamistiku, mis hakkas kehtima 5. juulil 2021.

2.3. Rahvusvahelisel tasandil näitas 2021. aasta septembris ÜRO peasekretäri kokku kutsutud ÜRO toidusüsteemide tippkohtumine ⁽⁸⁾ kestliku toidusüsteemide olulisust järgmisteks aastateks. Selle eesmärk on võtta uusi julgeid meetmeid, et muuta maailma toidutootmise ja tarbimise viise.

2.4. Toidukäitlemisettevõtted saavad anda tähendusriika panuse kestlikumate, õiglasemate ja turvalisemate toidusüsteemide loomisse, kui nad tegutsevad kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega ja kliimamuutusi käsitleva Pariisi kokkuleppega. Paljud toiduettevõtete juhid on juba astunud selles suunas märkimisväärsed samme, kuid vaja on palju enamat. Vajalikud muudatused on keerulised ning nõuavad ühiseid, terviklikke ja koostööl põhinevaid pikaajalisi strateegiaid, mis hõlmavad kõiki toiduahela osalejaid ja kõrvalsektoreid.

2.5. Euroopa kalapüügisektor, põllumajandustootjad ning põllumajandus- ja toidutootmisettevõtted töötavad juba selle nimel, et saavutada edusamme kestliku arengu vallas ning pakkuda tarbijatele tooteid, mis aitavad kaasa tervislikule ja kestlikule toitumisele ning on kooskõlas Euroopa rohelise kokkuleppega. See üleminek nõuab investeringuid ja mõnel juhul aega tulemuste saavutamiseks. Kui eesmärgid on seatud, tuleks ettevõtetele võimaldada suuremat paindlikkust, et nad saaksid arendada oma panust nende eesmärkide saavutamiseks ilma eesmarke kahtluse alla seadmata. Lisaks peab vajalik rohepöörde olema kooskõlas Euroopa kodanike majandusliku olukorraga, eriti pärast COVID-19 kriisi.

2.6. Teadusuuringute Ühiskeskuse hiljuti avaldatud aruandes ⁽⁹⁾ ja teistes hiljutistes uuringutes jõutakse järeldusele, et strateegias „Talust taldrikule“ sätestatud eesmärkide rakendamisel oleks märkimisväärne mõju ELi põllumajanduslikule tootmisele. Need tulemused rõhutavad vajadust põhjalike teaduspõhiste mõju eelhindamiste järele, mis hõlmaksid strateegia „Talust taldrikule“ seadusandlike ettepanekute raames majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnamõõdet. Asjakohane tugiraamistik (mis hõlmab mh juurdepääsu rahastamisele, innovatsiooni ja digiüleminekut) on keskse tähtsusega põllumajandustootjate toetamisel, et saavutada strateegia „Talust taldrikule“ eesmärgid.

3. Peamised tegevusvaldkonnad

3.1. Innovatsiooni edendamine ja lihtsam juurdepääs uuendustele VKEdes jaoks

3.1.1. Teadusuuringud ja innovatsioon võivad olla kasulikud sisendite ja toorainete säästlikuma kasutamise saavutamiseks (nt täppispõllumajanduse ja uute aretusmeetodite ning agroökoloogiliste tavade parema kasutamise kaudu), kestlikumate sisemiste protsesside jaoks (nt taastuvenergia kasutuselevõtt toidu tootmisel, ümbertöötlemisel või tarnimisel) ning välismõjude vähendamiseks (nt kestliku pakendamise kaudu). Innovatsiooni on lisaks keskkonnaküsimuste puhul vaja ka sotsiaalsetes aspektides (tervishoid, sooline võrdõiguslikkus, lapstööjõu kasutamine, sunniviisiline töö, töötervishoid ja tööohutus, ühinemisvabadus ning kollektiivläbirääkimised, õiglane äraelamine võimaldav töötasu ja sissetulek). Seda on vaja ka selleks, et oleks võimalik saavutada mõistliku aja jooksul õiglane tulumäär ⁽¹⁰⁾.

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“ (ELT C 129, 11.4.2018, lk 18).

⁽⁷⁾ Vastutustundlike äri- ja turundustavade tegevusjuhend.

⁽⁸⁾ ÜRO toidusüsteemide tippkohtumine.

⁽⁹⁾ Euroopa Komisjoni Teadusuuringute Ühiskeskuse aruanne „Modelling environmental and climate ambition in the agricultural sector with the CAPRI model“.

⁽¹⁰⁾ Mõned heade tavade näited innovatsioonist: Irritec Corporate, üks maailma juhtiv ettevõtte nutika kastmissüsteemi vallas; Micronizzazione Innovativa SRL, uuenduslik idufirma, mis on loonud innovatiivse toote veesisalduse säilitamiseks ja taimede kiireks kasvuks; Igloo, uuenduslik idufirma, mis keskendub põllumajandust toetavate uute tehnoloogiate (hüdroponika) väljatöötamisele; Agrobotica, mis tegeleb täppispõllumajandusega.

3.1.2. Lisaks tehnoloogilisele innovatsioonile on kestlikumate ettevõtete jaoks suure tähtsusega ka organisatsiooniline ja sotsiaalne uuendustegevus (organisatsiooniliste struktuuride ja sisemiste protsesside ümberkujundamine, mille puhul pööratakse näiteks rohkem tähelepanu diskrimineerimisvastasele võitlusele ja võrdsuspoliitikale) ning uute sidemete loomine sidusrühmadega (näiteks digiturunduse abil). Sellise innovatsiooni edendamiseks on üliolulised digipööre ja sisemise organisatsioonikultuuri paranemine. Kestlikkus tuleb integreerida ka organisatsioonilistesse ja juhtimisprotsessidesse.

3.1.3. Toidukäitlemisetevõtted on sageli killustunud, väikesed ning neil puudub horisontaalne ja vertikaalne integratsioon. Seetõttu on neil keeruline pääseda ligi innovatsiooni ökosüsteemile. Et sellist juurdepääsu võimaldada ning lasta (ka väikestel ja keskmise suurusega) ettevõtetel oma uuenduslik suund täielikult ära kasutada, on vaja riiklikke investeeringuid veesüsteemidesse, logistikasse ja digitaristusse ning rohkem teadus- ja arendustegevuse ressursse.

3.1.4. Lisaks on väga olulised uued mehhanismid ettevõtete ja innovatsioonikeskuste suhete hõlbustamiseks ja koostoomise edendamiseks (nt eluslaborid ja nn majakaprojektid) ning uued professionaalid, kes suudavad olla ühenduslülid ettevõtete ning uurimis- ja innovatsioonikeskuste vahel (nt innovatsioonivahendajad). Tugev seos riiklike taaste- ja vastupidavuskavade, Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide näitajate ja kestliku arengu eesmärkide näitajate vahel on oluline selliste investeeringute edendamiseks ning peaks olema prioriteet ka tulevikus.

3.1.5. Partnerlus erasektori, institutsioonide, akadeemiliste ringkondade ja innovatsioonikeskuste vahel, laialdasem koostoomine ning finantseerimisasutuste suurem keskendumine võivad viia viljakate innovatsiooni ökosüsteemideni. Sellised partnerlused võivad olla kasulikud ka asukohapõhise innovatsiooni edendamisel. See on toidusüsteemides eriti paljutõotav, sest tarbijad keskenduvad toiduainete tootmisele ja ümbertöötlemisele, mis on seotud kohaliku olukorra ja kultuuriga. Uuenduslikud ja edukad ettevõtted võivad olla väärtuslikud uute kestlike lahenduste näidetena ning soodustada heade tavade levitamist ettevõtjate vahel.

3.2. Ringluspõhiste ja ressursitõhusate toidutarneahelate edendamine ning biomajanduse tugevdamine

3.2.1. Optimeeritud ringluspõhistel ja ressursitõhusatel toidutarneahelatel on esiroll üleminekul kestlikumatele toidusüsteemidele. Võimalusi on palju, näiteks loodusvarade tõhus kasutamine, jäätmekoguse piiramine, ringlussevõetavad, korduskasutus- ja kompostitavad pakendid või ühekordselt kasutatavate plastide vältimine. Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvorm⁽¹¹⁾ pakub head võrgustikku inspiratsiooni, uuenduslike ideede ja lahenduste leidmiseks selles valdkonnas.

3.2.2. Ringbiomajandus on kõigi jaoks kasulik lähenemisviis⁽¹²⁾. Biomassi taaskasutamine muudab tootmise kestlikumaks ning võib luua uusi ettevõtteid ja sissetulekuallikaid põllumajandustootjatele, kalandusettevõtetele ning kogu toidusüsteemile. Seetõttu tuleb pöörata suurt tähelepanu kogu biomassi haldamise tsüklile (tootmine, töötlemine, taaskasutamine, meditsiinivaldkonnaga seotud mitme väljundiga tootmisahela loomine, materjalid, biokütuste rafineerimistehased ja energeetika, väljundite turu loomine). See hõlmab paljusid osalejaid, mitte ainult põllumajandustootjaid ja kalureid, toiduainete töötlejaid ja jaemüüjaid, vaid ka kodanikke, kohalikke asutusi, metsandusettevõtjaid, jäätmekäitlusettevõtteid, kompostimisega tegelejaid, tehnolooge, uuendajaid ja energiaettevõtteid.

3.3. Säστεv sisseostmine

3.3.1. Juhtivad toidutarneahelad peaksid jätkuvalt edendama seda, et tarnijad võtaksid kasutusele keskkonnahoidlikud ning sotsiaalselt ja majanduslikult kestlikud tavad. Selleks võib olla kasulik hoolduskohustust hõlmav lähenemisviis. Juhtivad ettevõtted peaksid olema liidrid ja võtma poliitilise kohustuse säästva sisseostmise suhtes ning integreerima selle oma juhtimissüsteemi⁽¹³⁾. Samuti peaksid nad hindama oma tarneahela tegelikku ja võimalikku mõju ning seadma sellega seotud eesmärgid. Selleks peaksid nad võtma vastu meetodika (sh näitajad, parameetrid ja eesmärgid) väärtusahela tulemuslikkuse mõõtmiseks ja tagama selle vastavuse rahvusvaheliselt tunnustatud standarditele. Lisaks peaksid nad nõuetekohaselt avalikustama kavandatud eesmärgid ja saavutatud tulemused.

⁽¹¹⁾ Euroopa ringmajanduse sidusrühmade platvormi veebisait.

⁽¹²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Biomajandus – ELi kliima- ja energiaeesmärkide ning ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamisele kaasaaitamine“ (ELT C 440, 6.12.2018, lk 45).

⁽¹³⁾ Hea tava näide on Unilever, kus ettevõttesisene poliitika tagab tarnijatelt säästva sisseostmise.

3.3.2. Komisjon on võtnud endale kohustuse edendada kestlikke toidusüsteeme Euroopas ja rahvusvahelisel tasandil. Seda on võimalik saavutada üksnes siis, kui õigusraamistik tagab kestlikke toiduaineid tootvate ELi ettevõtete ja kolmandate riikide ettevõtete vahel tõeliselt võrdsed tingimused, mis võimaldavad tugevat, vastupidavat ja kestlikku tootmist. ELi kaubanduspoliitika peab tagama impordi vastavuse Euroopa kõrgetele sotsiaalse kestlikkuse ja keskkonnasäästlikkuse standarditele. Kaubanduslepingud on hädavajalikud siseturu ja impordi vahel võrdsete võimaluste tagamisel, Euroopa kestlike toidutootjate konkurentsivõime kaitsmisel⁽¹⁴⁾ ja õiglase sissetuleku tagamisel.

3.4. Hästi kujundatud tarneahelate roll: pakendamise ja logistikasüsteemide täiustamine kliimaneutraalsuse eesmärkide saavutamiseks

3.4.1. Kontekstis, kus tarneahelad on enamjaolt ülemaailmsed, on oluline kohalik sisseostmine, sealhulgas mitmekesistelt tarnijatelt, et vähendada toiduainete väärtusahelate keskkonnamõju eeskätt logistikavaldkonnas ning edendada kohalikku majandust. COVID-19 pandeemia tagajärjel peetakse kohalikku toitu üha enam kvaliteedi sünonüümiks ja tarbijad keskenduvad rohkem sellele aspektile. Lisaks näib, et hea tasakaal imporditava ja kohapeal toodetud toidu vahel on asjakohane strateegia tugevamate ja vastupidavamate toidusüsteemide saavutamiseks.

3.4.2. Kestlik pakendamine koosneb biolagunevate ja korduskasutatavate materjalide kasutamisest, edendades tarbijate hulgas ringlussevõttu. Keemiatööstuse uued avastused ja nende integreerimine äritavadesse loovad keskkonnaprobleemidele uuenduslikke lahendusi. Juba on olemas täielikult biolagunevate ja kompostitavate bioplastide tüübid, mida toodetakse põllumajanduslikust biomassist ja mis tekitavad täieliku ringmajanduse voo. Mõnikord aitavad biolagunevad materjalid kaasa ka pikema säilivusaja saavutamisele, mille tulemuseks on veelgi suurem lisaväärtus.

3.4.3. Toidutarneahela kaudseid heitkoguseid saab vähendada ka vähese mõjuga sõidukite kasutuselevõttuga, töhusamate, paremini organiseeritud ja võimalusel lühemate tarneahelate väljatöötamisega, kohalike toidupoodide tugevdamisega, laialdasema digiüleminekuga ja logistikataristu täiendamisega.

3.5. Hariduse ja läbipaistva märgistamise edendamine

3.5.1. Vastutustundlikum tarbimine ning ametiasutuste, ettevõtete ja tarbijate suurem tähelepanu jätkusuutlikule ja tervislikule toitumisele, nt Vahemeremaade toitumistavale, on kestlikumate toidusüsteemide saavutamise jaoks määrava tähtsusega⁽¹⁵⁾. Samuti peavad inimesed paremini mõistma ökoloogilisi suhteid ja toidu väärtust: toidukao ja toidujäätmete mõju, piirkondliku majanduse roll, transpordilogistika, strateegilise toidusõltumatus e tähtsus jne.

3.5.2. Haridussüsteemid on selliste muutuste edendamise põhialus⁽¹⁶⁾. Toidukäitlemisettevõtetel võib olla tähelepanu väärne roll ka siis, kui nad pühenduvad tarbijate ja eelkõige laste harimisele kestliku toiduainete tootmise ja tarbimise tähtsuse teemal. Nad peavad jätkama jõupingutusi, et tooted oleksid kestlikumad ja tervislikumad⁽¹⁷⁾. Samuti peaksid nad vastu võtma vastutustundlikud turundustavade tegevusjuhendid. Toidukäitlemisettevõtted saavad ka edendada tervislikke ja kestlikke eluviise oma märgistuste, turunduskampaaniate, sotsiaalmeedia, ettevõtte sööklate ja ettevõtete suhtluspoliitika kaudu. Märgistamistavades tuleks rõhutada iga toote panust tervislikku ja kestlikku toitumisse. Seejuures toetaks toiduainete läbipaistev märgistamisraamistik tarbijat teadlike ja kestlikumate ostuotsuste tegemisel.

⁽¹⁴⁾ „Selleks et terviklik ELi toidupoliitika oleks Euroopa tarbijate seisukohalt tõeliselt asjakohane, on pakkumise poolelt vaadates määrav tähtsus sellel, et ELis kestlikult toodetud toit oleks konkurentsivõimeline. See tähendab, et Euroopa põllumajandusliku toidutööstuse sektor on võimeline tarnima tarbijatele toitu hinnaga, mis sisaldab lisakulusid tulenevalt sellistest kriteeriumidest nagu jätkusuutlikkus, loomade heaolu, toiduohutus ja toitumine, aga ka õiglase tulu põllumajandustootjatele, ning samas säilitab oma positsiooni valdava enamuse tarbijate eelisvalikuna.“ Arvamus teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“, punkt 5.8 (ELT C 129, 11.4.2018, lk 18).

⁽¹⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tervisliku ja jätkusuutliku toitumise edendamine ELis“ (ELT C 190, 5.6.2019, lk 9).

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Tervisliku ja jätkusuutliku toitumise edendamine ELis“ (ELT C 190, 5.6.2019, lk 9).

⁽¹⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „Tervisliku ja jätkusuutliku toitumise edendamine ELis“ (ELT C 190, 5.6.2019, lk 9).

3.6. Rahastamise muutmine

3.6.1. Finantseerimisasutused peavad toidusüsteeme analüüsima, võttes arvesse sektori iseärasustele vastavaid väljavaateid. Toidukäitlemisettevõtteid ei saa kohelda samade kriteeriumide alusel nagu teiste sektori ettevõtteid. See on olnud nii juba pikka aega, sest juurdepääs krediidile ja investeringutasuvus ei kajasta pikaajalise kestliku arengu kriteeriume. See on veelgi olulisem, kui arvestada toidukäitlemisettevõtete keskmist suurust ja kestliku arengu kasvavat tähtsust. VKEdel on raskem pääseda ligi rahastamisele ja anda aru kestliku arengu alastest saavutustest.

3.6.2. Taksonoomia bürokratlikud ja keerulised tehnilised sõelumiskriteeriumid seoses kestliku rahastamisega võivad saada takistuseks ettevõtetele (eelkõige VKEdele) kestliku tegevusega alustamiseks või selle jätkamiseks.

3.7. Väikeettevõtete eesmärk

3.7.1. Vastutuse raamistikud ja seiremehhanismid sobivad tavaliselt hästi suurtele ettevõtetele. See kehtib ka kestliku arengu valdkonnas.

3.7.2. Euroopa toidusüsteemid koosnevad peamiselt VKEdest. See tähendab, et üleminekuetapis on vaja toiduettevõtete abistamiseks ajutist toetust. Toetus hõlmab enesehindamisvahendite kasutuselevõttu, ettevõtetevaheliste võrgustike edendamist, ettevõtlus- ja kestlikkusala seid haridusprogramme, praktikakogukondade loomist, heade tavade edendamist, lihtsamat juurdepääsu innovatsiooni ökosüsteemidele, maksusoodustusi ja rahalisi stiimuleid laienemiseks ning lihtsamat juurdepääsu turgudele ja turuteabele.

3.7.3. Toetus ja suunised, sealhulgas IT riist- ja tarkvaratehnoloogia kohta, võivad edendada VKEde arengut ja konsolideerimist tarneahelas ning kestliku arengu eesmärkide paremat integreerimist nende strateegiatesse.

3.8. Võrdlusuuring: enesehindamine, seire, kaasamine, dialoog

3.8.1. Iga ettevõtte jaoks on enesehindamise vahendid väga olulised, et viia oma tegevus kooskõlla kestliku arengu tegevuskavaga aastani 2030. Sellised vahendid peavad toetama igas suuruses ettevõtteid, karistamata seejuures väiksemaid ettevõtteid.

3.8.2. Suuremate ettevõtete jaoks on vaja võrdlemist võimaldavaid laiaulatuslikumaid ja standardiseeritumaid lähenemisviise. Väiksemate ettevõtete puhul tuleb tagada ajutine toetus. Sektori eripära arvestades on vaja tihedat dialoogi toidusüsteemi eri osaliste (ettevõtjate, ametiasutuste, investorite, tarbijate, uuendajate) vahel.

3.9. Kodanike kaasamine

3.9.1. Arvestades toidu sotsiaalset rolli ning selle mõju keskkonnale ja sotsiaalsele kestlikkusele, tuleks Euroopa, riikliku ja piirkondliku poliitika ning ettevõtete strateegiate määramisel konsulteerida kodanikega. Kodanike kaasamine on eriti oluline kohalikul tasandil, et siduda toit tihedalt linnade ja piirkondade eluga⁽¹⁸⁾. Seda aitab saavutada ka kohalik toidupoliitika, kuna selle lähenemisviis toidule võib olla terviklik ja kasutab kohalikku eripära ning soodustab koosloomise algatust.

3.9.2. LEADERi⁽¹⁹⁾ näide tõestab, et kohalikud tegevusrühmad saavad selles tõhusalt kaasa aidata. Toidupoliitika nõukogude loomine on veel üks näide, mis tõestab, et kodanike kaasamine viib kestlikemate lahendusteni.

⁽¹⁸⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“, (ELT C 129, 11.4.2018, lk 18) ja teemal „Strateegia „Talust taldrikule“ õiglase, tervisliku ja keskkonnahoidliku toidusüsteemi edendamiseks“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 268).

⁽¹⁹⁾ https://enrd.ec.europa.eu/leader-clld_en

4. „Kestlikkuse keel“⁽²⁰⁾ – leida õige keel, mida kasutada kestlikkusest rääkimisel toiduainetööstuses kestliku arengu eesmärkide rakendamisel

4.1. Tarbijad, avalik arvamus, reguleerimisasutused, investorid, poliitikakujundajad ja kodanikuühiskond paluvad toidukäitlemisettevõtetele muuta kestlikus arengus oma tegevus tulemuslikumaks. Kestlikkus on ettevõtetele ka hea turuvõimalus. Seetõttu ei ole küsimus selles, kas viia, vaid kuidas viia toiduainetööstus vastavusse kestliku arengu tegevuskavaga aastani 2030 ja Pariisi kokkuleppega.

4.2. Siiski ei ole tegevuse tulemuslikkust veel kerge hinnata, sest toiduainesektoris puudub ühtne terviklik kestlikkuse näitaja. Pealegi ei sobi üks lahendus kõigile, sest kui ametlikult käsitleda kestlikkust, tuleb arvestada allsektorite erinevusi ja ettevõtte suurust. Seetõttu näevad väiksemad ettevõtted kestlikkust sageli võimaliku uue halduskoormuse, mitte võimalusena.

4.3. Kuna kestliku arengu eesmärkidele vastavust on keeruline täpselt mõõta, keskendutakse hindamise praeguses etapis rohkem rakendatavate protsesside terviklikkusele ja avalikustamise määrale kui konkreetsetele tulemustele. Igal juhul aitab enesehindamine leida ettevõtte valdkondi, kus parandada vastavust kestliku arengu eesmärkidele ning planeerimissüsteeme. Samuti aitab see levitada ettevõttes kestlikkuse kultuuri.

4.4. Kui eesmärgid on kavandatud, peaksid toidukäitlemisettevõtted määratlema ühtsed näitajad, mõõdikud ning kestliku arengu konkreetset lühi- ja pikaajalist eesmärgid ning määrama menetlused tulemuste avalikustamiseks. Vastutuse raamistike erinevuste tõttu ei ole eesmärkide seadmist ja sellega seotud mõõtmisprotsesse siiski lihtne võrrelda.

4.5. Eelkõige VKEde puhul tuleks enesehindamised korraldada konstruktiivsel viisil, et tutvustada inimestele võrdlusaluste kindlaksmääramise asemel pigem nn kestlikkuse keelt.

4.6. Ettevõtted peaksid oma juhtimissüsteemidesse integreerima ka paindlikud kestliku arengu mõõdikud ja eesmärgid. Kui eelarvetsüklites puuduvad viited kestlikkuse eesmärkidele, põhilistele tulemusnäitajatele, seiremehhanismidele ja karjäärivõimalustele, on kestlikkuse saavutamist väga raske parandada. Kõige selle integreerimine ei ole kerge ülesanne, eriti VKEde jaoks. Samas on see hea võimalus need süsteemid üle vaadata ja neid tugevdada.

4.7. Ettevõtted, kes on kestlikkusega edukalt tegelenud, peaksid tutvustama oma häid tavasid. See aitab näidata, et toidukäitlemisettevõtte ja eriti VKEde jaoks on kestlik ettevõtetus võimalik ja tulus ning see võib julgustada teisi ettevõtteid nende eeskujul järgima. Samal ajal võib see muuta ettevõtte väga nähtavaks ja pakkuda väärtuslikke turuvõimalusi.

4.8. Kestliku arengu lahenduste võrgustik analüüsis algatuse „Fixing the Business of Food“⁽²¹⁾ raames täpselt kõige laialdasemalt levinud ülemaailmseid kestlikkuse standardeid, raamistikke ja algatusi ning määratles seejärel ettevõtete jaoks analüüsiraamistiku, mis põhineb neljal sambal ja on kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega. Need sambad on järgmised:

- tooted ja strateegiad, mis edendavad tervislikku ja jätkusuutlikku toitumist;
- kestlik äritegevus ja kestlikud ettevõttesisesed protsessid;
- kestlikud tarne- ja väärtusahelad;
- kodanikuaktiivsus ettevõtluses.

4.9. Iga samm on jagatud mitmeks teemaks. Need teemad on tuletatud korduvast protsessist, mis hõlmab suurte ülemaailmsete toidukäitlemisettevõtete kestlikkuse aruannete uurimist, mitmesugust suhtlust suurte, keskmise suurusega ja väikeste ettevõtete ja ühendustega (vestlused, õpikojad ja küsitlused) ning kestliku arengu parimate tavade analüüsi.

⁽²⁰⁾ „Grammar of Sustainability“ (kestlikkuse keel) on mõiste, mille võttis kasutusele Elliot M. Tretter oma raamatus „Shadows of a Sunbelt City“.

⁽²¹⁾ „Fixing the business of food“ (toiduäri parandamise algatus).

4.10. Raamistik on viinud enesehindamise vahendi väljatöötamiseni, mida ettevõtted saavad kasutada, et tuvastada valdkonnad, mida on vaja parandada.

4.11. Algatus „Fixing the Business of Food“ on ka aluseks digiplatvormile, kus tuuakse esile head tavad. Nelja samba raamistik esitab konkreetsed näited lõppeesmärkidest, vahe-esmärkidest, näitajatest ja mõõdikutest, mis on spetsiaalselt valitud toidukäitlemisettevõtete jaoks ja on kooskõlas kestliku arengu tegevuskavaga aastani 2030. Lisaks võib see aidata ettevõtetel tuvastada oma põhilisi tulemusnäitajad, investoritel jälgida toidukäitlemisettevõtete tegevust ja edusamme ning kestlikkuse aruannete koostajatel aruandeid koostada. Konkreetsete allsektorite eripära arvestades on raamistikku kohandatud väikeste põllumajandusettevõtete, vesiviljelusettevõtete ja veinitootjate jaoks.

5. Poliitikaraamistik toidukäitlemisettevõtete tegevuse vastavusse viimiseks kestliku arengu eesmärkidega

5.1. Komitee väljendab heameelt ELi vastutustundlike äri- ja turundustavade tegevusjuhendi üle, mis on oluline element strateegia „Talust taldrikule“ rakendamisel. Enamik osalejaid peab vabatahtliku tegevusjuhendi väljatöötamist üldiselt väärtuslikuks protsessiks, mis on toidutarneahela partnereid lähendanud. See algatus on lähtepunkt ja peaks jätkuvalt toimima vastutustundlike ja kestlike äritavade koostööplatvormina.

5.2. Siiski rõhutab komitee, tuginedes ka ettevõtete ja sidusrühmade tagasisidele, vabatahtliku lähenemisviisi piiratud ning vajadust võtta vastu eeskirjad ja õigusaktid, et tagada kiire üleminek kestlikule arengule. See tähendab ka konkurentsieskirjade läbivaatamist, et edendada veelgi koostööd ja kestlikkust kogu tarneahelas.

5.3. Lisaks rõhutab komitee, et tegevusjuhend on sotsiaalses mõõtmes nõrk, ning peab kahetsusväärseks, et ei mainita kollektiivlähirääkimisi ega sotsiaaldialoogi. Sotsiaaldialoog on väga oluline ja sotsiaalpartnerid peaksid olema kaasatud kogu tarneahela ulatuses. Kestliku arengu suunas liikumisel peaks olema soodne mõju ka töötasule ja töötingimustele.

5.4. Tegevusjuhendis puuduvad ka meetmed, kuidas suurendada tervisliku ja kestliku toidu taskukohasust. Tervisliku ja kestliku toidu taskukohasus aitaks tarbijatel võtta omaks tervisliku ja kestliku toitumise.

5.5. Tegevusjuhendis puudub korralik seiremehhanism kohustuste asjakohasuse, rakendamise ja mõju hindamiseks. Tuleb kindlaks määrata usaldusväärne läbivaatamismenetlus, kui tegevusjuhendit kohapeal rakendatakse, et jälgida, kas individuaalsed kohustused ja lubadused kaugelepeürgivate eesmärkide saavutamiseks on täidetud. Kogemus näitab, et ainult see, mida mõõdetakse ja jälgitakse, saab täidetud. Üldises plaanis on edu saavutamiseks oluline ka kodanikuühiskonna parem kaasamine (sotsiaaldialoog). Mitut sidusrühma hõlmav ja mitmetasandiline Euroopa toidupoliitika nõukogu, mille loomiseks komitee varasemates arvamustes ettepaneku tegi, ⁽²²⁾ võiks muu hulgas hõlbustada kodanikuühiskonna kaasamist tegevusjuhendi jälgimisse.

5.6. Siiani on tegevusjuhendile alla kirjutanud peamiselt suuremad ja hargmaised ettevõtjad. Tuleb luua soodne keskkond, et toetada ja hõlbustada VKEda suuremat pühendumist kestliku arengu eesmärkidele, et neist saaks ELi toidupoliitikas prioriteet. Kuigi suurematel ettevõtetel on sageli oma kestliku arengu osakonnad, tundub, et VKEdel on sageli vaid piiratud ressursid ja võimekus, et kestlik areng oma ettevõttesse integreerida.

5.7. Komitee juhib tähelepanu oma varasemate arvamuste järeldustele, milles nõutakse õiglasemat toidutarneahelat ja tunnustatakse selle erakorralist toimimist kogu Euroopas – see tagab iga päev kõigile kodanikele juurdepääsu kvaliteetsele toidule. Kestlikumate ja vastupidavamate toidusüsteemide edendamiseks peavad liikmesriigid kiiresti rakendama ELi ebaausate kaubandustavade direktiivi ja muid toetavaid poliitikameetmeid ⁽²³⁾.

⁽²²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna panus tervikliku ELi toidupoliitika väljatöötamisse“ (ELT C 129, 11.4.2018, lk 18) ja teemal „Strateegia „Talust taldrikule“ õiglase, tervisliku ja keskkonnahoidliku toidusüsteemi edendamiseks“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 268).

⁽²³⁾ Euroopa ja Sotsiaalkomitee arvamus „Õiglase toiduainete tarneahela suunas“ (ELT C 517, 22.12.2021, lk 38).

5.8. Komisjon võttis hiljuti vastu tegevuskava ELi kestliku toidusüsteemi õigusraamistiku loomiseks ja kestliku arengu integreerimiseks kõikidesse toiduainetega seotud poliitikavaldkondadesse, ⁽²⁴⁾ nagu on sätestatud strateegias „Talust taldrikule“. Komitee pooldab seda algatust kui sammu edasi, kuna usaldusväärsuse ja võrdsete võimaluste tagamiseks on vaja reguleerimist ning teatavat standardimist ja ühtlustamist, ning juhib tähelepanu oma soovitusel edendada terviklikku ELi toidupoliitikat.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁴⁾ Kestlikum ELi toidusüsteem – uus algatus.

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 565. ISTUNGJÄRK –INTERACTIO,
8.12.2021–9.12.2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa Komisjoni suunised desinformatsiooni tegevusjuhendi tugevdamise kohta““

(COM(2021) 262 final)

(2022/C 152/11)

Raportöör: **Thierry LIBAERT**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 1.7.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	18.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	198/3/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab nii desinformatsiooni käsitleva tegevusjuhendi tugevdamise suuniste kvaliteeti kui ka Euroopa Komisjoni otsustavust pidevalt parandada oma desinformatsioonivastaseid meetmeid.

1.2. Komitee soovib komisjonil tagada, et desinformatsioonivastast võitlust ei saaks kasutada ettekäändena kodanikuvabaduste ja eelkõige sõnavabaduse piiramiseks.

1.3. Komitee soovib jõuliselt prioriseerida desinformatsiooni vastu võitlemise meetmeid, keskendudes pigem desinformatsiooni tekkimise vastu võitlemisele kui sellise sisu modereerimisele. Seega soodustatakse ennetavat ja jõulisemat suhtumist, mis nõuab rohkem vahendeid, sealhulgas oskusi.

1.4. Komitee peab tervitatavaks komisjoni rõhuasetust võitlusele desinformatsiooni monetiseerimise vastu. Komitee soovib komisjonil lisaks veebireklaami sektoris osalejate vabatahtlikult võetud kohustustele kaaluda siduvamate majanduslike, õiguslike ja finantsinstrumentide kasutamist.

1.5. Komitee soovib jätkata pidevalt ja sihikindlalt arutelusid digiplatvormidega, eelkõige selleks, et selgitada ja edendada teabe töötlemise meetodeid. Eelkõige puudutab see Facebooki, kuna 78 % ELi elanikkonnast ehk rohkem kui 300 miljonit eurooplast on Facebooki kasutajad.

1.6. Komitee soovib koondada rohkem ressursse väikestele platvormidele, mis on üldsusele vähem tuntud ja mille puhul võib teabe liikumine olla vahel palju läbipaistmatum.

1.7. Komitee soovib jätkata jõupingutusi desinformatsioonivastase võitluse koordineerimiseks. See teema on olnud liiga kaua killustatud ja ainult ühise tegevuse abil saame seda nähtust ohjeldada.

1.8. Komitee peab oluliseks Euroopa meediapädevuse kava, kuid märgib, et meediasisu teema on liikmesriikide pädevuses. Meie demokraatlike riikide jaoks on hädavajalik, et kõik inimesed, eriti kõige nooremad, suudavad teha vahet tõesel ja vääral teabel.

1.9. Komitee soovib avada desinformatsiooni vastu võitlemise teema laialdaselt kõigile asjaosalistele ja kõigile, kes võivad selles võitluses kaasa rääkida. See kehtib eriti teadlaste ja kõigi kodanikuühiskonna organisatsioonide kohta.

1.10. Komitee soovib desinformatsiooni vastu võitlemise meetmetes mitte liigselt ingliskeelsele sisule keskenduda, eriti Venemaaga piirnevate riikide puhul.

1.11. Need meetmed peaksid tagama, et teave on kättesaadav ja mõistetav ka puuetega inimeste, sealhulgas mee-, psühhosotsiaalse ja intellektipuudega inimeste jaoks, kes on valeuudiste suhtes eriti kaitsetud.

1.12. Komitee soovib tulevikku suunatud ja ennetavat lähenemisviisi, et võtta arvesse võimalikke uusi desinformatsiooniliike. Tehnoloogiline võimekus levitada süvavõltsinguid on näidanud, kui kiiresti võib ilmnedä uus risk.

1.13. Komitee on põhimõtteliselt veendunud, et desinformatsioon on oht meie demokraatiale ja Euroopa Liidule. Kuid desinformatsiooni laiem levimine ei ole ainult sotsiaalvõrgustike võimu tagajärg, vaid ka ametlike avalduste vastase usaldamatuse sümptom. Komitee soovib suurendada kõigi sidusrühmade vahelise teabevahetuse ja dialoogi võimalusi, et desinformatsiooni algpõhjuseid paremini mõista ja selle vastu paremini võidelda.

2. Üldised märkused

2.1. COVID-19 kriis on selgelt esile toonud ohud ja probleemid, mida desinformatsioon ühiskonnale tekitab. „Infodeemia“ – pandeemia kohta käiva vale, ebatäpse või eksitava teabe kiire levik – on põhjustanud suurt ohtu inimeste tervisele, tervishoiusüsteemidele, tõhusale kriisihjamisele, majandusele ja sotsiaalsele ühtekuuluvusele. Arutelud vaksineerimise üle võitluses COVID-19 vastu illustreerivad desinformatsiooni kohati äärmuslikke tagajärgi tervisele. Vaatamata seni tehtud märkimisväärtetele jõupingutustele on vaja desinformatsiooni leviku vastu kiiresti jõulisemaid samme astuda⁽¹⁾.

2.2. 2018. aastal esitas Euroopa Komisjon desinformatsiooni käsitleva tegevuskava, et tugevdada ELi suutlikkust ja koostööd desinformatsioonivastases võitluses. Samuti avaldas komisjon dokumendi „Euroopa lähenemisviis veebis leviva väärinfoga võitlemiseks“,⁽²⁾ milles esitatakse hulk vahendeid desinformatsiooni vastu võitlemiseks ja ELi väärtuste kaitse tagamiseks.

2.3. Algusest peale⁽³⁾ on liidu lähenemisviis desinformatsioonivastasele võitlusele tuginenud kahele sambale. Esimene samm on väljendusvabaduse ning muude ELi põhiõiguste hartaga tagatud õiguste ja vabaduste kaitse. ELi strateegia eesmärk on muuta internetikeskkond ja selle osalised kooskõlas nende õiguste ja vabadustega läbipaistvamaks ja vastutustundlikumaks, teha sisu modereerimine läbipaistvamaks, võimestada kodanikke ja edendada avatud demokraatlikku arutelu⁽⁴⁾.

2.4. Teine samm keskendub ohtudele, eriti välistele ohtudele, mis võivad meie demokraatiat õõnestada, eelkõige valimisperioodidel. 2015. aasta märtsis loodud idanaabruse strateegilise kommunikatsiooni tööühm kajastab suuremat eesmärki võidelda organiseeritud ja kavandatud institutsioonilise desinformatsiooni operatsioonide vastu.

⁽¹⁾ Ühisteatis „Võitlus COVID-19 kohta levitatava väärinfoga – faktid selgeks“ (JOIN(2020) 8 final).

⁽²⁾ Teatis „Euroopa lähenemisviis veebis leviva väärinfoga võitlemiseks“ (COM(2018) 236 final).

⁽³⁾ Väärinfovastane tegevuskava (JOIN(2018) 36 final).

⁽⁴⁾ Digiplatvormide kasutamistingimused võivad puudutada ka sellist sisu, mis on kahjulik, kuid mitte ebaseaduslik, aga kui desinformatsioon kujutab endast ebaseaduslikku sisu (nt vaenukõne või terroristlik sisu), kohaldatakse asjakohaseid õiguskaitsevahendeid.

2.5. Desinformatsiooni käsitlev tegevusjuhend⁽⁵⁾ on isereguleeriv vahend, mis on keskne osa ELi jõupingutustes teha koostööd eraettevõtjatega, et vähendada digitaalset desinformatsiooni. Alates 2018. aasta oktoobrist kehtiva tegevusjuhendi allakirjutanute hulka kuuluvad ELis tegutsevad peamised digiplatvormid ning muu hulgas ka Euroopa reklaamisektorit esindavad suuremad kutseorganisatsioonid.

2.6. 2018. aastal avaldatud tegevusjuhend võimaldas mitut olulist edusammu. Üks kõige kasulikum neist ilmnis COVID-19 pandeemia alguses juhtivate veebiplatvormide tegevuses, kus usaldusväärsetest allikatest pärit teave tehti paremini nähtavaks. Samuti suurendas see konkreetsete hoiatuste kaudu teadlikkust valetabe esitajatest. Komisjoni teatisega COVID-19ga seotud väärinfo vastu võitlemise kohta kehtestati ka järelevalve- ja aruandlusprogramm allakirjutanud platvormide tegevuse kohta COVID-19 alase desinformatsiooni vastu võitlemisel.

2.7. Siiski on komisjoni 2020. aasta hinnangus tegevusjuhendile⁽⁶⁾ nimetatud ka märkimisväärseid puudusi. Need hõlmavad tegevusjuhendi ebajärjekindlat ja mittetäielikku kohaldamist eri platvormidel ja liikmesriikides, juhendi isereguleerivast olemusest tulenevaid piiranguid ning lünki tegevusjuhendist tulenevate kohustuste kohaldamisalas.

2.8. Komisjon esitas 2020. aastal Euroopa demokraatia tegevuskava, milles sätestati desinformatsiooni vastu võitlemise täiendavad meetmed, sealhulgas seoses veebiplatvormide kohustuste ja vastutusega desinformatsiooni vastu võitlemisel.

2.9. Seejärel rakendas komisjon COVID-19 järelevalve- ja aruandlusprogrammi ning pärast Euroopa digitaalse meedia vaatluskeskuse (EDMO) loomist 2020. aasta juunis algatas komisjon projektikonkursi, et saada parem ülevaade desinformatsioonitegevuses osalejatest ning selle vahenditest, eesmärkidest ja meetoditest.

2.10. Desinformatsioonivastase võitluse tõhustamiseks on komisjoni esildatud digiteenuste õigusaktis⁽⁷⁾ sätestatud tegevusjuhenditel põhinev kaasreguleerimise raamistik desinformatsiooniga seotud süsteemsete riskidega tegelemiseks.

2.11. 3. juunil 2021 leidis Euroopa Kontrollikoda,⁽⁸⁾ et Euroopa Liidu strateegia on ebapiisav, kuid ei võtnud arvesse 26. mai 2021. aasta tugevdatud tegevuskava. Kontrollikoda oli seisukohal, et kuigi Euroopa Komisjoni kava on hästi läbi mõeldud, on see endiselt puudulik, eelkõige seoses hoiatusmehhanismi ja veebiplatvormide kohustustega.

2.12. 29. juulil 2021 esitasid Euroopa Komisjon ja digiplatvormid, kes on allkirjastanud desinformatsiooni käsitleva Euroopa tegevusjuhendi, ühise üleskutse, et innustada rohkem osalejaid järgima tegevusjuhendit.

3. Komisjoni ettepanekud

3.1. Euroopa Komisjon täiustab pidevalt oma desinformatsiooniga võitlemise strateegiat. Uued tegevuskava tugevdamise juhised sisaldavad mitmeid tugevdamise võimalusi, mida tuleks esile tõsta.

3.2. Desinformatsiooni vastu võitlemise meetmete tugevdamise juhised võtavad aluseks senised kogemused tegevusjuhendi järelevalve ja hindamise valdkonnas ning komisjoni aruande 2019. aasta valimiste kohta. Samuti on need osa komisjoni vastusest Euroopa Ülemkogu 2020. aasta detsembri järeldustele. Juhise jaoks andmete kogumiseks korraldas komisjon paljusid sidusrühmi hõlmavaid arutelusid ja liikmesriikide seminari.

3.3. Juhises tunnistatakse vajadust parandada ELi riikide aruandluse kvaliteeti ja üksikasjalikkust.

3.4. Juhises märgitakse, et desinformatsioonivastast võitlust ei saa juhtida, kui puuduvad mõõtmisnäitajad.

⁽⁵⁾ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/code-practice-disinformation>.

⁽⁶⁾ SWD(2020) 180 final.

⁽⁷⁾ COM(2020) 825 final.

⁽⁸⁾ Euroopa Kontrollikoda, eriaruanne nr 9/2021, „ELi mõjutav väärinfo: probleemiga tegeletakse, kuid seda ei ole veel lahendatud“ (ELT C 215, 7.6.2021, lk 6).

3.5. Juhises tunnistatakse, et teabevahetus teabe kontrollimise üle ei toimu ELi riikide vahel piisav määral. See tähendab, et teave, mis on ühes riigis vääramis tunnistatud, võib teises riigis ringelda.

3.6. Juhises märgitakse, et desinformatsioonivastases võitluses tuleb kiiresti võtta meetmeid desinformatsiooni monetiseerimise vastu reklaamipaigutuste valiku kaudu digiruumis, eriti platvormil Google Ads.

3.7. Tegevusjuhendis pööratakse erilist tähelepanu poliitilise reklaami teemale. Poliitilise reklaami saatja isikusamasus on liiga sageli läbipaistmatu, samuti tuleb parandada edastatavate reklaamide läbipaistvust. See on kooskõlas ettepanekutega digiteenuste õigusakti⁽⁹⁾ kohta (artikkel 30). Komisjon esitab ettepaneku võtta vastu uus õigusakt, et suurendada poliitilise reklaami läbipaistvust.

4. Erimärkused

4.1. Komitee väljendab heameelt Euroopa Komisjoni kvaliteetse töö üle desinformatsioonivastases võitluses ja eelkõige selle tegevuse järkjärgulise tugevdamise üle.

4.2. Komitee märgib, et desinformatsioonivastases võitluses tuleb alati arvestada vajadusega kaitsta väljendusvabadust.

4.3. Käimas on arutelude struktureerimine kõigi sidusrühmade vahel, pöördudes eelkõige akadeemiliste ringkondade poole. Komitee tunnistab, et keskendumine veebireklaami sektorile oli vajadus, mida nüüdseks on arvesse võetud.

4.4. Komitee peamine kriitika desinformatsiooni käsitleva tegevusjuhendi tugevdamise juhiste suhtes on see, et neis keskendutakse liiga palju sisule ja selle modereerimisele ning liiga vähe levitajatele. Sisu muutub pidevalt, kasutatavad platvormid arenevad, kuid peamised osalejad jäävad põhimõtteliselt samaks ja nende motivatsioon ei muutu. Tegeleda tuleb pigem ennetuse kui raviga ning komisjon peab keskenduma pigem põhjustele kui tagajärgedele.

4.5. Mõne ideoloogi, sektori või fanaatiku kuvandi taga on tõeline ja äärmiselt kasumlik desinformatsiooniäri. Euroopa ettevõtted kulutavad enese teadmata üle 400 miljoni euro desinformatsioonisaitidele⁽¹⁰⁾. Kuna üldiselt on teada, et peamistel desinformatsiooniallikatel on finantseesmärgid, saades suuri summasid internetireklaami eest eelkõige viitamise kaudu, kuid ka eristaatuse kaudu, mis võimaldab neil taotleda riiklikke toetusi, peaks komisjon julgustama majanduslike ja finantsvahendite arsenaliloomist, et võidelda desinformatsiooniga juba selle algallikast alates.

4.6. Komitee märgib, et arvukad platvormid ei avalda piisavalt teavet oma desinformatsiooniga tegelemise meetodite kohta ja et sellega kahjustatakse kõiki Euroopa osalejaid nende võitluses desinformatsiooni vastu. Samas kiidab komitee mõnd platvormi (YouTube) selle eest, et nad näivad olevat võtnud probleemi tõsiselt.

4.7. Peamiste platvormide (Facebook, Twitter) võim ei tohiks varjata asjaolu, et kõige tõhusam desinformatsioon levib vahendite kaudu, mis on üldsusele vähem tuntud, nagu VKontakte, Rumble, Odysee, Gab ja Parler. Nendel väiksematel platvormidel on vähem kasutajaid, kuid neil on lihtsam sihtida konkreetseid rühmi piirkonna, vanuse või mõne muu parameetri alusel. Neil platvormidel ei ole ka rahalisi vahendeid, mis võimaldaksid neil võidelda enda levitatava desinformatsiooni vastu või ei tunne nad selle vastu huvi, peitudes väljendusvabaduse taha. Desinformatsioon pärineb sageli konfidentsiaalsematel platvormidel, enne kui see kiiresti laiemale publikuni jõuab⁽¹¹⁾.

4.8. Komitee on arvamisel, et Euroopa meetmed on liiga killustatud ja koordineerimata. Struktuurid tunduvad olevat liiga eraldiseisvad, eriti kahe peamise üksuse, Euroopa digitaalmeedia vaatluskeskuse ja Euroopa strateegilise kommunikatsiooni töörühma puhul. Teabevahetust peaks hõlbustama sellise alalise töörühma loomine, mis hõlmab audiovisuaalmeedia teenuste Euroopa regulaatorasutuste rühma (ERGA). Komitee kardab siiski, et selle vahendid on nähtuse ulatusega võrreldes liiga nõrgad.

4.9. Hädavajalik on parem liikmesriikidevaheline koostöö. Samal ajal peab EL võtma arvesse asjaolu, et meediavabadus, mis on lahutamatu seotud väljendusvabadusega, on praegu mitmes liikmesriigis ohus. Sama kehtib ka nende koostöösteemide kohta. Sellel paistab olevat negatiivne mõju nende riikide suutlikkusele teha edukat koostööd näiteks faktikontrollimise valdkonnas ja kooskõlas liidu väärtustega ning täpsemalt õigusriigi põhimõtetega. Mis tahes jõupingutused desinformatsiooni vastu võitlemiseks võivad avaldada väga olulist mõju põhiõigustele, mis tuleb tagada ja mida tuleb kaitsta kõigis liikmesriikides.

⁽⁹⁾ COM(2020) 825 final. Euroopa Komisjon. „Ettepanek: määrus digiteenuste ühtse turu kohta“, 15. detsember 2020.

⁽¹⁰⁾ Claudia Cohen, „Des marques finacent, malgré elles, la désinformation“ (Ettevõtted rahastavad tahtmatult desinformatsiooni), Le Figaro, 5. august 2021.

⁽¹¹⁾ Institute for public relations, „Combating foreign disinformation on social media“, Rand Corporation, 28. juuli 2021.

4.10. Euroopa Liit peab omandama suurema suutlikkuse, et tõhusalt võidelda desinformatsiooni vastu, mida levitavad süstemaatiliselt vaenulikud jõud, mida sageli juhivad teatud kolmandate riikide valitsused, sealhulgas eelkõige Venemaa, aga ka Hiina. Sellele ohule reageerimiseks ei piisa tegevusjuhendite väljatöötamisest. Riikide ametiasutused vajavad luureteenistustelt rohkem tuge ja valitsustel oleks mõistlik jagada oma teadmisi, võttes samas arvesse mõnd eespool nimetatud probleemi liikmesriikides.

4.11. Need meetmed peaksid tagama, et teave on kättesaadav ja mõistetav ka puuetega inimeste, sealhulgas meele-, psühhosotsiaalse ja intellektipuudega inimeste jaoks, kes on vaeuudiste suhtes eriti kaitsetud.

4.12. Kodanikuühiskond näib olevat liiga vähe kaasatud. Peamised osalejad, keda komisjon on nimetanud tegutsemisvõimelisteks, on platvormid, meedia, teadlased ja faktikontrollijad. Ettevõtted – eriti seetõttu, et nad võivad desinformatsiooni tõttu kaotada palju raha või oma maine –, ametiühingud ja ühendused peavad etendama desinformatsioonivastases võitluses olulist rolli. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel on tugev maine, mida saab rakendada desinformatsiooni vastu võitlemiseks.

4.13. Komitee märgib, et suurem osa desinformatsioonivastases võitlusest keskendub ingliskeelsele infosisule. See tuleneb eelkõige asjaolust, et enamik platvorme on pärit ingliskeelsetest riikidest. Kuna mõned riigid näivad olevat tugevalt mõjutatud (Tšehhi Vabariik, Poola, Balti riigid), on soovitatav võtta rohkem meetmeid mitte-ingliskeelse sisu suhtes.

4.14. Üldiselt soovitab komitee võtta rohkem ennetavaid meetmeid. Kuna pidevalt tekivad uued võrgustikud (nt Clubhouse), kuna desinformatsiooni levitamiseks kasutatakse üha keerukamaid vahendeid (nt sünavõltsingud), kuna mõned rakendused on platvormi ja privaatsõnumiteenuse piiril (nt Telegram), tuleb tegutseda kohe, kui avastatakse uut tüüpi risk.

4.15. Nagu Euroopa Kontrollikoda oma 3. juuni 2021. aasta aruandes kahetsusega tõdes, puudub ELis ikka veel meediapädevuse kava, mis võimaldaks kodanikuühiskonnal paremini lahti mõtestada teavet, mida levitatakse kas traditsioonilise meedia või interneti kaudu. Seda liikmesriikide pädevusse kuuluvat kava tuleb rakendada juba väga noorest peast, et ühiskonna noorimad liikmed oskaksid väga kiiresti teha vahet, kas saadud teave on tõene ja väär.

4.16. Komitee märgib, et liiga sageli lubavad paljud meediakanalid, eriti audiovisuaalsed meediakanalid, oma programmidesse väidetavalt teaduslike eksperditeadmistega inimesi, et suurendada oma usaldusväärsust. Eriti soovitatav on põhjalikumalt kontrollida meedias ekspertidena rääkima kutsutud isikute akadeemilist pädevust.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2020. aasta konkurentsipoliitika aruanne““

(COM(2021) 373 final)

(2022/C 152/12)

Raportöör: **Giuseppe GUERINI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 28.10.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	18.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	225/0/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee rõhutab, kui oluline on kohandada ja kujundada ümber ELi konkurentsipoliitikat vastavalt meie ees seisvatele kiiretele sotsiaalsetele ja majanduslikele muutustele. Õigusraamistiku ja eeskirjade täitmise tagamise prioriteetide pidev kohandamine on nende ajakohastamiseks hädavajalik.

1.2. Komitee peab positiivseks seda, et tänu Euroopa Komisjoni paindlikkusele riigiabi valdkonnas on Euroopa majandus suutnud COVID-19 kriisiga toime tulla, tuginedes avaliku sektori märkimisväärsele toetusele riigi tasandil.

1.3. Komitee on seisukohal, et komisjon on suutnud leida hea kompromissi enneolematu kiireloomulise vajaduse vahel muuta riigiabi eeskirjad paindlikuks ning teisalt vajaduse vahel tagada minimaalne regulatiivne aluspind ja komisjoni üldine kontroll. Eesmärk on piirata ülemäära ebavõrdsust siseturul, mis tuleneb liikmesriikide eri suutlikkusest oma majandust rahaliselt toetada.

1.4. Mis puudutab konkurentsieskirjade (ELi toimimise lepingu artikkel 101) ja pandeemiakriisi seost, siis komitee tunneb heameelt selle üle, et komisjon võttis kiiresti vastu teatise, mille eesmärk on edendada ettevõtjatevahelisi koostööprojekte, vähendamaks pandeemia ajal oluliste toodete ja teenuste pakkumise puudujääki. See oli näide komisjoni horisontaalsete koostöölepingute suuniste kiirest ja kasulikust kohandamisest 2020. aastal tekkinud sotsiaalse, majandusliku ja tervishoiualase kontekstiga.

1.5. Komitee peab ka positiivseks seda, et Euroopa konkurentsivõrgustik, mille kaudu koordineeritakse riiklike konkurentsiasutuste ja konkurentsipeadirektoraadi tegevust, on suutnud väljendada ühist seisukohta konkurentsieskirjade kohaldamise kohta COVID-19 tervisekriisi ajal, et vältida võimalikku oportunistlikku ja ärakasutavat käitumist, mis on kriisi ajal eriti kahjulik.

1.6. Komitee peab komisjoni seadusandlikke ettepanekuid, mis käsitlevad konkurentsi digitaalturgudel, väga kasulikuks, et saavutada ühtlustatud eeskirjad, millega on võimalik võita kodanike, tarbijate ja VKEd (eelkõige mikroettevõtjate) usaldus, et tagada ühelt poolt konkurentsivõimelise turustruktuuri ja teiselt poolt isikuandmete piisav kaitse. Isikuandmeid ja nende kasutamist tuleb mõista nii üksikisikute ja nende vabaduste kaitse elementidena kui ka strateegiliselt otsustava tähtsusega konkurentsivõimelise turustruktuuri.

1.7. Komitee tunnustab komisjoni valmisolekut selgitada, kas konkurentsieskirju kohaldatakse või mitte kollektiivlääbirääkimiste suhtes, mida viivad ellu digi- ja platvormimajandusega seotud teenuseosutajad, kes ei kuulu alati tööõiguses traditsiooniliselt väljatöötatud tööhõivekategoriasse. Seda selgitust on vaja selleks, et ära hoida konkurentsivõimelise turustruktuuri kohaldamisest tulenevaid võimalikke negatiivseid tagajärgi teenuseosutajatele.

1.8. Mis puudutab Euroopa Liidu Kohtu otsust kohtuasjas Tercas, siis märgib komitee, et eraõiguslikest vahenditest rahastatavate pankade tagatisskeeme, mis ei ole riigi valitseva mõju alla, tuleb pidada Euroopa riigiabi eeskirjade kohaldamisalast välja jäetuks. Nimelt ei kujuta need endast tegelikult riigi sekkumist majandusse, vaid pigem krediidiastutuste vastastikusel solidaarsusel põhineva erasektori skeemi väljendust, mis hõlmab eravahendeid, mitte riigi ressursse.

1.9. Komitee loodab, et komisjon kooskõlastab oma konkurentsipoliitika Euroopa ettevõtete jaoks strateegiliselt olulise muu poliitikaga, näiteks rahvusvahelise kaubanduse poliitikaga. See oleks positiivne areng, sest kolmandate riikide ettevõtjatel on sageli Euroopa ettevõtjate ees konkurentsieelis ebaõiglaste riiklike toetuste ja tootismudelite kaudu, mis ei ole kooskõlas ELi aluslepingutes ja õigusaktides sätestatud väärtuste ja põhimõtetega.

2. Sissejuhatus

2.1. Euroopa Komisjoni viiekümnes aastaaruanne konkurentsipoliitika kohta aastaks 2020 keskendub tugevalt algatustele, mis on käivitatud üleilmse COVID-19 pandeemia sotsiaalse ja majandusliku mõju leevendamiseks.

2.2. Tegemist on esimese konkurentsipoliitikat käsitleva aruandega pärast Euroopa Parlamendi koosseisu uuendamist ja Brexiti lõpuleviimist ning esimese aruandega, mille on avaldanud president Von der Leyeni juhitud komisjon.

2.3. ELi konkurentsieeskirjade täitmise tagamine on aastate jooksul aidanud väga palju kaasa ELi asutamislepingutes sätestatud sotsiaalse turumajanduse saavutamisele, mille kaudu on võimalik ühendada majanduskasvu ja konkurentsivõime Euroopa väärtused võrdselt oluliste õigluse ja solidaarsuse väärtustega ühtsel turul, mis on samal ajal ka konkurentsivõimeline ja kaasav.

2.4. Viimastel aastatel toimunud kiired ja ootamatud muutused tervishoius ning sotsiaalses, tehnoloogilises ja majanduslikus plaanis rõhutavad sellise konkurentsipoliitika olulisust, mida on võimalik pidevalt ajakohastada ja arendada vastavalt muutustele, kohandades õigusraamistikku ja eeskirjade täitmise tagamise prioriteete, et need oleksid alati ajakohased.

2.5. 2020. aastal leidis aset ajaloo üks raskemaid üleilmseid kriise ja täna võime täheldada, et tänu ELi sekkumisele ja reageerimisvõimele on Euroopa ettevõtjad ja kodanikud suutnud enneolematule kriisile vastu astuda, tuginedes avaliku sektori märkimisväärsetele toetustele riigi tasandil, mis saadi tänu komisjoni paindlikkusele riigiabi valdkonnas. Seega on konkurentsipoliitikas näidatud märkimisväärt kohanemisvõimet ootamatute ja äärmuslike olukordadega.

2.6. Lisaks on EL suutnud rakendada asjakohast ressursside kava, et stimuleerida liikmesriikide majandust jõulise ja tulemusliku taastumise suunas, taastades usalduse turgude vastu, kombineerides vahendite riikidesse paigutamist hoolika järelevalvega, et vältida ülemäärasteid turumoonutusi ja kahjulikke mõjusid majandusele.

2.7. Pidades silmas soovi, et ka tulevikus jätkuks tõhus konkurentsipoliitika, milles pööratakse tähelepanu sotsiaal-majandusliku stsenaariumi arengule, tunneb komitee heameelt selle üle, et komisjoni aruandest nähtub, et 2014. aasta direktiivi vastuvõtmisest tulenev konkurentsieeskirjade täitmise tagamine eraõiguslike meetmetega on tugevnenud.

2.8. Komitee toetab ka komisjoni käimasolevat hindamist riigiabi eeskirjade võimaliku kohandamise kohta üldist majandushuvi pakkuvate teenuste valdkonnas, eelkõige seoses tervishoiu- ja sotsiaalteenustega, mis on kogu ELi sotsiaalse ühtekuuluvuse seisukohast keske tähtsusega.

2.9. Komitee loodab, et komisjon kooskõlastab oma konkurentsipoliitika ja riigiabi eeskirjade täitmise tagamise Euroopa ettevõtteid mõjutava muu poliitikaga, näiteks rahvusvahelise kaubanduse poliitikaga. See võib olla eriti kasulik, sest kolmandate riikide ettevõtjad saavad sageli Euroopa ettevõtjate ees konkurentsieeliseid ebaõiglaste riiklike toetuste ja tootismudelite kaudu, mis ei ole kooskõlas aluslepingutes sätestatud Euroopa väärtuste ja kestlikkuse põhimõtetega.

3. Konkurentsipoliitika ja pandeemiast tingitud kriis

3.1. Komitee tunneb heameelt Euroopa Komisjoni paindlikkuse üle seoses riigiabi eeskirjadega pärast COVID-19-st tulenenud hädaolukorda. Nimelt võttis komisjon vastu ajutise raamistiku (2020. aasta märtsis), mida ajakohastati viiel korral kuni 2021. aasta jaanuarini vastavalt pandeemiast tingitud kriisi arengule.

3.2. Komitee kiidab heaks asjaolu, et komisjon selgitas kõigepealt, milliseid meetmeid võidakse võtta ilma eelneva teavitamiseta kehtivate eeskirjade alusel, rakendades samal ajal ajutist ja paindlikku õigusraamistikku, mis võimaldas lihtsustatud menetlusraamistikus anda enneolematut riigiabi.

3.3. Selle õigusraamistiku alusel kiitis komisjoni konkurentsi peadirektoraat pandeemia hädaolukorrale vastavalt lühikese aja jooksul heaks märkimisväärse arvu riiklikke toetuskavasid, näidates üles erakordset tegevussuutlikkust.

3.4. Komitee on seisukohal, et komisjon on suutnud leida hea kompromissi enneolematu kiireloomulise vajaduse vahel muuta riigiabi eeskirjad paindlikuks ning teisalt vajaduse vahel tagada minimaalne regulatiivne aluspind ja komisjoni üldine kontroll. Mõlema eesmärk on piirata ülemäära ebavõrdsust siseturul, mis tuleneb liikmesriikide eri suutlikkusest oma majandust rahaliselt toetada.

3.5. Ajutise raamistikuga hõlmatud ettevõtjatele antavate abimeetmete hulgas on otsetoetused, avalikud tagatised pangakrediidile, sooduslaenu ja äriühingute kapitaliosalus. Abimeetmete mitmekesisus ning lubatud abi ülemäärade märkimisväärne maht, eelkõige pärast komisjoni viimast parandusmeedet 2021. aasta jaanuaris, on osutunud kriisiga toimetulekuks sobivaks ja on märkimisväärselt kvalitatiivselt arenenud võrreldes 2008. aasta finantskriisi järel vastu võetud eelmise ajutise raamistikuga.

3.6. Viidates seosele riigi majandusse sekkumise ja riigiabi eeskirjade vahel, rõhutab komitee, et konkurentsieskirjad võivad olla olulised ka selleks, et nõuetekohaselt ja moonutamata rakendada riiklikke taaste- ja vastupidavuskavasid, mille liikmesriigid peavad teoks tegema neile kättesaadavaid Euroopa vahendeid kasutades.

3.7. Mis puudutab ELi toimimise lepingu artiklis 101 sätestatud konkurentsieskirjade ja pandeemiakriisi seost, siis komitee tunneb heameelt selle üle, et komisjon võttis kiiresti vastu teatise, mille eesmärk on edendada ettevõtjatevahelisi koostööprojekte, vähendamaks pandeemia ajal oluliste toodete ja teenuste pakkumise puudujääki, kohandades oma traditsioonilisi suuniseid horisontaalsete koostöölepingute kohta 2020. aastal tekkinud sotsiaalse, majandusliku ja tervishoiualase kontekstiga.

3.8. Samal ajal peetakse eriti kasulikuks rakendusmäärusi, mille komisjon kiitis heaks 2020. aasta aprillis ja mille eesmärk oli ajutiselt muuta konkurentsieskirjade kohaldamine paindlikumaks põllumajandussektorites, mida COVID-19 pandeemia kõige enam mõjutanud oli. Nende määrustega lubati põllumajandustootjatel ja tootmisharudevahelistel organisatsioonidel võtta teatavate põllumajandussektorite stabiliseerimiseks ajutisi kollektiivseid meetmeid.

3.9. 2020. aasta konkurensipoliitika aruandes kirjeldatakse ka ühinemiskontrolli raames tehtud tööd: teatati 361 tehingust ja võeti vastu 352 otsust, mille tulemusel võeti 18 juhtumi puhul põhjalikud sekkumismeetmed. See tähendab, et 76 % kõigist 2020. aastal teatatud tehingutest kiideti heaks lihtsustatud menetluse abil esimeses etapis, mis näitab menetlusnormide tõhusat toimimist, mis on eriti kasulik seoses ülemaailmse ühinemis- ja omandamistegevuse taastumisega, mida soodustab praegu likviidsuse kõrge tase.

3.10. Viimaks peab komitee väga oluliseks, et Euroopa konkurentsivõrgustik, mille kaudu koordineeritakse riiklike konkurentsiasutuste ja konkurentsi peadirektoraadi tegevust, on suutnud väljendada kindlat ühist seisukohta konkurentsieskirjade kohaldamise kohta COVID-19 tervisekriisi ajal, et vältida võimalikku oportunistlikku ja ärakasutavat käitumist, mis on kriisi ajal eriti taunitav ja kahjulik.

4. Digiüleminek ja konkurents

4.1. Digiüleminek ning uutel info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhineva majanduse areng tekitavad konkurentsi seoses seni käsitlemata ja asjakohaseid küsimusi. Sel põhjusel peab komitee oluliseks, et ELi institutsioonid sekkuksid selles kontekstis piisavate reguleerivate meetmetega.

4.2. Komitee on juba väljendanud seisukohta kolme peamise seadusandliku ettepaneku kohta, mille komisjon on digimajanduse reguleerivate meetmete kohta vastu võtnud. Need on järgmised: „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus konkurentsi avatud ja õiglase turgude kohta digisektoris (digiturgude õigusakt)“⁽¹⁾; „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu (digiteenuste õigusakt)“⁽²⁾; „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa andmehalduse kohta (andmehaldust käsitlev õigusakt)“⁽³⁾.

⁽¹⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 64.

⁽²⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 70.

⁽³⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 38.

4.3. Komitee neil teemadel avaldatud kolme arvamuse ühine sisu on see, et Euroopa Liidul on vaja ühtlustatud eeskirju, millega saab võita kodanike, tarbijate ja VKEde (eelkõige mikroettevõtjate) usalduse, et tagada ühelt poolt konkurentsivõimelise turustruktuuri ja teiselt poolt isikuandmete piisav kaitse. Isikuandmeid ja nende kasutamist tuleb mõista kahes mõttes, st nii üksikisikute ja nende vabaduste kaitse elementidena kui ka strateegiliselt otsustava tähtsusega konkurentsieeskirjena.

4.4. Sellega seoses on piisavalt konkurentsivõimelised ja konkurentsitingimustele vastavad turud väga olulised, et vältida turujõu kuritarvitamist sisule juurdepääsu kontrollijatena tegutsevate digiplatvormide poolt. Nii saaks tagada uute tulevaste digiettevõtjate arengu, mis toob kasu innovatsioonile, majanduskasvule ja lõppkokkuvõttes ka tarbijate heaolule.

4.5. Komitee on seisukohal, et komisjoni 2020. aastal esitatud seadusandlikud ettepanekud on asjakohane alus õigusraamistiku loomiseks, mida tuleb aastate jooksul täiustada, tehes tööd selle valdkonna reguleerimise ja konkurentsieeskirjade pideva ajakohastamise nimel, võttes arvesse koos digimajanduse arenguga järk-järgult kujunevat turgude struktuuri.

4.6. Sellega seoses on väga vajalik tagada võrdsed tingimused digiturgudel tegutsevate eri ettevõtjate juurdepääsus ja konkurentsivõimes. Eesmärk on võimaldada ühtsel turul paremini toimida ja vältida konkurentsi moonutamist, et kaitsta Euroopa tarbijaid ja ettevõtjaid, võttes nõuetekohaselt ja paremini arvesse ka digimajandusele kohaldatava õigusraamistiku sotsiaalseid tagajärgi.

4.7. Seda silmas pidades hindab komitee eriti kõrgelt komisjoni aruande osa, milles öeldakse järgmist: „Sotsiaalne turumajandus on ELi alustala, mis tugineb ELi konkurentsipoliitikale. Üksikisikud ja ettevõtjad on edukad siis, kui majandus toimib nende hüvanguks“ (lk 25). Komitee soovib, et seda põhimõtet järgitaks ka konkurentsipoliitika rakendamisega seotud analüüsil ja hindamisel.

5. Konkurents ja kollektiivläbirääkimised

5.1. Majanduse ja digiplatvormide areng toob kaasa suuri tagajärgi mitte ainult turgude struktuurile, vaid ka töökontekstidele ja -meetoditele, luues uusi töökohti ja arenguvõimalusi. Samal ajal on teada, et probleeme võib tekkida ka teenuseosutajate töötingimustega, abiks võib olla see, kui nad suudavad organiseeruda ja kollektiivselt tegutseda.

5.2. Seetõttu tunnustab komitee Euroopa Komisjoni valmisolekut selgitada tõhusalt, kas konkurentsieeskirju kohaldatakse või mitte kollektiivläbirääkimiste suhtes, mida viivad ellu digi- ja platvormimajandusega seotud teenuseosutajad, kes ei kuulu alati tööõiguses traditsiooniliselt väljatöötatud tööhõivekategoriasse.

5.3. Kuigi Euroopa Kohtu praktikas on juba ammu selgitatud, et konkurentsieeskirju ei kohaldata töötajate ja ettevõtjate kollektiivläbirääkimiste suhtes, esineb veel mõningat ebakindlust selle suhtes, kas ja millises ulatuses kohaldatakse konkurentsieeskirju füüsilisest isikust ettevõtjatest teenuseosutajatega seotud kollektiivläbirääkimiste suhtes.

5.4. Seepärast oleks vaja saavutada selles valdkonnas suurem õiguskindlus ja prognoositavus, et kõrvaldada regulatiivne ebakindlus, mis võib viia ebatõhususe ja vastavuskuludeni. Samal ajal tuleb arvesse võtta teenuseosutajate huvi korraldada oma tegevust tõhusalt, et saavutada paremad tingimused ja parem kaitse.

6. Konkurents ning kliima- ja keskkonnanäesmärgid

6.1. Euroopa Liidu kaugeleulatuva kliimamuutuste vastu võitlemise programmi ja Euroopa rohelise kokkuleppega edendatud strateegilise programmi eesmärgi on keeruline saavutada ilma konkurentsipoliitika, eelkõige riigiabi, stimuleerimiskavade ja keskkonnahoidliku uuendustegevuse rahastamise eeskirjade asjakohase kohandamiseta.

6.2. Konkurentsipoliitikat kasutades võib seega aktiivselt kaasa aidata ELi kliima- ja keskkonnanäesmärkide saavutamisele. Komisjoni aruandes kirjeldatakse teatavaid sekkumisi, eelkõige riigiabi kontrollimisega seotud sekkumisi, mille kaudu komisjon on hinnanud ja heaks kiitnud riiklikud meetmed ringmajanduse, taastuvenergia ja energiatõhususe edendamiseks, mille suhtes väljendab komitee oma rahulolu ja toetust.

6.3. Seepärast toetab komitee nimetatud lähenemisviisi, kuid soovib samal ajal võtta eri meetmete hindamisel arvesse ka nende sotsiaalset mõju. Paljudel juhtudel on investeeringud ringmajandusse ja taastuenergiasse tegelikult võimalused uute töökohtade loomiseks ka kõige nõrgemaid ja haavatavamaid rühmi kaasavate vahendite kasutamise kaudu.

6.4. Taastuenergia küsimuses tuleb silmas pidada Euroopa valdkondlike direktiividega edendatavate energiakogukondade ja taastuenergia kogukondade rolli. Horisontaalsete võrgustike loomise kaudu, sageli ühistu vormis, soodustavad need kodanike otsest osalemist ka taastuvallikatest toodetud energia tootmisel ja jagamisel.

6.5. Komitee on seisukohal, et nende osalejate kaasamine aitab laiendada energiaturule juurdepääsu omavate osalejate ringi, millel on kaks ülesannet – ettevõtete mitmekesisuse ning suurema konkurentsi tagamine energia- ja taastuenergia turgudel.

7. Konkurents ja pangandus

7.1. 2020. aasta konkurentsipoliitika aruandes märgitakse, et pankadele ja finantsasutustele riigiabi andmise juhtumite kohta ei algatatud uusi uurimisi. Komisjon täpsustab samuti, et ta on pikendanud teatavaid juba olemasolevaid riiklikke toetuskavasid, mille alusel võivad liikmesriigid vajaduse korral sekkuda, et soodustada väikeste krediidasutuste probleemide või kriiside nõuetekohast juhtimist.

7.2. Komitee tuleb meelde kohalike ja piirkondlike pankade tähtsust ettevõtjate piisava mitmekesisuse kandjatena pangandussektoris ning turuosalistena äärealade kodumajapidamiste ja äriühingute läheduses. Komitee tunnustab komisjoni kavandatud süsteemide pikendamist juhtudel, mil on vaja korraldada igas suuruses pangandussüsteemide tegevuse lõpetamist, et kaitsta hoiustajaid ning usaldust majandus- ja finantsraamistiku vastu.

7.3. Mis puudutab Euroopa Liidu Kohtu otsust kohtuasjas Tercas, millega kinnitati samasuguseid järeldusi sisaldavat esimese astme kohtuotsust, siis tuleb komitee meelde, et eraõiguslikest vahenditest rahastatavate pankade tagatisskeeme, mis ei ole riigi valitseva mõju alla, tuleb pidada Euroopa riigiabi eeskirjade kohaldamisalast välja jäetuks.

7.4. Need tagatisskeemid ei kujuta endast tegelikult riigi sekkumist majandusse, vaid pigem krediidasutuste vastastikusel solidaarsusel põhineva erasektori skeemi väljendust ja enesekorraldust omavahendite kaudu, mille eesmärk on kaitsta hoiustajate ja säästjate usaldust pangandussüsteemi vastu ka konkreetsete kriiside korral.

8. Konkurents ja maksustamissüsteem

8.1. Euroopa Komisjon on käinud Euroopa Liidu Kohtus mitmete kohtuvaidlustega valikuliste maksusoodustuste ja algselt ELi toimimise lepingu artikliga 107 vastuolus olevate riiklike eelotsuste tõttu. Kohtuvaidluste tulemus näitab komisjoni igati mõistetavat soovi tagada Euroopas tõhusalt ühtlustatud maksukorraldus, kasutades kõiki olemasolevaid vahendeid, sealhulgas riigiabi eeskirjade rakendamise otsuseid.

8.2. Nende otsuste vahelduvatest tulemustest Euroopa kohtutes ilmneb siiski vajadus suurendada maksueeskirjade tõhusust ja ühtlustamist Euroopas, rakendades selleks komisjoni 2021. aasta alguses heaks kiidetud tegevuskava ja seejärel asjakohaseid maksualaseid seadusandlikke algatusi, et kaitsta ja konsolideerida siseturgu.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2014/53/EL raadioseadmete turul kättesaadavaks tegemist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta

(COM(2021) 547 final – 2021/0291 (COD))

(2022/C 152/13)

Raportöör: **Christophe LEFÈVRE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 30.9.2021
	Euroopa Parlament, 4.10.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav seksioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	18.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	231/0/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis teadmiseks komisjoni ettepaneku tegutseda kiiresti, et kehtestada mobiiltelefonide ja muude sarnaste seadmete laadijatele järjepidev ja ühetaoline USB-C standard.

1.2. 2009. aastal ja veelgi hiljem 2014. aastal esitatud vabatahtlikud algatused ei täida täielikult Euroopa Liidu poliitilisi eesmärke vähendada elektroonikajäätmeid (elektroonikaromud), suurendada tarbijate kasutusmugavust ja vältida laadimisseadmete turu killustatust. Hinnangu kohaselt tekitasid mobiiltelefonide laadimisseadmed 2018. aastal ligikaudu 11 000 tonni elektroonikaromusid.

1.3. 2020. aasta jaanuaris võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni⁽¹⁾ eesmärgiga koostada siduvam õigusakt, millega komitee täielikult nõustub.

1.4. Komitee toetab täielikult Euroopa Komisjoni direktiivi eelnõu, mida taotles Euroopa Parlament.

1.5. Komitee soovib minna Euroopa Komisjoni eelnõust kaugemale, soovitades laiendada seda mobiiltelefonide ja muude sarnaste seadmete laadijatele kehtivat kohustust kõigile raadio-, elektroonilistele, võrguühendusega ja laetavatele seadmetele ning sülearvutite laadijatele: eesmärk on võimaldada kasutajatel laadida kaasaskantavat seadet 65-vatise USB-C tüüpi arvutilaadijaga 2,1-vatise laadija asemel ning vältida seda, et kaasas tuleb kanda mitut erinevat laadijat.

1.6. Komitee märgib, et üha enam pakutakse kasutajatele bussides, lennukites, kaubanduskeskustes, konverentsiruumides ja muudes avalikes kohtades kaasaskantavate seadmete (juhtmega või juhtmeta) laadimiseks väikese võimsusega (2,1 W) USB pistikupesasid. Need ei ole aga alati piisavalt võimsad teatavate direktiiviga hõlmatud seadmete laadimiseks.

1.7. Selleks et soodustada kiiret laadimist ja edendada USB-C-juhtme jagamist kasutajate vahel lühikesel teekonnal või piiratud ajavahemiku jooksul, teeb komitee ettepaneku varustada need kohad tulevikus ülikiirete laadijatega. See vastab ühele Euroopa Komisjoni küsitlustes väljendatud vajadusele.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi 30. jaanuari 2020. aasta resolutsioon mobiilsete raadioseadmete ühtse laadija kohta (2019/2983(RSP)) (ELT C 331, 17.8.2021, lk 2).

1.8. Komitee märgib, et akude kasutusiga võib ülejäänud seadmega võrreldes olla piiratud. Komitee soovib, et arvutites, tahvelarvutites või mobiiltelefonides kasutatavad akud vastaksid samadele standarditele, et neid oleks võimalik enneaegse akurikke korral kogu uue seadme ostmise asemel asendada.

1.9. Komitee soovib rõhuda elektroonikaseadmete tootjate vastutusele kestliku arengu eest, kutsudes neid üles tagama, et aku asendamise kulud oleksid väikesed ning et selle tehniline teostatavus paneks kasutajad loobuma soovist asendada kogu elektroonikaseade, kui on vaja asendada üksnes aku.

1.10. Komitee kutsub komisjoni üles soovitama, et tootjad ei püüaks kõrvale hoida õigusaktidest, muutes pinget või voolutugevust, mis nõuaks konkreetse kaubamärgi laadimiseseadme kasutamist, õõnestades sellega direktiivi eesmäärke.

1.11. Komitee soovib komisjonil ja Euroopa Parlamendil õigusloomeprotsessi lõppedes üldsust ulatuslikult teavitada, et anda tarbijatele teavet ja julgustada neid tulevikus soetama üksnes USB-C-liidesega varustatud seadmeid.

2. Arvamuse taust

2.1. Komisjon on alates 2009. aastast püüdnud piirata mobiiltelefonide ja muude sarnaste seadmete laadimisliideste turu killustatust. Sellised algatused tõid aga kaasa üksnes vabatahtlikud kavad, ⁽²⁾ mis ei ole õiguslikult siduvad ega taga seega järjepidevat ja ühetaolist kohaldamist.

2.2. Hiljutised vabatahtlikud algatused ei täida täielikult liidu poliitilisi eesmäärke vähendada elektroonikajäätmeid (elektroonikaromud), tagada tarbijatele kasutusmugavus ja vältida laadimiseseadmete turu killustatust.

2.3. Valdakonna ühtlustamata jätmine võib tuua kaasa olulised erinevused liikmesriikide õigus- ja haldusnormides või tavades, mis käsitlevad mobiiltelefonide ja muude sarnaste raadioseadmete kategooriate või klasside ning laadimiseseadmete koostalitlusvõimet, samuti raadioseadmete tarnimist ilma laadijata.

2.4. Seepärast on vaja liidu meetmeid, et edendada ühist koostalitlusvõime taset ja anda lõppkasutajatele teavet raadioseadmete laadimisomaduste kohta.

2.5. Euroopa Parlament võttis 2020. aasta jaanuaris vastu resolutsiooni, ⁽³⁾ milles kutsus üles võtma kiiresti vastu mobiiltelefonide ühtse laadija standardi, et vältida siseturu edasist killustumist.

2.6. Uuringus antud hinnangu kohaselt tekitasid mobiiltelefonide laadijad 2018. aastal ligikaudu 11 000 tonni elektroonikaromusid ja sellega seotud olelusringi heitkogused olid ligikaudu 600 kt CO₂-e.

2.7. Liit on võtnud kohustuse edendada puhtale ringmajandusele ülemineku teel tõhusat ressursikasutust, võttes appi sellised algatused nagu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/19/EL ⁽⁴⁾ ning hiljutine Euroopa roheline kokkulepe. Käesoleva direktiivi eesmärk on vähendada raadioseadmete müügist tekkivate elektroonikaromude hulka, vähendada toorainete kaevandamist ning laadimiseseadmete tootmisel, transportimisel ja kõrvaldamisel tekkivat CO₂ heidet, edendades seeläbi ringmajandust.

2.8. Ettepaneku eesmärk on kehtestada Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis 2014/53/EL ⁽⁵⁾ nõuded, mis käsitlevad laadimise sideprotokolle, teatavate raadioseadmete kategooriate või klasside laadimisliidest (st laadimis pistikut) ning lõppkasutajatele antavat teavet nende raadioseadmete kategooriate või klasside laadimisomaduste kohta.

⁽²⁾ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/2417/attachments/1/translations>

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. jaanuari 2020. aasta resolutsioon mobiilsete raadioseadmete ühtse laadija kohta (2019/2983 (RSP)) (ELT C 331, 17.8.2021, lk 2).

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. juuli 2012. aasta direktiiv 2012/19/EL elektri- ja elektroonikaseadmetest tekkinud jäätmete (elektroonikaromude) kohta (ELT L 197, 24.7.2012, lk 38).

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/53/EL raadioseadmete turul kättesaadavaks tegemist käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/5/EÜ (ELT L 153, 22.5.2014, lk 62).

2.9. Ettepanekus nõutakse, et mobiiltelefonid ja muud sarnased raadioseadmed (tahvelarvutid, digikaamerad, kõrvaklapid ja kõneklapid, käeshoitavad mängukonsoolid ja kaasaskantavad kõlarid), mida saab juhtmega laadida, oleksid varustatud USB C-tüüpi pistikuga, ning kui nende puhul on nõutav üle 5-voldine pinge või üle 3-amprine voolutugevus või üle 15-vatine võimsus, sisaldaksid need USB toite laadimise sideprotokolli.

2.10. Komisjon võiks võtta vastu delegeeritud õigusakte, et võtta tulevikus arvesse muid laadimistehnoloogia liike kui juhtmega laadimine.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee märgib, et juba 12 aastat on komisjon edendanud telefonilaadijate standardite ühtlustamist, vastates seeläbi kestlikkuse nõuetele ja vähendades jäätmeid, mida on raske ringlusesse võtta.

3.2. Komitee märgib, et ühtse laadija puudumine tähendab, et iga seadmega müüakse süstemaatiliselt ka telefonilaadija ja toite-/andmekaabli, samas kui tarbijal võiks olla võimalus soetada üksnes seade.

3.3. Komitee toetab täielikult Euroopa Komisjoni direktiivi eelnõu, mida taotles Euroopa Parlament.

3.4. On selge, et spetsiaalsete laadijate müük moodustab olulise osa tootjate tuludest, eelkõige mobiiltelefonide puhul. Tuleks tagada, et samad tootjad ei muuda korrapäraselt elektroonilisi standardeid (pingetase, nõutav võimsus jne), aidates kaasa oma kaubamärgi laadijamudeli või isegi universaalse andmeedastuskaabli süstemaatilisele müügile, selle asemel, et võimaldada kasutada juba varem ostetud laadijat. See raskendaks elektroonikajäätmete koguse vähendamisele suunatud meetmete tõhusat rakendamist.

3.5. Komitee soovib komisjonil ja Euroopa Parlamendil õigusloomeprotsessi lõpus üldsust ulatuslikult teavitada, et anda tarbijatele teavet ja julgustada neid omandama tulevikus üksnes USB-C-liidesega varustatud seadmeid.

4. Erimärkused

4.1. Komitee soovib, et asjaomane tööstusharu võiks hõlbustada mobiiltelefonide ülikiiret laadimist võimsate laadijatega, näiteks tavalise sülearvuti laadijaga, millel on 65-vatine USB-C-väljund 2,1-vatise asemel.

4.2. Komitee märgib, et üha enam pakutakse kasutajatele bussides, lennukites, kaubanduskeskustes, konverentsiruumides ja muudes avalikes kohtades kaasaskantavate seadmete (juhtmega või juhtmeta) laadimiseks USB pistikupesasid. Reeglina on need madala võimsusega pistikupesad (2,1 W), mille võimsus on juba praegu ebapiisav teatavate direktiiviga hõlmatud seadmete laadimiseks. Selleks et soodustada kiiret laadimist ja edendada USB-C-juhtme jagamist kasutajate vahel lühikesel teekonnal või piiratud ajavahemiku jooksul, teeb komitee ettepaneku varustada need kohad tulevikus ülikiirete laadijatega. See vastab ühele Euroopa Komisjoni küsitlustes väljendatud vajadusele.

4.3. Seega soovib komitee, et see mobiiltelefonidele kehtiv ühtse USB-C-laadija väljatöötamise nõue oleks suunatud ka sülearvutitele, isegi kui laadimise ja võimsuse taset tuleb elektrooniliselt kohandada. Nii keskkondlikel ja majanduslikel põhjustel kui ka selleks, et inimesed ei peaks liikudes kaasas kandma mitmeid laadijaid, tuleb direktiivis sätestatud kohustust laiendada ka sülearvutitele, välja arvatud juhul, kui esineb tehnilisi piiranguid, mida tuleb asjakohaselt põhjendada.

4.4. Komitee märgib, et akude kasutusiga võib ülejäänud seadmega võrreldes olla lühem. Komitee soovib, et arvutites, tahvelarvutites või mobiiltelefonides kasutatavad akud vastaksid samadele standarditele, et neid oleks võimalik enneaegse akurikke korral kogu uue seadme ostmise asemel hõlpsasti ja soodsalt asendada. Komitee rõhutab elektroonikaseadmete tootjate vastutust keskkonna ja kestliku arengu seisukohast.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2017/746 teatavaid *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmeid käsitlevate üleminekusätete osas ja seoses asutusesiseseid seadmeid käsitlevate nõuete kohaldamise edasilükkamisega“

(COM(2021) 627 final – 2021/0323 (COD))

(2022/C 152/14)

Raportöör: **Christophe LEFÈVRE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 18.10.2021 nõukogu, 22.10.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114 ja artikli 168 lõike 4 punkt c
Vastutav sektsioon	ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	206/0/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Võttes arvesse SARS-CoV-2 (COVID-19) pandeemia põhjustatud erandlikke asjaolusid ja selle mõju mitmele Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2017/746⁽¹⁾ hõlmatud valdkonnale, toetab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee komisjoni ettepanekut kui asjakohast ja vajalikku meetet rahvatervise ja asjaomase sektori majanduslike huvide kõrgetasemelise kaitse tagamiseks.

1.2. Komitee rõhutab, et tervis on Euroopa kodanikele äärmiselt oluline, ja kinnitab, et meditsiiniseadmetel ja *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmetel on oluline osa haiguste ennetamisel, diagnoosimisel ja ravis⁽²⁾. Need seadmed on kesksel kohal nii meie tervise kui ka haigete ja puuetega inimeste elukvaliteedi jaoks ning iseäranis kehtib see ülemaailmse pandeemia tingimustes.

1.3. Komitee toetab Euroopa Parlamendi ja tervishoiuministrite nõukogu 15. juuni 2021. aasta muret väga kriitilise olukorra pärast ning nende üleskutset komisjonile esitada kiireloomuline seadusandlik ettepanek, et hõlbustada üleminekut uuele õigusraamistikule ja tagada *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmete kättesaadavus ELi turul.

1.4. Komitee peab väga oluliseks, et kodanikud peaksid teste usaldusväärseks. Eesmärk on vähendada märkimisväärselt nii valepositiivsete kui ka valenegatiivsete tulemuste osakaalu. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/79/EÜ⁽³⁾ kohane teavitatud asutus kontrollib ainult 8 % kõigist turul olevatest *in vitro* diagnostikaseadmetest, samas kui kõnealuse määruse ettepaneku kohaselt on 80 % *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmetest nende kontrolli all.

1.5. Seepärast toetab komitee täielikult *in vitro* diagnostikaseadmete sertifitseerimissuutlikkuse kiiret suurendamist.

1.6. Lisaks soovib komitee, et nende testide tulemuste suhtes kohaldataks spetsiaalset meditsiinilist tuge positiivse tulemuse korral, eriti kui tegu on enesetestimiseks kasutatavate seadmetega.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2017. aasta määrus (EL) 2017/746 *in vitro* diagnostikameditsiiniseadmete kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 98/79/EÜ ja komisjoni otsus 2010/227/EL (ELT L 117, 5.5.2017, lk 176).

⁽²⁾ Komitee arvamus (ELT C 133, 9.5.2013, lk 52).

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. oktoobri 1998. aasta direktiiv 98/79/EÜ meditsiiniliste *in vitro* diagnostikavahendite kohta (EÜT L 331, 7.12.1998, lk 1).

1.7. Komitee märgib, et määruse (EL) 2017/746 kohaldamise edasilükkamisega ühe aasta võrra ei lahendataks selle rakendamisega seotud probleeme ning et on vaja võimaldada uue määruse nõuete järkjärgulist rakendamist, seades esikohale kõrge riskiga *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmed. Seda on võimalik saavutada üleminekusätteid käsitleva määruse artikli 110 muutmise sel viisil, et olemasolevate kõrgema riskiklassi seadmete jaoks nähakse ette lühem ajavahemik kui olemasolevate madalama riskiklassi seadmete jaoks. Samal ajal tuleks direktiivi 98/79/EÜ alusel välja antud teavitatud asutuste sertifikaatidega hõlmatud seadmete suhtes kohaldatavat kehtivat üleminekuperioodi pikendada ühe aasta võrra kuni 26. maini 2025.

1.8. Seepärast toetab komitee järgmisi komisjoni ettepanekuid:

- pikendada üleminekuperioodi selliste seadmete puhul, mis on hõlmatud direktiivi 98/79/EÜ alusel välja antud sertifikaadiga;
- kehtestada kohandatud üleminekuperioodid selliste seadmete suhtes, mis peavad läbima vastavushindamise, millesse teavitatud asutused on kaasatud esimest korda;
- kehtestada üleminekuperiood seoses nõuetega, milles käsitletakse ühes ja samas tervishoiuasutuses toodetud ja kasutatud seadmeid.

2. Euroopa Komisjoni ettepanek

2.1. Direktiiv 98/79/EÜ ⁽⁴⁾ meditsiiniliste *in vitro* diagnostikavahendite kohta asendatakse alates 26. maist 2022 uue määrusega (EL) 2017/746, ⁽⁵⁾ millega on kehtestatud uus *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmete õigusraamistik (HIV-testid, rasedustestid või SARS-CoV-2 testid) ⁽⁶⁾.

2.2. Uue määruse eesmärk on tagada siseturu sujuv toimimine ning rahvatervise, patsientide ja kasutajate kaitse kõrge tase, võttes arvesse selles sektoris tegutsevate väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate (VKEd) suurt arvu.

2.3. Üks peamisi muudatusi on seotud sõltumatute vastavushindamisasutuste kaasamisega. Uue määruse kohaselt on ligikaudu 80 % *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmetest teavitatud asutuste kontrolli all (praegu ainult 8 %). See tähendab, et tootjad peavad esitama teavitatud asutusele taotluse ja saada ühe või mitu sertifikaati pärast umbes aasta kestvat menetlust.

2.4. Määruse (EL) 2017/746 artikkel 110 sisaldab üleminekusätteid selliste seadmete kohta, mille sertifikaadi on teavitatud asutus välja andnud kooskõlas direktiiviga 98/79/EÜ enne 26. maid 2022.

2.5. COVID-19 pandeemia on näidanud vajadust *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmeid käsitleva tugeva õigusraamistiku järele ELis, aga ka tekitanud täiendavaid ja enneolematuid probleeme määruse (EL) 2017/746 rakendamisel.

2.6. Seetõttu on liikmesriikide pädevad asutused, tervishoiuasutused, teavitatud asutused, tootjad ja muud ettevõtjad pidanud leidma märkimisväärsed lisavahendeid, et suurendada elutähtsa meditsiinidiagnostika kättesaadavust.

2.7. Lisaks muudab asjaolu, et kuus praegu määratud teavitatud asutust asuvad ainult kolmes riigis (Saksamaa, Prantsusmaa ja Madalmaad), olukorra eriti keeruliseks teistes liikmesriikides asutatud VKEdele. Teisalt on reisipiirangud takistanud ja takistavad jätkuvalt teavitatud asutusi nõuetekohase vastavushindamise tegemisel.

2.8. Seetõttu on käesoleva ettepaneku eesmärk:

- pikendada kehtivat üleminekuperioodi selliste seadmete puhul, mis on hõlmatud direktiivi 98/79/EÜ alusel välja antud sertifikaadiga;
- kehtestada kohandatud üleminekuperioodid selliste seadmete suhtes, mis peavad läbima vastavushindamise, millesse teavitatud asutused on kaasatud esimest korda määruse (EL) 2017/746 alusel;

⁽⁴⁾ EÜT L 331, 7.12.1998, lk 1. Komitee arvamus (EÜT C 18, 22.1.1996, lk 12).

⁽⁵⁾ ELT L 117, 5.5.2017, lk 176. Komitee arvamus (ELT C 133, 9.5.2013, lk 52).

⁽⁶⁾ Komisjoni hinnangul tehakse ligikaudu 70 % kliinilistest otsustest *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmete abil.

- kehtestada samuti üleminekuperiood seoses nõuetega, milles käsitletakse ühes ja samas tervishoiuasutuses toodetud ja kasutatud seadmeid. Sel viisil saavad tervishoiuasutused lisaaga uute nõuete täitmiseks ning tagatakse, et sageli olulisi asutusesiseseid teste (eriti haruldaste haiguste puhul) saab kliinilistes laborites edasi arendada.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee kordab oma seisukohta, mida ta väljendas arvamuses kehtiva määruse (EL) 2017/746 kohta, ⁽⁷⁾ et tervis on Euroopa kodanikele äärmiselt oluline, ja kinnitab, et meditsiiniseadmetel ja *in vitro* diagnostikameditsiiniseadmetel on oluline osa haiguste ennetamisel, diagnoosimisel ja ravis. Need seadmed on kesksel kohal nii meie tervise kui ka haigete ja puuetega inimeste elukvaliteedi jaoks ning iseäranis kehtib see pandeemia ajal.

3.2. Sellega seoses kiitis komitee heaks olemasoleva õigusraamistiku uuendamise, millega tugevdati turustamiseelseid heakskiitmismenetlusi ja eelkõige turustamisjärgset järelevalvet. See vastab kodanike vajadustele patsiendiohutuse ja tõhususe osas.

3.3. Komitee rõhutab samuti, et tänu suurele innovatsioonivõimele ja kõrget kvalifikatsiooni nõudvatele töökohtadele moodustab see sektor olulise osa Euroopa majandusest. Seega on oluline tagada mitte ainult võimalikult kõrgetasemeline tervisekaitse, vaid arvestada ka selle tööstusharu huve, milles 80 % tootjatest on väikesed, keskmise suurusega ja mikroettevõtjad.

3.4. Komitee on teadlik, et COVID-19 kriis on tekitanud erakorralisi asjaolusid, mis mõjutavad mitmeid määrusega (EL) 2017/746 hõlmatud valdkondi.

3.5. Kriis põhjustas liikmesriikide tervishoiusüsteemidele suure ja enneolematu väljakutse ning koormas tõsiselt kõiki asjaomaseid sidusrühmi (tervishoiuasutused, tervishoiutöötajad, patsiendid ja ettevõtjad).

3.6. Seepärast tunnistas komitee, et mitte kõik tervishoiusüsteemide toimimiseks olulised sidusrühmad ei suuda tagada määruse nõuetekohast rakendamist ja kohaldamist algselt kavandatud ajal.

3.7. Komitee toetab Euroopa Parlamendi ja tervishoiuministrite nõukogu 15. juuni 2021 muret väga kriitilise olukorra pärast ning nende üleskutset komisjonile esitada kiireloomuline seadusandlik ettepanek, et hõlbustada üleminekut uuele õigusraamistikule ja tagada *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmete kättesaadavus ELi turul.

3.8. Komitee peab väga oluliseks, et kodanikud peaksid teste usaldusväärseks. Eesmärk on vähendada märkimisväärselt nii valepositiivsete kui ka valenegatiivsete tulemuste osakaalu. Direktiivi 98/79/EÜ kohane teavitatud asutus kontrollib ainult 8 % kõigist turul olevatest *in vitro* diagnostikaseadmetest, samas kui kõnealuse määruse ettepaneku kohaselt on 80 % *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmetest nende kontrolli all.

3.9. Seepärast toetab komitee täielikult *in vitro* diagnostikaseadmete sertifitseerimissuutlikkuse kiiret suurendamist.

3.10. Lisaks nõuab komitee, et nende testide tulemuste suhtes kohaldataks spetsiaalset meditsiinilist tuge positiivse tulemuse korral, eriti kui tegu on enesetestimiseks kasutatavate seadmetega.

3.11. Komitee märgib, et määruse (EL) 2017/746 kohaldamise edasilükkamisega ühe aasta võrra ei lahendataks selle rakendamisega seotud probleeme ning et on vaja võimaldada uue määruse nõuete järkjärgulist rakendamist, seades esikohale kõrge riskiga *in vitro* diagnostika meditsiiniseadmed. Seda on võimalik saavutada üleminekusätteid käsitleva määruse artikli 110 muutmise sel viisil, et olemasolevate kõrgema riskiklassi seadmete jaoks nähakse ette lühem ajavahemik kui olemasolevate madalama riskiklassi seadmete jaoks. Samal ajal tuleks direktiivi 98/79/EÜ alusel välja antud teavitatud asutuste sertifikaatidega hõlmatud seadmete suhtes kohaldatavat kehtivat üleminekuperioodi pikendada ühe aasta võrra kuni 26. maini 2025.

⁽⁷⁾ Komitee arvamus (ELT C 133, 9.5.2013, lk 52).

3.12. Seepärast toetab komitee järgmisi komisjoni ettepanekuid:

- pikendada üleminekuperioodi selliste seadmete puhul, mis on hõlmatud direktiivi 98/79/EÜ alusel välja antud sertifikaadiga;
- kehtestada kohandatud üleminekuperioodid selliste seadmete suhtes, mis peavad läbima vastavushindamise, millesse teavitatud asutused on kaasatud esimest korda;
- kehtestada üleminekuperiood seoses nõuetega, milles käsitletakse ühes ja samas tervishoiuasutuses toodetud ja kasutatud seadmeid.

3.13. Need sätted tunduvad komitee jaoks olevat mõistlikud, et tagada siseturu nõuetekohane toimimine, rahvatervise ja patsientide ohutuse kaitse kõrge tase ning õiguskindlus, vältides seejuures võimalikke turuhäireid.

3.14. Lõpetuseks rõhutab komitee, nagu ta on juba teinud oma arvamuses määruse (EL) 2017/746 kohta, et kodanikuühiskond peaks olema tihedamalt kaasatud asjaomase õigusraamistiku määratlemisse, ning teeb taas ettepaneku luua nõuandekomitee, mis koosneks Euroopa tasandil organiseerunud seaduslike sidusrühmade esindajatest. Selline komitee peaks tegutsema paralleelselt ning tegema koostööd meditsiiniseadmete koordineerimisrühmaga, nõustades komisjoni ja liikmesriike meditsiinitehnoloogia eri aspektide ja õigusaktide rakendamise vallas.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist“

(COM(2021) 420 final – 2021/0239 (COD))

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb rahaülekannetes ja teatavates krüptovaraülekannetes edastatavat teavet (uuesti sõnastatud)“

(COM(2021) 422 final – 2021/0241 (COD))

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv mehhanismide kohta, mille liikmesriigid peaksid kehtestama, et hoida ära finantssüsteemi kasutamist rahapesu või terrorismi rahastamise jaoks, ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv (EL) 2015/849“

(COM(2021) 423 final – 2021/0250 (COD))

(2022/C 152/15)

Raportöör: **Javier DOZ ORRIT**

Kaasraportöör: **Benjamin RIZZO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 4.10.2021 nõukogu, 8.10.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu, majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	23.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	230/7/0

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Komisjoni (2019) ja Euroopa Kontrollikoja (2021) aruanded, akadeemilised uuringud ning nüüd ka Pandora dokumendid ja muud sarnased avaldatud materjalid rõhutavad rahapesu tõsidust ELis. Praegused Euroopa õigusaktid on kooskõlastamisvigade ja riikidevaheliste erinevuste tõttu suurel määral ebapiisavad.

1.2. Komitee toetab kindlalt rahapesuvastase võitluse õigusaktide paketti, eelkõige otsese järelevalvepädevusega uue Euroopa rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ameti (AMLA) loomist ja kujundamist. Ametile tuleks anda piisavalt vahendeid, et sellest saaks integreeritud Euroopa järelevalve- ja luuresüsteemi tuum.

1.3. Komitee nõustub sisu jaotamisega esimese rahapesuvastase võitluse määruse (eraasutuste järelevalve) ja kuuenda rahapesuvastase võitluse direktiivi (riiklike järelevalveasutuste ja rahapesu andmebüroode koordineerimine) ning nii riiklike õigusaktide ühtlustamise kui ka teabe salvestamise ja edastamise automatiseerimise sätete vahel.

1.4. Rahapesu ja sellega seotud eelkuritegude vastase võitluse tõhusus nõuab kultuurilist muutust ja organiseeritud kodanikuühiskonna tõhusat kaasamist. Komitee kordab oma ettepanekut võtta vastu Euroopa pakt, et võidelda käitumise vastu, mis kahjustab meie demokraatia eetilisi ja poliitilisi põhimõtteid ning õhustab avalikke hüvesid. Samuti tehakse ettepanek luua AMLA raames või Euroopa Komisjoni alluvuses kodanikuühiskonna nõuandeorgan, milles osaleb ka AMLA.

1.5. Komitee teeb ettepaneku rakendada kiiremas korras rahapesuvastasesse õigusaktide paketti kuuluvat krüptovarade määrust. Komisjoni ettepanek võtta vastu määrus krüptovaraturgude kohta ⁽¹⁾ on samm üldise reguleerimise poole ja see peaks jõustuma võimalikult kiiresti, kuid see ei asenda kõiki vahendeid, mida on vaja nende finantstoodete finants- ja kriminaalriskide vastu kaitsmiseks.

1.6. Komitee kutsub komisjoni üles kaaluma, kuidas kohaldada õigusaktide paketti finantssüsteemiväliste rahapesukanalite suhtes: kunstiteoste ja väärtuslike varade turg; vabasadamad, tollilaod ja erimajandustsoonid; teatavad äri- või kaubandustehingud, kinnisvarainvesteeringud, hasartmängud jne. Komitee leiab, et nendes valdkondades on vaja uusi Euroopa õigusakte.

1.7. Komitee teeb ettepaneku anda Europolile suuremad volitused ja piisavad vahendid, et võidelda rahapesu, terrorismi rahastamise ja rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu ning koordineerida riikide politseijõude nendes valdkondades. Euroopa Prokuratuuri, mis tuleks viivitamata sisse seada, Europoli ja uue AMLA tõhus koordineerimine võib olla õigusaktide paketi praktilise edu jaoks keskse tähtsusega.

1.8. Komitee kutsub komisjoni üles nõudma, et kõik liikmesriigid võtaksid kiiresti üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/1673, ⁽²⁾ milles kehtestatakse rahapesu süüteo ühtne määratlus, ning kehtestama uue direktiivi rahapesuga seotud süütegude ühtse määratluse kohta, milles asjaomased karistused nende süütegude eest peaksid jääma teatavas vahemikku.

1.9. Komitee on väga mures selle pärast, et ELis on suur hulk varifirmasid, millel on suur roll rahapesus ja maksustamise vältimises. Ta teeb ettepaneku, et praegu vastutavad asutused ja tulevane integreeritud järelevalvesüsteem kujundaksid konkreetsed programmid teatavate õigusbüroode, konsultatsioonifirmade või maksunõustajate juhitud äriühingute jälgimiseks, et teha kindlaks nende tegelikud omanikud ja tehingute eest vastutavad isikud ja uurida mis tahes kuritegusid, mida nad võivad toime panna.

1.10. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles uurima võimalust, et AMLA, sealhulgas otsene järelevalve, oleks täielikult toimiv enne 2026. aastat. Igal juhul kutsub komitee kõiki asjaomaseid institutsioone üles tegema vahepeal tihedamat koostööd, et kehtivaid õigusakte tõhusamalt rakendada.

1.11. Komitee peab vajalikuks koostada uue, realistliku ja tõese loetelu suure riskiga kolmandatest riikidest, sealhulgas kõikidest rahapesu hõlbustavatest riikidest. Samuti tehakse ettepanek, et Euroopa Komisjon kehtestaks eeskirja, mille kohaselt finantskuritegevuses või rahapesus osalevad äriühingud ja üksikisikud jäetakse riigihankemenetlusest välja.

1.12. Komitee kutsub ELi ja liikmesriikide valitsusi üles kaitsma nende ajakirjanike, töötajate ja riigiteenistujate elu ja puutumatust, kes mõistavad hukka majandusliku ja poliitilise korruptsiooni, ning peab Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/1937 ⁽³⁾ ülevõtmisega viivitamist vastuvõetamatuks.

2. Euroopa Komisjoni ettepanek ja taust

2.1. 2019. aasta juulis esitas Euroopa Komisjon oma hinnangu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kohta. Teatistes ja neljas hinnangus ⁽⁴⁾ juhiti tähelepanu tõsistele puudustele kehtivate õigusaktide rakendamisel ja erinevustele liikmesriikide vahel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valdkonnas.

2.2. Nende probleemide lahendamiseks avaldas komisjon 7. mail 2020 rahapesu ja terrorismi rahastamise ärahoidmise tegevuskava ⁽⁵⁾ ja algatas selle üle avaliku konsultatsiooni. Tegevuskava põhines kuuel sambal: kehtivate eeskirjade tõhus rakendamine, ELi ühtne reeglistik, ELi tasandi järelevalve, rahapesu andmebüroode toetamine ja koostöö; kriminaalõiguse

⁽¹⁾ COM(2020) 593 final.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1673 rahapesu vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse abil (ELT L 284, 12.11.2018, lk 22).

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/1937 liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta (ELT L 305, 26.11.2019, lk 17).

⁽⁴⁾ 24. juuli 2019. aasta teatist COM(2019) 360 final, COM(2019) 370 final, COM(2019) 371 final ja COM(2019) 372 final.

⁽⁵⁾ C(2020) 2800.

parem jõustamine ja ELi rolli tugevdamine maailmas. Oma arvamuses „ELi tõhusad ja kooskõlastatud meetmed maksupettuste, maksustamise vältimise, rahapesu ja maksuparadiiside vastu“⁽⁶⁾ väljendas komitee toetust tegevuskavale ning selle kiirele väljatöötamisele ja rakendamisele.

2.3. Pärast nõukogu ja Euroopa Parlamendi heakskiitu ja konsulteerimist koostas komisjon 20. juuli 2021. aasta õigusaktide paketi tegevuskava seadusandlikud ettepanekud, mis sisaldavad järgmisi ettepanekuid:

- määrus, millega asutatakse rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise amet⁽⁷⁾;
- rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ELi ühtne reeglistik, mis hõlmab osa õigusaktidest⁽⁸⁾;
- uus, kuues direktiiv, millega vaadatakse läbi mõni ülejäänud õigusakt⁽⁹⁾;
- rahaülekandeid käsitleva määruse reformimine krüptovarade hõlmamiseks⁽¹⁰⁾.

2.4. Õigusaktide paketi keskmes on uue ELi asutuse (AMLA) loomine, mis võtab endale otsesed järelevalvevolitused ning tugevdab koordineerimis- ja koostöövolitusi liikmesriikide ametiasutustega, millega tagatakse, et erasektor kohaldab ELi eeskirju korrektelt ja järjepidevalt. Eelkõige peab asutus:

- looma koos riiklike ametiasutustega rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ühtse integreeritud järelevalve-süsteemi;
- tegema otsest järelevalvet mõne suure riskiga finantseerimisasutuse üle, mis tegutseb paljudes ELi liikmesriikides. AMLA-l on sanktsioonide kehtestamise volitused nende valitud kohustatud isikute suhtes;
- tegema järelevalvet riiklike järelevalveasutuste üle, kes vastutavad muude finants- ja mittefinantsasutuste ning ELi eeskirjade kohaldamise eest, ning neid koordineerima, ja hindama korrapäraselt ühe, mitme või kõigi finantsjärelevalveasutuste mõningaid või kõiki tegevusi, sealhulgas hindama nende vahendeid ja ressursse, et tagada kõrgetasemelised järelevalvestandardid ja -tavad;
- edendama ja toetama rahapesu andmebüroode koostööd ning hõlbustama piiriülest teabevahetust ja ühisanalüüsi.

2.5. AMLAt juhivad eesistuja, viieliikmeline juhatus ja haldusnõukogu, millel on kaks koosseisu ja pädevuse liiki: järelevalvekoosseis ja bürookoosseis. Nende hulka kuuluvad riiklike järelevalve- ja rahapesu andmebüroode juhid, kes juhivad Euroopa integreeritud järelevalve- ja finantsluuresüsteemi. AMLA juhtorganitesse kuulub üks Euroopa Komisjoni liige. Haldusnõukogusse kuuluvad vaatlejatena Euroopa Pangandusjärelevalve (EBA) ja Euroopa Keskpanga (EKP) esindajad, kelle pädevus ja vahendid – keskandmebaas, FIU.net ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine – antakse üle uuele asutusele. AMLA alustab oma tegevust 2024. aastal ning täidab kõik oma ametikohad ja alustab otsest järelevalvet 2026. aastal.

2.6. Esimese ELi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise määrusega laiendatakse kohustatud isikute loetelu, nii et see hõlmaks krüptovaratteenuse osutajaid, ühisrahastusplatvormid ja rändekorraldajad (kes hõlbustavad elukoha ja mõnel juhul ka investorite kodakondsuse omandamist). Tugevdatakse hoolsus- ja kontrollimeetmed ning muudetakse need selgemaks. Vaadatakse läbi kolmandate riikide ja riikliku taustaga isikutega seotud nõuded. Samuti täpsustatakse tegelike kasusaajatega seotud nõudeid ja kehtestatakse uued nõuded, et maandada riski, et kurjategijad varjuvad vahetasandite taha. Võetakse meetmeid esitajainstrumentide kuritarvitamise vastu ning sularaha kasutamise ülemmääraks seatakse 10 000 eurot.

⁽⁶⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 6.

⁽⁷⁾ COM(2021) 421 final.

⁽⁸⁾ COM(2021) 420 final.

⁽⁹⁾ COM(2021) 423 final.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 422 final.

2.7. Erinevalt erasektori reguleerimisest keskendutakse kuuendas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise direktiivis institutsionaalsele süsteemile ja selle kohandamisele igas liikmesriigis. Ettepanekus selgitatakse rahapesu andmehüroode pädevust, ülesandeid ja juurdepääsu teabele, kehtestatakse raamistik ühisanalüüside tegemiseks ja luuakse õiguslik alus andmehüroode sidevõrgule FIU.net. Tugevdatakse järelevalveasutuste tegutsemisvolitusi ning parandatakse järelevalveasutuste ja teiste ametiasutustega tehtava koostöö mehhanisme. Ühendatakse pangakontode registrid.

2.8. Kavandatav määrus rahaülekannete ja teatavate krüptovaraülekannete kohta on uuesti sõnastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2015/847⁽¹¹⁾ rahaülekannete kohta, et muuta krüptovarade ülekannete jälgitavus- ja identifitseerimisnõuded sarnaseks rahaliste vahendite suhtes kehtivate nõuetega. Samal ajal kohaldatakse krüptovara teenuste osutajate suhtes teiste finantssektori ettevõtjate suhtes kehtivaid rahapesuvastase määruse nõudeid.

3. Üldised märkused

3.1. Esimene rahapesuvastane direktiiv võeti vastu 1991. aastal. Sellest ajast alates on vastu võetud veel neli rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise direktiivi ja kümneid teisi täiendavaid direktiive, milles käsitletakse finantsüsteemi või sellega seotud kuri- ja süütegusid. Selle ELi ametiasutuste jaoks esmatähtsa püüdluse tulemused on siiani olnud selgelt mitterahuldavad.

3.2. Kõnealuses küsimuses valitseb laialdane üksmeel, nagu on juba kajastatud komisjoni 2019. aasta hinnangutes ja ka näiteks Euroopa Parlamendi 2019. aasta märtsi ja 2020. aasta juuli resolutsioonides⁽¹²⁾ ning kontrollikoja 2021. aasta juuni aruandes „ELi jõupingutused pangandussektoris rahapesuga võitlemiseks on killustatud ja meetmete rakendamine on ebapiisav“⁽¹³⁾ ning enamikus spetsialistide, teadusringkondade ja mõttekodade analüüsides, eelkõige Euroopa Poliitikauuringute Keskuse (CEPS) ja rassismi ja sallimatuse vastu võitlemise Euroopa komisjoni (ECRI) rakkerühma aruandes⁽¹⁴⁾.

3.3. Hinnanguline rahapesu maht on 1 % ELi 27 liikmesriigi SKPst (Europol ja Euroopa Komisjon) kuni 1,3 % SKPst (kontrollikoda), st 140–208 miljardit eurot aastas. Veelgi olulisem on see, et Europoli andmetel saadakse sellest kogusest tagasi vaid umbes 1 %. Viimastel aastatel on toimunud arvukalt rahapesuskandaale, millesse on kaasatud suured finantsasutused, ning on tähendusriikas, et paljud neist ei oleks paljastatud ilma Euroopa õigusaktide kohaldamiseta või järelevalveasutuste sekkumiseta. Teisisõnu ei ole vaatamata Euroopa Komisjoni ja Euroopa Parlamendi jõupingutustele ning tahtele rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel edusamme tehtud.

3.4. Uurivate ajakirjanike rahvusvaheline konsortsium on Pandora dokumentide avaldamisel taas rõhutanud rahapesu ja sellega seotud kuritegude probleemi ulatust ning maksuparadiiside suurt rolli nende kuritegude hõlbustamisel. Seetõttu on raske mõista, et dokumentides kõige sagedamini nimetatud jurisdiktsioon ei ole ELi koostööd mittetegevate jurisdiktsioonide loetelus ning et majandus- ja rahandusküsimuste nõukogu on lihtsalt jätnud loetelust välja teise jurisdiktsiooni, mille õigusaktid ei võimalda tuvastada äriühingute ja kontode tegelikke omanikke.

3.5. Komitee juhib ELi institutsioonide ja liikmesriikide valitsuste tähelepanu vajadusele kaitsta jõuliselt nende ajakirjanike, töötajate ja riigiteenistujate elu ja puutumatus, kes teatavad majanduslikust ja poliitilisest korrupsioonist. Komitee on mures, et mitu liikmesriiki ei ole algatanud direktiivi (EL) 2019/1937 (liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta) ülevõtmise menetlust, ning kutsub komisjoni üles võtma meetmeid, et tagada selle kiire ülevõtmine 2021. aasta lõpuks.

3.6. ELi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise poliitika puudujääkidel on mitu kumulatiivset mõju: i) pädevusvaldkondade killustatus ELi ja liikmesriikide eri institutsioonide vahel; ii) ühtse ELi rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise järelevalveasutuse puudumine; iii) pädevatele ELi asutustele kättesaadavad piiratud vahendid; iv) puudulik koordineerimine nii ennetusalgatuste kui ka tuvastatud riskide vastu võetavate meetmete suhtes ning viivitused nende rakendamisel; v) puudused järelevalveasutuste ja rahapesu andmehüroode töös paljudes riikides; vi) direktiivid on üle võetud väga hilja ja liikmesriikide vahel esineb märkimisväärsed erinevusi, mis on viinud Euroopa Komisjoni haldus- ja

⁽¹¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. mai 2015. aasta määrus (EL) 2015/847, mis käsitleb rahaülekannetes edastatavat teavet ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1781/2006 (ELT L 141, 5.6.2015, lk 1).

⁽¹²⁾ Euroopa Parlamendi 26. märtsi 2019. aasta resolutsioon finantskuritegude, maksudest kõrvalehoidumise ja maksustamise vältimise kohta (ELT C 108, 26.3.2021, lk 8) ja Euroopa Parlamendi 10. juuli 2020. aasta resolutsioon.

⁽¹³⁾ Euroopa Kontrollikoja eriaruanne 13/2021.

⁽¹⁴⁾ CEPS-ECRI rakkerühma aruanne: „Anti-Money Laundering in the EU“; 01/2021.

kohtumenetlusteni; vii) paljudes riikides ei olda piisavalt teadlikud sellest, kui oluline on võidelda kindlalt rahapesu ja sellega seotud kuritegude vastu; viii) erinevused, mis tulenevad kuritegude erinevatest määratlustest karistusseadustikes, alustades rahapesust endast, ja sellega seotud karistustest; ix) seonduvate eelkuritegude ebapiisav uurimine, eelkõige kolmandates riikides; ning x) mõne ELi liikmesriigi valitsuse poliitilise tahte puudumine Euroopa standardite vastuvõtmiseks ja rakendamiseks. Kõigist neist teguritest tulenevad geograafilised ja valdkondlikud erinevused aitavad finantskurjategijatel kujundada oma ebaseaduslikuks kauplemiseks kõige sobivamad võrgustikud.

3.7. Mõnes olukorras ei ole ELi institutsioonide vahelist koostööd peetud vajalikuks. Nii on see Euroopa Komisjoni ja Euroopa Pangandusjärelevalve koostöö puhul ELi õiguse rikkumiste uurimisel, mille tulemusel on kontrollikoda märkinud, et see protsess ei ole tõhus⁽¹⁵⁾. Samuti ei ole Euroopa välisteenistuse koostöö Euroopa Komisjoniga olnud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valdkonnas suure riskiga kolmandate riikide loetelu koostamisel alati tulemuslik⁽¹⁶⁾. Nõukogu lükkas lõpuks tagasi Euroopa Komisjoni 2019. aasta loetelu, mida toetas Euroopa Parlament, ning 2020. aasta mais vastu võetud loetelu kujutab endast rahapesuvastase töökonna loetelu kohandamist ja sellel on märkimisväärsed puudumisi.

4. Komitee arvamus

4.1. Komitee väljendab oma täielikku toetust komisjoni õigusaktide pakatile, kuna leiab, et selle nõuetekohane ja kiire rakendamine võib olla väga kasulik, et pöörata ümber jätkusuutmatu olukord, nagu on lühidalt kirjeldatud eelmises punktis. Eelkõige toetab ta Euroopa rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ameti loomist ja ülesehitust. See amet saab oma otseseid järelevalvevolitusi kasutades Euroopa järelevalve- ja luuresüsteemi tuumaks, integreerides riiklikud järelevalveasutused ja rahapesu andmebürood oma haldusnõukogusse ning vaatlajatena ka teistesse asjaomastesse ELi institutsioonidesse.

4.2. Komitee nõustub sisu jaotusega esimese määruse ja kuuenda direktiivi vahel ning mõlema sättega, mille eesmärk on ühtlustada riiklike õigusakte ning hõlbustada riiklike rahapesu andmebüroode ja järelevalveasutuste tegevust peamistes valdkondades: kahtlaste tehingute registreerimine ja nendest teatamine ning nende uurimine standardsete meetodite abil. Rõhuasetus ametiasutuste mitmesuguste kohustuste täitmisele võimalikult lühikese aja jooksul on väga soovitatav, et lahendada üks peamisi praegusi probleeme. Komitee leiab, et kavandatud õigusakt on kooskõlas Euroopa andmekaitseraamistikuga ning üksikisikute ja ettevõtjate õigustega, mida Euroopa Liidu Kohus lõpuks kaitseb.

4.3. Komitee kutsub riikide valitsusi ja Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioone üles toetama kõnealuse õigusaktide paketi vastuvõtmist ja nõuetekohast rakendamist. EL ega liikmesriigid ei saa endale lubada praeguse olukorra säilimist. Eriti arvestades, et COVID-19 pandeemia tervisealaste, majanduslike ja sotsiaalsete tagajärgedega võitlemine ja majanduse taastamine nõuab liikmesriikidelt ja ELilt avaliku sektori vahendite märkimisväärsel suurendamisel. CEPS-ECRI aruandes on märgitud, et püüdlus rahapesu lõpetada või vähemalt oluliselt vähendada on moraalne kohustus igas demokraatlikus ühiskonnas, kus kõik kodanikud on vabad ja seaduse ees võrdsed õiglasel koostöösüsteemis, ja et selguse puudumine, viivitused ja ebatõhusus vaid suurendavad rahapesu⁽¹⁷⁾.

4.4. Komitee on teadlik avaliku ja erasektori partnerluse tähtsusest selles valdkonnas. Mõnes riigis on teadussuutlikkus suurel määral erasektoris⁽¹⁸⁾. Komitee kutsub ELi institutsioone üles tegema õigusaktide paketi rakendamisel kõik endast oleneva, et edendada riiklike järelevalveasutuste ja rahapesu andmebüroode parandamist, ning soovib ühtlasi, et nad hõlbustaksid avaliku ja erasektori partnerlust selles valdkonnas nii palju kui võimalik.

⁽¹⁵⁾ Euroopa Kontrollikoda, samas, punkt 86. Euroopa Kontrollikoja järelevalvenõukogu ei ole kümne aasta jooksul omal algatusel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega seotud uurimisi läbi viinud. Kuna komisjonil ei ole õiguslikku kohustust taotlustele õigeaegselt vastata, on ta uurinud ainult kahte neljast Euroopa Komisjoni esitatud kaebusest.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Kontrollikoda, samas, punktid 26 ja 28.

⁽¹⁷⁾ CEPS-ECRI, samas, 2. peatükk.

⁽¹⁸⁾ CEPS-ECRI, samas lk iv.

4.5. Majandus- ja maksuriskide vastase võitluse tõhustamine nõuab tõenäoliselt paljudes riikides teistsugust kultuuri ja kodanikuühiskonna suuremat kaasamist. See oli üks põhjusi, miks komitee esitas ettepaneku luua Euroopa pakt, et võidelda tõhusalt maksupettuste, maksustamise vältimise ja rahapesu vastu⁽¹⁹⁾. Samal seisukohal on ka Euroopa Parlament, kes leiab, et on oluline „taastada üldsuse usaldus ning tagada õiglased ja läbipaistvad maksusüsteemid ning õiglane maksustamine“⁽²⁰⁾. Selle saavutamiseks teeb komitee ettepaneku luua kodanikuühiskonna nõuandeorgan kas AMLA⁽²¹⁾ raames või Euroopa Komisjoni alluvusse kuuluva organina, kus osaleb ka AMLA, et kodanikuühiskonna organisatsioonid ja komitee ise saaksid aktiivsemalt osaleda rahapesu ja terrorismi rahastamise vastases võitluses, saada kogemusi ja anda panuse oma ettepanekutesse. ELi institutsioonid ja organiseeritud kodanikuühiskond peavad tegutsema koos, et teavitada Euroopa kodanikke rahapesu ja sellega seotud kuritegude väga kahjulikust mõjust avalikele hüvedele ning õiguste tagamise ja õigluse põhimõtetele, millele demokraatia tugineb.

4.6. Europol ja teised eksperdid usuvad, et alates COVID-19 pandeemia puhkemisest on suurenenud rahapesu ja sellega seotud kuriteod, eelkõige need, mis on toime pandud elektrooniliste vahendite ning krüptoraha ja muude krüptovarade kasutamise kaudu⁽²²⁾. Seepärast leiab komitee, et on igati põhjendatud võtta vastu määrus, milles koheldakse neid sarnaselt teiste tehingute ja ning millega muudetakse kohustuslikuks tegelike omanike kindlakstegemine. Ettepanek võtta vastu määrus krüptovaraturgude kohta⁽²³⁾ on samm üldise reguleerimise poole ja see peaks jõustuma võimalikult kiiresti, kuid see ei asenda kõiki vahendeid, mida on vaja nende finantstoodetega seotud finantsriskide ja kuritegude vastu kaitsmiseks.

4.7. Komitee, Euroopa Parlament ja teised institutsioonid on rõhutanud ohtu, mida kujutab endast ELis sadade tuhandete varifirmade⁽²⁴⁾ olemasolu, mille on seadustanud ja mida juhivad teatavad õigusbürood, konsultatsioonifirmad või maksunõustajad ning millest enamikku kasutatakse rahapesuks ja muudeks sellega seotud eelkuritegudeks ning maksustamise vältimiseks. Nende kaudu liigub tohutul hulgal kapitali. Pädevad asutused ja uus Euroopa järelevalvesüsteem peavad looma eriprogrammid, millega rakendatakse eeskirju, et teha kindlaks kõnealuste äriühingute tegelikud kasusaajad ning nende tehingute emitendid ja saajad, et olla suuteline esitama süüdistusi paljude selliste äriühingute poolt toime pandud majandus- ja finantskuritegude eest. Ühelgi äriühingul ega muud liiki üksusel, keda võidakse kasutada rahapesus või terrorismi rahastamises, ei tohiks lubada end registreerida üheski liikmesriigis, kui lõplikud omanikud kas ei ole teada või on sellise tegevusega seotud.

4.8. Komitee leiab, et liikmesriikidel on tungivalt vaja kiiresti lõpule viia direktiivi (EL) 2018/1673 ülevõtmine, millega nähakse ette rahapesu kuriteo ühtne määratlus. Komitee teeb ettepaneku võtta vastu uus direktiiv, milles sätestatakse liikmesriikide õigusaktides seotud kuritegude ühtsed määratlused, ning et nende kuritegude eest määratavad karistused peaksid jääma teatavatesse piiridesse. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 83 on sõnaselgelt nimetatud rahapesu ja sellega seotud piiriüleseid kuritegusid, mille määratlusi ja karistusi saab ühtlustada Euroopa miinimumeeskirjadega.

⁽¹⁹⁾ Vt komitee arvamus teemal „ELi tõhusad ja kooskõlastatud meetmed maksupettuste, maksustamise vältimise, rahapesu ja maksuparadiiside vastu“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 6), punktid 3.4, 3.5 ja 3.6.

⁽²⁰⁾ Euroopa Parlamendi 10. juuli 2020. aasta resolutsioon rahapesu ja terrorismi rahastamise ärahoidmise tegevuskava kohta.

⁽²¹⁾ Alates nende loomisest ja selleks, et hõlbustada konsulteerimist sidusrühmadega, on Euroopa Pangandusjärelevalvel, ESMA-l (Euroopa Väärtpaberiturujärelevalve) ja EIOPA-l (Euroopa Kindlustus- ja Tööandjapensionide Järelevalve) sidusrühmad, kuhu kuuluvad tasakaalustatult eraettevõtted, tarbijad, kasutajad, valdkondlike ettevõtete töötajate esindajad ja tippteadlased.

⁽²²⁾ Europoli ja Euroopa finants- ja majanduskuritegude keskus (EFECC): „Enterprising criminals. Europe's fight against the global networks of financial and economic crime“ (6/2020); ja „WCA: COVID 19 opened the doors for a new wave of money laundering“.

⁽²³⁾ COM(2020) 593 final.

⁽²⁴⁾ „Varifirma“, „fantomettevõtte“ või „fiktivne äriühing“: äriühing, millel puudub tegelik majanduslik tegevus riigis, kus see on registreeritud, ning kus töötajaid on väga vähe või need puuduvad üldse. Mõnda neist kasutatakse rahapesuks, maksustamise vältimiseks või töötajate lähetamise direktiivist kõrvalehoidmiseks. Vt: Euroopa Parlamendi uuringuteenistus (EPRS), 10/2018: „Ülevaade varifirmadest Euroopa Liidus“; IMF, F&D, 9/2019: Damgaard, Elkjaer ja Johannesen: „The Rise of Phantom Investments“ (Fantominvesteeringute tõus) ning Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi tõhusad ja kooskõlastatud meetmed maksupettuste, maksustamise vältimise, rahapesu ja maksuparadiiside vastu“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 6).

4.9. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles uurima võimalust, et AMLA, sealhulgas otsene järelevalve, oleks täielikult toimiv enne 2026. aastat. Igal juhul kutsub komitee Euroopa Komisjoni ja teisi asjaomaseid institutsioone üles tugevdama vahepeal koostööd, et rakendada kehtivaid õigusakte tõhusamalt ning järgima Euroopa Parlamendi ja Euroopa Kontrollikoja märkusi. See kehtib eelkõige Euroopa Pangandusjärelevalve ja selle uue rahapesuvastase komitee, Euroopa Keskpanka ja Europolit kohta. Samuti kutsub komitee Euroopa Komisjoni, Euroopa välisteenistust ja Europolit üles tegema võimalikult kiiresti uue analüüsi kolmandate riikide kohta, mis võidakse lisada rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel koostööd mittetegevate riikide uude ELi loetellu.

4.10. Komitee hindab Euroopa Prokuratuuri suurt tähtsust rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel ning kutsub Euroopa institutsioone ja liikmesriike üles viivitamata hõlbustama selle täielikku rakendamist. Komitee avaldab kahetsust, et mõned valitsused, eelkõige hiljuti ajutiselt ELi eesistujana tegutsenud valitsused, on seadnud takistusi protsessi lõpuleviimisele. Komitee nõustub Euroopa Parlamendiga, kutsudes Euroopa Komisjoni üles kaaluma ettepanekut luua piiriüleste finants- ja maksuritegude uurimise Euroopa raamistik.

4.11. Rahapesu riikidevaheline olemus tingib vajaduse tõhustada koordineerimist riiklike politseijõudude ja luureteenistuste vahel. Samal ajal leiab komitee, et oleks väga kasulik anda Europolile suuremad volitused ning piisavad inim- ja materiaalsed ressursid, et võidelda rahapesu, terrorismi rahastamise ja rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu ning koordineerida riikide politseijõude. Euroopa Prokuratuuri, uue AMLA ja Europolit tõhus koordineerimine võiks olla uue õigusaktide paketi praktilise edu jaoks keskse tähtsusega.

4.12. Komitee leiab, et tuleks koostada uus, realistlik ja tõene loetelu koostööd mittetegevatest jurisdiktsioonidest. Samuti tehakse ettepanek, et komisjon koostaks direktiivi, milles sätestatakse, et finantskuritegevuses või rahapesus osalevad äriühingud ja üksikisikud tuleks mis tahes riigihankemenetlusest välja jätta.

4.13. Komitee on ka seisukohal, et tuleks säilitada praegune suhe liikmesriikide rahapesu andmebüroode vahel ja lisada see AMLA uude struktuuri. Aastate jooksul eri liikmesriikide rahapesu andmebüroode vahel laekunud teavet ja loodud strateegilisi liite ei või kaotada.

4.14. Märkimisväärne osa rahapesust toimub väljaspool finantssüsteemi, kus kaupade ostmiseks kasutatakse sularaha, mis hiljem legaliseeritakse või hoiustatakse, või tehakse teatavaid äritehinguid. Komitee kutsub komisjoni üles uurima, kuidas saaks kavandatud õigusaktide paketti kõige tõhusamalt kohaldada kunstiteoste ja kõrge väärtusega varade turul ning nende ladustamisel vabasadamates, tolliladudes ja erimajandustsoonides, samuti teatavate äritehingute, sihtriigis tagasimakstavate intressivabade laenudega seotud äritehingute, kinnisvarainvesteeringute ja hasartmänguettevõtjatega tehtavate tehingute puhul. Sellise uuringu tulemused peaksid vajaduse korral olema aluseks edasiste seadusandlikele ettepanekutele rahapesu ja sellega seotud õigusrikkumiste vastu võitlemiseks.

4.15. Enamiku mittetulunduslike kodanikuühiskonna organisatsioonide tegevus tugevdab demokraatiat, muutes selle osaluspõhiseks, ning nad on ka kasvava väärtusega majandussektor. Paljud neist on reaalselt võidelnud rahapesu vastu ja aidanud kaasa rahapesu tavade paljastamisele. Mõni neist võib siiski rahapesus osaleda. Seetõttu tuleb mittetulunduslikke kodanikuühiskonna organisatsioone käsitleva poliitika kujundamisel teha selles sektoris väga hoolikas riskihindamine, et avastada juhtumeid, kus selliseid organisatsioone kasutatakse ebaseaduslikel eesmärkidel, ilma nende arengut takistamata või lubamata autoritaarsetel valitsustel rünnata organisatsioone, kes neid kritiseerivad.

5. Konkreetsed märkused

5.1. Pandemia ajal on lisaks virtuaalsete tehingute ja krüptovarade laialdasemale kasutusele hoo sisse saanud ka NFT (*Non Fungible Tokens* – mittevahetatavad tokenid) ⁽²⁵⁾ turg, kus raha liigub piiriüleselt (2,5 miljardit USA dollarit 2021. aasta esimesel poolel) plokiahela tehnoloogia kaudu. Komitee teeb ettepaneku lisada NFT (kauplemiskoha) operaatorid kohustatud isikute nimekirja. Samamoodi tuleb jälgida mittesularahalisi tehinguid, mida kasutatakse rahapesuks.

⁽²⁵⁾ Reuters, 6/06/2021: „NFT sales volume“.

5.2. Pandeemia on vähendanud sularaha kasutamist. Koos otsusega lõpetada 500-euroste pangatähtede trükkimine on see tekitanud kurjategijates vajaduse seda raha pesta ja tuua see reaalmajandusse. Seepärast soovib komitee Euroopa Komisjonil uurida võimalust vähendada sularahatehingute piirmäära alla 10 000 euron, võttes arvesse eri liikmesriikide erinevat olukorda.

5.3. Komitee peab oluliseks, et rahapesu andmepöörded toimiks nõuetekohaselt. See nõuab piisavaid ja kõrgetasemelisi tehnilisi ja inimressursse. Nende suutlikkust teha koostööd teiste rahapesu andmepöörded ja ELi asutustega tuleb tugevdada ühilduvate standardite, menetluste ja IT-vahenditega ning kõigi nende töötajate piisava ja võrreldava koolitusega. AMLA peaks tegema koostööd pädevate riiklike asutustega, et maksimeerida oma töö tõhusust. Komitee kutsub liikmesriikide valitsusi, eelkõige neid, keda on nimetatud Euroopa poolaasta riigipõhistes soovitusel, üles seadma esikohale rahapesu andmepöörded sujuva toimimise ning edendama tõhusat koostööd Euroopa ametiasutustega.

5.4. Komitee on seisukohal, et AMLA juhtide ja teiste AMLA töötajate kõrgetasemelised kutseoskused, kogemused, sõltumatus – mis tähendab üksnes ELi huvid ja väärtuste kaitsmist – ning ausus on selle nõuetekohaseks toimimiseks hädavajalikud. Valikuprotsess peab seetõttu olema range ja läbipaistev. Komitee teeb komisjonile ettepaneku koostada loetelu põhimõtetest ja väärtustest, mis on aluseks esialgsele värbamisprotsessile ning mida võib arvesse võtta ametiorganite koostatavas ja heakskiidetavas eetikakoodeksis.

5.5. Komitee kordab Euroopa Parlamendi ettepanekuga kooskõlas olevat ettepanekut⁽²⁶⁾ kaotada järk-järgult investimiskavade alusel määratav elukoht ja keelata sellekohane kodakondsuse andmine ning samal ajal rangelt kontrollida, et isikud, kes sellest kasu saavad, on täitnud oma õiguslikud kohustused oma päritoluriigis ega tegele rahapesuga.

5.6. Komitee teeb ettepaneku, et Euroopa Komisjon looks andmebaasi, et anda VKEdele teavet üksikisikutele ja ettevõtetele kehtestatud karistuste ning nende kestuse kohta seoses terrorismi rahastamisega.

5.7. AMLA-le tuleb eraldada eelarve, mis on piisav tema eesmärkide ja ülesannetega seotud peamiste probleemide lahendamiseks. Tõhus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamine suurendab märkimisväärselt liikmesriikide maksutulu, mida neil on vaja rohe- ja digipöördega kaasnevate probleemide lahendamiseks ning õiglase ülemineku tagamiseks, samuti on tõkestamistegevus liikmesriikide sotsiaalse ja poliitilise ühtekuuluvuse parandamise tähtis tegur. Arvesse tuleks võtta kulusid, mida äriühingud kannavad, et täita uusi juriidilisi kohustusi, mille tõhusust tuleb korrapäraselt hinnata. Komitee teeb ettepaneku, et AMLA rahastataks ELi eelarvest.

5.8. Rahapesu ja terrorismi rahastamise eduka tõkestamise oluline aspekt on kättesaadavad, head ja omavahel ühendatud andmebaasid ja registrid kontode, vara, usaldusfondide või usaldushaldurite tegelike kasusaajate ja tehingute kohta, ning nende lihtne kättesaadavus volitatud isikutele. Tänu üha ulatuslikumale ja kiiremale juurdepääsule kõnealustele registritele ja andmebaasidele suureneb vajadus isikuandmete kaitse järele. Komitee leiab, et selle küsimusega tuleb suurima tähelepanuga tegeleda.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁶⁾ ELT C 47, 11.2.2020, lk 81 ja ELT C 429, 11.12.2020, lk 6.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kestlikule majandusele ülemineku rahastamise strateegia““

(COM(2021) 390 final)

(2022/C 152/16)

Raportöör: **Judith VORBACH**

Kaasraportöör: **Jörg Freiherr FRANK VON FÜRSTENWERTH**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Komisjon, 10.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	23.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	123/1/2

1. Järeldused ja soovitused

1.1. ELi majanduspoliitikas tuleks juhinduda ELi lepingu artiklis 3 sätestatud eesmärkidest ja ÜRO kestliku arengu eesmärkidest. Seetõttu tuleks kestlikus rahanduses arvestada ka mitmemõõtmelist lähenemisviisi, mis hõlmab keskkonnavalasid ja sotsiaalseid eesmärke. Kahjuks ei arvestata paljudes teatistes kirjeldatud meetmetes sotsiaalset kestlikkust. Kestlikkuse ning digi- ja COVID-19 meetmete ühendamine võib avaldada ELi poliitikale suuremat mõju. Keskkonnapoliitika peab käima käsikäes ELi tugevama majanduse ja kvaliteetsete töökohtade loomisega. Kapitaliturgude liidu ja kestliku rahanduse strateegia vahelist koostööd tuleks kasutada. Näiteks suurendab läbipaistvus turu tõhusust ja loob samal ajal aluse juurdepääsuks kestlikule rahastamisele.

1.2. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab kindlalt eesmärki suunata investeeringud ümber, et aidata kaasa ELi üleminekule kestlikule majandusele. Enamik teatistes nimetatud meetmetest on loogilised, kuid sageli tunduvad need kiireloomulise meetmete võtmise vajaduse taustal kõhklevad. Aeg on otsustav tegur, eriti kliimapoliitikas. Liigse keerukuse vältimiseks on tarvis järjepidevat ja hästi järjestatud meetmetega eeskirjade kogumit, et strateegia praktikas toimiks. Tarvis on võtta meetmeid, mitte püüelda täiuslikkuse poole. Erilist tähelepanu väärib rohepesu. Kestliku rahanduse strateegial on soovitud juhtimismõju ainult siis, kui see moodustab osa üldisest kestlikkusele suunatud majanduspoliitikast. Reguleerimisel ja avaliku sektori investeeringutel on oluline roll.

1.3. Komitee hindab komisjoni pühendumust alustada ELis üleminekut kestlikule majandusele ning kutsub nõukogu ja Euroopa Parlamenti üles neid pingutusi toetama. Komitee kutsub üles kaasama sotsiaalpartnereid ja kodanikuühiskonda kestliku rahanduse kavandamisse ja rakendamisse. Nad peavad olema piisavalt esindatud nii kestliku rahanduse platvormis kui ka Euroopa finantsaruandluse nõuanderühmas (EFRAG). Näiteks ESG kriteeriumide⁽¹⁾ puhul ning seega ka töökeskkonnaga seotud küsimustes tuleb ka asjaomaste sotsiaalpartnerite organisatsioonidega otse konsulteerida. Üldises mõttes suhtub komitee kriitiliselt sellesse, et strateegia raames reguleeritakse olulisi küsimusi liiga palju delegeeritud õigusaktide kaudu.

1.4. ELi taksonoomia peab kajastama kõrgemaid eesmärke, kui on kavandatud ELi õigusaktides. Selle edu on seotud selle laialdase heakskiiduga. Hõlmatud tegevused ei tohi ohustada keskkonnavalasid ega sotsiaalseid standardeid ning peavad olema kooskõlas ettevaatuspõhimõttega. Suurel osal ELi kodanikuühiskonnast on tõsiseid kahtlusi, kas see kehtib näiteks

⁽¹⁾ ESG: Environmental, Social and Governance – keskkonnavalasid, sotsiaalsed ja äriühingu üldjuhtimisega seotud kriteeriumid.

tuumaenergia või maagaasi suhtes. Seetõttu leiab komitee, et sellist laadi vastuolulisi majandustegevusi, millel võib üleminekuperioodil olla kasulik roll, tuleks pigem käsitleda eraldi ELi taksonoomiast endast. Lisaks peaks komitee kaaluma selles küsimuses eraldi algatuse tegemist. Komitee toetab muude keskkonnaeesmärkide integreerimist ja laiendamist keskmise keskkonnatoimega majandustegevusse ja sellisesse majandustegevusse, millel ei ole märkimisväärt mõju keskkonnasäästlikkusele. Ettepanekud selle kohta tuleks teha kiiresti. Taksonoomia ja standardite tõhususe suurendamiseks peaksid need olema lähtepunktiks erinevates valdkondades. Siiski on oluline vältida õiguslünki rohepesus.

1.5. Komitee nõustub vajadusega hõlbustada jaainvestorite ja VKEde juurdepääsu kestlikule rahastamisele, tagades samas õiglased rahastamistingimused. Samuti toetab komitee meetmeid kestlikkusaruandluse laiendamiseks, sest kestlik ettevõtluspoliitika on ka VKEde klientide ja kodanikuühiskonna kui terviku huvides. Aruandlusnõuetega ei tohiks kaasneda ülemääraseid vahendeid ja kulusid, vaid need peaksid aitama tulemuslikult suurendada läbipaistvust, et parandada turu tõhusust ja seeläbi hõlbustada juurdepääsu rahastamisele. Rohelise eelarve planeerimise raames soovib komitee siduda selle tulevase investeeringute kuldreegliga.

1.6. Nimetatud meetmed usaldusväärsete sotsiaalsete investeeringute toetamiseks ei ole kaugeltki piisavad ning neid tuleks samuti tõhustada. Tähelepanu tuleb pöörata sotsiaalsele kestlikkusele, et inimesed ja töökeskkond oleksid kesksel kohal. Protsessi tuleks täielikult kaasata sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskond ning selle aluseks peaksid olema Euroopa sotsiaalõiguste sammas ja ÜRO kestliku arengu eesmärgid. Integreeritud taksonoomiast, mis hõlmab võrdset määral keskkonnavalasid ja sotsiaalseid eesmärke, võib saada väärtuslik alus majanduslikult, sotsiaalselt ja keskkonnavalaselt kestlikule ELile. Kestlikkusega seotud avalikustamisnõuete eesmärk on eelkõige uurida ja parandada töötajate õiguste ja inimõiguste näitajaid.

1.7. Finantssektori riskijuhtimisel ja omakapitali pakkumisel tuleb arvesse võtta kestlikkuse tegureid, mida tuleb reguleerimisel ja lühiajalises perspektiivis ka tehnilisel tasandil silmas pidada. Komitee pooldab usaldusväärset ja tulevikku suunatud kapitalipoliitikat ning ranget majanduslike riskide hindamist, nii et riskide kaalumise põhineks tegelikel stabiilsusriskidel. Arvestada tuleb kestlikkusriskide mõju pankadele ja kindlustustele ning isegi finantssektori kui terviku stabiilsusele. ESG riskide reitingute süstemaatilise kaardistamise raames tuleb uuesti alustada arutelu ELi reitinguagentuuri üle, tugevdades seeläbi ELi juhtivat rolli kestlikkuse valdkonnas.

1.8. Komitee kiidab heaks sammud, mida on astunud kliimakriisist tulenevate süsteemsete riskide järelevalve tugevdamiseks, ning soovib võimalusel hõlmata kõik finantssektori valdkonnad. Samuti on aeg võtta lõpuks arvesse sotsiaalse kestlikkuse riske, mis ohustavad sotsiaalset ühtekuuluvust, kuna lõhe heaolu jaotuses suureneb. Lisaks toetatakse ka finantsasutuste suuremat vastutust kestlikkusaruandluse eest. Usaldussuhtest tulenevate kohustuste ja investeeringu haldamise normide raames ei tohi riske keskkonnavõimekuse ettekäändel ebaproportsionaalselt üle kanda ning mittekestlike investeeringute liigitust tuleb hoolikalt kohandada.

1.9. Järelevalveasutused peavad saama kiiresti pädevuse rohepesu vastu võitlemiseks. Seda hõlbustaks ka rohepesu määratlemine. Samuti oleks kasulik järelevalveraamistik ELi finantsüsteemi edusammude mõõtmiseks. Komitee kutsub üles kaasama kodanikuühiskonda finantsturgude ja kestliku arengu eesmärkide kooskõlastamise läbivaatamise. Samuti tuleks toetada järelevalveasutuste ja Euroopa Keskpanga vahelise koostöö parandamist. Kodanikuühiskond tuleb kaasata rahanduse kestlikkust käsitlevatesse teadusuuringutesse, seejuures tuleb arvesse võtta ka sotsiaalset kestlikkust.

1.10. Komitee kiidab heaks komisjoni võetud kohustuse saavutada rahvusvahelistel foorumitel oluline konsensus, kuna globaalsed turud vajavad ülemaailmselt tunnustatud raamtingimusi. Euroopa ettevõtjate suhtes ei tohiks kohaldada nii paljusid erinevaid eeskirju, et nad sellest tulenevalt satuvad tõsiselt ebasoodsasse konkurentsiolukorda. See hõlmab ka üldist juurdepääsu andmetele, mis võimaldavad hinnata investeeringu kestlikkust, ning ESG andmete esitajate nõuetekohast reguleerimist ja järelevalvet. Rahvusvahelise koordineerimise aeglane tempo ei tohi takistada meetmete võtmist ELi tasandil. Rahvusvahelise kestliku rahanduse platvormi töö süvendamise raames kutsub komitee komisjoni üles tegema tihedamat koostööd erasektori ja ka kodanikuühiskonnaga. Komitee kutsub üles pöörama suuremat tähelepanu sotsiaalsele kestlikkusele rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas ÜRO kestliku arengu eesmärkide kontekstis.

2. Arvamuse taust

2.1. Kestliku rahanduse raamistikul peaks olema keskne roll Pariisi kliimakokkuleppe rakendamisel ja rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamisel. Kuna vajalike investeeringute tase ületab komisjoni sõnul oluliselt avaliku sektori suutlikkust, on kestliku rahanduse raamistiku eesmärk aidata suunata erasektori rahavooge asjakohasesse majandustegevusse. Kestliku rahanduse raamistiku ja kapitaliturgude liidu vastastikune tugevdamine loob eeldatavasti samuti uusi võimalusi⁽²⁾.

2.2. 2018. aasta kestliku rahanduse strateegia koosneb taksonoomiast, ettevõtete avalikustamissüsteemist ja investeerimisvahenditest, sealhulgas võrdlusalustest, standarditest ja kvaliteedimärgistest. Komisjon kinnitab, et kestliku rahanduse raamistiku aluse loomisel on tehtud rohkesti edusamme, kuid teha on veel palju. Selle algatusega käivitatakse ELi kestliku rahanduse strateegia uus etapp, mis hõlmab nüüd reaalmajanduse kestlikkusele ülemineku rahastamist, kaasamist, finantssektori vastupanuvõimet ja panust ning ülemaailmseid eesmärke.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee kutsub üles looma heaolule orienteeritud majanduspoliitikat, millel on mitu eesmärki: keskkonnasäästlikkus, kestlik ja kaasav majanduskasv, täielik ja kvaliteetne tööhõive, õiglane tulude jaotus, tervis ja elukvaliteet, finantsstabiilsus, hindade stabiilsus, õiglasel ja konkurentsivõimelisel tööstus- ja majandusstruktuuril põhinev tasakaalustatud kaubandus ning riigi rahanduse stabiilsus. Need eesmärgid on kooskõlas nii ELi lepingu artiklis 3 sätestatud eesmärkidega kui ka ÜRO praeguste kestliku arengu eesmärkidega. Seetõttu on kahetsväärne, et kestliku rahanduse strateegias viidatakse suures osas üksnes kliimaeesmärkidele. Komitee soovib terviklikku lähenemisviisi, milles võetakse arvesse ja tasakaalustatakse keskkonnanäpaseid ja sotsiaalseid eesmärke. Tagasilööke vältimiseks ja vajaliku konsensuse saavutamiseks tuleb kliimapoliitikat käsitleda heaolule suunatud majanduspoliitilises kontekstis.

3.2. Kestlikkuspoliitika ühendamine digipoliitika ja COVID-19 järgse poliitikaga võib muuta ELi tegevuse jõulisemaks. Keskkonnapoliitika peab käima käikäes kvaliteetsete töökohtade loomisega, kulude ja riskide õiglase jaotamisega ning ELi majanduse tugevdamisega, sealhulgas ülemaailmsel tasandil. Ka kapitaliturgude liidu projekti ja kestliku rahanduse strateegia vahelist koostööd tuleks kasutada. Läbipaistvus ja teave on tõhusate turgude olulised elemendid ning samal ajal kestliku rahanduse eeltingimus. Üldiselt paraneb seeläbi ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate juurdepääs sotsiaalselt ja keskkonnanäpasele kestlikule rahandusele. Lisaks rõhutab ELi sidusrühmade esindajate tehniline eksperdirühm (TESG) vajadust teha koostööd väikeste äriühingutega ning toetada neid kestlikkusaruandluse nõuete täitmisel.

3.3. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab kindlalt eesmärki suunata investeeringud ümber, et aidata kaasa ELi ülemineku kestlikule majandusele. Kuigi enamik strateegia raames nimetatud meetmetest on arusaadavad, on need sageli ainult uuringud, võimalikud õigusaktid või puudub neil ajaline perspektiiv. Siiski on eriti kliimapoliitika valdkonnas aeg ja tõhusus väga olulised. Täiuslikkuse poole püüdlamise asemel tuleb toime tulla teatava ebakindluse, eriarvamuste ja lahtiste küsimustega. Lisaks olemasolevate määruste vahelise kooskõla analüüsimisele tuleb nüüd viivitamata astuda järgmised sammud. Tarvis on korrapärast ja järjepidevat hästi järjestatud meetmetega eeskirjade kogumit ilma liigse keerukuse ja dubleerimiseta, et strateegia praktikas toimiks.

3.4. Komitee hindab kõrgelt komisjoni pühendumust alustada üleminekut kestlikule ELi majandusele. Põhitöö taksonoomia ja kestlikkusaruandluse väljatöötamisel on siiski delegeeritud: esimene kestliku rahanduse platvormile ja teine Euroopa finantsaruandluse nõuanderühmale (EFRAG). Kestlikkusele üleminekuks on kõigi ELi otsuseid tegevate organite ja liikmesriikide panus võrdsest vajalik. Komitee kutsub eelkõige nõukogu ja Euroopa Parlamenti üles toetama ja edendama samme kestlikkuse suunas.

3.5. Komitee kritiseerib tava reguleerida olulisi majanduspoliitilisi küsimusi liiga palju delegeeritud õigusaktidega, selle asemel, et kasutada seadusandlikku tavamenetlust. Ka sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskond tuleks täielikult kaasata kestliku rahanduse kavandamise ja rakendamisse, eelkõige ESG kriteeriumide väljatöötamisse. Kestliku rahanduse platvorm ja EFRAG peavad tagama oma tasakaalustatud esindatuse. Arvestades asjaolu, et taksonoomia ja kestlikkusaruandlus puudutavad ka töökeskkonna küsimusi, ei ole ametiühingute äärmiselt keskine kaasamine vastuvõetav⁽³⁾. Üldiselt tuleks töökeskkonnaga seotud küsimustes konsulteerida ka otse tööturu osapooltega.

⁽²⁾ ELT C 155, 30.4.2021, lk 20.

⁽³⁾ Vt kestliku rahanduse platvormi liikmete ja vaatlejate nimekirja https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/business_economy_euro_banking_and_finance/documents/eu-platform-on-sustainable-finance-members_en.pdf

3.6. Kliimaeesmärkide saavutamine on põlvkondade- ja rahvusvaheline avalik hüve, millega võib kaasneda ärakasutamise ja turutõrgete oht. Ei saa eeldada, et konkureerivad ettevõtjad hakkavad vabatahtlikult välismõjusid hindama, võttes endale nn üleminekupolitsei rolli. Samuti ei ole oodata investeeringute massilist ümbersuunamist iseregulatsiooni alusel, mis tuleneb suuremast läbipaistvusest. Kestliku rahanduse strateegia saab seega saavutada soovitud juhtimismõju ja vajaliku tõhususe ainult siis, kui see moodustab osa üldisest kestlikkusele suunatud (majandus)poliitikast ja asjakohasest reguleerimisest. Poliitika selgus hõlbustab ka riskijuhtimist finantssektoris.

3.7. Ka avaliku sektori investeeringud mängivad jätkuvalt olulist rolli, muu hulgas seetõttu, et need toovad sageli kaasa täiendavaid erainvesteeringuid. Kahjuks on ELi eelarveraamistik sageli tekitanud stiimuleid avaliku sektori investeeringute vähendamiseks,⁽⁴⁾ mis tähendab, et ei investeerita kestlikkusele ja kaasamisse. Rohelise kokkuleppe eesmärkide saavutamiseks on vaja nii erainvesteeringute ümbersuunamist kui ka avaliku sektori investeeringute edendamist. Eelkõige kestlikkuse teemalises arutelus rõhutatakse vajadust kuldreegli järele.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Reaalmajanduse kestlikkusele ülemineku rahastamine

4.1.1. Taksonoomia peab peegeldama suuremat ambitsioonikust kui on ette nähtud seadusandlikes aktides, sest eeskirjade järgimist tuleb igal juhul eeldada. See on ainus viis, kuidas kindlustada kestliku majandustegevuse teedrajavat rolli rahanduse ja rahastusvõimaluste kaudu. Taksonoomia edukus on seotud selle laialdase ühiskondliku heakskiiduga. See peab olema läbipaistev ja teaduslikult põhjendatud ning seda tuleb pidevalt ajakohastada. Ja ainult juhul, kui on tagatud, et hõlmatud majandustegevus ei ohusta ühtegi keskkonnanalast eesmärki⁽⁵⁾ ega põhjusta sotsiaalseid probleeme, on see kooskõlas üldtunnustatud kestlikkuse mõistega. Komitee juhhib tähelepanu ELi keskkonnapoliitikas sätestatud ettevaatuspõhimõttele⁽⁶⁾.

4.1.2. Taksonoomia tõhususe suurendamiseks soovib komitee kasutada seda finantsettevõtete riskijuhtimises (vt punkt 4.4). Komitee peab muu hulgas paljutõotavaks lähenemisviise finantseerimisasutuste varade taksonoomiaga seotud osakaalu mõõtmiseks rohevarade suhtarvuga (GAR), keskkonnariskide kaasamiseks stressitestidesse ja taksonoomia kasutamiseks roheliste võlakirjade puhul. Kuid viide taksonoomiale ning standarditele ja kvaliteedimärgistele on soovitatav ka näiteks riigiabi ja riigihangete valdkonnas või ELi eelarveraamistiku raames.

4.1.3. Tehniliste hindamiskriteeriumide (meede 1c) lisamisel tuleb olla väga ettevaatlik ja järgida rangelt ettevaatuspõhimõtet. Muu hulgas tuleb täpselt järgida taksonoomiamääruses⁽⁷⁾ sätestatud kriteeriumi, et vältida märkimisväärset kahjulikku mõju muudele keskkonnanalastele või sotsiaalsetele eesmärkidele⁽⁸⁾. Sellega seoses tuleb hoolikalt uurida ettepanekuid lisada taksonoomiasse põllumajandus, maagaas ja tuumaenergia. Taksonoomia usaldusväärsuse tagamine on oluline, et mitte ohustada taksonoomia projekti tervikuna. Komitee rõhutab, et suurel osal Euroopa kodanikuühiskonnast on tõsiseid kahtlusi komisjoni pakutud majandussektorete kestlikkuse suhtes. Komitee viitab sellele seisukohale ka seoses teatavate majandustegevuse rahastamist käsitlevate õigusaktidega (meede 1a).

4.1.4. Komitee tunnistab, et üleminekuperioodil võivad kasulikuks osutada isegi sellised majandustegevused, mille kestlikkusealased omadused on väga vastuolulised, eriti kui need vastavad uusimatele tehnilistele standarditele. Seepärast leiab komitee, et seda liiki tegevusi võiks pigem käsitleda ELi taksonoomiast eraldi toimikus. Lisaks peaks komitee kaaluma selles küsimuses eraldi algatuse tegemist. Sellise algatuse eesmärk oleks toetada heaolule suunatud energiapoliitikat, mis keskendub keskkonnaeesmärkidele ja taskukohasusele, ELi majanduse tugevdamisele liidu sees ja üleilmsel tasandil ning heade töökohtade säilitamisele.

⁽⁴⁾ ELT C 268, 14.8.2015, lk 27.

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2020. aasta määrus (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.6.2020, lk 13), artikkel 17.

⁽⁶⁾ ELi toimimise lepingu artikkel 191.

⁽⁷⁾ Määruse (EL) 2020/852 artikkel 18.

⁽⁸⁾ Põhimõte „ei kahjusta oluliselt“, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. novembri 2019. aasta määruse (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris (ELT L 317, 9.12.2019, lk 1) artikli 2 punktis 17.

4.1.5. Taksonoomiamääruses juba ette nähtud delegeeritud õigusakt, mis hõlmab ülejäänud nelja keskkonnanäesmärgi vee, bioloogilise mitmekesisuse, saastuse vältimise ja ringmajanduse valdkonnas (meede 1d), on heakskiidetav samm kestlikkuse tervikliku lähenemisviisi suunas. Komitee kiidab heaks ka komisjoni teadaande esitada bioloogilise mitmekesisuse (elurikkus) kontekstis hindamiskriteeriumid, et siduda bioloogiline mitmekesisus kliimapolitiikaga. Ka laienemine keskmise keskkonnatoimega majandustegevustele ning nende majandustegevuste eristamine, millel ei ole olulist mõju keskkonnasäästlikkusele, majandustegevustest, mis seda oluliselt kahjustavad (meede 1b), on samm õiges suunas. Taksonoomiamääruses on ette nähtud aruande esitamine ilma olulise mõjuta ja olulise mõjuga majandustegevuse kohta 2021. aasta lõpuks. Komitee nõuab tungivalt, et see selleks ajaks ka esitataks. Taksonoomia laiendamisel tuleb hoolitseda ka selle eest, et ei tekiks lünki rohepesu jaoks, eelkõige suurema keerukuse tõttu.

4.1.6. Komitee kiidab heaks standardite ja märgiste kasutamise laiendamise (meede 1e) ning nõuab muu hulgas suuremat otsustavust miinimumstandardite kehtestamisel. Ülemineku rahastamiseks mõeldud rahastamisvahendite kvaliteedimärgise üldine raamistik tundub oluline, et seada selgelt määratletud ja usaldusväärset pidepunktide. Erilist tähelepanu väärib eksitav rohepesu, kui organisatsioonid näitavad end keskkonnaalaselt või sotsiaalselt jätkusuutlikumana kui nad tegelikult on. Siiski tuleks 2023. aastaks hinnata ainult seda, kas see on vajalik. Seoses ESG võrdlusaluse loomisega on teavitatud vaid ühest hindamisest, kuigi ka siin oleksid siduvad määratlused ja eeskirjad olulised elemendid, et luua selgus, mida investorid ja ühiskond õigustatult nõuavad.

4.2. Kestliku rahanduse kaasav raamistik

4.2.1. Komitee nõustub vajadusega hõlbustada tarbijate, jaeinvestorite ja VKEde juurdepääsu kestlikule rahandusele, et võimaldada väiksemaid projekte kohalikul tasandil (meede 2a). Tagada tuleb ka õiglased rahastamiskulud. Kestlikkuse alaste teadmiste edendamine on hea lähenemisviis, mis on kooskõlas kasvava huviga. Rahandusalane koolitus ei asenda siiski investorite usaldusväärset kaitset ning kestlikkuse aspektidele keskendumine ei tohi tuua kaasa ebaproportsionaalselt suurte riskide varjamist. Investorite esindajad tuleks kaasata finantspädevuse raamistiku väljatöötamisse.

4.2.2. Selleks, et parandada kestlikkusaruandlust ka VKEde jaoks, kes ei ole hõlmatud äriühingute kestlikkusaruandluse direktiivi (CSRD) ettepanekuga, ⁽⁹⁾ kiidab komitee heaks projektid nõustamise ja taksonoomiakompassi valdkonnas (meede 2a). Aruandluse parandamine ja siduvamaks muutmine on oluline, sest ka väiksemate ettevõtete majandustegevusel võib olla suur keskkonnamõju. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kodanikuühiskonnal tervikuna on suur huvi kestliku ettevõtluspoliitika vastu. Eelkõige nõuavad ka VKEde kliendid ja VKEde investorid kestlikkuse kohta tõendeid. Lihtsustatud ESG-aruandlussüsteemi raames tuleb siiski hoolikalt vältida rohepesu. Lisaks soovitakse järgmisi samme: ELi ettevõtjatelt saadava mittefinantsteabe standardimine ja võrreldavus, õigus- ja järelevalveraamistiku rakendamine kestlikkuse andmete esitajate puhul ning juurdepääsu tagamine ettevõtjate mitterahalistele toorandmetele. Aruandlusnõuded ei ole eesmärk omaette ja seega ei tohiks nendega kaasneda ülemääraseid vahendeid ja kulusid, vaid need peaksid aitama tulemuslikult suurendada läbipaistvust, et parandada turu tõhusust ja seeläbi hõlbustada juurdepääsu rahastamisele.

4.2.3. Digitehnoloogia kasutamine kestlikus rahanduses on järjepidev. Samamoodi peavad kestlikkuse aspektid sisalduma ka tehnoloogiates (meede 2b). Tervikliku kestlikkuse, digiülemineku ja COVID-19 kriisile reageerimise meetmete ühtlustamine tekitab koostoime, mida tuleb kasutada, et ELi meetmed oleksid tõhusamad. Rohelise eelarve planeerimise raames (meede 2e) soovib komitee siduda selle tulevase investeeringute kuldreegliga. Üldiselt on kahetsusväärne, et ka siin ei ole ette nähtud terviklikku kesktlikku lähenemisviisi. Riskide jagamise puhul tuleb jälgida, et ei esineks ühepoolset koormust ja riskide ülekandmist avaliku sektori kahjuks.

4.2.4. Keskkonnariskide kindlustuskatte suurendamine tähendab kohanemist tegelikkusega (meede 2c). Komisjoni sõnul võib väike suurendamine oluliselt vähendada kliimaga seotud katastroofide kulusid maksumaksjatele ja valitsustele, mille komitee selgesõnaliselt heaks kiidab. Seevastu tunduvad kavandatavad sammud, näiteks need, mis on seotud parimate tavade määramisega, äärmiselt kaitsvad. Igal juhul tuleb sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskond kaasata dialoogi kliima ja üldise vastupanuvõime üle.

⁽⁹⁾ Ettepanek võtta vastu direktiiv äriühingute kestlikkusaruandluse kohta (COM(2021) 189 final).

4.2.5. Usaldusväärsete sotsiaalsete investeeringute toetamise meetmed (meede 2d) ei ole kaugeltki piisavad, et täita lünka sotsiaalvaldkonnas. On tõsi, et taksonoomiamäärus⁽¹⁰⁾ näeb ette minimaalse kaitsetaseme, viidates muu hulgas Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni põhikonventsioonidele. Siiski ei piisa sellest sotsiaalse arengu toetamiseks taksonoomia kaudu. See eeldab järjekindlat lähenemisviisi sotsiaalse kestlikkuse süvendamisele, keskendudes inimestele ja töökeskkonnale. Selle alus on juba olemas Euroopa sotsiaalõiguste samba ja ÜRO kestliku arengu eesmärkide näol. Näiteks taksonoomia, mis hõlmab võrdselt keskkonnavalaseid ja sotsiaalseid eesmärke ning tagab seega põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“⁽¹¹⁾ järgimise, võib olla väärtuslik alus majanduslikult, sotsiaalselt ja keskkonnavalaselt kestlikule ELile. Nüüd tuleb kiiresti välja töötada terviklik taksonoomia, kaasates sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna. Aruanne sotsiaalse taksonoomia kohta avaldatakse 2021. aasta lõpus, mis on niikuinii liiga hilja.

4.2.6. Samuti lükkub 2022. aasta lõpu tehniliste standardite läbivaatamine finantsteenuste sektoris kestlikkusega seotud teabe avalikustamist käsitleva määruse (SFDR)⁽¹²⁾ raames, et selgitada välja kahjuliku keskkonna- ja sotsiaalse mõju näitajad. Komitee nõuab, et eelkõige töötajate õiguste ja inimõiguste näitajad vaadataks palju kiiremini läbi ning rakendataks kõrgemaid standardeid. Loomulikult tuleb ka selles valdkonnas sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonda ulatuslikult kaasata.

4.3. Parem vastupanuvõime kestlikkusriskide suhtes

4.3.1. Komitee toetab kestlikkustegurite kaasamist finantssektori riskijuhtimisse. See on ainus viis murda välja nõiaringist, kus finantsettevõtted rahastavad kliimat kahjustavat tegevust. Kuna kliimamuutused kujutavad endast tõsist ohtu pankadele ja kindlustusettevõtetele, mõjutab see ka finantssektorit tervikuna ja ohustab koguni üldist finantsstabiilsust. Sellega seoses hoiatab komitee finantssektori rolli väärtõlgendamise eest täitevasutusena, kes määratleb üldistes huvides kestlikkuse eesmärgid. Kliimarisikid on aga nende ulatuse, esmakordse iseloomu ja ebakindluse tõttu raskesti mõõdetavad. See ei tohiks aga mingil juhul viia konkreetsete sammude edasilükkamiseni, mis omakorda probleemi veelgi teravdaks. Üldiselt on vaja kiiret ja ettevaatlikku lähenemisviisi, et ennetada vapustuselaadseid reaktsioone. Selle aluseks peaks olema ELi taksonoomia.

4.3.2. Kestlikkusriskide kajastamine raamatupidamisstandardites ja looduskapitali standardi väljatöötamine on tervitatavad, kusjuures teaduslikult põhjendatud, ranged ja usaldusväärsed standardid ja meetodid on olulised (meede 3a). Sama kasulik on ka asjaomaste ESG riskide süstemaatiline kajastamine reitingutes ja reitingu väljavaadetes (meede 3b). Komitee teeb ettepaneku taaskäivitada arutelu ELi reitinguagentuuri üle praeguses kontekstis, tugeddades seeläbi ELi juhtivat rolli kestlikkuse valdkonnas.

4.3.3. ESG tegurite arvestamine pankade riskijuhtimissüsteemis ja kindlustusandjate usaldatavusraamistikus on loogiline (meetmed 3c ja 3d). Seda tuleks arvesse võtta ka kapitalinõuete määruse, kapitalinõuete direktiivi ja Solventsus II⁽¹³⁾ läbivaatamisel, millega tõenäoliselt kaasnevad pikad arutelud. Seepärast soovib komitee võtta õigeaegselt meetmeid riskijuhtimise riskide mõõtmise standardites, et tagada kestlikkusriskide kiire kaardistamine ja asjakohased omakapitali eraldised. Tehnilisel tasandil sobivad selleks muu hulgas Euroopa järelevalveasutuste suunised. Üldiselt soovitatakse usaldusväärset, tulevikku suunatud ja hoolikalt kalibreeritud riski- ja kapitalipoliitikat, milles arvestatakse kestlikkusriskide mõju finantsstabiilsusele.

4.3.4. Sellised täiendavad meetmed nagu sisemised stressitestid on samm õiges suunas. Komitee ei nõustu siiski mõttega, et kestlikuks liigitatud riskipositsioonide suhtes kohaldataks spetsiaalset järelevalvet, mis tooks kaasa kapitalinõuete vähenemise. Sellega kaasnev eeskirjade kasvav keerukus võib tekitada segadust ja õiguslikke lünki. Seetõttu pooldab komitee rangelt majanduslikku riskihindamist. Riskide kaalumise peaks põhinema eelkõige majandusliku stabiilsuse riskidel. Igal juhul ähvardab kliimarisike põhjustavaid investeeringuid oht, et nende väärtus väheneb ja nad ebaõnnestuvad. Kui kapitalinõuete määrus, kapitalinõuete direktiiv ja Solventsus II läbi vaadatakse, hoiatab komitee tagasilööride ja saavutatud standardite ohustamise riski eest.

⁽¹⁰⁾ Määruse (EL) 2020/852 artikkel 18.

⁽¹¹⁾ Põhimõte „ei kahjusta oluliselt“ (DNSH – „Do not significant harm“).

⁽¹²⁾ Määrus (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris.

⁽¹³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/138/EÜ kindlustus- ja edasikindlustustegevuse alustamise ja jätkamise kohta (Solventsus II) (ELT L 335, 17.12.2009, lk 1).

4.3.5. Muu hulgas juhib Euroopa Keskpank tähelepanu kliimakriisi ja finantsstabiilsuse vahelisele seosele. Komitee kiidab heaks Euroopa Keskpanga juhendi avaldamise ESG riskide kohta ning toetab samme võimalike süsteemsete riskide järelevalve ja juhtimise tõhustamiseks (meede 3e). Võimaluse korral peaks see hõlmama kõiki institutsioone, osalejaid, tooteid ja kauplemisplatvorme, sealhulgas vähem reguleeritud valdkondi. Komitee rõhutab ka, et keskenduda tuleb eelkõige riskide leevendamisele, mitte nende registreerimisele. Kahjuks ei mainita üldse sotsiaalse kestlikkuse riske, mis ohustavad sotsiaalset ühtekuuluvust, kuna lõhe heaolu jaotuses suureneb.

4.4. *Finantssektori panuse suurendamine kestlikkuse eesmärkide saavutamisse*

4.4.1. Finantssektoril on majanduslikul keskmel roll, mistõttu on tal oluline roll ka kestlikkuse kontekstis, sest tulevast CO₂ heidet saab hinnata praeguste investeeringute järgi. Seepärast on loogiline, et vastavalt äriühingute kestlikkusuaruandluse direktiivile nõutakse, et erinevad finantsturu asutused avalikustaksid oma üleminekukavad ja oma panuse keskkonnajalajälje vähendamisse ning püüaksid tugevdada finantsturu osaliste avalikustamis- ja dekarboniseerimistegevust finantstoodete puhul jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamise määruse kontekstis (meede 4a). Komitee soovib siduda parandatud aruandluse eelnevalt kindlaks määratud üleminekuväikeste ja laiendada aruandlusnõudeid teistele finantsturu osalistele. Nagu komisjon ise märgib, on vabatahtlikud kestlikkusega seotud lubadused vaid esimene samm, seega tuleks toetada kõiki meetmeid, mis on suunatud suurema siduvuse saavutamisele, et vältida segadust ja omavoli.

4.4.2. Usaldussuhtest tulenevate kohustuste ja investeeringu haldamise normide raames liigitakse peamiselt hindamise tasandil (meede 4b). Asjakohane on laiendada „liikmete ja soodustatud isikute pikaajaliste parimate huvide“ mõistet ning kehtestada kohustus võtta arvesse kestlikkuse mõju. Ka siin ei tohi toimuda ebaproportsionaalset riskide ülekandmist keskkonnahoidlikkuse ettekäändel. Mittekestlike investeeringute liigitust tuleks hoolikalt kohandada, pöörates erilist tähelepanu fossiilkütustesse tehtavate uute investeeringute riskide kaalumisele. Õiglase ülemineku huvides ei tohi sotsiaalset kestlikkust taas unarusse jätta. Oluline täiendus on ka ESG turu-uuringute ja ESG reitingute kättesaadavuse, terviklikkuse ja läbipaistvuse parandamine, sest mõistete segadusttekitava hulga tõttu on tingimata tarvis suurendada usaldusväärust ja võrreldavust (meede 4c).

4.5. *Korrahase ülemineku järelevalve ja finantssüsteemi terviklikkuse tagamine*

4.5.1. Komitee toetab kõiki meetmeid, mis võimaldavad järelevalveasutustel võidelda rohepesuga (meede 5a). Loomulikult on vaja anda neile vahendid oma rolli täitmiseks. Kahjuks on ka siinkohal ettenähtud vaid hindamine, milleks puudub ajakava. Komitee juhib veel kord tähelepanu ajafaktorile ja avaldab kahetsust, et viidataks üksnes keskkonnasäästlikkusele. Lõpuks on soovitatav määratleda, mis on nn rohepesu, et hõlbustada vastumeetmete jõustamist.

4.5.2. Tugev jälgimisraamistik ELi finantssüsteemi edusammude mõõtmiseks on oluline lisameede (meede 5b). Soovitatav on teha kindlaks kapitalivood kestlikesse investeeringutesse, hinnata investeerimisvajadusi ning vaadata läbi finantsturud seoses nende keskendumisega kliima- ja keskkonnanähtudele. Kahjuks on sotsiaalne kestlikkus taas välja jäetud. Komitee kutsus üles kaasama finantsturgude kliima- ja keskkonnanähtudele keskendumise läbivaatamisse lisaks finantsasutustele ka sotsiaalpartnerid ja kodanikuühiskonna.

4.5.3. Järelevalveasutuste ja Euroopa Keskpanga vahelise koostöö parandamine (meede 5c) on hädavajalik. Poliitilise tegevuse suure loomuse loomise eesmärgi raames on soovitatav kiire tegutsemine. See hõlmab ka riiklike järelevalveasutusi. Seoses finantssektori ja teadusringkondade vahelise rahanduse kestlikkuse ja teadmussuure alaste teadusuuringute tõhustamisega (meede 5d) kutsus komitee üles kaasama sotsiaalpartnereid ja kodanikuühiskonda ning võtma arvesse ka sotsiaalset kestlikkust.

4.6. *Üleilmsete ambitsioonide edendamine*

4.6.1. Komitee kiidab heaks komisjoni võetud kohustuse saavutada rahvusvahelistel foorumitel ulatuslik konsensus (meede 6a). Arvestades finantsturgude tihedat rahvusvahelist seotust ja vajadust säilitada ülemaailmne finantsstabiilsus, on usaldusväärne rahvusvaheline juhtimine üldiselt ja eelkõige kestlikkuse valdkonnas hädavajalik. Üleilmsed turud vajavad üleilmselt tunnustatud raamtingimusi ja -eeskirju. See hõlmab ka väga praktilisi, kuid olulisi aspekte, näiteks üldise juurdepääsu vajadust andmetele, mis võimaldavad hinnata investeeringu kestlikkust.

4.6.2. Asjaolu, et rahvusvaheline koordineerimine on mõnikord aeglane, ei tohi kunagi olla ettekäändeks ega põhjustada viivitusi ELi tasandil toimuvale arengule. Vastupidi, mida edukamalt kestlikku rahandust Euroopas rakendatakse, seda tõenäolisemalt saab EL olla ka globaalseks eeskujuks. Seetõttu on ELi taksonoomia usaldusväärsus ja kahe olulisuse

perspektiivi täielik kohaldamine ka selles kontekstis olulised. Komitee kutsub üles pöörama suuremat tähelepanu sotsiaalsele kestlikkusele rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas ÜRO kestliku arengu eesmärkide kontekstis. Euroopa ettevõtjate suhtes ei tohiks kohaldada nii paljusid erinevaid eeskirju, et nad sellest tulenevalt satuvad märkimisväärselt ebasoodsasse konkurentsiolukorda.

4.6.3. Kestliku rahanduse rahvusvahelise platvormi (IPSF) töö süvendamine on järjepidev (meede 6b). Komitee kutsub komisjoni üles tegema tihedamat koostööd ja suhtlema mitte ainult kestliku rahanduse rahvusvahelise platvormi ja erasektoriga, vaid ka sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonnaga, et tagada näiteks inimõiguste käsitlemine kestliku rahanduse kontekstis. Loomulikult soovitab komitee ka siinkohal tervikliku keskendumist kestlikkuse küsimustele. Sama kehtib ka madalate ja keskmiste tuludega riikide toetamise kohta (meede 6c).

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa roheliste võlakirjade kohta“

(COM(2021) 391 final – 2021/0191 (COD))

(2022/C 152/17)

Raportöör: **Philip VON BROCKDORFF**

Konsulteerimistaotlused	nõukogu, 12.8.2021
	Euroopa Parlament, 13.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 114 ja 304
Vastutav sektsioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	23.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	123/1/4

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa roheliste võlakirjade n-ö vabatahtliku standardiga luuakse läbipaistvuselt ja järelevalvel põhinev kord. Selle korra kohaselt on rahastamiskõlblikud ELi kestliku tegevuse taksonoomiale vastavad projektid ning emitendid peavad emiteerimise hetkel esitama täiendavat teavet ning andma hiljem korrapäraselt aru tulude kasutamise ja projekti mõju kohta.

1.2. Komitee on seisukohal, et Euroopa roheliste võlakirjade standard võib ühtlasi anda olulist majanduslikku kasu nii emitentidele kui ka investoritele, kuna ettepaneku eesmärk on luua roheliste võlakirjade emiteerimiseks üldine, usaldusväärne ja sujuv mehhanism, milles teabe asümmeetria on võimalikult väike ning selle standardi kohaselt tagatsevatele emitentidele on tagatud oluline mainekasu.

1.3. Komitee on arvamusel, et seda tüüpi võlakirjade ELi taksonoomiamäärusega kooskõlla viimine muudab need ka sobivaks sellise majandustegevuse rahastamiseks, mis toetab üleminekut kestlikumale ning väiksema CO₂ heitega majandusele.

1.4. Kavandatav standard aitaks samuti märkimisväärselt vähendada praegust ebakindlust seoses vara või kulutuste liikidega, mida võib põhjendatult liigitada kapitali kestlikuks kasutamiseks. Komitee on eelnimetatud ELi taksonoomiamäärusega kooskõlastamise tõttu seisukohal, et Euroopa Komisjon peab andma selgeid suuniseid investorite juhtimiseks Euroopa roheliste võlakirjade ja positiivse keskkonnamõjuga projektide poole.

1.5. Komitee leiab, et roheliste võlakirjade edasisel arendamisel varaklassina on vaja kõigis liikmesriikides kohaldada emitentide suhtes ühtset standardit. Siiski ei tohiks alahinnata emitentide probleeme standardite järgimisel ELi taksonoomias. Suure tõenäosusega võrdleksid nad välise hindamise kulusid laiemale investoribaasile juurdepääsu eelistega. Vältida tuleb olukorda, kus erasektori emitendid võivad eelistada alternatiivseid rohelisi võlakirju ning vähem koormavaid sertifitseerimisprotsesse.

1.6. Kavandataval aruandluse ja nõuetele vastavuse tagamise korral võib olla ka ebaproportsionaalne finantsmõju VKEdele, kellele Euroopa roheliste võlakirjade standard võib tunduda liiga karistavana ja seega pärssida edasist kasvu. Seda tuleb samuti vältida ja seetõttu soovitatav on komitee järelevalve- ja aruandlusnõuete suhtes pragmaatilist lähenemisviisi. Liigse ettekirjutamise ja ülereguleerimise vältimine, muu hulgas äriühingust emitentide puhul, hõlbustaks Euroopa roheliste võlakirjade standardi kasutuselevõttu kapitaliturgudel. CO₂ heite vähendamise poole püüdlevas majanduses peetakse äriühingutest emitentide sama oluliseks kui komisjoni roheliste võlakirjade emiteerimist, ning komitee on seisukohal, et avaliku sektori ja äriühingust emitentide väljastatud roheliste võlakirjadele kehtivad standardid tuleb ühtlustada.

1.7. ELi-väliste roheliste võlakirjade emitentide küsimuses on komitee arvamusel, et nende juurdepääs ELi kapitaliturgudele ja vastupidi peaks põhinema jurisdiktsioonide taksonoomiate ülemaailmsel ühtlustamisel. See on komitee hinnangul eriti oluline, kuna EL ei suuda üksi lahendada keskkonnavalitsuste, näiteks kliimamuutustega seotud probleeme. Kui kolmandate riikidega ei leita taksonoomiate ühtlustamisel mingitki ühisosa, ei saa komisjoni kavandatavast roheliste võlakirjade vabatahtlikust standardist tõenäoliselt ülemaailmse roheliste võlakirjade turu standardit. Kestliku rahanduse rahvusvahelisel platvormil (**International Platform on Sustainable Finance, IPSF**) peaks olema keskne roll selle ühise aluse loomisel, toimides poliitikakujundajate vahelise dialoogi foorumina.

1.8. Samuti kiidab komitee heaks ELi taksonoomia raames kehtestatud nõudmise, et investeringud peavad vastama olulise kahju ärahoidmise põhimõttele ning järgima minimaalseid kaitsemeetmeid, kuna jätkuvalt peab sotsiaalse kaitse ning inim- ja töötajate õiguste kaitse kõrval olema esmatähtsal kohal rohepöörde. See võib siiski piirata taksonoomia ühtlustamist kolmandate riikidega, eelkõige juhul, kui vastav jurisdiktsioon ei järgi olulise kahju ärahoidmise põhimõttega seotud kriteeriume, näiteks ei tunnusta õigust kollektiivläbirääkimistele. Selleks teeb komitee ettepaneku luua sotsiaalpartnerite osalusel spetsiaalne järelevalvekomitee, et jälgida roheliste võlakirjade turu dünaamikat.

2. Üldised märkused

2.1. Euroopa Komisjon esitas 6. juulil 2021 uue määruse ettepaneku Euroopa roheliste võlakirjade vabatahtliku standardi kohta. Määruse ettepanekuga püütakse muuta ELi finantssüsteemi kestlikumaks, luues rohelistele võlakirjadele n-ö kuldse standardi, mida oleks võimalik teiste turustandarditega võrrelda ja potentsiaalselt ka ühildada.

2.2. Roheliste võlakirjade standardid võiksid kasutada kõik roheliste võlakirjade emitendid, sh era-, avaliku sektori ning riikidest emitendid, ning selle kohaldamisalasse kuuluksid ka ELi-välised emitendid.

2.3. Kavandatava raamistikuga luuakse vabatahtlik standard, milles määratletakse, millistel tingimustel saavad ettevõtted ja riigiasutused kasutada rohelisi võlakirju, et koguda kapitaliturgudel vahendeid projektide rahastamiseks.

2.4. Standardiga nõutakse, et emitendid eraldaksid kogu emiteerimistulu võlakirja lunastustähtjaks tegevusele, mis vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu ELi taksonoomiamääruses (EL) 2020/852⁽¹⁾ kehtestatud nõuetele. Sellega sätestatakse majandustegevuse keskkonnamärgid, sõelumiskriteeriumid ning tulemuslikkuse tasemed. Majandustegevust käsitletakse nõuetele vastavana, kui see: a) aitab oluliselt kaasa ühe või mitme keskkonnamärgi saavutamisele; b) ei tekitanud olulist kahju teistele keskkonnamärkidele ja c) toimub sotsiaalseid ja juhtimisalaseid kaitsemeetmeid rakendades.

2.5. Euroopa rohelised võlakirjad aitaksid rahastada pikaajalisi (kuni kümneaastaseid) projekte, tingimusel, et kõnealused projektid on kooskõlas taksonoomiamääruse keskkonnamärkidega.

2.6. Euroopa rohelised võlakirjad peavad läbima välise hindamise, et tagada nende vastavus ülaltoodud nõuetele, eelkõige mis puudutab projektide kooskõla taksonoomiaga. Ettepaneku kohaselt registreeritakse välised hindajad Euroopa Väärtipaberiturujärelevalve (ESMA) juures ning nad peavad pidevalt vastama registreerimise tingimustele.

2.7. Kui taksonoomiamääruse raames ette nähtud ELi taksonoomia tehnilised sõelumiskriteeriumid muutuvad pärast võlakirjade emiteerimist, võimaldab ettepanek emitentidel veel viie aasta vältel täita varasemaid kriteeriume. Komitee on siiski seisukohal, et kui võlakirja liigitatakse emiteerimisel „rohelisteks“, ei tohiks tulu jaotamise eeskirju muuta. Praktikas tähendab see, et kuigi taksonoomia sõelumiskriteeriumid muutuvad ja võlakirja ei vasta enam uutele kriteeriumidele, peaks see jääma „rohelisteks“ kuni selle lunastustähtjani. See peaks aitama suurendada roheliste võlakirjade turgude stabiilsust.

2.8. Ettepaneku eesmärk on suurendada investorite usaldust ja kaitsemeetmeid ning vähendada ohtu, et roheliste võlakirjadega rahastatavad projektid ei saavuta sihiks seatud keskkonnamärke. Selliste võlakirjade emitentidelt nõutakse regulaarset aruandlust.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2020. aasta määrus (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.6.2020, lk 13).

2.9. Kohustuslik on roheliste võlakirjade teabeleht, milles on välja toodud emiteerimise lõplikud rahastamisesmärgid, ning registreeritud väline hindaja peab läbi viima selle teabelehe emiteerimisele hindamise, et tagada võlakirja vastavus roheliste võlakirjade standardi nõuetele.

2.10. Roheliste võlakirjade emitentidelt nõutakse ka iga-aastaseid aruandeid, mis näitavad võlakirja emiteerimistulu vastavust ELi taksonoomiale.

2.11. Kui kogu roheliste võlakirjade müügist saadud tulu on jaotatud (mis peab toimuma enne võlakirja lunastustähtaega), peab emitent laskma läbi viia emiteerimisjärgse hindamise. Teatud emitentide puhul (näiteks mõned finantsasutused) tuleb seda teha iga aastal.

2.12. Avaldada tuleb ka vähemalt üks aruanne võlakirja üldise keskkonnamõju kohta.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Euroopa Komisjoni Euroopa roheliste võlakirjade standardi ettepanek esitati ajal, mil nõudlus roheliste võlakirjade järele ELis kasvab. Praegu moodustavad rohelised võlakirjad ELis aga endiselt üksnes 2,6 % kõigist Euroopa Liidus emiteeritavatest võlakirjadest, seega on siin jätkuvalt olulist kasvuruumi. Näiteks 2021. aasta teises kvartalis kasvas roheliste võlakirjade emiteerimine ELis 2020. aasta sama perioodiga võrreldes umbes 30 %, mis peegeldab kasvutrajektoori selles valdkonnas⁽²⁾.

3.2. Sellele vaatamata ollakse üha enam mures tegeliku keskkonnakasu pärast, mida annavad projektid, mida rahastatakse selliste võlakirjade emiteerimisest. Nende mureküsimuste kirjeldamiseks kasutatakse terminit „rohepesu“, millega viidatakse roheliste võlakirjadega rahastatud projektide kohati kaheldavale keskkonnasäästlikkusele. See toob kaasa usaldatavusprobleemi oma keskkonnavalast mainet parandada soovivatele emitentide jaoks ning teabe asümmeetria investorite jaoks, kellel võib olla keeruline eelnevalt välja selgitada, kas kõne all on tõeliselt keskkonnasäästlikud projektid.

3.3. Probleem on asjaolus, et roheliste võlakirjade erinevus kõigist teistest võlakirjadest seisneb üksnes selles, et roheliste võlakirjade emiteerimistulu kasutatakse projektide jaoks, mis vastavad teatavatele eelnevalt kindlaks määratud keskkonnakriteeriumitele. Tingimuste mittetäitmisel – nagu ka mis tahes muu võlakirja puhul – on investoril tavaliselt regressiõigus emitendi terve bilansi ulatuses. Investori lisandväärtus tuleneb kestlikkus- või keskkonnamärgidele vastava võlakirja omamisest. Probleem seisneb aga selles, et kestliku tegevuse määratlused on ELi eri jurisdiktsioonides erinevad. Seega on projektide mõju erinevates jurisdiktsioonides ja sageli ka ühe liikmesriigi eri piirkondades üsna võimatu võrrelda.

3.4. Üks probleem on seotud ka tulu kasutamist puudutava aruandlusega. Probleemid seoses emitendi teabe avalikustamisega ja investoritele tulude kasutamist puudutava teabe esitamisega kipuvad olema suuremad nendes liikmesriikides, kus tuleb tulevikus teha valdav osa CO₂ heite vähendamisele suunatud investeeringutest.

3.5. Euroopa roheliste võlakirjade standardiga püütakse neid probleeme lahendada, luues läbipaistvuselt ja järelevalvel põhineva korra. Selle korra kohaselt on rahastamiskõlblikud üksnes ELi kestliku tegevuse taksonoomiale vastavad projektid ning emitendid peavad emiteerimise hetkel esitama täiendavat teavet ning andma hiljem korrapäraselt aru tulude kasutamise ja projekti mõju kohta. Lisaks võivad Euroopa rohelisi võlakirju kinnitada ainult Euroopa Väärtipaberiturujärelevalve all tegutsevad välised hindajad. Komitee hoiatab siiski turu kontsenetratsiooni eest, mille eesmärk on hoida väliste hindajate kulud kontrolli all. Näiteks võib lihtne ja sujuv registreerimiskord ergutada konkurentsi selles valdkonnas – see ei sea ohtu hindajate teadmisi ega kvaliteeti.

3.6. Samuti võib Euroopa roheliste võlakirjade standard anda olulist majanduslikku kasu nii emitentidele kui ka investoritele. Praegu tekitavad usaldatavust ja teabe asümmeetriat puudutavad probleemid kõigile asjaomastele pooltele lisakulusid, kuna emitendid püüavad end tõestada mitmesuguste kulukate jõupingutuste kaudu, muu hulgas kuluka välise hindamise ja ulatuslikuma aruandluse kaudu, investorid võivad aga sobivate kestlike investeerimisvõimaluste leidmiseks ette võtta täiendavaid otsinguid. Kavandatav Euroopa roheliste võlakirjade standard loob roheliste võlakirjade emiteerimiseks üldise, usaldusväärse ja sujuva mehhanismi, milles teabe asümmeetria on võimalikult väike ning selle standardi kohaselt tegutsevatele emitentidele on tagatud oluline mainekasu.

⁽²⁾ Climate Bonds Initiative (2021). Roheliste võlakirjade emiteerimine piirkondade lõikes emiteerimismahu alusel.

3.7. ELi taksonoomiamäärusega kooskõlla viidud Euroopa rohelised võlakirjad sobivad hästi sellise majandustegevuse rahastamiseks, mis toetab üleminekut kestlikumale ning väiksema CO₂ heitega majandusele. Rohelisi võlakirju tuleks näha esimese eelistusena ning tuleks luua asjakohased stiimulid, et ELi finantssüsteem tõepoolest „rohelisteks“ muuta.

3.8. Ettepanekuga lubatakse ka ELis asuvaltel ettevõtetel Euroopa rohelisi võlakirju emitteerida, et omandada või luua ELi taksonoomiaga kooskõlas olevat vara, näiteks uus energiatõhus hoone. See võimaldataks ettevõtetel suurendada oma taksonoomiaga kooskõlas olevate varade osakaalu. Seejuures tuleks siiski arvesse võtta ka kaasnevaid sotsiaalseid kulusid, sealhulgas kollektiivseid koondamisi.

3.9. Tänu eelnimetatud ühtlustamisele ELi taksonoomiaga aitaks kavandatav standard ka märkimisväärselt vähendada praegust ebakindlust seoses vara või kulutuste liikidega, mida võib põhjendatult liigitada kapitali kestlikuks kasutamiseks, suurendades seejuures usaldust roheliste võlakirjade turu vastu ning aidates veelgi hoogustada selle tärkava valdkonna kasvu ja sellesse tehtavaid investeeringuid ning rohelise rahanduse peavoolustamist. Euroopa roheliste võlakirjade standard võib aja jooksul end tõestada, ent komisjon peab andma suuniseid investorite juhtimiseks kvaliteetsemate võlakirjade ja projektide poole, millel on realselt soodne mõju keskkonnale, ning ELi kapitaliturul uue varaklassi loomiseks. Selliste suuniste andmise võimalus on järjekordne põhjus, miks komitee seda ettepanekut tunnustab.

3.10. Eelõeldu taustal saaks rohelistest võlakirjadest väheste CO₂ heitega majandusele ülemineku rahastamise põhikomponent kogu ELis. Rohelistel võlakirjadel on üldiselt pikaajalised ja nende kapitaliosa makstakse tagasi võlakirjade tähtaja lõppedes, nagu nõutakse suurte taristuprojektide puhul. Euroopa roheliste võlakirjade märgise kasutamine on küll vabatahtlik, ent investorid on igati motiveeritud seda kasutama kapitali kaasamisel nähtava keskkonnakasuga projektidesse. See on juba iseenesest oluline eelis, ent peamine eelis on standard ise, mis loob kapitaliturul rohevaradele võrdlusaluse. See peaks eeldatavasti rohelisi võlakirju kui varaklassi edasi arendama, võimaldades investoritel tuvastada roheliste võlainstrumentidele omase tulukõvera. Kui kõigis liikmesriikides võetakse kasutusele ühtne emitentidele kohaldatav standard, võivad roheliste võlakirjade fondid ning roheliste pangalaenude pakkumine aidata kaasata täiendavaid rahalisi vahendeid, et lihtsustada üleminekut väheste CO₂ heitega majandusele. See oleks veelgi lihtsam, kui saame eeldada, et roheliste laenude hind on piisavalt mõistlik.

3.11. Euroopa roheline võlakiri võib luua ka võrdlusaluse rohelistele võlakirjadele ELi-välistel turgudel, nagu on toimunud jaeeinvesteeringufondide puhul. EList on saanud selles valdkonnas ülemaailmne liider (51 % 2020. aastal maailmas emitteeritud rohelistest võlakirjadest anti välja ELi ettevõtete ja riigiasutuste poolt) ning roheliste võlakirjade standard looks ELi investoritele täiendavaid kestliku rahastamise võimalusi rahvusvahelistel turgudel.

3.12. Rohelistele võlakirjadele standardi kehtestamine on tähtis. Siiski ei tohiks alahinnata emitentide probleeme standardite järgimisel ELi taksonoomias. Suure tõenäosusega kõrvutaksid nad ESMA poolt heaks kiidetud ja jälgitava välise hindamise pika protsessi kulusid ja probleeme laiemale investoribaasile juurdepääsu eelistega. Erasektori emitendid võivad seega eelistada alternatiivseid rohelisi võlakirju ja vähem koormavaid sertifitseerimisprotsesse. Sellel aruandluse ja nõuetele vastavuse tagamise korral võib olla ka ebaproportsionaalne finantsmõju VKEdele, kellele Euroopa roheliste võlakirjade standard võib tunduda liiga karistavana ja seega pärssida edasist kasvu. Võimalikule huvile Euroopa roheliste võlakirjade vastu võib valgust heita kogemus EL-üleste kapitalituru toodetega, mille kasutuselevõtt pole olnud kuigi julgustav.

3.13. Seega peab ELi järelevalveasutus rakendama roheliste võlakirjade standardit võimalikult pragmaatiliselt. Ehkki komisjon on järgmise kolme aasta jooksul (taasterahastu „NextGenerationEU“ raames 250 miljardi euroga) peamine roheliste võlakirjade emitent ja liikmesriigid kokku emitteerivad ligikaudu 80 miljardi euro eest rohelisi võlakirju, ei saa alahinnata ka erasektori rolli roheliste võlakirjade emitteerimisel. Liigse ettekirjutamise ja ülereguleerimise vältimine, muu hulgas äriühingust emitentide puhul, hõlbustaks Euroopa roheliste võlakirjade standardi kasutuselevõttu kapitaliturgudel. Siiski tasub olla ettevaatlik. Ettepaneku kohaselt ei kohaldataks liikmesriikides avaliku sektori emitteeritud roheliste võlakirjade suhtes välist hindamist. Kuigi avaliku sektori emitendid peaksid ikkagi andma aru võlakirjainvestoritele, siis võttes arvesse liikmesriikide kohustust minna üle väheste CO₂ heitega majandusele, tagaks Euroopa roheliste võlakirjade standardi kohaldamine kõigile selle kohustuse täitmise. Teisest küljest võib kahte liiki roheliste võlakirjade võimaldamine (avaliku sektori emitteeritavad võlakirjad ja äriühingust emitentide võlakirjad) kaasa tuua vähemalt kaks erinevat standardit.

3.14. Veel üks lahendamist vajav küsimus on see, millistel tingimustel lubada ELi kapitaliturgudele ELi-välised roheliste võlakirjade emitendid ja vastupidi – seega vaja on ülemaailmselt ühtlustada jurisdiktsioonide taksonoomiad. Selles kontekstis on asjakohane viidata kestliku rahanduse rahvusvahelisele platvormile, mis on poliitikakujundajate dialoogifoorum, mille üldine eesmärk on suurendada keskkonnakestlikesse investeringutesse suunatava erakapitali mahtu. Kestliku rahanduse rahvusvahelise platvormi põhieesmärk on lihtsustada erakapitali kaasamist keskkonnakestlikesse investeringutesse. Seega on platvorm poliitikakujundajate mitmepoolne dialoogifoorum, mis aitab investoritel leida ja ära kasutada kestlikke investeerimisvõimalusi, mis tõepoolest toetavad kliima- ja keskkonnaeesmärkide saavutamist. Selle foorumi raames tuleks arutleda taksonoomiate ühtlustamise üle ja selles kokku leppida.

3.15. Nagu eespool mainitud, oleks ESMA-l kui ELi kapitalituru järelevalveasutusel keskne roll selle tagamisel, et kavandatavaid standardeid rakendatakse võimalikult pragmaatiliselt. Selleks tuleks arendada ESMA kui Euroopa roheliste võlakirjade hindajate järelevalvaja oskusi ja suurendada selle suutlikkust. Komisjon sätestab kvalifikatsiooni ja läbipaistvuse kriteeriumid ning need loovad ESMA-le kindla aluse. Komitee hinnangul võib ESMA oma suutlikkust suurendades toetada edaspidi ka samalaadseid ELi-väliseid asutusi sarnaste standardite rakendamisel ja aidata seega ELi investoritel pääseda tekkivatele turgudele.

3.16. Teine kaalumist vajav asjaolu on see, et ülemineku jaoks väheste CO₂ heitega majandusele ELis on vaja palju rohkem rahalisi vahendeid kui see, mida pakub taasterahastu „NextGenerationEU“. Erasektor juba täidab oma rolli selles üleminekus, kuid vaja on palju enam. Seega arendaks kavandatav Euroopa roheliste võlakirjade standard kujunemisjärgus roheliste võlakirjade turgu edasi ning võimaldaks lisaks piiriülese rahastamise lihtsustamisele kapitaliturgudel kaasata ka uusi emitente. Lõppkokkuvõttes parandaks kavandatav roheliste võlakirjade standard võimalike emitentide ja investorite mainet ja suurendaks nende pühendumist kestlikule arengule ja keskkonnaeesmärkidele, milleks on kliimamuutuste leevendamine, kliimamuutustega kohanemine, vee- ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse, ringmajandusele üleminek, ringlussevõtt, jäätmetekke vältimine, saastamise vältimine ja ohje ning tervete ökosüsteemide kaitse. Seega moodustaksid asjakohased keskkonnavalused ja sotsiaalsed eesmärgid osa igast äristrateegiast. Lisaks aitaks finantstootedele ELi ökomärgise edendamine ja bürokraatia vähendamine toetada eraettevõtteid sellise strateegia kasutuselevõtul.

3.17. Komitee loodab, et aja jooksul otsustavad investorid Euroopa roheliste võlakirjade standardite kasuks, kuna see tagaks rahaliste vahendite taksonoomiale vastava kasutamise, mis omakorda lihtsustaks investorite aruandlusnõudeid. Seega peaks eesmärk olema kavandatava roheliste võlakirjade standardi kasutuselevõtt kõikjal ELis, olgu era- või avalikus sektoris.

3.18. Sellega seoses toetaks komitee olemasolevate roheliste võlakirjade puhul varasemalt kehtinud nõuete kohaldamist (*grandfathering*) uue standardi raames ning viimaks seesuguste standardite kohaldamist taasterahastu „NextGenerationEU“ võlakirjade suhtes. Komitee on kindlalt veendunud, et taksonoomiaga kooskõlla viidud rohelised võlakirjad aitaksid saavutada keskkonnaeesmärke. Lisaks eeldab komitee, et Euroopa roheliste võlakirjade standard suurendab investorite huvi selliste investeringute vastu, arendades edasi roheliste võlakirjade turgu. See on küll hea uudis emitentide ja investorite jaoks, ent komitee hoiatab eespool mainitud raskuste eest.

3.19. Minnes edasi ja eeldades, et ettepanek võetakse selle praegusel kujul vastu, oleks huvitav hinnata i) millises ulatuses nõuavad nii ELi kui ka liiduvälised investorid, et emitendid kohandaksid oma tegevuse kavandatud standarditele, või kas ettepanek toob kaasa erinevuse roheliste võlakirjade turul ELi ja ülejäänud maailma vahel, ja ii) kuidas Euroopa roheliste võlakirjade standardi kavandatav rakendamine mõjutaks roheliste võlakirjade turul toimuvaid arenguid ELis ja väljaspool.

3.20. See on komitee hinnangul eriti oluline, kuna EL ei suuda üksi lahendada keskkonnavaluseid, näiteks kliimamuutustega seotud probleeme. Kui kolmandate riikidega ei leita taksonoomiate ühtlustamisel mingitki ühisosa, ei saa komisjoni kavandatavast roheliste võlakirjade vabatahtlikust standardist tõenäoliselt ülemaailmse roheliste võlakirjade turu standardit. Selle tagajärjeks oleks killustunud kapitaliturud, sest kolmandate riikide emitendid ei võtaks tõenäoliselt komisjoni pakutud standardeid kasutusele. See võib takistada suurte keskkonnaprobleemide, eelkõige kliimamuutuste vastu võitlemiseks vajalike rahaliste vahendite sissevoolu.

3.21. Samuti kiidab komitee heaks ELi taksonoomia raames kehtestatud nõudmise, et investeeringud peavad vastama olulise kahju ärahoidmise põhimõttele ning järgima minimaalseid kaitsemeetmeid, kuna jätkuvalt peab sotsiaalse kaitse ning inim- ja töötajate õiguste kaitse kõrval olema esmatähtsal kohal rohepööre. See võib siiski piirata taksonoomia ühtlustamist kolmandate riikidega, eelkõige juhul, kui vastav jurisdiktsioon ei järgi olulise kahju ärahoidmise põhimõttega seotud kriteeriume, näiteks ei tunnusta õigust kollektiivläbirääkimistele. Selleks teeb komitee ettepaneku luua sotsiaalpartnerite osalusel spetsiaalne järelevalvekomitee, et jälgida roheliste võlakirjade turu dünaamikat.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 ja direktiivi 2014/59/EL seoses selliste globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate gruppide usaldatavusnõuetekohase käsitlemisega, kes kohaldavad mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamise strateegiat ning omavahendite ja kõlblike kohustuste miinimumnõude täitmiseks kõlblike instrumentide kaudse märkimise metoodikat“

(COM(2021) 665 final – 2021/0343 (COD))

(2022/C 152/18)

Pearaportöör: **Antonio GARCÍA DEL RIEGO**

Konsulteerimistaotlused	Euroopa Liidu Nõukogu, 26.11.2021 Euroopa Parlament, 22.11.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 114
Vastutav seksioon	majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse seksioon
Komitee presidendi otsus	9.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	174/2/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on arvamusel, et esiteks tuleb lisada otse kapitalinõuete määruksesse sihtotstarbeline usaldatavusnõuetekohane käsitus seoses sisemise omavahendite ja kõlblike kohustuste miinimumnõude (MREL) täitmiseks kõlblike instrumentide kaudse märkimisega (ahelmeetod). Kapitalinõuete määruks kavandavate muudatustega kõrvaldatakse kapitalinõuete määruks ja pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi vahel leitud erinevused.

1.2. Komitee soovib kehtestada selgemad kapitalinõuete määruks sätteid, mis käsitlevad mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamise (MPE) strateegiat kohaldava globaalse süsteemselt olulise ettevõtja gruppi kuuluvate kõigi kriisilahendusala gruppide tegelike kogu kahjukatmisvõime (TLAC) nõuete summa võrdlemist kõnealuse globaalse süsteemselt olulise ettevõtja grupi teoreetilise ühe isiku suhtes kriisilahenduse algatamise (SPE) strateegia nõudega. Kavandatud muudatus on vaja, et selgitada, mil määral saavad kriisilahendusasutused käsitleda võimalikke vastuolusid SPE ja MPE nõuete vahel.

1.3. Komitee rõhutab, et muuta tuleb tütarettevõtja TLACi/MRELi ülejäägi arvutamise valemis seoses MPE kriisilahendusstrateegiat kohaldavate globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate suhtes kohaldatava üldise mahaarvamiskorraga, tagamaks et selles valemis võetaks kooskõlas TLACi standardiga arvesse nii tütarettevõtja riskipõhiseid kui ka riskil mittepõhinevaid TLACi/MRELi nõudeid. Sellega välditaks asjaomase tütarettevõtja TLACi/MRELi ülejäägi ülehindamist.

1.4. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et selgitada tuleks mõnesid kapitalinõuete määruks teatavaid sätteid, mida kohaldatakse MPE kriisilahendusstrateegiat rakendavate globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate suhtes, et oleks võimalik arvesse võtta väljaspool liitu asutatud tütarettevõtjaid. See viiks kapitalinõuete määruks kooskõlla rahvusvaheliselt kokku lepitud TLACi põhimõttega, mida kohaldatakse kõigis finantsstabiilsuse nõukogu pädevusalasse kuuluvates jurisdiktsioonides asutatud tütarettevõtjate suhtes.

1.5. Komitee soovib mõningaid sihipäraseid selgitusi seoses omavahendite ja kõlblike kohustuste nõudega krediitiasutuste ja investeerimisühingute puhul, kes on kolmandate riikide globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate olulised tütarettevõtjad (edaspidi „sisemine TLAC“), tagamaks et kõnealuste krediitiasutuste ja investeerimisühingute emiteeritud võlainstrumentid vastavad kõigile kõlblike kohustuste instrumentide kõlblikkuskriteeriumidele. Seda muudatust on vaja seepärast, et kõlblike kohustuste instrumentide kõlblikkuskriteeriumid põhinevad praegu eeldusel, et need instrumentid on emiteerinud kriisilahendussubjekt, mitte tütarettevõtjad, kelle suhtes kohaldatakse sisemise TLACi

nõuet. Selle lünga täitmiseks tuleks täpsustada, et samu kõlblikkustingimusi, mida kohaldatakse kriisilahendussubjektide suhtes, kohaldatakse *mutatis mutandis* ka muude üksuste kui kriisilahendussubjektide suhtes. See omakorda võimaldaks neil krediitiasutustel või investeerimisühingutel täita oma sisemise TLACi nõuet muu hulgas kõlblike kohustustega, nagu kaasseadusandjad algselt kavandasid.

1.5.1. Komitee rõhutab, et MPE-pangad peaksid saama kasutada TLACi tingimustega kokku lepitud korrigeerimisi. Nende korrigeerimiste eesmärk on tagada SPE ja MPE kriisilahenduse mudelite võrdne kohtlemine. Need korrigeerimised on lisatud teise kapitalinõuete määruse artiklisse 12a ja artikli 72e lõikesse 4, ent need kaks artiklit ei hõlma kolmandaid riike. Täpsemalt viidatakse artiklis 12a selle kavandatud kujul, et riskiga kaalutud varadest tulenevad erinevused piirduvad ELis asuvate majandusüksustega, kuna kriisilahendusüksuse mõiste hõlmab ainult neid tütarettevõtjaid, mille peakontor asub ELis. Seda kohaldamisala on oluline laiendada nii, et see hõlmaks ka grupi võimalikke teisi tütarettevõtjaid mis tahes teises riigis.

1.6. Komitee on seisukohal, et komisjoni hiljutine ettepanek ei võimalda seda eesmärki saavutada, kuna kolmandate riikide tütarettevõtjad jäävad hüpoteetilise SPE ja iga kriisilahendusüksuse riskiga kaalutud varade summa võrdlusest kõrvale, sest selles võrdluses viidatakse pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artiklitele 45d ja 45h ning nimetatud direktiiv ei hõlma kolmandate riikide tütarettevõtjaid ega riskiga kaalutud varade vahelisi erinevusi, mis on tingitud kolmandate riikide ja liikmesriikide erinevatest arvutamiskriteeriumitest. See hõlmab ainult liikmesriikide vahelisi erinevusi.

2. Üldised märkused

2.1. Kapitalinõuete määruse ja kapitalinõuete direktiiviga kehtestatakse liidus tegutsevatele krediitiasutustele usaldatavusnõuete õigusraamistik. Kapitalinõuete määrus ja kapitalinõuete direktiiv võeti vastu pärast 2008.–2009. aasta finantskriisi, et suurendada ELi finantssektoris tegutsevate krediitiasutuste ja investeerimisühingute vastupanuvõimet, tuginedes suures osas ülemaailmsetele standarditele, milles on kokku lepitud ELi rahvusvaheliste partneritega, eelkõige Baseli pangajärelevalve komiteega.

2.2. Kapitalinõuete määrust on hiljem muudetud, et kõrvaldada järelejäänud puudused õigusraamistikus ja rakendada mõned ülemaailmse finantsteenuste reformi seni rakendamata elemendid, mis on olulised krediitiasutuste vastupanuvõime tagamiseks. Suured muudatused tehti riskivähendamismeetmete paketi, mille Euroopa Parlament ja nõukogu võtsid vastu 20. mail 2019 ja mis avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* 7. juunil 2019.

2.3. Selle reformiga rakendati liidus rahvusvaheline globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate kogu kahjumikatmisvõime (TLAC) standard, mille finantsstabiilsuse nõukogu võttis vastu 2015. aasta novembris, ning tõhustati omavahendite ja kõlblike kohustuste miinimumnõude (MREL) kohaldamist kõigi liidus asutatud krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes.

2.4. TLACi standardis nõutakse, et globaalsetel süsteemselt olulistel ettevõtjatel oleks piisavas mahus suure kahjumikatmisvõimega (teisendatavaid) kohustusi, et tagada kriisilahenduse korral kahjumi sujuv ja kiire katmine ning rekapiitaliseerimine. TLACi standardi rakendamisel liidu õiguses, nimelt kapitalinõuete määruse muutmise kaudu, võeti arvesse kehtivat krediitiasutuse- või investeerimisühingupõhist omavahendite ja kõlblike kohustuste miinimumnõuet (MREL), mis on sätestatud pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivis. TLAC ja MREL on seega esmatähtsad, et tõhusalt lahendada pangakriisi ning vähendada nende negatiivset mõju finantsstabiilsusele ja riigi rahandusele. TLACi ja läbivaadatud MRELi eeskirju hakati liidus kohaldama vastavalt 27. juunil 2019 ja 28. detsembril 2020.

2.5. Kooskõlas rahvusvaheliste standarditega tunnustatakse liidu õiguses nii ühe isiku suhtes kriisilahenduse algatamise (SPE) strateegiat kui ka mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamise (MPE) strateegiat. SPE kriisilahendusstrateegia kohaselt kohaldatakse kriisilahendust ainult ühe grupi kuuluva ettevõtja (tavaliselt emaettevõtja) suhtes (edaspidi „kriisilahendus-subjekt“), samal ajal kui teiste grupi ettevõtjate (tavaliselt tegutsevad tütarettevõtjad) suhtes kriisilahendust ei kohaldata. Selle asemel kantakse kõnealuste tütarettevõtjate kahjum üle kriisilahendussubjektile ja kapital kantakse üle tütarettevõtjale. Sellega tagatakse, et tütarettevõtjad saavad jätkata sujuvalt tegevust ka pärast seda, kui nad on jõudnud punkti, kus nad ei ole enam elujõulised.

2.6. MPE kriisilahendusstrateegia kohaselt võib kriisilahendust kohaldada rohkem kui ühe pangagruppi kuuluva ettevõtja suhtes. Seepärast võib pangagrupis olla rohkem kui üks kriisilahendussubjekt ja seega rohkem kui üks kriisilahendusala grupp. MPE kriisilahendusstrateegia aluspõhimõtte on võimaldada konkreetse kriisilahendusala grupi kriisilahendust teostataval ja usaldusväärsel viisil, kahjustamata teiste samasse konsolideeritud pangagruppi kuuluvate kriisilahendussubjektide ja kriisilahendusala gruppide kriisilahenduskõlblikkust. Läbivaadatud pankade kriisilahenduse raamistikus on sätestatud, et kriisilahendussubjektide MREL tuleks kehtestada kriisilahendusala grupi konsolideeritud tasandil („väline MREL“).

2.7. Lisaks on selles raamistikus ette nähtud, kuidas tuleks kahjumikatmis- ja rekapitalizeerimisvõime jaotada kriisilahendusalauste gruppide sees („sisemine MREL“). Pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi kohaselt peab sisemise MRELi täitmiseks kõlblikke finantsinstrumente üldjuhul hoidma kriisilahendussubjekt, st tavaliselt emaettevõtja.

2.8. Euroopa Pangandusjärelevalve on alates 2020. aasta algusest koostanud regulatiivsete tehniliste standardite eelnõud mahaarvamiskorra alusel kooskõlas pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivis sätestatud volituste ja asjakohastes rahvusvahelistes standardites esitatud soovitustega ⁽¹⁾. EBA välja töötatud mahaarvamiskorraga nähakse ette, et sisemise MRELi täitmiseks kõlblikud instrumentid, mille tütarettevõtjad on emiteerinud kriisilahendussubjektile vahepealse emaettevõtja kaudu, tuleb täielikult maha arvata vahepealse emaettevõtja sisemise MRELi täitmise võime summast.

2.9. Euroopa Pangandusjärelevalve jõudis järeldusele, et pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi nõudeid ei ole võimalik täita ilma lisasäteteta, mida tuleks täpsustada 1. tasandi tekstis. Lisaks vajadusele võtta kasutusele sisemise MRELi täitmiseks kõlblike instrumentide kaudne märkimine, on alates TLACi/MRELi läbivaadatud raamistiku jõustumisest 2019. aastal kindlaks tehtud ka mõned muud kriisilahendusega seotud probleemid. Need probleemid on peamiselt seotud MPE kriisilahendusstrateegiat kohaldavate globaalse süsteemselt olulise ettevõtja gruppide (sealhulgas MPED kohaldavad grupid, kellel on tütarettevõtjaid kolmandates riikides) regulatiivse käsitlusega. Näiteks ei täpsustata kapitalinõuete määruuses praegu, kas TLACi eri kohandused MPE kriisilahendusstrateegiat kohaldavate globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate puhul hõlmavad ka globaalse süsteemselt olulise ettevõtja tütarettevõtjaid, kes asuvad kolmandas riigis.

2.10. Eespool nimetatud probleemide lahendamiseks tuleb teha sihipäraseid muudatusi kapitalinõuete määruuse konkreetsetes kriisilahendusega seotud aspektides. Eelkõige tuleb TLACi standardis esitatud käsitlusega paremini kooskõlla viia MPE kriisilahendusstrateegiat kohaldavate globaalse süsteemselt olulise ettevõtja gruppide (sealhulgas MPED kohaldavad grupid, kellel on tütarettevõtjaid kolmandates riikides) regulatiivse käsitlusega. See aitaks tagada, et kriisilahenduse korral saab iga kriisilahendussubjekt ja kriisilahendusalaune grupp, kes kuuluvad kõnealustesse globaalsetesse süsteemselt olulistesse ettevõtjatesse, jätkata kriitiliste funktsioonide täitmist ilma probleemide ülekandumise riskita.

2.11. Kavandatud muudatused ei muudaks raamistiku üldist ülesehitust, vaid tagaksid TLACi ja MRELi nõuetekohase kohaldamise.

2.12. Kapitalinõuete määruuse kavandatud muudatustel võib olla oluline roll krediidasutuse või investeerimisühingu kriisilahenduskõlblikkuse parandamisel. Kuna vastavaid sätteid liidus juba kohaldatakse, tuleks kavandatud muudatused teha õigeaegselt. Kiirendatud vastuvõtmist on veelgi rohkem vaja seepärast, et pangagrupid vajavad selgust mehhanismi kohta, et otsustada, kuidas oma sisemise MRELi suutlikkust kõige paremini ette valmistada, pidades silmas üldist MRELi täitmise tähtaega 1. jaanuar 2024, kusjuures siduvad vahe-eesmärgid tuleb täita 1. jaanuariks 2022.

2.13. Kõnealusele ettepanekule ei ole lisatud eraldi mõjuhindangut, kuna käesoleva ettepanekuga ei muudeta kapitalinõuete määruuse põhiaspekte, vaid selle peamine eesmärk on täpsustada õigussuhet kahe kehtiva ELi õigusakti, nimelt kapitalinõuete määruuse ning pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi vahel, lisades otse kapitalinõuete määruusesse sihtotstarbelise käsitluse seoses sisemise MRELi täitmiseks kõlblike instrumentide kaudse märkimisega. Sellised täpsustused tagaksid, et need kaks omavahel tihedalt seotud raamistikku jäävad suures osas kooskõlla.

2.14. See omakorda võimaldaks krediidasutustel ja investeerimisühingutel nii kapitalinõuete määruuse kui ka pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiivi kohaldamisel jätkuvalt arvutada, esitada ja avalikustada ühesugust koguriskipositsiooni ja koguriskipositsiooni näitajat, vältides seega tarbetut keerukuse suurenemist. See hõlmab võimalikku vajadust emiteerida täiendavaid MRELi täitmiseks kõlblikke instrumente, et täita sisemist MRELi, nagu on kaaseadusandjad ette näinud läbivaadatud pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse direktiiviga.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Kriisilahendusgruppide arendatavad kriisilahendusstrateegiad põhinevad üldjoontes kahel stiliseeritud lähenemisviisil: „ühe isiku suhtes kriisilahenduse algatamisega kriisilahendamine“ (SPE), mille korral üks riiklik kriisilahendusamet

⁽¹⁾ Finantsstabiilsuse nõukogu, Guiding Principles on the Internal Total Loss-absorbing Capacity of G-SIBs („Internal TLAC“), 6.7.2017. Selle korra kohaselt arvatakse sisemise MRELi täitmiseks kõlblikud instrumentid, mille on emiteerinud tütarettevõtja ja märkinud vahepealne emaettevõtja, täielikult maha kõlblikest instrumentidest, mille vahepealne emaettevõtja on emiteerinud oma sisemise MRELi täitmiseks.

kohaldab grupi tipule kriisilahendusõigusi, ja „mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamisega kriisilahendamine“ (MPE), mille korral vähemalt kaks kriisilahendusasutust kohaldavad koordineeritult kriisilahendamise vahendeid grupi eri osadele.

3.1.1. Ühe isiku suhtes kriisilahenduse algatamise (SPE) korral kohaldab üks kriisilahendusasutus kriisilahendusõigusi, näiteks kohustuste ja nõudeõiguse teisendamist ja/või äritegevuse üleandmist ema- või valdusettevõtja tasandil – tõenäoliselt grupi ülemaailmse konsolideeritud järelevalve eest vastutavas õigusruumis. SPE strateegia seisneb grupis tekkinud kahjumi ema- või valdusettevõtja kaudu katmisele, näiteks väljastatud tagatiseta laenude allahindamise ja/või kohustusliku konverteerimise teel.

3.1.2. Mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamise (MPE) korral kohaldavad vähemalt kaks kriisilahendusasutust kriisilahendusõigusi grupi eri osadele ning see toob tõenäoliselt kaasa grupi vähemalt kaheks eraldiseisvaks osaks jagunemise. Grupi saab osadeks jaotata riiklikult või piirkondlikult, ärivaldkondade järgi või mõlema kombinatsiooni alusel. Eri osadele ei ole vaja kohaldada samu kriisilahendusõigusi ning need võivad hõlmata selliseid kriisilahendusvõimalusi nagu kohustuste ja nõudeõiguste teisendamist, sildasutust, äritegevuse üleandmist või lõpetamist. MPE strateegiate korral tuleb õigusruumides kohaldatavaid meetmeid siiski kooskõlastada, et vältida erinevate kriisilahendusmeetmete tõhusust vähendavaid konflikte ja ebakõlasid, varade kontrollimatut kasutamist ja probleemide edasikandumist ettevõtja muudesse osadesse.

3.1.3. Nende kahe lähenemisviisi vaheline valik ei ole binaarne. Tegelikult võib ettevõtja struktuuri ning selle tähtsamate tegevuspiirkondade kohaliku korraga arvestamiseks olla vaja kasutada kahe kombinatsiooni. Mõned MPE strateegiad võivad näiteks hõlmata ettevõtja eri osadele, näiteks üksteisest eraldiseisvatele piirkondlikele plokkidele, mitme SPE kriisilahendusmeetodi rakendamist.

3.2. Ettepanek põhineb laias laastus EBA ettevalmistaval töö, eelkõige seoses selliste regulatiivsete tehniliste standardite väljatöötamisega, mis käsitlevad sisemise MRELi täitmiseks kõlblike instrumentide kaudset märkimist kriisilahendusallustes gruppides. Ettepaneku peamine eesmärk on käsitleda soovimatuid tagajärgi, mis on seotud kehtiva TLACi/MRELi raamistikuga ja mis tulenevad praegustest kapitalinõuete määruse eeskirjadest. Kavandatud muudatustel oleks piiratud mõju krediitiasutuste ja investeerimisühingute halduskoormusele ning nende sisetegevuse kohandamisega seotud kuludele, kusjuures enamik kulusid peaks eeldatavasti tasakaalustama sisemise MRELi täitmiseks kõlblike instrumentide kaudne märkimine kriisilahendusallustes gruppides, asjaomaste krediitiasutuste ja investeerimisühingute puhul kolmandate riikide tütarettevõtjate paremast tunnustamisest saadav kasu ning sisemise TLACi nõude raames emiteeritud instrumentide kõlblikkuse täpsustamine.

3.3. Ettepanekus selgitatakse järgmist:

3.3.1. Sisemise MRELi täitmiseks kõlblike instrumentide kaudse märkimise sihtotstarbeline käsitlus. Kavandatud määrusega lisatakse seega kapitalinõuete määruse nõue, mille kohaselt peavad vahepealsed emaettevõtjad oma sisemise MRELi võimest maha arvama samasse kriisilahendusallusesse gruppi kuuluvate tütarettevõtjate emiteeritud sisemise MRELi täitmiseks kõlblike instrumentides, sealhulgas omavahendites, olevate osaluste summa.

3.3.2. Teoreetilise SPE nõude ja tegelike SPE nõuete summa võrdlus. Kapitalinõuete määruks on sätestatud, et MPE kriisilahendusstrateegiat kohaldava globaalse süsteemselt olulise ettevõtja grupid peavad arvutama TLACi nõude teoreetilisel eeldusel, et grupi suhtes kohaldatakse SPE kriisilahendusstrateegiat (teoreetiline SPE nõue). Kriisilahendusallused peavad seejärel võrdlema seda teoreetilist SPE nõuet kõnealuse MPE kriisilahendusstrateegiat kohaldava grupi iga kriisilahendus-subjekti tegelike TLACi nõuete summaga (MPE nõuded). Kapitalinõuete määruse sätted sellise võrdluse tagajärgede kohta ei ole siiski järjepidevad.

3.3.3. Mahaarvamised kõlblike kohustuste kirjetest. Selle sätte eesmärk on minimeerida globaalse süsteemselt olulise ettevõtja grupis probleemide edasikandumise riski ja tagada, et kriisilahendussubjektidel on maksejõuetuse korral piisav kahjumikatmisvõime, mida ei tohiks vähendada kahjumiga, mis tuleneb grupisisestest TLACi instrumentides olevatest osalustest. Ilma kõnealuste mahaarvamisteta tooks globaalse süsteemselt olulise ettevõtja grupi ühe kriisilahendussubjekti

maksejõuetus kaasa kahjumi selle grupi teistes kriisilahendussubjektides ning seega kõnealuste kriisilahendussubjektide kahjumikatmis- ja rekapiitaliseerimisvõime vähenemise.

3.3.4. Väljaspool liitu asutatud tütaretevõtjate arvesse võtmine. Kapitalinõuete määruse artikliga 12a ja artikli 72e lõikega 4 ei ole sõnaselgelt hõlmatud kolmandas riigis asuvad tütaretevõtjad. Seega ei pruugi ELi pangagrupidel, kes kohaldavad globaalset MPE kriisilahendusstrateegiat, olla võimalik võtta arvesse väljaspool liitu asutatud tütaretevõtjaid.

3.3.5. Selgitused sisemise TLACi nõude raames emiteeritud võlainstrumentide kõlblikkuse kohta. Kapitalinõuete määruse artiklis 92b on sätestatud sisemise TLACi nõuded selliste ELi-väliste globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate oluliste tütaretevõtjate puhul, kes ei ole kriisilahendussubjektid. Seda nõuet võib täita omavahendite ja kõlblike kohustuste instrumentidega, nagu on sätestatud artikli 92b lõikes 2.

3.4. Üksikasjalikud muudatusettepanekud dokumendi „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 575/2013 ja direktiivi 2014/59/EL seoses selliste globaalsete süsteemselt oluliste ettevõtjate gruppide usaldatavusnõuetekohase käsitlusega, kes kohaldavad mitme isiku suhtes kriisilahenduse algatamise strateegiat“ kohta.

3.4.1. Konsolideeritud arvutamine mitme kriisilahendusüksusega globaalse süsteemselt olulise ettevõtja puhul (artikkel 12a)

3.4.1.1. Komitee rõhutab, et MPE-pangad peaksid saama kasutada TLACi tingimustega kokku lepitud korrigeerimisi. Nende korrigeerimiste eesmärk on tagada SPE ja MPE kriisilahenduse mudelite võrdne kohtlemine. Need korrigeerimised on lisatud teise kapitalinõuete määruse artiklile 12a ja artikli 72e lõikele 4, ent need kaks artiklit ei hõlma kolmandaid riike. Täpsemalt viidatakse artiklis 12a selle kavandatud kujul, et riskiga kaalutud varadest tulenevad erinevused piirduvad ELis asuvate majandusüksustega, kuna kriisilahendusüksuse mõiste hõlmab ainult neid tütaretevõtjaid, mille peakontor asub ELis. Seda kohaldamisala on oluline laiendada nii, et see hõlmaks ka grupi võimalikke teisi tütaretevõtjaid mis tahes teises riigis.

3.4.1.2. Komitee on seisukohal, et komisjoni hiljutine ettepanek ei võimalda seda eesmärki saavutada, kuna kolmandate riikide tütaretevõtjad jäävad hüpoteetilise SPE ja iga kriisilahendusüksuse riskiga kaalutud varade summa võrdlusest kõrvale, sest selles võrdluses viidatakse maksevõime taastamise ja kriisilahenduse direktiivi artiklitele 45d ja 45h ning nimetatud direktiiv ei hõlma kolmandate riikide tütaretevõtjaid ega riskiga kaalutud varade vahelisi erinevusi, mis on tingitud kolmandate riikide ja liikmesriikide erinevatest arvutamiskriteeriumitest. See hõlmab ainult liikmesriikide vahelisi erinevusi.

3.4.1.3. Mis puudutab vajadust jõuda selle korrigeerimise suhtes kokkuleppele, on komitee seisukohal, et ehkki pankade finantsseisundi taastamise ja kriisilahenduse teise direktiivi artikli 45h punktid 4–6 hõlmavad konkreetset menetlust omavahendites ja kõlblike kohustuste nõudes kokku leppimiseks, siis seda korda saab kohandada ainult ELis ühtsete eeskirjade alusel tegutsevate eri kriisilahendusasutuste puhul. Üks näide, mille abil saab selgitada, miks nimetatud kord ei kohaldu kolmandatele riikidele, on asjaolu, et juhul, kui kriisilahendusasutused ei jõua kokkuleppele, kaasatakse Euroopa Pangandusjärelevalve.

3.4.1.4. Komitee teeb ettepaneku, et kolmanda riigi tütaretevõtjast tingitud korrigeerimisvajaduse korral peaks emettevõtjana tegutseva krediitdiasutuse Euroopa kriisilahendusasutusel olema võimalik asjaomase kolmanda riigi kriisilahendusasutuse mittesiduvat arvamust arvestades kohaldada korrigeerimist ilma kolmanda riigi asutusega kokkuleppele jõudmata.

3.4.2. Mahaarvamised kõlblike kohustuste kirjetest (artikkel 72e)

3.4.2.1. Komitee rõhutab, et artikkel 72e hõlmab 31. detsembrini 2024 (kolmandates riikides TLACi rakendamise tähtaeg) varasemalt kehtinud õiguse ajutise kohaldamise perioodi. Sel üleminekuperioodil saavad MPE pangad kolmandate riikide tütaretevõtjates olevast osalusest mahaarvamisi korrigeerida ilma samaväärse kriisilahenduse nõudeta, arvutades ülejäägi välja kolmandas riigis kehtiva kapitalinõude kogusumma alusel. Muidu kaasneksid sellega soovimatud tagajärjed, sest kõlblike kohustuste väljastamise vajadus suureneb, kui osalust kolmanda riigi tütaretevõtjas ei ole võimalik korrigeerida. Alates 2025. aastast väheneb kriisilahenduskorra kehtestamisega emettevõtjana tegutseva krediitdiasutuse nõue, mida tingib väiksem korrigeeritud mahaarvamine kolmanda riigi ettevõtjates olevate osaluste puhul, ja vastavat kõlblike kohustuste väljastamist ei ole enam vaja.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Ülemkogule, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „COVID-19 pandeemiast saadud varajased õppetunnid““

(COM(2021) 380 final)

(2022/C 152/19)

Raportöör: **Tomasz Andrzej WRÓBLEWSKI**

Kaasraportöör: **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 10.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimused ja kodakondsus
Vastuvõtmine sektsioonis	24.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	204/1/8

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks Euroopa Liidu ja selle institutsioonide võetud suuna hinnata pidevalt pandeemia ajal toimuvaid protsesse, seda nii seoses enneolematu koormusega tervishoiusüsteemidele kui ka mõjuga Euroopa Liidule tervikuna.

1.2. Euroopa Komisjon loetleb pandeemiast saadud kümme olulist õppetundi, kuid komitee väljendab kahetsust selle üle, et komisjon mainib vaid lühidalt kriisi ebaühtlast mõju, kuna kõige enam kannatasid selle all haavatavad elanikkonnarühmad ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted. Soovitustes tuleb kriitiliselt vaadata, mida on seni kõigis valdkondades tehtud, mis on hästi toiminud ja mida tuleb parandada. Samuti peame uurima, kuidas lahendada kurikuulsa tööjõupuuduse, tarneahela kitsaskohtade ja kiiresti tõusvate energiahindade probleeme, mis raskendavad naasmist normaalselt toimivasse ühiskonda ja majandusse.

1.3. Komitee märgib, et on vaja vahendeid ja kavasid, mida saab ELi tasandi kriisiolukorra puhul kiiresti käivitada ja rakendada. Komitee kiidab heaks Euroopa Liidu kavatsuse luua pandeemiast põhjustatud ELi hädaolukorra raamistik ja kriisidele reageerimise standardid. Komitee nõuab kõigi menetluste põhjalikku koordineerimist ja suurt läbipaistvust, eriti kui on vaja haldusasutuste kiiret tegutsemist ja otsuste tegemist ELi ja liikmesriikide tasandil.

1.4. COVID-19 on suurendanud olemasolevaid ebavõrdseid tervisemudeleid ning ebavõrdne kokkupuude viirusega on mõjutanud haavatavaid elanikkonnarühmi. Komitee märgib, et on vaja programme, mis tagavad juurdepääsu ennetavale tervishoiule ja taastusravile isegi tervisekriisi ajal. Seepärast tuleks pandeemiaga seotud hädaolukorra sätteid tulevikus laiendada nii, et need mõjutaksid esmatasandi arstiabi toimimist, vältimaks sellistes olukordades ühiskonnas veelgi suuremate tervisekahjustuste põhjustamist.

1.5. Komitee on seisukohal, et EL peaks jätkuvalt reageerima kriisile järjekindlalt ja üleilmselt, eelkõige COVAXi mehhanismi ning Haiguste Ennetamise ja Tõrje Euroopa Keskuse (ECDC) kaudu, aga ka uute ravimikandidaatide ja ravimeetodite abil, ning tugevdama ja toetama ülemaailmset terviseohutuse struktuuri. See hõlmab ka ELi rolli tugevdamist Maailma Terviseorganisatsioonis.

1.6. COVID-19 pandeemia on toonud esile kriisiolukordade kõikehõlmava olemuse ja nende mõju ühiskonna kõikidele allsüsteemidele. Sellega seoses on sotsiaalpoliitika süsteemide sobivaks ja kaasavamaks muutmine eriti oluline, et aidata neid, kes on tõrjutud ja elavad eriti rasketes oludes.

1.7. Mitmete arvamuste⁽¹⁾ ja sotsiaalõiguste samba alusel toetab komitee ELi ja liikmesriikide tasandi meetmeid, millega edendatakse koostööd tervishoiusüsteemide vahel seoses selliste ELi väärtustega nagu väärikus ja aus konkurents ning püütakse saavutada tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemide ülespoole suunatud lähenemist.

1.8. Pandeemia ajal oli näha Euroopa Liidu ja riigi tegevuse vajalikku laienemist enneolematu ulatuses, et aidata nii üksikettevõtteid kui ka üksikisikuid. Komitee rõhutab, et oluline on minna erakorralistelt meetmetelt üle tootlikele investeeringutele, et tagada keskpikas ja pikas perspektiivis kaasav ja kestlik taastumine ning samuti selleks, et eelarve- ja rahapoliitikale ei tekiks suur inflatsioonioht, mis võib viia stagflatsioonini.

1.9. Komitee kiidab heaks komisjoni jõupingutused riiklike meediapädevuse kampaaniate toetamiseks koostöös Euroopa digitaalmeedia vaatluskeskuse ning meediapädevuse eksperdirühmaga, aidates seeläbi jätkuvalt kaasa võitlusele desinformatsiooniga, sealhulgas vaksineerimisvastase desinformatsiooniga, mis põhjustab alusetuid hirme ja tõsist kahju.

1.10. Komitee pooldab jõupingutusi rahvusvahelise koostöö edendamiseks ja Euroopa tugevdamiseks rahvusvahelistes institutsioonides. Komitee juhib tähelepanu sellele, et Euroopa positsiooni ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse kaasatuse nõrgenemine loob võimaluse ELi mittekuuluvatele riikidele tegutseda viisil, mis on kahjulik väärtustele, mille eest seisab Euroopa Liit.

2. Üldised märkused

2.1. 2020. aasta alguses tõi COVID-19 pandeemia esile mõned juba olemasolevatest toimimisprobleemidest, mis esinesid tervishoiusektoris, paljudes riikides ja ELi institutsioonides ning samuti mõnes majandusharus. Kõik see süvendas veelgi kriisi tõsidust ja sotsiaalset tasakaalustamatust.

2.2. Komisjon kiidab heaks Euroopa Liidu ja selle institutsioonide võetud suuna hinnata pidevalt pandeemia ajal toimuvaid protsesse, seda nii seoses enneolematu koormusega tervishoiusüsteemidele kui ka mõjuga Euroopa Liidule tervikuna. Komisjon rõhutab, et seda möödunud perioodi tuleks ka hinnata kui ELi demokraatliku ja ühtse toimimise hädaolukorra testi.

2.3. Komitee tunnustab suuri jõupingutusi, mida on teinud ELi eri institutsioonid, kes koordineerivad vaksineerimisabi, riigiasutused, kes pakuvad sotsiaalkaitset ja toetusprogramme, ning ettevõtted, kes on teinud kõik endast oleneva, et kaitsta oma töötajaid ja tegevust, ning kes täitsid edukalt oma ülesande saavutada tööhõive ja esmatahtsate toodete pakkumise kiire normaliseerumine. Samas märgib komitee, et tööturu täieliku stabiilsuse ja tasakaalu tagamiseks on veel palju vaja ära teha.

2.4. Komitee rõhutab, et esimene ja peamine õppetund, mille oleme saanud, on see, et eriti just piirkondlike ja/või riikideüleste pandeemiade ajal peame tegema Euroopa tasandil koostööd, et leida ühiseid vahendeid mitte üksnes tervishoiu seisukohast tegutsemiseks, vaid ka hädaolukorra ohjamiseks ning kiire, kuid kaasava ja jätkusuutliku taastumise toetamiseks. Komitee rõhutab ELi institutsioonide positiivset tegutsemisviisi uute ja uuenduslike finantsvahendite kasutuselevõtul, mis on kokku lepitud solidaarsuse ja ühishuvi alusel.

2.5. Halvim võimalik olukord oleks uue kriisi puhkemine enne olukorra täielikku stabiliseerumist. Seepärast on Euroopa Komisjoni prioriteet võtta praegu meetmeid, et suurendada majandus-, sotsiaal- ja tervishoiusüsteemide vastupidavust tulevikus. Komitee nõustub selle strateegiaga ning vajadusega vaadata saadud õppetunnid kriitilise pilguga üle ja tugevdada kriisiohjamist Euroopa Liidus.

2.6. Euroopa Komisjon loetleb pandeemiast saadud kümme olulist õppetundi, kuid mainib vaid lühidalt kriisi ebaühtlast mõju, kuna kõige enam kannatasid selle all haavatavad elanikkonnarühmad ning väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted. Soovitustes tuleb kriitiliselt vaadata, mida on seni tehtud, mis on hästi toiminud ja mida tuleb parandada.

2.7. Kriisist väljudes on suureks probleemiks saamas ka tööjõupuudus eluliselt tähtsatel madala kvalifikatsiooniga kutsealadel. Kriis tõi esile ka meie haavatavuse üleilmsete tarneahelate killustatuse suhtes ja vajaduse vaadata läbi tööstusstrateegia seoses oluliste toodete tootmisega.

⁽¹⁾ ELT C 13, 15.1.2016, lk 40, ELT C 14, 15.1.2020, lk 1.

3. Kriisiohje

3.1. Komitee kiidab heaks Euroopa Liidu kavatsuse luua pandeemiast põhjustatud ELi hädaolukorra raamistik ja kriisidele reageerimise standardid. Komitee toetab käimasolevaid jõupingutusi kriisiohje jälgimiseks, läbivaatamiseks ja sellesse investeerimiseks. Komitee toetab ka komisjoni kavatsust koostada iga-aastane valmisolekuaruanne.

3.2. Komitee märgib, et on vaja vahendeid ja kavasid, mida saab ELi tasandi kriisiolukorra puhul kiiresti käivitada ja rakendada. Riigi tasandi vahendid peaksid olema täiendava iseloomuga, võimaldades riikidel reageerida ulatuses, mis vastab nende territooriumil kindlaks tehtud kriisiolukorrale.

3.3. Komitee rõhutab, et üleilmsetes kriisiolukordades on oluline võtta tõsiselt tõhusa ja esmavajadustel põhineva solidaarsuse põhimõtet.

3.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et ametiasutuste esialgsed meetmed ei olnud alati asjakohased, osaliselt koordineerimise puudumise tõttu liikmesriikide vahel. Hoolimata esialgsest kriitikast ELi vaksineerimisstrateegia suhtes on ühistegevuse eelised muutunud praeguseks nähtavamaks. Seda kogemust tuleb kasutada selleks, et parandada ELi reageerimist tulevastele kriisidele.

3.5. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et on vaja kehtestada ühtsed Euroopa standardid statistiliste andmete kogumiseks ja standardimiseks – peamiselt tervishoiu valdkonnas. Samuti on vaja uurida igas valdkonnas seni kasutatud statistikameetodeid. See on oluline nõuetekohase tõendipõhise otsustusprotsessi jaoks tulevikus.

Komitee märgib, et pandeemia puhkemise ajal esines pidevalt vajakajäämisi erialastes ja usaldusväärsetes nõuannetes ning juurdepääsus epideemiauuringutele. Seepärast on vaja koordineerida ja ühtlustada ELi tasandi epideemiaalaseid erialateadmisi. Komitee toetab Euroopa peaepidemioloogi ametisse nimetamist, et ta abistaks nõustajana ELi ja riigi tasandi otsuste tegemisel.

4. Tervisekaitse

4.1. COVID-19 on suurendanud olemasolevaid ebavõrdseid tervise mudelid ning ebavõrdne kokkupuude viirusega on mõjutanud haavatavaid elanikkonnarühmi. Olemasolevad kiirreageerimissüsteemid, nagu Euroopa Liidu varajase hoiatamise ja reageerimise süsteem (EWRS), epideemiateabe infosüsteem (EPIS) ja Euroopa seiresüsteem (TESSy), tuleb uuesti läbi vaadata ja nende tõhusust suurendada. Süsteem tuleks kujundada nii, et see toetaks madalapalgalisi inimesi, kroonilisi haigusi põdevaid või puuetega inimesi, äärmises vaesuses elavaid inimesi ja hooldekodudes elavaid eakaid. Komitee juhib tähelepanu vajadusele investeerida kvaliteetsetesse avalikesse tervishoiuteenustesse, mis peavad kooskõlas Euroopa sotsiaalõiguste samba 6. põhimõttega olema taskukohased ja kõigile kättesaadavad, ning toetada ka erasektori tervishoiuteenuseid, kui need aitavad täita rahvatervisega seotud kohustusi, millel on täiendav roll ja mis olid ka pandeemia ajal hädavajalikud.

4.2. Toetades järeldusi, mis komitee tegi oma arvamuses programmi „EL tervise heaks“ kohta,⁽²⁾ esitab komitee täiendavad arvamused esialgsete järelduste kohta, mida saame teha COVID-19 kriisist tervishoiu valdkonnas.

4.3. Pandeemia ajal on liikmesriigid keskendunud kiireloomulistele meetmetele, sageli ennetava tervishoiu ja taastusravi arvelt. Komitee märgib, et on vaja programme, mis tagavad juurdepääsu ennetavale tervishoiule ja taastusravile isegi tervisekriisi ajal. Seepärast tuleks pandeemiaga seotud hädaolukorra sätteid tulevikus laiendada nii, et need mõjutaksid esmatasandi arstiabi toimimist vaid minimaalsel määral, vältimaks sellistes olukordades ühiskonnas veelgi suuremate tervisekahjustuste põhjustamist.

4.4. 2020. aasta novembris vastu võetud Euroopa ravimistrateegia eesmärk on ajakohastada õigusraamistikku ning toetada ravimite alast uurimistööd ja tehnoloogiat. Komitee märgib, et riiklike tervishoiusüsteemide suutlikkust saab tugevdada üldsusele avatud apteekide aktiivse kaasamise kaudu ravimitega seotud hoolduse kontekstis.

⁽²⁾ ELT C 429, 11.12.2020, lk 251.

4.5. Pandeemiast põhjustatud kriis on näidanud, et tervishoiutöötajatest on puudus. Komitee kordab, et erilist tähelepanu tuleb pöörata nende töötingimuste, sealhulgas palga, hariduse, ümber- ja täiendusõppe ning lapsehoiuteenuse kättesaadavuse parandamisele, tagades kõrgeimad võimalikud ohutusstandardid ning kindlustades kõigile kutsealadele, sealhulgas tervishoiusektoris, võimaluse elada, liikuda ja töötada vabalt kogu ELis⁽³⁾. Kuna 76 % ELi tervishoiutöötajatest ja 84 % ELi meditsiiniõdedest on naised, on vaja soorolle ümberkujundavat poliitikat, et kõrvaldada täistööajaga töötamise ees seisvad takistused, vähendada soolist palgalõhet, edendada töötajate hoidmist tervishoiusektoris ning toetada juurdepääsu ametialasele arengule ja juhtivatele ametikohtadele. Töötatakse välja erimenetlused, et kriitilistes olukordades oleks võimalik värvata meditsiinitöötajaid kiirelt ja turvaliselt väljaspool Euroopa Liitu asuvatest riikidest.

4.6. Seoses ELi töotervishoiu ja tööohutuse strateegilise raamistikuga aastateks 2021–2027 kiidab komitee Euroopa Komisjoni tungivat soovituslikku liikmesriikidele tunnistada COVID-19 kutsehaiguseks, kuid rõhutab vajadust vaadata see soovitus läbi, et hõlmata kõik töötajad, kes puutuvad nakkusega kokku ilma piisava kaitseta, sealhulgas liikuvad ja võõrtöötajad ning ohtlike töötingimuste ja ebasanitaarsete elamistingimustega hooajatöötajad.

4.7. Komitee jälgib tähelepanelikult Euroopa terviseliidu rakendamist ning soovib arvesse võtta inimtervise vahelist seost. See koostöö tõstab esile ka asjaolu, et pandeemiade piiriülese iseloomu tõttu saab tõhus ja edukas olla ainult ühtne, hästi koordineeritud tegevus, mis põhineb ühisel tunnustamisel.

4.8. COVID-19 pandeemia ajal valitses Euroopas kliiniliste uuringute killustatud ja kooskõlastamata käsitusviis. Komitee märgib, et üleeuroopaline käsitusviis võimaldab ühtlustada kliiniliste uuringute menetlusi ja protsesse, eelkõige uute ravimikandidaatide katsetamist tõhusate ja kättesaadavate ravimeetodite leidmiseks. Siin võib lahenduseks olla ulatuslik Euroopa kliiniliste uuringute platvorm.

4.9. Teadusuuringute andmete ja tervishoiuteenuste kasutamise statistika kohaselt võib COVID-19 kriis põhjustada psühholoogiliste riskide märkimisväärtset kasvu, mis omakorda võib suurendada ka psühhosomaatiliste haiguste levikut. Selle uue haigestumuse nähtusega ja pikaajalise COVIDi sündroomi seni veel vähe uuritud mõjuga tuleb arvestada kõigi ELi liikmesriikide tervishoiusüsteemides.

4.10. Pandeemiade ennetamine, nendeks valmistumine ja neile reageerimine on Euroopa prioriteedid. Komitee on seisukohal, et EL peaks jätkuvalt reageerima kriisile järjekindlalt ja üleilmselt, eelkõige COVAXi mehhanismi kaudu, aga ka uute ravimikandidaatide ja ravimeetodite abil, ning tugevdama ja toetama ülemaailmset terviseohutuse struktuuri. See peab samuti tugevdama ELi rolli Maailma Terviseorganisatsioonis. Et vastata eeskätt arenguriikide pakilistele vajadustele, palub komitee komisjonil juhtida Euroopa tasandil avatud arutelu ajutise TRIPS-erandi üle, mida kohaldataks COVID-19 vaktsiinide, ravi ja testide suhtes, et oleks võimalik suurendada ülemaailmset vaktsiinitootmist ja vähendada kulusid, et tagada kogu maailmas kõigi inimeste juurdepääs neile.

4.11. Seoses esimeste kogemustega, mis on sõnastatud komisjoni teatise tervise kohta, leiab komitee, et on jäetud märkimata tervisehäiretega toimetulekuks vajalike sekkumiste ja teenuste kättesaadavuse ebapiisavus, vajalikul viisil keskendumata haavatavatele elanikkonnarühmadele. COVID-19 kriis on seda mitmeski mõttes ainult võimendanud. Võrdne juurdepääs teenustele ja nende kättesaadavus ei peaks olema ainult hindamiskriteerium, vaid see võib päästa elusid.

5. Sotsiaalsed ja ühiskondlikud aspektid

5.1. 2021. aastal süvenes naiste ja meeste ebavõrdsus kogu Euroopas, eelkõige COVID-19 pandeemiaga kaasnenud naistevastase vägivalla juhtumite muretekitava sagenemise tõttu. Liikumispiirangud ja isolatsioonimeetmed on loonud soodsa keskkonna väärkohtlejate sunnipõhisele kontrollile ohvrite üle ning viinud naiste ja tüdrukute vastu suunatud füüsilise, psühholoogilise ja seksuaalse vägivalla juhtumiteni, kusjuures ohvrite juurdepääs tugiteenustele on piiratud. Seda on nimetatud nn varipandeemiaks. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles võtma vastu tervikliku raamistiku naiste- ja tüdrukutevastase vägivalla kõigi vormide ennetamiseks ja tõkestamiseks feministlikust, sootundlikust ja valdkonnaülesest perspektiivist, tagamaks et tuleviku tervishoiukriiside korral suudetakse varipandeemia ära hoida.

⁽³⁾ ELT C 286, 16.7.2021, lk 109.

5.2. Komitee kinnitab oma 9. juunil 2021. aastal avaldatud resolutsioonis, ⁽⁴⁾ et praegune pandeemiaga seotud olukord Euroopas suurendab vaesust ja ebavõrdsust ning ressursid tuleks suunata sinna, kus neid enim vajatakse, et tagada kvaliteetsed töökohad, vähendada vaesust ja tõrjutust ning edendada ettevõtlust.

5.3. COVID-19 pandeemia on toonud esile kriisiolukordade kõikehõlmava olemuse ja nende mõju ühiskonna kõikidele allsüsteemidele. Sellega seoses on sotsiaalpoliitika süsteemide sobivaks ja kaasavamaks muutmine eriti oluline, et aidata neid, kes on tõrjutud ja elavad eriti rasketes oludes.

5.4. Komitee märgib kahetsusega ka seda, et riikide ametiasutused on oma riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamisel ebapiisavalt kaasanud sotsiaalsetest ettevõtetest partnereid ja kodanikuühiskonna organisatsioone ning liiga vähe arvestanud nende panusega. Komitee nõuab kodanikuühiskonna organisatsioonidega konsulteerimiseks siduvate tingimuste kehtestamist.

5.5. Komitee toonitab, et sotsiaalne, kestlik ja konkurentsivõimeline Euroopa peab olema esmatähtis, ning samal ajal tuleks kaaluda lisaks SKPle ka võimalike uute majandusarengu näitajate kasutamist, näiteks elukvaliteet, keskkonnanahoidlikkus, sotsiaalne ühtekuuluvus, tervishoid ning praeguse ja tulevaste põlvkondade üldine heaolu.

5.6. Komitee nõuab tungivalt, et komisjon keskenduks põhiõigustele, eriti nendele, mis on seotud sotsiaal-majandusliku heaoluga. Erilist tähelepanu tuleks pöörata nende inimeste õigustele, väärikusele ja heaolule, kes võivad puutuda kokku ühiskondliku tõrjutusega ja kogeda mis tahes diskrimineerimist COVID-19 pandeemia ajal ja vahetult kriisi järel.

6. Majandus ja rahandus

6.1. Pandeemia ajal oli näha Euroopa Liidu ja riigi tegevuse vajalikku laienemist enneolematu ulatuses, et rahaliselt aidata nii üksikettevõtteid kui ka üksikisikuid. Komitee rõhutab, et oluline on minna erakorralistelt meetmetelt üle tootlikele investeeringutele, et tagada keskpikas ja pikas perspektiivis kaasav ja kestlik taastumine ning samuti selleks, et eelarve- ja rahapoliitikale ei tekiks suur inflatsioonioht, mis võib viia stagflatsioonini.

6.2. Komitee märgib, et mis tahes uute maksureformide puhul ELi või riiklikul tasandil tuleb võtta arvesse riikide majandusstruktuuri, kohalike ettevõtjate seisundit ja eelkõige nende inimeste olukorda, kes on kriisi tõttu sattunud raskesse olukorda. Sellega seoses märgib komitee vajadust analüüsida energiahindade järsust tõusust puudutatud ettevõtjate ja kodanike maksuolukorda.

6.3. Komitee nõustub, et uued eelarve ja kulutuste eeskirjad peaksid aitama liikmesriikidel investeerida haridusse, teadus- ja arendustegevusse, innovatsiooni, tervishoidu ja avalikku taristusse tõelise ja tõhusa investeeringuna inimkapitali ning muu hulgas ka valitsuste tõhususse.

6.4. Komitee kutsub komisjoni üles võimaldama ajutisi meetmeid, mida liikmesriigid võtavad täistööaja tagamiseks ja kriisiolukorrast mõjutatud majandustegevuse toetamiseks, seoses konkurentsipoliitika põhimõtetega riigiabi valdkonnas ning töötama välja avaliku ja erasektori partnerluse kavad või samalaadsed lahendused, et piirata kõikjal ühiskonnas tekkivaid riske, sh neid, mis mõjutavad erasektoris osalejaid erakorralistes kriisiolukordades.

7. Ühiskond ja tehnoloogia

7.1. Komitee juhib tähelepanu tekkivale ja süvenevale hariduslõhele Euroopa Liidu kodanike seas. Nooremaid põlvkondi on pandeemia ohjeldamiseks võetud meetmed sügavalt mõjutanud. Liikmesriigid ega ELi institutsioonid ei tegele aktiivselt selle küsimusega ega haridussüsteemi reformide vajadusega. Seni ei ole esitatud süsteemseid taaste- ega päästekavasid. Komitee tunnustab siiski, et täiendus- ja ümberõpe on tulevikus inimeste hariduse ja arengu jaoks keskse tähtsusega ning digitaalsed vahendid on iga tulevase haridusmudeli oluline osa.

⁽⁴⁾ „Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee panus Euroopa Komisjoni 2022. aasta tööprogrammi ajutise tööühma „Komitee panus Euroopa Komisjoni 2022. aasta tööprogrammi“ töö põhjal“ (ELT C 341, 24.8.2021, lk 1).

7.2. Laialdase ja solidaarsuspõhise juurdepääsu tagamine digiteenustele on oluline ka sotsiaalse ühtekuuluvuse jaoks. Nagu Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Sihtasutus (Eurofound)⁽⁵⁾ õigesti märgib, saab liikumise Euroopa ühtsemate ühiskondade poole tagada poliitikaga, milles keskendutakse kodanike majanduslikule ja sotsiaalsele integratsioonile ning pannakse rohkem rõhku digioskustele.

7.3. Komitee kiidab heaks komisjoni jõupingutused riiklike meediapädevuse kampaaniate toetamiseks koostöös Euroopa digitaalmeedia vaatluskeskuse ning meediapädevuse eksperdirühmaga, aidates seeläbi jätkuvalt kaasa võitlusele desinformatsiooniga ja ühiskondliku vastupanuvõime tugevdamisele võltsitud sisu ja vaksineerimisvastase desinformatsiooni suhtes, mis põhjustab alusetuid hirme ja tõsist kahju. Komitee kutsub samuti üles tugevdama kriisist teavitamise protsessi, mis on parim vastumeede desinformatsioonile.

7.4. COVID-19 pandeemia on toonud esile selle, kui vajalik on kavandada koolitusi olulistest meditsiini valdkondades, nagu intensiivravi, et tulla toime hädaolukordadega. Samuti juhib see tähelepanu sellele, et hädaolukordades on tähtis oskuste ülekantavus ELi liikmesriikide vahel. Tuleks lihtsustada menetlusi meditsiinitöötajate ajutiseks üleviimiseks teise liikmesriiki ja liikuvuseks liikmesriikide vahel, samuti menetlusi, mis võimaldavad sellistes olukordades tööle võtta kolmandate riikide meditsiinitöötajaid.

8. Rahvusvahelised suhted ja demokraatlikud standardid

8.1. Komitee märgib, et pandeemia on tabanud ühiskondi ja ettevõtjaid üle kogu maailma ning on süvendanud varem kasvanud geopoliitilist rivaalitsemist.

8.2. Komitee pooldab jõupingutusi rahvusvahelise koostöö edendamiseks ja Euroopa tugevdamiseks rahvusvahelistes institutsioonides. Komitee juhib tähelepanu sellele, et Euroopa positsiooni ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse kaasatuse nõrgenemine loob võimaluse ELi mittekuuluvatele riikidele tegutseda viisil, mis on kahjulik väärtustele, mille eest seisab Euroopa Liit. Eelkõige peame väga hoolikalt analüüsima kõiki takistusi, mis ei võimalda säilitada ELi põhiväärtusi ja ühtse turu vabadusi.

8.3. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et COVID-19 pandeemiat on sageli kasutatud ettekäändena õiguste piiramiseks ja demokraatlike standardite kahjustamiseks. Valitsused on kriisi kasutanud ka omaenda lühinägelike poliitiliste huvide edendamiseks. Komitee rõhutab, et pandeemia ohjamiseks ja ületamiseks vajalikud regulatiivsed otsused ei tohi mingil viisil mõjutada põhiõiguste ja demokraatlike väärtuste järgimist.

8.4. Komitee rõhutab tungivalt vajadust vastutustundliku tõenduspõhise poliitikakujundamise ja teaduspõhiste faktide järele ning tervise ja elu kaitsmise meetmete esikohale seadmist. Samal ajal peame pandeemia või muu kriisi ajal hoolikalt järgima põhiõigusi ja demokraatlike väärtusi, mitte neid piirama.

8.5. Seoses isikute, kaupade, teenuste ja kapitali vaba liikumisega kordab komitee vajadust toetada üksikisikute ja ettevõtjate reisiprotokollide ühtlustamist, et säilitada kogu liidus kõrge usalduse tase ja ühtsed eeskirjad kooskõlas ühtse turu põhimõtetega. Eeskirjad peavad olema selged, toimivad ja kõikides riikides võimalikult sarnased.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁵⁾ Eurofound (2018), „Social cohesion and well-being in Europe“, Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, Luxembourg.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus Euroopa noorteaasta 2022 kohta“

(COM(2021) 634 final – 2021/0328(COD))

(2022/C 152/20)

Pearaportöör: **Michael MCLOUGHLIN**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 21.10.2021 Euroopa Parlament, 21.10.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõige 4 ja artikli 166 lõige 4
Vastutav sektsioon	tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	201/0/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tervitab 2022. aasta kuulutamist Euroopa noorteaastaks. Aasta paiknemine Euroopa sotsiaalõiguste samba ja pandeemiajärgse taastumise narratiivi kontekstis on samuti väga teretulnud.

1.2. Komitee on valmis võtma Euroopa noorteaastal juhirolli, tuginedes oma edukatele algatustele, nagu „Sinu Euroopa, Sinu arvamus“ ning noorte ümarlauad kliima ja kestlikkuse teemal. Komiteel on ainulaadne positsioon noortevõrgustike kaasamist hõlbustada.

1.3. Noorteaasta jaoks tuleb välja töötada selged näitajad ja poliitikaeesmärgid. Need peaksid keskenduma poliitikale ja valdkondadevahelisele tööle avalduvale mõjule, mis läheks korraldatud tegevustest kaugemale.

1.4. Komitee väljendab muret selle üle, et Euroopa aasta tegevuskava ja prioriteedid on ülepaisutatud, ning leiab, et lihtsad prioriteedid võiksid aidata kõiki sidusrühmi.

1.5. Kui Euroopa aasta põhisisu on edendustegevus, peaks see olema selge kogu teabevahetuses, eelkõige noortega suhtlemisel.

1.6. Noorteaasta peab andma oma panuse ELi noortestrategieasse selgete kavade ja kaasamisega, pidades eelkõige silmas noortestrategie valdkondadevahelist mõõdet.

1.7. Euroopa aasta peab tagama raskemini ligipääsetavate rühmade kaasamise. Vajaduse korral tuleks selleks kasutada grupi tasandi ja geograafilisi näitajaid.

1.8. Komitee leiab, et eelarve osas on vaja olla julgem. Arvestades noorte rasket olukorda ELis, vajavad riiklikud noortenõukogud ja noorteorganisatsioonid olemasolevatele programmidele lisaks rohkem vahendeid.

1.9. Komitee arvates on vaja eraldada kokku 10 miljonit eurot ja 2 miljonit eurot riiklikuks koordineerimiseks. Väga olulised on ka Euroopa Noortefoorum ja selle liikmed. Vahendeid võiks alltoetustena eraldada riiklike noortenõukogude kaudu.

1.10. Euroopa aasta kohalikud ühendused liikmesriikide tasandil oleksid teretulnud. Ka komitee saab selles valdkonnas kaasa rääkida.

1.11. Kavandatav töö välissuhete valdkonnas ja Euroopa välisteenistusega on kiiduväärt nii Euroopa aastal kui ka pärastpoole. Suhteliselt hästi välja töötatud Euroopa noortepoliitika võib etendada olulist rolli meie naabruses ja kaugemalgi.

2. Ettepaneku kokkuvõte

2.1. 15. septembril teatas Euroopa Komisjoni president Ursula von der Leyen oma kõnes olukorrast Euroopa Liidus, et komisjon teeb ettepaneku kuulutada 2022. aasta Euroopa noorteaastaks. Pärast tagasivaadet Euroopa kogemustele COVID-19-ga võttis komisjoni president tähelepanu alla 2022. aasta ja vajaduse pärast pandeemiat taastuda. Ta sai inspiratsiooni noorte kliimaaktivistide liikumisest ning nende rõhuasetusest solidaarsusele ja otsustavusele jätkata jõupingutusi tuleviku parandamiseks.

2.2. Kõne osa, mis oli kõige konkreetsemalt noortega seotud, seati sotsiaalturu ja Euroopa sotsiaalõiguste samba konteksti. Kõnes viidati ka tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraadi uuele algatusele ALMA, mis keskendub mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele. Kõnes seostati ettepanek ka Euroopa tuleviku konverentsiga:

„Just noorsoost peab saama Euroopa tuleviku konverentsi arutelude eestvedaja. See on nende tulevik ja olgu see ka nende konverents. Ja nagu komisjoni uus koosseis oma ametiaja alguses lubas, oleme valmis võtma töösse algatused, mida Euroopa tuleviku konverents teeb“.

Ursula von der Leyeni kõne olukorrast Euroopa Liidus, 15. september 2021

2.3. Komisjon avaldas ettepaneku 14. oktoobril. Ettepaneku kohaselt on Euroopa noorteaasta eesmärk „suurendada liidu, liikmesriikide ning piirkondlike ja kohalike ametiasutuste jõupingutusi noorte tunnustamisel, toetamisel ja kaasamisel pandeemiajärgsel ajal.“ Lisaks tuuakse esile kolm vahendit selle saavutamiseks, hõlmates selle, „kuidas rohe- ja digipööre pakuvad uusi tulevikuväljavaateid ning võimalusi võidelda pandeemia negatiivse mõjuga noortele ja ühiskonnale laiemalt“, et kaasata kõiki noori „saama aktiivseteks ja osalevateks kodanikeks“ ning „edendada noorte võimalusi“, et „toetada nende isiklikku, sotsiaalset ja kutsealast arengut rohelisemas, digitaalsemas ja kaasavamas liidus“.

2.4. Ettepanekus viidatakse mitmele asjakohasele poliitikavaldkonnale ja rahastamisprogrammidele, mis võivad toetada Euroopa noorteaastat. Meetmed hõlmavad järgmist: tugevdatud noortegarantii, programm „Erasmus+“, Euroopa solidaarsuskorpus, algatus ALMA (ingl *Aim, Learn, Master, Achieve* – eesmärk, õpingud, oskused, edu), Euroopa nootestrateegia, Euroopa noortevaldkonna eesmärgid, Euroopa õpperuum, Euroopa kliimapakt, ajakohastatud digiõppe tegevuskava, algatus „Tervislikud eluviisid kõigi jaoks“, Euroopa oskuste tegevuskava, Euroopa Sotsiaalfond+, „Loov Euroopa“, „Euroopa horisont“, kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programm, Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond, õigusprogramm, Euroopa Regionaalarengu Fond, Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfond ning Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond.

2.5. Kavakohaselt peaks peamiselt noortele suunatud valdkondadele, nagu Erasmus+ ja Euroopa solidaarsuskorpus, mõeldud fondidel olema põhjanev roll noorteaasta tegevuste toetamisel. Need kaks programmi tähistavad vastavalt ka oma 35. ja 5. aastapäeva. Liikmesriikidel palutakse määrata riiklik koordinaator, kes korraldab nende osalemist Euroopa noorteaastal, ning komisjon korraldab koordineerimist ELi tasandil.

2.6. Seadusandliku ettepaneku artiklis 3 sätestatakse Euroopa aastaks kavandatud seitse võimalikku tegevuse liiki, sealhulgas konverentsid, üritused ja algatused, millega edendatakse noorte osalemist. Need tegevused võimaldavad noortel jõuda poliitikakujundajateni, kogudes osalusmeetodeid kasutades ideid, korraldades teavitus-, haridus- ja teadlikkuse suurendamise kampaaniaid, luues ruumi arvamuste vahetamiseks selle kohta, kuidas muuta probleemid võimalusteks ettevõtlikus vaimus, tehes uuringuid noorte olukorra kohta liidus ning edendades noorte jaoks olulisi programme, rahastamisvõimalusi, projekte, meetmeid ja võrgustikke, sealhulgas sotsiaalmeedia ja veebipõhiste kogukondade kaudu.

2.7. Oktoobris algatas hariduse ja kultuuri peadirektoraat uuringu Euroopa noorteaasta kohta. Määratud on ka riiklikud koordinaatorid.

3. Üldised märkused

3.1. Ettepanekus juhitakse õigesti tähelepanu COVID-19 tohutule mõjule noortele ning seda tuleks hoolikalt arvesse võtta. Eesmärk ei ole vastandada ühte rühma teisele, vaid üksnes tagada, et inimesed mõistaksid, et mõju noortele võib olla pikaajaline ja et otsustajatel on kohustus sellega tegeleda.

3.2. Ettepanek sisaldab väga palju kohustusi, viiteid muudele algatustele, eelarvetele ja poliitikavaldkondadele. Enamasti on see teretulnud. See kajastab ka poliitikavaldkonna ja ELi noortestrategie valdkondadevahelist olemust. Siiski on oluline, et ettepanekut iseloomustaks selgus ja keskendumine. Mõnikord piisab vähemast ning valitseb oht, et pikk poliitikavaldkondade ja jagatud vastutuse loetelu võib ähmastada selget keskendumist väljunditele, vastutusele ja tulemustele.

3.3. Ettepanekust nähtub selgelt, et noorteaasta keskmes on peamiselt edendustegevus ja -üritused. Oluline on seda selgelt väljendada. Ettepanek ei sisalda iseenesest mingeid poliitilisi kohustusi, kuigi võib arvata, et edendustegevus ja -üritused mõjutavad poliitikat või toovad esile poliitilise panuse andmise võimalused.

3.4. Ettepanek on selge selles, et algatuste põhiline rahastamine toimub tegelikult olemasolevatest allikatest ning Erasmus + näib olevat peamine sihtvaldkond. Komitee kordab taas, et kui see nii on, siis on oluline, et seda selgelt väljendataks. Kui aga Erasmus+ riiklikud bürood seavad prioriteediks noorteaastaga seotud tegevused, vajavad nad selgust, tuge ja juhiseid. Programmi „Erasmus+“ uued noorte osalusega algatused võivad sellisteks tegevusteks sobida, kuid jällegi on liikmesriikides taotlejatel vaja nõuetekohast ettevalmistust ja teavet. Pealegi peab kõigist reklaammaterjalidest ja muudest tegevustest selguma, et noorteaasta hõlmab suures osas olemasolevaid vahendeid. Selline ausus on noortega töötamisel väga oluline.

3.5. Samuti oleks oluline tagada, et teiste peadirektoraatide muud eelarveread oleksid asjaomasteks tegevusteks täielikult kättesaadavad ning et vastavad eelarvevahendite kasutajad seda ka avalikustaksid ja rõhutaksid. See on eriti asjakohane, arvestades noorteküsimuste valdkondadevahelist olemust ja neile ELi noortestrategias omistatud tähtsust. Loomulikult annaks see ka rohkem vahendeid tegevusteks, ühendaks muude poliitikavaldkondadega ning jõuaks noorte hulgas uute rühmadeni ja ehk ka nendeni, kes on raskemini ligipääsetavad.

3.6. Koordineerimistegevus on Euroopa aasta edu jaoks äärmiselt oluline. Selleks on vaja rohkem kaasata kodanikuühiskonda ja suurendada noorteorganisatsioonide rolli riiklikul, kohalikul ja Euroopa tasandil. Riiklikud noortenõukogud ja muud suuremad noorteorganisatsioonid peaksid olema võrdsed partnerid riiklike koordinaatorite rühmas, kes osalevad nii Euroopa aasta loomisele kaasaaitamises kui ka rakendamises ning keda tuleks selle ülesande täitmisel toetada. Samuti tuleks tunnustada rolli, mis on Euroopa Noortefoorumil kui ühel sidusrühmade peamistest partneritest.

3.7. Euroopa noortestrategia on ELi võetud peamine poliitiline kohustus noorte valdkonnas. Strategias on ka märkimisväärne ja kiiduväärt kohustus võtta arvesse noortepoliitika valdkondadevahelist mõõdet. See kohustus on äärmiselt oluline, et saavutada edu mitmetes noortega seotud poliitikavaldkondades, nagu tööhõive, keskkond, haridus ja koolitus. Seetõttu on väga tähtis, et noorteaasta oleks tihedalt seotud ELi noortestrategiaga, eelkõige noortepoliitika valdkondadevahelise mõõtmega. Ettepanekus saab see seos selgeks, kuid sama oluline on, et kõik sektorid annaksid oma panuse ja täidaksid oma osa seires ja järelevalves.

3.8. Töö peab jätkuma kõigis noortepoliitika valdkondades ja sellega seotud muudes valdkondades, et tagada raskemini ligipääsetavate noorte võimalikult suur kaasamine. Seda tuleks teha Euroopa aasta järelevalve raames ning ehk on ka meetodeid teatavate rühmade või isegi ebasoodsas olukorras olevate piirkondade prioriseerimiseks, et tagada sealgi piisavalt tegevusi. Siinkohal on hea viidata ka algatusele ALMA, samuti panna rõhku mittetöötavatele ja mitteõppivatele noortele, kuigi selle kohta on ikka vaja rohkem teavet.

3.9. Tegevustele ja üritustele keskendumine peab olema seotud tulemustega. Selleks on vaja näitajaid, mis ei võta arvesse üksnes tegevusi. Kui soovitakse noorte arvamust rohkem kuuldavaks teha, peab see kajastuma näitajates. Kuna ettepanekus viidatakse sageli mõistetele „austamine, toetamine ja kaasamine“, võivad need anda hea raamistiku näitajate jaoks. Kõige olulisem on, et ei piirduks lihtsalt tegevuste ja ürituste korraldamisega, vaid keskendutaks nende tulemustele.

3.10. Suur osa noorteaasta tulevikuväljavaadetest sõltub riigi tasandil võetavatest meetmetest, kuid riigiasutuste jaoks on aega olnud äärmiselt vähe. Lisaks on rahastamise küsimusega hilja peale jäänud; riigiasutustel on paratamatult tihe graafik ning noortepoliitikas on märkimisväärsed erinevusi, nagu on oma töös märkinud hariduse ja kultuuri peadirektoraat. Kõik need tegurid tekitavad Euroopa aasta rakendamisel probleeme.

3.11. Üldiselt on ettepanekus esitatud 8 miljoni euro suurune eelarve tõesti minimaalne, isegi üksnes ELi tasandi meetmete puhul. Riikliku tegevuse ja/või koordineerimise jaoks tuleb ette näha rahalised vahendid, et Euroopa aasta avaldaks teatavat mõju ning et stimuleerida maksimaalset kaasamist ja osalemist. Komitee arvates on vaja eraldada kokku 10 miljonit eurot ja 2 miljonit eurot riiklikuks koordineerimiseks.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Ettepanek nimetada 2022. aasta noorteaastaks on välja töötatud ülikiresti. Komitee arvates ei ole see optimaalne viis selliste ettepanekute väljatöötamiseks, olgu need kui tahes kiiduväärsed. Euroopa solidaarsuskorpuse loomine 2016. aastal kuulutati välja samamoodi kõnes olukorra kohta Euroopa Liidus. Nii on oht, et olulised noortega seotud algatused muutuvad pigem kõrgetasemelisteks poliitilisteks avaldusteks kui osaks pikaajalisest süstemaatilise arengust. Selline samm võib suurendada küünilisust noorte hulgas. Samuti kannatab sellise kiirustatud lähenemisviisi tõttu õigusloomeprotsess.

4.2. Kuigi tegu on ametliku dokumendiga, on ettepaneku keelekasutus üsna keeruline ja kaugel selgest inglise keelest, mida sooviksime olukorras, kus tegemist on noortega või õigupoolest laiemal üldsusega.

4.3. Komisjon peab tagama, et noored ja noorteorganisatsioonid osalevad liikmesriigi ja vajaduse korral piirkondlikul tasandil Euroopa aasta seires ja järelevalves. Me teame, et noortepoliitika ei ole ühesugune ja nendele küsimuste käsitlemine on liikmesriigiti endiselt erinev, mistõttu on väga oluline, et komisjon tagaks noorte ja noorteorganisatsioonide osalemise.

4.4. Euroopa noortevaldkonna eesmärkide sätted on väga head ja pakuvad noorte osaluse alusel väga konkreetseid valdkondi. Samuti näitavad need hästi noorte vajaduste ja püüdluste valdkondadevahelist olemust.

4.5. Digiküsimusi käsitlevad sätted on teretulnud, eriti seetõttu, et levinud arvamus „diginoortest“ on tõepoolest üsna lihtsustatud. Eelkõige COVID-19 ajal ilmses, et selliseid pädevusi ei oma kõik. Eelkõige see, kuidas noored telefoni kaudu sisule juurde pääsevad, erineb väga veebipõhiseks õppimiseks vajalikest oskustest ja pädevustest. Paljud neist pädevustest kuuluvad mitte tehnoloogia, vaid sotsiaalmeedia valdkonda, ning komitee arvamuses põimõppe⁽¹⁾ kohta hoiatati liigse ekraaniaja ja veebitegevuse eest. Noorte seas ja noorsootöös on kindel koht vabas õhus toimival tegevusel ja keskkonnategevusel, mida tuleb samuti edendada ja julgustada.

4.6. Noorte tegevuskava on seotud naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi ning välistegevusega ning pakub tõepoolest väärtuslikku võimalust noorte kaasamiseks ja on väga kiiduväärne. Komitee ootab volinik Urpilaineni ettepanekut sellel teemal. Kõige olulisem oleks tagada kodanikuühiskonna ja noorteorganisatsioonide tugev kaasamine sellesse tegevuskavasse. Euroopa noorsootöö mudel saab pakkuda palju soovitusi maailmale ja see peaks rohkem kajastuma meie välissuhetes.

4.7. Liikuvus on alati noortepoliitika oluline osa ja on olnud programmi „Erasmus+“ keskmes. Loomulikult peaks see olema noorteaasta ettepaneku oluline osa. Siiski peame alati olema teadlikud sellest, et noored võivad liikuvust mõnikord käsitleda negatiivsena, eriti kui see ei ole vabatahtlik, vaid sunniviisiline, nagu ikka veel näeme vaesemates piirkondades või ajude äravoolu all kannatavates piirkondades.

4.8. Loomulikult on väga tervitatav, kui „meetmete konkreetne eesmärk on tugevdada noorte häält Euroopa tasandil“ ning kõik institutsioonid peavad oma poliitilistes ettepanekutes noorte arvamust konkreetsemalt edasi arendama. Jällegi võib see sobida hästi Euroopa noorteaasta üldiseks eesmärgiks või sihiks.

4.9. Kuigi rakendamist käsitlevad sätted on positiivsed, tuleksid neile kasuks selgemad näitajad, eelkõige seoses mõjuga poliitikale ja programmidele pärast noorteaastat ning samuti sätete valdkondadevahelistele aspektidele.

4.10. Euroopa noorsootöö tegevuskava käsitlevad sätted on head ja teretulnud, kuid need suurendavad ettepanekus ja eelkõige seadusandlikus tekstis esitatud algatuste ja poliitiliste prioriteetide arvu. Jällegi võib muret valmistada ülekoormus, kuna poliitikavaldkondi ja prioriteete on nii palju, mis sest, et vaja on valdkondadevahelist tegevust.

⁽¹⁾ SOC/701 – „Põimõppe“ (ELT C 105, 4.3.2022, lk 128).

4.11. Seadusandliku teksti artiklis 3 esitatakse hea kokkuvõtte sellest, mis on kavas, ja selgitatakse uuesti Euroopa aasta eesmärki. Finantselgituses nähakse Euroopa aastaid teadlikkuse suurendamise vahenditena, rõhutades veel kord seda aspekti.

4.12. Andmetabelid näivad osutavat sellele, et Erasmus+ peaks olema kõigi tegevuste olulisim rahastaja. Samuti näib, et ettepanekutega nähakse ette ELi tasandil töötajate ja ressursside abil toetus delegatsioonidele ja töövõtjatele, kuid mitte noortele ja noorteorganisatsioonidele. Samuti pole selge, kui palju rahalisi vahendeid võiks Erasmus+ kaudu lõpuks saada.

5. Üldisem ülevaade Euroopa aastatest

5.1. Võib-olla on komisjonil ja teistel ELi institutsioonidel aeg analüüsida „Euroopa ...aasta“ kontseptsiooni. Ettepanekus viidatakse varasematele Euroopa aastatele, nagu arenguaasta ja kodanike aasta. Need näivad aeg-ajalt esile kerkivat ning tundub soovitav, et nende kasutamine ja otstarve oleks teataval määral sidus.

5.2. Komitee arvamuses Euroopa kodanike aasta ⁽²⁾ kohta jõuti järeldusele, et nende aastate arendamisel on vaja tihedat dialoogi kodanikuühiskonnaga ning et vaja on märkimisväärset eelarvet – rohkem, kui pakuti. Komitee toetas kõnealuse aasta kavandamise ja rakendamise protsessi võimalikult suurt avatust ning kõigi asjaomaste sidusrühmade osalust kõigil tasanditel ning kõigil etappidel, sealhulgas Regioonide Komitee, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee, kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonide, sealhulgas sotsiaalpartnerite ning riiklike ja kohalike haldusorganite osalust.

5.3. Samuti kutsus komitee üles tagama Euroopa aasta 2013 läbipaistva ja tõhusa kooskõlastuse kõigil tasanditel ja kõigi osalevate sidusrühmade vahel, kasutades eelkõige maksimaalselt juhtimiskomitee võimalusi, luues tõhusaid kogemuste vahetamise mehhanisme riiklikul tasandil.

5.4. Euroopa arenguaasta kohta märkis komitee, et kindlasti tuleb vältida raha kulutamist suhtekorraldusbüroode korraldatavatele kulumahukatele kampaaniatele või siis viia sellised teenused täieliku miinimumini. Rõhutati ka vajadust detsentraliseeritud lähenemisviisi järele. Tõdeti, et riigi tasandi töörühmad peaksid seoses teema-aastaga valima oma riigi moto, tunnuslause või üleskutse, mis peegeldaks kõige paremini liikmesriigi olukorda. Töörühmade tegevus ja selle toetamine peab jätkuma kogu teema-aasta vältel. Organiseeritud kodanikuühiskonnal peab töörühmades olema keskne koht ⁽³⁾.

5.5. Komitee kutsus üles töötama välja ja rakendama konkreetseid meetmeid, et tagada seos erinevate temaatiliste aastate vahel ja ürituse tulemuste kestvus. Komitee märkis samuti, et lisaks teavituskampaaniate korraldamisele on vaja konkreetsete ja praktiliste meetmete ja lahenduste võtmist, mis on välja töötatud otsustajate poolt koostöös ühiskonnaga, samuti on vaja koostada järelmeetmete aruanne. Komitee toetas vahendite eraldamist Euroopa Komisjoni esinduste kaudu liikmesriikides ⁽⁴⁾.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽²⁾ ELT C 181, 21.6.2012, lk 137.

⁽³⁾ ELT C 170, 5.6.2014, lk 98.

⁽⁴⁾ ELT C 181, 21.6.2012, lk 137.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2018/2001, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2018/1999 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 98/70/EÜ seoses taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamisega ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv (EL) 2015/652“

(COM(2021) 557 final – 2021/0218 (COD))

(2022/C 152/21)

Raportöör: **Christophe QUAREZ**

Kaasraportöör: **Lutz RIBBE**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 Euroopa Liidu Nõukogu, 22.9.2021
Õiguslik alus	ELi toimimise lepingu artikkel 114, artikli 194 lõige 2 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	191/2/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab taastuenergia eesmärgiks seatud osakaalu suurendamist ning tunneb heameelt selle üle, et need eesmärgid on suunatud tööstusele, transpordile ja eluasemesektorile. Taastuenergia poliitika peaks andma tulemusi kolmes valdkonnas: kliimamuutuste leevendamine, energiajulgeolek ja majanduslik areng (töökohtade loomine). Kuid see nõuab ka õiguskindlust, mida õõnestab asjaolu, et läbivaatamine toimub vaid kaks nädalat pärast ülevõtmise tähtaega. Komitee rõhutab siiski, et isegi suurendatud eesmärk ei ole tõenäoliselt kooskõlas Pariisi kliimaeesmärkidega, rääkimata ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sättest, mille eesmärk on ennetada inimtegevusest tulenevaid ohtlikke kliimasüsteemi häireid. Need ohtlikud häired ilmnevad juba praegu üleilmse temperatuuri tõusu näol.

1.2. Komitee juhib komisjoni tähelepanu koostoimele, mis on vajalik paketis „Eesmärk 55“ läbi vaadatud kehtivate määruste ja väljapakutud uute vahendite vahel, nagu kliimameetmete sotsiaalfond või piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism.

1.3. Komitee peab väga oluliseks tagada energiatootmise allikatele võrdsed konkurentsitingimused, mis eeldab fossiilkütuste toetamise lõpetamist, mis praegu ikka veel suureneb⁽¹⁾.

1.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kodanikud, eriti noored, peavad olema Euroopa energiapoliitika keskmes, ning peab seetõttu kahetsusväärseks, et komisjon ei püüa piisavalt edendada ega arendada individuaalset ja kogukonnapõhist kaasavat tarbimist, vastupidiselt energialiidu teatise sätetatele.

1.5. Komitee toetab üldjoontes ettepanekus määratletud vastutustundliku metsanduse põhimõtteid ning teeb ettepaneku seada prioriteediks metsanduse kõrvalsaaduste ja ringlussevõetud puittoodete kasutamise bioenergia tarbeks. Samuti kutsub komitee üles ümber hindama toetust bioenergiajaamadele, et suunata biokütused transpordisektorisse, eelkõige juhul, kui elektrifitseerimine tekitab probleeme ja biokütused pakuvad alternatiivi, mis on mõistliku hinnaga kergesti kättesaadav, nagu on kirjeldatud punktides 4.9 ja 4.20.

⁽¹⁾ ELT L 328 21.12.2018, lk 1.

1.6. Komitee märgib kahetsusega, et ei ole esitatud selget strateegiat maismaa tuuleenergia ja fotogalvaanika arendamiseks komisjoni hiljutise meretuuleenergia strateegia eeskujul. Detsentraliseerimisstrateegia ja kogukonnaenergia tõhus edendamine aitaksid tugevdada piirkondlikke väärtusahelaid ja suurendada üldsuse heakskiitu energiasüsteemi ümberkujundamisele. Vastasel juhul tekib oht, et Euroopa maksab oma viimaste aastakümnete ükskõiksuse eest kõrget (sotsiaalset ja majanduslikku) hinda. Komitee juhib tähelepanu ka sellele, et rohkem on vaja:

- süstemaatiliselt prognoosida kasvavat energianõudlust piirkondade ja liikide kaupa, kaasa arvatud energialiikide muutusi,
- kontseptuaalselt kavandada tulevase energiasüsteemi ülesehitust.

1.7. Komitee kutsub Euroopa Parlamenti ja komisjoni üles taasalustama arutelu siduvate riiklike eesmärkide seadmise üle.

2. Sissejuhatus

2.1. Käesoleva arvamuse aluseks olev ettepanek taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamist käsitleva direktiivi läbivaatamiseks avaldati 14. juulil 2021. See kuulub komisjoni paketti „Eesmärk 55“, millega soovitakse vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heitkoguseid 55 %, et Euroopa Liit saavutaks 2050. aastaks kliimaneutraalsuse, nagu nähakse ette Euroopa kliimamääruses.

2.2. 2021. aasta augustis avaldatud valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli viimasest aruandest ilmneb, et 2019. aastal oli süsinikdioksiidi kontsentratsioon atmosfääris vähemalt viimase kahe miljoni aasta kõrgeim. Samuti tuletati selles meelde, et kliimaneutraalsuse saavutamine on peamine eeltingimus selleks, et piirata kliima soojenemist 1,5–2 °C-ni. 2021. aasta novembris Glasgow's toimuv ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 26. istungjärg (COP26) on võimalus uurida riikide edusamme pärast 2015. aasta Pariisi kokkuleppe sõlmimist ning suurendada kliimaeesmärke. Nagu Rahvusvaheline Energiaagentuur hiljuti rõhutas, tähendab kliimaneutraalsus fossiilkütuste poolt domineeritava maailmamajanduse muutmist peaaesjalikult taastuenergia põhinevaks majanduseks⁽²⁾. Kõike eelnevat arvestades on alustatud taastuvaid energiaallikaid käsitleva direktiivi läbivaatamist.

3. Üldised märkused direktiivi ettepaneku kohta

3.1. Selleks, et EL saaks võtta maailmas taastuenergia valdkonnas liidripositsiooni, tuli direktiiv 2018. aastal uuesti sõnastada⁽³⁾. Komitee peab kahetsusväärseks regulatiivse stabiilsuse puudumist, mis tuleneb sellest, et muudatusettepanekud esitati samade punktide kohta, mida muudeti ka direktiivi viimase läbivaatamise käigus kohe pärast nende ülevõtmise tähtaega, milleks oli 30. juuni 2021. Komitee toetab siiski komisjoni ettepanekut direktiiv läbi vaadata, pidades silmas Euroopa kliimaseaduses sätestatud uusi CO₂ heite vähendamise eesmärke, ning kasutada seda võimalust lihtsustamiseks ja puuduste kõrvaldamiseks. Komitee toonitab, et taastuenergia kasutamist ei tohi muuta liiga keeruliseks. Taastuvatest energiaallikatest toodetud energia siduvat eesmärki oli vaja suurendada 40 %-ni, samuti oli tarvis süvalaiendada taastuenergia sellistesse sektoritesse nagu ehitus, tööstus ja transport. Samas on komitee määranud kolm valdkonda, millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata, kuna neid on läbivaatamise ettepanekus vaid osaliselt käsitletud.

a) Kodanike ja tarbijate osalust tuleb suurendada

3.2. Hoolimata Euroopa kodanike kõrgetest ootustest ei ole ELi kavandatud vahendid tarbijate osalemise ergutamiseks endiselt piisavad, kuna kaasav tarbimine ei ole direktiivis ikka veel selgelt määratletud. Euroopa Komisjon peaks tegema ettepaneku järelevalvemehhanismi kohta, et toetada liikmesriike kehtestatud eeskirjade rakendamisel ja võimaldada seeläbi kaasaval tarbimisel jõudsalt areneda. Poliitikakujundajaid tuleks teavitada parimate tavade näidetest. Kaasav tarbimine tuleb muuta toimivaks järgmiste meetmete abil:

- muuta ametlikuks viis, kuidas kodanikest võivad saada tootvad tarbijad,
- kõrvaldada olemasolevad takistused, näiteks liigne bürokraatia,

⁽²⁾ Rahvusvaheline Energiaagentuur, „Net Zero by 2050 — A Roadmap for the Global Energy Sector“ (windows.net), lk 3.

⁽³⁾ <https://www.eesc.europa.eu/et/our-work/opinions-information-reports/opinions/revision-renewable-energies-directive> (ELT C 246, 28.7.2017, lk 55).

— eraldada rahalisi vahendeid omavalitsuste kaudu, et vältida kodanike sõltuvust sektori tööstusettevõtjatest.

Oluline on kõrvaldada bürokraatlikud takistused ja tagada, et rahastamine jõuaks sihtrühmani (nt noorte juhitud rohujuuretasandi organisatsioonid ja noorte juhitud kohalikud organisatsioonid), selgitades kohustusi, mis võivad tootvatel tarbijatel tulevikus tekkida. Seejuures peab olema esikohal õiguslik stabiilsus, sest tarbijatele tuleb tagada juurdepääs rahalisele abile ja oskusteabele, et innustada neid hakkama tootvateks tarbijateks. Komitee leiab, et kui kõnealune õigusakt on läbi vaadatud, ei tohiks seda enne 2030. aastat uuendada, et tagada kõigi sektori sidusrühmade jaoks vajalik õiguslik stabiilsus selle sõna laiemas tähenduses, nagu on juba märgitud eespool punktis 3.1.

3.3. Kuigi on asjakohane suurendada jõupingutusi avamere tuuleenergia dünaamilise kasutamise tagamiseks, nagu on sätestatud avamerestrategias, tuleks maismaa tuuleenergiale ja fotogalvaanikale anda tulevases Euroopa energiasüsteemis palju olulisem roll. Ulatusliku lähenemisviisi puudumine tekitab komitees küsimusi ning ta kutsub komisjoni üles võtma vastu piirkondliku detsentraliseerimisstrateegia. Kaasav tarbimine ei saa areneda ilma piirkondliku ja kohaliku tasandi toetuseta. Nad ei paku mitte ainult tehnilisi ja rahalisi vahendeid, vaid ka teadmisi piirkonna iseärasustest, võimaldades seega märkimisväärset aja kokkuhoidu. Kõnealuse tasandi lähedus kodanikele ja kohapealsetele osalejatele õigustab talle täiendavate volituste andmist direktiivis sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Lisaks peab kõnealuse strateegiaga kaasnema uuring taastuvenergia tootmiseks ja sujuvaks toimimiseks vajalike kriitilise tähtsusega ressursside ja materjalide (süsinikdioksiidi ammutamine, ringlussevõtt jne) haldamise üle. Sõltuvus fossiilenergiast ei tohi muutuda sõltuvuseks kriitilise tähtsusega materjalidest.

b) Koostoime tulemuslikum kasutamine

3.4. Arvestades, et eelmine ümbersõnastamine toimus alles hiljuti, ei ole uued vastuvõetud sätted veel täielikult jõustunud. Komitee hinnangul peab kõnealune läbivaatamine täitma kaht eesmärki.

3.5. Praeguses olukorras peaks Euroopa Liit 2020. aasta lähtestsenaariumis sisalduvate mudelite kohaselt ületama oma praegust 32 % taastuvenergia tarbimise eesmärki veidi üle 1 %. Esiteks tuleks läbivaatamise käigus suurendada praeguseid eesmärke, lisades samal ajal uusi eesmärke, et ergutada taastuvate energiaallikate süvalaiendamist vähemalt 7 % kogu mandril.

3.6. Teiseks peab paketi „Eesmärk 55“ raames toimuv ulatuslik läbivaatamine olema ühelt poolt võimalus tugevdada olemasolevat koostoimet kõnealuste õigusaktide ja direktiivi vahel. Teisest küljest peab see lähenemisviis kehtima ka Euroopa Komisjoni välja pakutud uute vahendite, näiteks kliimameetmete sotsiaalfondi ja piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi suhtes. Seega on direktiivi rakendamisest võimalik saada täies ulatuses kasu ainult juhul, kui taastuvate energiaallikate kasutuselevõttuga kaasneb süsinikuarvestuse loomine teatud osa imporditud süsinikdioksiidi jaoks. Süsinikdioksiidi mehhanismi kasutuselevõtt piiridel teatavates sektorites peaks andma võimaluse luua võrdsed tingimused ja seda tuleks käsitleda Euroopa tasandil. Transpordisektori lõpptarbimises taastuvenergia osakaalu suurendamise (vähemalt 14 %) eesmärgi asendamine siduva eesmärgiga saavutada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heitemahukus 13 %, nagu on sätestatud artiklis 25, on näide koostoime nõuetekohasest kasutamisest. Selline tegevus võimaldab luua suurema sidususe heitkogustega kauplemise süsteemi läbivaatamise ja CO₂ heite norme käsitlevate eeskirjadega. Vastavalt komisjoni energiasüsteemi loomimise strateegiale⁽⁴⁾ peaks transpordisektori elektrifitseerimine siiski olema esmatähtis alati, kui see on majanduslikult ja tehnoloogiliselt võimalik. Läbivaatamisettepanek esitatakse enne hoonete energiatõhususe direktiivi läbivaatamist ning see on võimalus seada kõrgetasemelisi eesmärke paketi „Eesmärk 55“ järelmeetmete tutvustamisel, mis on kavandatud 14. detsembriks 2021.

c) Majanduse taastamine peab võimaldama taastuvenergia arened

3.7. Samal ajal kui elektrenergia nõudlus on peaaegu jõudnud kriisieelsele tasemele, on majanduse taastumisel täheldatav taastuvenergia põhineva elektritootmise kasv fossiilenergia arvelt⁽⁵⁾. Selleks, et nimetatud olukorrast saaks tulevikus reaalne suundumus, on oluline luua energiatootmise allikate vahel õiglased konkurentsitingimused. Esiteks tähendab see, et fossiilenergia toetamine, mille maht 2018. aastal kogu Euroopa mastaabis oli ligikaudu 50 miljardit eurot, ⁽⁶⁾ tuleks võimalikult kiiret lõpetada (arvestades, et toetuste „kaudset“ osa hinnangus ei kajastatud).

⁽⁴⁾ COM(2020) 299 final.

⁽⁵⁾ Ember, *European Electricity Review: H1-2021*, (ember-climate.org).

⁽⁶⁾ Euroopa Komisjon, lisad järgmisele dokumendile: „Energialiidu olukorda käsitlev 2020. aasta aruanne, mis on ette nähtud energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määrusega (EL) 2018/1999“.

3.8. Kui nõukogu ja parlament kiidavad kliimamuutuste leevendamise delegeeritud taksonoomiamääruse heaks, suunab see tulevasi investeeringuid kestlikesse varadesse, mille hulka kuulub ka taastuvenergia. Alles siis, kui energiaallikate vahelise konkurentsi moonutused on kõrvaldatud, saavad taastuvad energiaallikad turul vabalt konkureerida. Sellise tulemuse ootuses tunneb komitee heameelt komisjoni lähenemisviisi üle, mis aitab vältida taastuvenergia mahajäämist.

4. Konkreetsed märkused direktiivi teksti kohta

a) Kas kavandatud eesmärgid peaksid olema siduvad või mitte?

4.1. Komitee kordab oma kriitikat,⁽⁷⁾ et direktiivi läbivaatamisel ei seata vastupidiselt 2009. aasta läbivaatamisele siduvaid riiklikke eesmärke. Kuigi Euroopa Liit on saavutanud oma eesmärgi suurendada 2020. aastaks taastuvenergia osakaalu 20 %-ni, ei ole mõned liikmesriigid oma eesmärke täitnud, teised on need aga napilt täitnud,⁽⁸⁾ kasutades ära tervisekriisist põhjustatud eriolukorda, mis seiskas osa riikide majandusest. See näide annab tunnistust praeguse juhtimisraamistiku nõrkusest, mis ei võimalda muud kui vaid julgustada liikmesriike oma riiklikke eesmärke täitma. Komitee kutsub ELi nõukogu, Euroopa Parlamenti ja Euroopa Komisjoni üles taasalustama arutelu siduvate riiklike eesmärkide, asjakohase energiaalase juhtimise ja/või vähemalt rangemate meetmete rakendamise üle eeskirju rikkunud riikide suhtes, et tagada riiklikul tasandil eesmärkide täitmine. Siin läheb direktiiv nii kaugele, kui vabatahtlik tegevus võimaldab. Kuigi mitmed liikmesriigid on oma 2020. aasta prognoose ületanud, on oht võidujooksuks madalaima reguleerimise suunas, millest tulenevalt võib mõnede riikide tahte ja tagajärgede puudumine kõige arenenumaid riike heidutada.

4.2. Mis puudutab uut siduvat eesmärki saavutada 2030. aastaks 40 % taastuvenergia osakaal (varasema 32 % asemel), siis see hõlmab kogu energiatarbimist, mitte üksnes elektritarbimist. Komitee tunneb heameelt selle üle, et komisjon on pakkunud välja kõige kaugemaleulatva eesmärgi kliimaeesmärgi kavas määratletud vahemikus (38–40 %), et saavutada uus eesmärk vähendada 2030. aastaks kasvuhoonegaaside heitkoguseid 55 %. See näitab Euroopa täidesaatva võimu püüdlust kiirendada keskkonnahoidlike tehnoloogiate kasutuselevõttu, mille komitee heaks kiidab. Selline taastuvate energiaallikate osakaalu suurendamine liikmesriikide elektrienergia allikate jaotuses toob aga kaasa tagajärgi energia- ja elektritarbimisele,⁽⁹⁾ kuna eeldatakse, et energiatarbimise osakaal väheneb 2050. aastaks. Neid 2050. aasta stsenaariume tuleks uute eesmärkide valguses ajakohastada, täpsustades eelkõige rolli, mida võib kanda elektrienergia salvestamine, mida tuleb arendada oodatust kiiremini, või säästliku energiakasutuse rolli, sh teatavaid käitumismustreid, mis on tervisekriisiga esile kerkinud.

4.3. See uus eesmärk on aga mõne liikmesriigi jaoks väga kõrgelennuline. Kuigi paljudes liikmesriikides on ehitussektori CO₂ heite vähendamises maha jäädud, toetab komitee kavandatud lähenemisviisi, mille eesmärk on suurendada sektoripõhiseid jõupingutusi, näiteks taastuvenergia kasutamine kütte- ja jahutussektoris. Pakiliselt oli vajalik uues artiklis 15a seatud konkreetne eesmärk saavutada hoonesektoris taastuvenergia 49 % osakaal. Komitee seab sellise eesmärgi mittedivulga olemuse siiski kahtluse alla. Nimelt tuleb ehitussektoris 2030. aastaks vähendada heitkoguseid 60 % ja 2040. aastaks tuleb sektor muuta CO₂-neutraalseks, et täita Euroopa rohelise kokkuleppega seatud eesmärgid. Kuigi paljudel liikmesriikidel võib selle eesmärgi saavutamisel tekkida raskusi, rõhutab komitee, et tähtis on alates 2025. aastast kasutada kliimameetmete sotsiaalfondist eraldatavaid vahendeid. See peaks kiirendama hoonete renoveerimist nii avalikus kui ka erasektoris ning seeläbi takistama üha suurenevat energiaostuvõimetust, mis mõjutab rohkem kui 30 miljonit eurooplast. Siiski, olenemata sellest, kas tegemist on rahastamisvahenditega tulevases kliimameetmete sotsiaalfondist või üldisemalt muudest abimehhanismidest, tuleb kehtestada seiremehhanism, et tagada kõnealuste vahendite nõuetekohane jaotamine kliimamuutuste vastu võitlemiseks. Kui need vahendid suunatakse riikide eelarvetesse, ei ole võimalik eraldatud vahendite kasutamist tõhusalt kontrollida. Nimetatud rahaliste vahendite eraldamisel tuleks keskenduda mitte ainult suuremahulistele projektidele, vaid neid tuleks jagada ka väiksematele projektidele, kus rahaline kasu MWh ja CO₂ heitkoguste näol on väiksem, kuid mille mõju Euroopa kodanikele on sama või isegi olulisem. Komitee kutsub võimaluste piires ühtlustama eri liikmesriikide jaotuskriteeriume seoses osaga, mis on vajalik kodanike aktiviseerimiseks, et hõlbustada võimalikku piiriülest koostööd.

4.4. Komitee juhib tähelepanu sellele, et tööstussektori CO₂ heite vähendamine on praegu liiga aeglane, kuigi see sektor on olnud järjestikuste Euroopa kliimakavade peamine eesmärk. Tööstuse heitkogused on hõlmatud heitkogustega kauplemise süsteemiga. Kuna aga lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise kava on liiga leebe, ei too rohkem kui 90 % tööstuslikust reostusest asjaomastele ettevõtjatele kaasa mingeid kulusid, mis tähendab, et sektoris on aastatel 2012–2018

⁽⁷⁾ ELT C 246, 28.7.2017, lk 55.

⁽⁸⁾ Eurostat, *Renewable energy statistics – Statistics Explained* (europa.eu).

⁽⁹⁾ 6_FR_ACT_part1_v3.pdf (europa.eu).

heitkoguseid vähendatud vaid 1 % võrra. Seepärast nõuab komitee 1,1 % siduva eesmärgi kehtestamist, mis sunniks tööstusharusid taastuenergia kasutamist igal aastal suurendama. Soovituslik eesmärk võib näida tööstusettevõtjatele vabade käte jätmisena, mis võib pidurdada Euroopa kliimaeesmärkide saavutamist.

4.5. Komitee tunneb heameelt selle üle, et taastuenergia kütte- ja jahutussektorisse integreerimise eesmärk muudetakse siduvaks. Siiski soovib komitee rõhutada, et algselt oli direktiivis seatud 1,3 % eesmärk, samas kui uus eesmärk oleks vaid 1,1 %. Läbivaatamisetpanekule lisatud keskkonnamõju hindamise aruandest nähtub, et peaaegu pooled liikmesriigid esitasid trajektoore, mis ei olnud kavandatud eesmärgiga kooskõlas. Selleks, et liikmesriigid saaksid selle eesmärgi saavutada, soovitab komitee suunata osa kliimameetmete sotsiaalfondile eraldatavatest tuludest esmajärjekorras peamiselt fossiilenergiat toimetavate kütte- ja jahutussüsteemide asendamiseks. Komitee on seisukohal, et direktiivi eesmärk peaks olema eelmise läbivaatamise raames seatud eesmärkide suurendamine või vähemalt säilitamine, ning kutsub kõiki sidusrühmi üles kaaluma, kuidas seda kõige paremini saavutada.

4.6. Selleks, et saavutada 2050. aastaks kliimanetraalsus, tuleb 2045. aastaks jõuda energiasüsteemi dekarboniseerimiseni. 40 % taastuenergia osakaal summaarsest lõpptarbimisest aastaks 2030 tähendab, et suurem osa CO₂ heite vähendamise protsessist tuleb ellu viia 15 aasta jooksul (aastatel 2030–2045). Seega nõuab kliimakriis suuremat pragmaatilistust taastuenergia arendamisel, vastandades realsed võimalused kasutada oleva ajaga. Esiteks on oluline keskenduda eesmärkidele, mis on kehtivate sätete seisukohast saavutatavad. Kuigi direktiiviga kehtestatakse kaugeleulatuvate eesmärkide seadmise kaudu keskpikk ja pikaajaline strateegia, ei tohiks seda teha taastuenergia kasutuselevõtu tempo kiirendamise arvelt, vaid pigem sellega kaasas käies/need peaksid pigem käima käsikäes. Lühiajalises perspektiivis tundub sama asjakohane ja hädavajalik keskenduda väljaarendatud ja populaarsete taastuvate energiaallikate, näiteks päikesepaneelide kasutuselevõtule. Transpordisektori osas tuleb märkida, et biokütuste jaoks kõne alla tuleva tooraine puhul tuleb tagada suurem paindlikkus ja laiem valik. Alles keskpikas ja pikas perspektiivis võivad tulevase direktiivi suuniste alusel tehtud investeeringud anda tulemusi, kasutada täielikult ära oma potentsiaali (taastuvallikatest toodetud vesinik, avameretuulikud jne) ning aidata kaasa Euroopa majanduse CO₂ heite vähendamisele elektrifitseerimise kaudu. Vastasel juhul tekib suur oht, et Euroopa maksab viimase kahe aastakümne ükskõiksuse eest ränka hinda. Selle vältimiseks peab Euroopa Liit selgitama oma strateegiat, mis peab minema kaugemale taastuenergia direktiivist ja soodustama koostöötavaid terviklikku lähenemisviisi.

b) Kaugküte ja transport

4.7. Euroopa Komisjoni teatistes vesinikustrateegia ja energiasüsteemi süvalaiendamise strateegia kohta on esitatud mõned olulised aspektid, mida tuleks kõnealusel üldises strateegias arvesse võtta. Vaatamata teatavale kriitikal seoses järjekindluse ja selguse puudumisega mõningates aspektides, avaldas komitee oma arvamusel TEN/717 ja TEN/718 teatistele laialdast tunnustust. Kuid kavandatud läbivaatamise käigus käsitletakse mõningate oluliste aspektide puudumist vaid teatud määral. Siinkohal tuleks toetada ja kiirendada teadusuuringuid, innovatsiooni ja rakendamist.

4.8. Komisjon teeb ettepaneku kaugküte rolli suurendamiseks. See lähenemine on asjakohane, kuna kaugkütevõrgud on hea võimalus kasutada ära energiaülejääki, mis tekib päikese- ja tuuleenergiarajatistes, mille hulk tõenäoliselt kasvab.

4.9. Direktiivi ettepaneku eesmärk on parandada elektrisõidukite kasutajate juurdepääsu laadimisjaamadele, sealhulgas eraõiguslikele laadimispunktile. See on mõistlik, kuna liikuvussektori kiire elektrifitseerimine on üks kõige lootustandvamaid viise CO₂ heite vähendamiseks transpordisektoris, mille heitkogused jätkuvalt kasvavad. Konkreetseid eeskirjad kohapeal või laadimispunkti läheduses toodetud taastuvelektri otsetarnimise kohta võivad olla oluline osa detsentraliseerimisstrateegiast, mis tugevdab piirkondlikku struktuuri ja kogukonnaenergiat. Komitee juhib siiski tähelepanu vajadusele pakkuda valmis lahendusi mõistliku hinnaga neile transpordisektoritele, mida on keeruline elektrifitseerida, praegu eelkõige biokütuste ja tulevikus vesiniku näol.

c) Taastuenergia edendamine ja kasutuselevõtt

4.10. Komitee tunneb heameelt mitmete saastevaba vesinikuga seotud algatuste, näiteks tööstus- ja transpordialaste alleesmärkide kehtestamise üle. Lisaks on komitee samuti seisukohal, et õige lähenemisviis on püstitada siduv eesmärk, mille kohaselt tuleb lähteainena või energiakandjana kasutada 50 % ulatuses muud kui bioloogilist päritolu taastuvkütuseid, ning et prioriteediks tuleb seada taastuvallikatest toodetud vesinik⁽¹⁰⁾. Artiklis 7 pakutud võimalus importida muust kui bioloogilise päritoluga taastuvtoorainest toodetud kütust, mida seejärel arvestatakse riikliku panusena, tundub aga olevat potentsiaalselt problemaatiline ning seda arvestusvõimalust tuleks piirata.

⁽¹⁰⁾ ELT C 123, 9.4.2021, lk 30.

4.11. Taastuvelektri ostulepingute edendamise puhul (artikkel 15) peaks väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele antava rahalise toetusega seotud suuniste kehtestamine soodustama sellise mehhanismi väljatöötamist, mis annab pikaajalise ülevaate taastuvenergia müügihinnast. Üldisemalt ilmneb sellest algatusest vajadus tugevdada koostööd ja koordineerimist sektori sidusrühmade vahel, et pakkuda ettevõtjatele pikaajalist tulevikuväljavaadet.

4.12. Teine algatus, mida komitee tunnustab, on liikmesriikide kohustus käivitada piiriülese koostöö katseetapp, algatades järgmise kolme aasta jooksul katseprojekti. Komitee soovib siiski saada selgitusi sellise koostöö loomise korra kohta. Ta on eriti huvitatud sellise algatusega seotud haldusmenetlustest ja kutsub Euroopa Komisjoni üles aitama liikmesriike (menetlusega seotud dokumentide tõlkimine jne), et need saaksid määratud tähtajast kinni pidada.

4.13. Komitee märgib, et on saabunud aeg seada kahtluse alla Euroopa elektrisektorit reguleeriva asutuse asjakohasus. Selle olulise seisukoha korralikuks ettevalmistamiseks tuleb alustada kontseptuaalset süsteemi kavandamist, et prognoosida kasvavat energianõudlust piirkonna ja liigi kaupa, kaasa arvatud energialiikide muutusi.

4.14. Komitee kiidab ka heaks artikli 9 lõike 7 punktis a sätestatud algatuse, mille eesmärk on kehtestada liikmesriikidevaheline ühine ruumiline planeerimine merepiirkondade kaupa, et hõlbustada avamere suutlikkuse arendamist. Selline lähenemisviis võimaldab maksimeerida iga merepiirkonna potentsiaali, tugevdades lõppkokkuvõttes riikidevahelise elektrivõrkude ühendamise eesmärki. Ühtse kontaktpunkti loomine on samuti tervitatav ja peaks looma võimaluse õppida eri liikmesriikides rakendatud parimatest tavadest, et vähendada projekti lõpuleviimiseks kuluvat aega. Merepiirkonniti tootmise koguvõimsuse kindlaksmääramine aastaks 2030, 2040 ja 2050 peaks samuti võimaldama paremini arvesse võtta iga liikmesriigi avamere tuuleenergia potentsiaali ja soodustama selle arengut. Piiriüleste taastuvenergiaprojektide, eelkõige avamere tuuleenergia seotud projektide arv suureneb, mistõttu kutsub komitee praktilisest seisukohast lähtudes Euroopa Komisjoni üles alustama uuesti arutelusid Euroopa põhivõrguettevõtja üle, mis on kõige asjakohasem tasand elektrivoogude reaalajas juhtimiseks. Lõppkokkuvõttes on see kõige õiguspärasem tasand pakkumise ja nõudlusega seotud turumehhanismide koordineerimiseks, tagades samal ajal süsteemi turvalisuse, mida taastuvenergia suurema kasutamise tõttu üha enam vajatakse.

4.15. Komitee on korduvalt rõhutanud, et energiatootmise ja tarbimise tasakaalustamiseks mikrotasandil on vaja luua uusi turustruktuure. Need struktuurid hõlbustaksid väiksemate salvestusseadmete integreerimist energiasüsteemi. Näiteks peaks olema elektromobiilsuse kasvades võimalik ära kasutada akude funktsiooni, et lubada arukat laadimist ja suurendada kohalikku ladustamisvõimsust. Läbivaatamisettepanekus seda küsimust aga ei käsitleta.

4.16. Puhta energia paketi raames pööratakse erilist tähelepanu omatarbeks toodetud energia tarbimisele ja energiakogukondadele. Need mehhanismid on võimsad vahendid, mis aitavad kaasa kodanike osalemisele, muutes nad energiasüsteemi ümberkujundamise täieõiguslikeks teadlikeks osalejateks, suurendades nende omanikutunnet ning tugevdades detsentraliseeritud struktuure, mis on kasulikud nii majanduslikult kui ka sotsiaalselt. Nagu Euroopa Komisjon oma riiklike energia- ja kliimakavade hindamise käigus rõhutas, ei võta liikmesriigid piisavalt arvesse nn energiakodakondsuse potentsiaali, mis on vastuolus neljanda energiapaketi ühe põhimõttega. Puhta energia paketi ja energialiidu eesmärkide saavutamiseks on vaja kiiresti selgitada kohaldatavaid nõudeid, eelkõige selliste mõistete puhul nagu energia jagamine, netomõõtmine (*net metering*) ja vastastikune energia müük (P2P). Komitee on pettunud, et läbivaatamisettepanekus ei püüta õigusraamistikku nimetatud aspektides parandada. See on eriti oluline, kuna kliima-, energia- ja keskkonnavalase riigiabi suuniste läbivaatamise ettepanekus on ette nähtud palju madalam künnis erandite tegemisele kohustusest anda abi ja määrata kindlaks toetuse ulatus konkurentsipõhise menetluse teel.

4.17. Komitee toetab põhimõtteliselt komisjoni ettepanekut, milles kutsutakse liikmesriike üles võtma arvesse süsinikku siduva metsa ja ökosüsteemide säilitamist, samuti biomassi astmelise kasutamise ja ringmajanduse põhimõtteid. See tähendab, et esikohale tuleb seada jääkpuidu kasutamine, näiteks väikesed oksad, kannud ja muud kõrvalsaadused, samuti bioenergia tarbeks ringlussevõetud puittooted. Seepärast on kõnealusel valdkonnas mõistlik bioenergiajaamadele antav toetus ümber hinnata, pidades silmas, et saeveskite ning paberimassi- ja paberitööstuse jäägid on energiallikad. Lisaks, nagu ettepanekus on välja pakutud, on mõistlik suunata bioloogilist päritolu biokütused selliste transpordiliikide sektoritesse, mida on keeruline elektrifitseerida, näiteks meretransport, pikamaaveod ja lennutransport. Sellega seoses tuleks arvestada ka kättesaadavuse ja kuludega seotud probleeme. Kõnealusel idee elluviimiseks tuleks artiklis 25 kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise arvutamise abil eristada bioloogilist päritolu biokütuseid ja taastuvenergiat. Seega eelistatakse transpordisektoris taastuvenergiat ja jääkidest toodetud biokütuseid. Selle tulemusena pannakse suuremat rõhku transpordisektori CO₂ heite vähendamisele otsese elektrifitseerimise kaudu.

4.18. Kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise üksikasjalikud arvutused ja direktiivi eelnõu lisades esitatud kestlikkuse kriteeriumid on osaliselt väga tehnilist laadi. Komitee jaoks on selge, et nad liiguvad õiges suunas, isegi kui komitee ei saaks neid iga üksikjuhtumi puhul täielikult hinnata. Näiteks biokütuste puhul viivad need olukorrandi, kus mõnda potentsiaalselt kasutatavat või praegu juba kasutatavat ainet ei saa enam kasutada, mis võib tekitada probleeme teatavatele tööstusharudele.

4.19. Samuti soovib komitee juhtida tähelepanu sellele, et mõnel juhul on raske tõestada, kas kõiki kriteeriume ka tegelikult täidetakse, näiteks: „esitatakse usaldusväärsed ja kontrollitavad tõendid, et asjaomaste toorainete kasvatamise ajal on mulla süsinikusisaldus suurenenud või et on mõistlik eeldada, et see on suurenenud; seejuures võetakse arvesse heidet, mis tuleneb väetiste ja herbitsiidide kasutamise suurenemisest sellise viljelemise ajal“ (vt COM(2021)557, I ja II lisa). Kuigi selline nõue on mõistlik, on seda praktikas raske tõendada.

4.20. Komitee tunneb heameelt põhjenduses 10 väljendatud soovi üle muuta haldusmenetluste töötlemine kiiremaks, kuna praegu takistab see taastuenergia kasutuselevõttu. Komitee tunneb aga huvi, kuidas kavatseb Euroopa Komisjon reaalselt tegutseda ja minna kaugemale pelgalt julgustamisest, et tagada menetlusperioodide tõhus ja tulemuslik lühendamine.

4.21. Komitee nõustub põhjendusega 12, milles öeldakse, et tuleviku töökohtade jaoks on vaja piisavalt oskustöölisi. Komitee kutsub ELi üles määratlema Euroopa rohelise kokkuleppe rakendamiseks vajaliku töötajate hulga arvuliselt ning investeerima esmajärjekorras koolitusse nende töötajate ümberõppeks, kelle töökohad rohepöörde tulemusena kaovad. Samuti oleks see hea viis noorte meelitamiseks rohelisse sektorisse tänu äsja loodud töö- ja ärivõimalustele.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse energiatõhusust (uuesti sõnastatud)“

(COM(2021) 558 final – 2021/0203 (COD))

(2022/C 152/22)

Raportöör: **Alena MASTANTUONO**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021
	Euroopa Liidu Nõukogu, 20.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 194 lõige 2 ja artikkel 304
Vastutav sektioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	118/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab heameelt uuesti sõnastatud energiatõhususe direktiivi ettepaneku üle, sest see käsitleb tegevusvaldkonda, mis on ELi majanduse ja ühiskonna täielikult CO₂ heite vabaks muutmisel võtmetähtsusega.

1.2. Komitee kiidab heaks asjaolu, et ELi uus eesmärk on siduv. Komitee mõistab, et ELi tasandi järjest nõudlikumad energiatõhususe eesmärgid, mille kohaselt peavad liikmesriigid vähendama 2030. aastaks energiatarbimist 9 % võrreldes 2020. aasta võrdlusstenaariumi prognoosidega, on keerulised ja vaevanõudvad. 2020. aasta eduaruande ⁽¹⁾ kohaselt on vaid 12 liikmesriiki enam-vähem täitnud 2020. aastaks seatud soovituslikud riiklikud eesmärgid.

1.3. COVID-19 pandeemia on piiranud ELi ühiseid jõupingutusi ja sellel on kindlasti omakorda tagajärjed kaugemale ulatuvate eesmärkide saavutamisele. Soovitusliku riikliku panuse saavutamine nõuab kõigilt liikmesriikidelt suuremaid jõupingutusi ning arvesse tuleks võtta iga liikmesriigi erinevaid tingimusi.

1.4. Komitee kordab oma Euroopa kliimamääruse teemalises arvamuses esitatud seisukohta, ⁽²⁾ et eesmärk peaks olema saavutada kasvuhoonegaaside heite võimalikult ulatuslik vähendamine võimalikult vähese sotsiaal-majandusliku mõjuga. Komitee soovib kombineerida hästi reguleeritud turuga kokkusobivaid vahendeid ning vajaduse korral regulatiivseid meetmeid, sh rahastamisvahendeid mitmeastase finantsraamistiku ja taasterahastu „NextGenerationEU“ toel, et aidata kaasa tõhusamale energiakeskkonnale.

1.5. Komitee toetab avaliku sektori, sh kohalike ja piirkondlike omavalitsuste juhtrolli, nagu on sätestatud uuesti sõnastatud energiatõhususe direktiivi ettepanekus, ning rõhutab, et see nõuab piisavat rahalist ja tehnilist abi ning koolitatud personali. Komitee pooldab avaliku sektori võetavaid meetmeid renoveerimise ja energiatarbimise vähendamise vallas ja leiab, et need toetavad ehitussektorit ja eelkõige väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid ning mõjuvad stiimulina uute tehnoloogiate arendamiseks ja rakendamiseks ning töökohtade loomiseks renoveerimislaiane strateegia raames.

1.6. Komitee hindab ka suuremat rõhuasetust tarbijate teavitamisele ja nende mõjuvõimu suurendamisele, näiteks lepingunõuete või selge ja arusaadava keelekasutuse vallas. Komitee rõhutab kodanikuühiskonna olulist rolli energiatõhususe eeliseid käsitlevates teabekampaaniates.

⁽¹⁾ COM(2020) 564 final.

⁽²⁾ ELT C 364, 28.10.2020, lk 143.

1.7. Energihindade tõus on näidanud, kui kiiresti ja tõsiselt võib see probleem kodumajapidamisi ja ettevõtjaid mõjutada. Nende kulude vähendamiseks võetavate meetmete olulisus on ilmnenud oodatust varem. Sellega seoses toetab komitee energiatõhususe direktiivi rakendamise stiimuleid ja vahendeid, et aidata kaitsetumaid tarbijaid ja kodumajapidamisi, ning juhib tähelepanu sellele, et kaugkütte ja -jahutuse julged eesmärgid võivad halvendada sotsiaalluruumide tingimusi. Seepärast on komiteel hea meel ettepaneku üle luua kliimameetmete sotsiaalfond ning ta kutsub üles järgima õiglase ülemineku põhimõtet, et võtta arvesse liikmesriikide erinevat olukorda.

1.8. Komitee mõistab energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte eesmärki ja kasulikkust. Küll aga ei ole see alati kulutõhus lahendus. Mõnel juhul võib olla tõhusam mitte säästa energiat, vaid toota seda ohutustest ja säästvatest vähesest CO₂ heitega allikatest.

1.9. Komitee kutsub Euroopa institutsioone üles tagama paketi „Eesmärk 55“ algatuste koostoime. Paketi sisuliste muudatuste korral palub komitee ELi institutsioonidel koostada mõjuhinna.

2. Taust ja faktid

2.1. Energiatõhusus on oluline tegevusvaldkond ELi majanduse täielikult CO₂ heite vabaks muutmisel. Kavandatud uuesti sõnastatud energiatõhususe direktiiv on oluline osa paketist „Eesmärk 55“, millega rakendatakse ELi rohelise kokkuleppe põhimõtteid ja sätestatakse viis, kuidas saavutada ELi uued eesmärgid vähendada kasvuhuonegaaside heidet 2030. aastaks vähemalt 55 %.

2.2. Ettepanek on osa sellest laiemast poliitikast ja peaks olema täielikult kooskõlas paketi „Eesmärk 55“ muude algatustega (nt ELi heitkogustega kauplemise süsteemi muudatused; rahastamismehhanismi kohandamine, et toetada paketi rakendamist; jõupingutuste jagamise määrus; taastuvenergia direktiiv; rangemad mootorsõidukite heitenormid; alternatiivkütuste taristu direktiivi läbivaatamine), et tagada ELis soovitud kestlik areng.

2.3. Ettepaneku peamine siht on vähendada üldist energiatarbimist ja heitkoguseid. Selle põhieesmärgid on järgmised: kasutada ära veel kasutamata energiasäästu potentsiaal kogu majanduses; kajastada kliimaeesmärgi kava kõrgemaid energiatõhususe eesmärke; kehtestada liikmesriikidele meetmed, mis on kooskõlas 2030. aasta julgema kliimaeesmärgiga vähendada heitkoguseid 55 %. Seejuures tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta ühiskondlikke ja kestlikkuse tegureid, aidates kaasa taskukohasele ja kaasavale energiatarbimisele, nagu lepiti kokku ühises Porto sotsiaalkohustuses, ning järgides samal ajal täielikult õiglase ülemineku põhimõtet.

2.4. See lähtub energiatõhususe esikohale seadmise juhtpõhimõttest, mida tuleks arvesse võtta kõigis sektorites, mitte ainult energiasüsteemis, sh finantssektoris.

2.5. Uuesti sõnastatud direktiivis tehakse ettepanek seada energiatarbimise vähendamiseks ELi tasandil igal aastal julgem siduv eesmärk. Samuti soovitakse direktiiviga suunata riiklike panuste kehtestamist, mis peaaegu kahekordistavad liikmesriikide iga-aastast energiasäästukohustust.

2.6. Katalüsaatori ja eeskujuna teistele sektoritele peab avalik sektor igal aastal renoveerima 3 % oma hoonetest, et kiirendada renoveerimislainet, ja võtma kaupade, teenuste, ehitustööde ja hoonete riigihangetes arvesse energiatõhusust. Mõlemad algatused võivad luua uusi jätkusuutlikke töökohti ning vähendada avaliku sektori kulutusi energiakasutusele ja -kuludele.

3. Üldised märkused

3.1. Komitee väljendab heameelt uuesti sõnastatud energiatõhususe direktiivi ettepaneku üle, sest see käsitleb tegevusvaldkonda, mis on ELi majanduse ja ühiskonna täielikult CO₂ heite vabaks muutmisel võtmetähtsusega. Kokkuvõttes nõuab Pariisi kokkuleppe eesmärkide saavutamine kogu kliima- ja energiapoliitika ümberkujundamist. Energiatõhususe poliitikaraamistiku tugevdamine konkreetse poliitikameetmete kombinatsiooni abil aitab kaasata üleminekuks vajalikke investeeringuid. Seepärast leiab komitee, et direktiivi läbivaatamine, mis sisaldab ELi üldist energiatõhususe eesmärki, peaks andma selle reformi jaoks õige signaali.

3.2. Komitee hindab energiatõhususe direktiivi saavutusi. Samal ajal on komitee vägagi teadlik puudustest ELi ühistes jõupingutustes energiatarbimise vähendamisel.

3.3. COVID-19 pandeemia on piiranud ELi ühiseid jõupingutusi ja sellel on kindlasti omakorda tagajärjed kaugemale ulatuvate eesmärkide saavutamisele. Soovitusliku riikliku panuse saavutamine nõuab kõigilt liikmesriikidelt suuremaid jõupingutusi. Komitee soovib kombineerida hästi reguleeritud turuga kokkusobivaid vahendeid, nagu maksud, aktsiisid ja piiratud, kuid kaubeldavad õigused, nt heitkogustega kauplemise süsteem, ning vajaduse korral regulatiivseid meetmeid.

3.4. Komitee kordab oma Euroopa kliimamääruse teemalises arvamuses tehtud tähelepanekut,⁽³⁾ et eesmärk peaks olema saavutada kasvuhoonegaaside heite võimalikult ulatuslik vähendamine võimalikult vähesel sotsiaal-majandusliku mõjuga. Tuleb leida õige tasakaal, et saavutada ELi eesmärgid minimaalsete kogukuludega. Energiasäästumeetmete kulutõhusus tavaliselt väheneb, kui säästetud energia maht suureneb: esialgseid meetmeid on lihtne rakendada, kuid täiendavad meetmed on kulukamad ja annavad väiksema tulemuse. Ettepanekuga tuleks saavutada tasakaal ja tagada, et ülemäärased kulud ei kantaks üle energiatarbijatele.

3.5. Komitee toetab energiatõhususe direktiivi rakendamise stiimuleid ja vahendeid, et vähendada ettepaneku sotsiaalset mõju ning aidata kaitsetumaid tarbijaid ja kodumajapidamisi, keda COVID-19 on eriti rängalt tabanud. Seepärast on komiteel eriti hea meel ettepaneku üle luua kliimameetmete sotsiaalfond, mis peaks andma täiendavaid rahalisi vahendeid, et ära hoida energiaostuvõimetuse suurenemine, ning komitee kutsub üles järgima õiglase ülemineku põhimõtet, et võtta arvesse liikmesriikide erinevat olukorda.

3.6. Komitee kutsub Euroopa institutsioone üles tagama paketi „Eesmärk 55“ algatuste koostoime. Paketi sisuliste muudatuste korral palub komitee ELi institutsioonidel koostada mõjuhindangu.

3.7. Komitee toetab direktiivis sätestatud avaliku sektori juhtivat rolli – viimane peaks tegelema teenuste ja hoonete energiatarbimise vähendamisega. Komitee mõistab, et kõigis asjaomastes sektorites, eelkõige transpordis, üldkasutatavate hoonete puhul, info- ja kommunikatsioonitehnoloogias, ruumilises planeerimises, veemajanduses ja jäätmekäitluses, on edu saavutamiseks keeruline. Komitee märgib rahuloluga, et direktiivi artikliga 6 laiendatakse renoveerimiskohustuse kohaldamisala nii, et see hõlmaks kõiki avaliku sektori asutusi kõigil haldustasanditel ja nende tegevuse kõiki aspekte. Komitee rõhutab, et see nõuab piisavat rahalist ja tehnilist abi ning koolitatud personali. Seepärast soovib komitee kooskõlas oma arvamusega ELi eelarveraamistiku ümberkujundamise kohta⁽⁴⁾ kohaldada avaliku sektori investeeringute suhtes tasakaalus eelarve nõuet, et tagada tootlikkus ning tulevaste põlvkondade heaolu sotsiaalne ja ökoloogiline alus. Komitee julgustab kohalikke ja piirkondlikke omavalitsusi tegema koostööd keskvalitsuse ja ehitussektori kõigi osadega, et saavutada koostoime ja kõrvaldada tarbetud takistused renoveerimiseesmärkide elluviimisel.

3.8. Komitee pooldab meetmeid, mida avalik sektor võtab ehitussektori, eelkõige VKEdes toetamiseks ning renoveerimislaine strateegia raames uute tehnoloogiate arendamiseks ja rakendamiseks. Riigihangetes tuleks kohaldada selliseid kriteeriume nagu kulutasuvus ja majanduslik teostatavus, samuti kvaliteedi- ja sotsiaalseid kriteeriumeid. Nende kriteeriumidega tuleks jätkuvalt arvestada ka muudes valdkondades, et tagada võrdsed tingimused.

3.9. Komitee kiidab heaks asjaolu, et ELi uus eesmärk on siduv. Seetõttu soovib komitee, et kooskõlas nõukogu 2020. aasta detsembri järeldustega võetaks soovituslikes riiklikes eesmärkides arvesse liikmesriikide, sealhulgas saartel asuvate liikmesriikide ja saarte erinevaid lähtepositsioone, konkreetseid riiklikke olusid ning heitkoguste vähendamise potentsiaali, samuti tehtud jõupingutusi⁽⁵⁾.

3.10. Komitee rõhutab tihedat seost energiatõhususe saavutamise püüdluste ning taasterahastu „NextGenerationEU“, eelkõige taaste- ja vastupidavusraha missiooni ja eesmärkide vahel. Komitee nõuab, et märkimisväärne osa taaste- ja vastupidavusraha 37 %st, mis on eraldatud keskkonnahoidlikele projektidele, eraldataks energiatõhususe projektidele vastavalt iga liikmesriigi tegelikule nõudlusele ja vajadusele.

⁽³⁾ ELT C 364, 28.10.2020, lk 143.

⁽⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus „ELi eelarveraamistiku ümberkujundamine majanduse kestlikuks elavdamiseks ja õiglaseks üleminekuks“, vastu võetud 20.10.2021 (ELT C 105, 4.3.2022, lk 11).

⁽⁵⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-22-2020-INIT/et/pdf>

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee mõistab energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtte eesmärki ja kasulikkust. See ei ole aga alati kulutõhus lahendus ja seda põhimõtet ei tohiks pidada dogmaks. Mõnel juhul võib olla tõhusam mitte säästa energiat, vaid toota seda ohutustest ja säästvatest vähesest CO₂ heitega allikatest.

4.2. Komitee soovib energiatõhususe direktiivi artiklis 8 sätestatud protsendimäärade kohandamisel arvesse võtta riikide erinevusi: kõigile liikmesriikidele ei peaks kehtima ühtne määr, vaid diferentseeritud määr, mis on kohandatud iga riigi olukorrale. Kui liikmesriikide energiatõhususeesmärkide saavutamisse tehtavate panuste arvutamise valem peaks osaliselt põhinema SKP energiamahukusel, tuleks seda kohandada nii, et see kajastaks tööstuse osakaalu SKPs, nii et suurema tööstuse osakaaluga riigid ei satuks ebasoodsasse olukorda.

4.3. Komitee toetab liikmesriikidele seatud kohustust esitada aruanne energiatõhususe vahendite, sealhulgas nende tulemuslikkuse kohta. Samal ajal on komitee valmis koos liikmesriikides aktiivsete kodanikuühiskonna organisatsioonidega, sh sotsiaalpartneritega, andma tuge abimehhanismide loomisel riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Komitee rõhutab, kui oluline on nõuetekohaselt teavitada kõiki sidusrühmi (tootjad, pakkujad, rajatiste haldajad, kasutajad ja tarbijad) lisanõuetest, et suurendada energiateenuste ja energiatõhususe lepingute kasutuselevõttu. Euroopa Komisjon peaks komitee arvates võtma selles valdkonnas aktiivse juhtrolli. Seejuures tuleb silmas pidada, kui oluline on kodanikuühiskond, kes soovib aidata kaasa teadlikkuse suurendamisele ja teavituskampaaniatele ning edendada koolitusprogramme.

4.4. Komitee väljendab heameelt selle üle, et komisjon ei ole lisanud auditite tegemise kohustust, kuna see seaks tingimused ettevõtjate investeerimiskavadele. Ettevõtjad on alati valmis oma energiatõhusust suurendama ning energijahtimissüsteemid on osutunud kulutõhusaks alternatiiviks audititele.

4.5. Komitee hindab ka suuremat rõhuasetust tarbijate teavitamisele ja nende mõjuvõimu suurendamisele seoses lepingunõuetega ning selge ja arusaadava keelekasutusega. Komitee toob esile reguleerivate asutuste olulise rolli selles valdkonnas, eelkõige turgudel, kus ettevõtjate arv on väike.

4.6. Komitee on teadlik kvalifitseeritud töötajate puudusest selles sektoris, aga peab hädavajalikuks, et kõik spetsialistid, kes aitavad ellu viia energiatõhususpoliitika uut käsitust, oleksid asjakohaselt koolitatud, et neil oleksid vajalikud oskused ja kvalifikatsioon.

4.7. Nagu rõhutatud Euroopa renoveerimislaine arvamuses, toonitab komitee, et õõnesseinte ja põrandate isolatsioon on kõige lihtsam ja odavam meede CO₂ heite vähendamiseks. Kuid isegi need suhteliselt soodsad meetmed on paljudele koduomanikele liiga kulukad, kuigi nende tulemuseks on väiksemad energiakulud. Seepärast soovib komitee, et liikmesriikide valitsused looksid nende meetmete subsideerimise kava, sest need võivad luua ka töökohti. Euroopa renoveerimiskampaania (Renovate Europe) raames tehtud uuringust tuleb välja, et hoonete energiatõhusamaks renoveerimisse investeeritud iga miljoni euro kohta luuakse ELis keskmiselt 18 töökohta (⁶).

4.8. Kuigi komitee leiab, et energiatarbimise ülempiir on väga kasulik näitaja sellistes küsimustes nagu kodumajapidamiste tarbimine, kahtleb ta, kas see näitaja üksi on sobiv tööstussektori jaoks. CO₂ heite vähendamise uuenduslikud tehnoloogiad on sageli energiamahukamad kui tavapärased (ent saastavamad) alternatiivid. Seega võib tarbimise piiramine tööstuses takistada tööstussektori protsesside CO₂ heite vähendamist, ohustades nii ka tööstustoodangut.

4.9. Komitee juhib tähelepanu sellele, et kaugkütte ja -jahutuse julged eesmärgid võivad tekitada suuremat energiaostuvõimetust, sest paljud madala sissetulekuga kodumajapidamised elavad sotsiaaleluruumides, mida tavaliselt hallatakse tsentraalselt. Energiatõhususe direktiivi muudatused ei tohi olla tagasiulatava jõuga ning muudatust tõhusa keskkütte või -jahutuse määratluses (artikkel 24) ei tuleks kohaldada juba kasutuses olevatele süsteemidele, vaid ainult uutele või renoveeritud süsteemidele.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

(⁶) https://www.renovate-europe.eu/wp-content/uploads/2020/06/BPIE-Research-Layout_FINALPDF_08.06.pdf

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse alternatiivkütuste taristu kasutuselevõttu ja millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/94/EL“

(COM(2021) 559 final – 2021/0223 (COD)) ja

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Strateegiline kasutuselevõttukava täiendavate meetmetega, millega toetatakse alternatiivkütuste taristu kiiret kasutuselevõttu““

(COM(2021) 560 final)

(2022/C 152/23)

Raportöör: **John COMER**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 30.7.2021 Euroopa Parlament, 13.9.2021 Euroopa Komisjon, 13.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklid 90–91 ning artiklid 170–171 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	9.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	137/4/9

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks ettepaneku võtta vastu määrus alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtu kohta.

1.2. Akutoitega elektrisõidukid näivad olevat enamiku tootjate eelistatud valik autotranspordiks. Liitiumi puudus (tõenäoliselt lühiajaline) ja liitiumi hinnatõus tekitavad probleeme akutoitega elektrisõidukite kiirel kasutuselevõtul, samuti väga hilja alustatud teadus- ja arendustegevusel tõhusamate salvestussüsteemide loomiseks. Võimalus jätkata teadusuuringuid ja tehnoloogiaarendust võib aga aidata neid praegusi probleeme leevendada.

1.3. Suuri liitiumivarusid on kogu maailmas. Suurimad teadaolevad liitiumivarud on Tšiilis, talle järgnevad Austraalia ja Hiina. Praeguse pingelise tarneolukorra leevendamiseks on vaja investeerida uutesse kaevandustesse. Kaevandamisega on seotud keskkonnaprobleemid, eelkõige suur veevajadus ja võimalik mürgiste kemikaalidega saastumine, ning see on sageli seotud tõsiste sotsiaalsete probleemidega. Komitee on sügavalt mures nende rahvusvahelise kaubanduse aspektide pärast. Rahvusvahelised kaubanduslepingud ja väärtusahelad peavad vastama keskkonna ja kestliku arengu nõuetele ning panema ettevõtjatele siduva hoolsuskohustuse⁽¹⁾. ELis on võimalik liitiumi kaevandada Portugalis eeldusel, et keskkonnaküsimused on lahendatavad.

1.4. Alternatiivkütuste taristu ulatuslik kasutuselevõtt kogu ELis on hädavajalik ning investorites tuleb äratada usaldust alternatiivkütuste taristu rajamiseks. Avaliku sektori asutused peavad tagama vajaduse korral alternatiivkütuste ja laadimisjaamade kättesaadavuse, eelkõige piirkondades, kus selliste rajatiste pakkumine ei ole veel majanduslikult tasuv.

⁽¹⁾ Vt arvamused ELT C 220, 9.6.2021, lk 118 ja ELT C 123, 9.4.2021, lk 59.

1.5. Komitee juhib tähelepanu olulisele rollile, mis on taastuvatel energiaallikatel, sh biokütustel kohe kättesaadava ja mõistliku hinnaga lahendusena eelkõige raskeveokite ja pikamaa maanteekaubaveo puhul. Tähelepanu tuleb pöörata kõigi alternatiivsete ja taastuvkütuste kasvuhoonegaaside jalajäljele.

1.6. Elektrivõrgu uuendamine peab olema esmane prioriteet, et hõlbustada kiirloomisjaamade kasutuselevõttu ning vesiniku ja muude alternatiivkütuste tootmist. Lisaks on vaja paigaldada kahefaasilised nutiarvestid, mis võimaldavad elektrit mõlemas suunas edastada. Planeerimis- ja regulatiivsed nõuded tuleb läbi vaadata, et vältida viivitusi võrgu uuendamisel.

1.7. Transpordi CO₂ heite vähendamine on suurel määral seotud taastuvenergia tootmise kiire kasvuga. Elektromobiilsus on ainult rohelise elektri puhul kliimapolitiika seisukohast mõttekas valik ning seetõttu on oluline rohkem investeerida taastuvenergiasse. Komisjon peab palju aktiivsemalt aitama kaasa tootva tarbimise mudelite väljatöötamisele ja neid arvesse võtma.

1.8. Tarvis on toetada tohutuid avaliku sektori investeeringuid teadus- ja arendustegevusse ja tehnoloogiasse, et tõhustada akusid, eelkõige nende suurst, võimsust ning kasutusiga. Kui teadusuuringute tulemusel on võimalik vähendada sõidukite akude liitiumivajadust, vähendaks see meie sõltuvust vähestest ülemaailmsetest liitiumivarudest, mis tulevad kolmandatest riikidest. See suurendaks ELi võimet hakata transpordis kiiresti kasutama taastuvenergiat, mis tooks kaasa kestliku liikuvuse. Samuti on kiireloomuliselt vaja teadus- ja arendustegevust ning tehnoloogiaarendust, et hinnata ja edendada kõiki võimalikke alternatiivkütuseid ning kaaluda kõiki transpordiliike. Ei oleks mõistlik sõltuda ainult ühest süsteemist. Eelkõige tuleks uurida saastevaba vesiniku potentsiaali.

1.9. Enamikku tarbijaid saab veenda akutoitega elektrisõidukeid ostma alles siis, kui nad on kindlad, et on olemas piisav laadimistaristu. Isegi tarbijad, kes sõidavad harva pikki sõite, peavad olema kindlad, et saavad vajadusel akutoitega elektrisõidukitega pikki vahemaid läbida. Seetõttu on käesolev määrus väga tähtis ja seda tuleks täielikult rakendada kogu ELis.

1.10. Komitee rõhutab, kui oluline on, et taristu oleks kogu ELis igati ja täielikult koostalitlusvõimeline. Meil ei tohi tekkida olukord, kus juhid peavad oma autos kaasas kandma eri adaptereid, et erinevates liikmesriikides alternatiivkütuste taristut kasutada.

1.11. Lepinguvabade maksete puhul ei ole ruutkood (QR-kood) ELis laialdaselt kasutatav maksesüsteem, kuigi komisjon seda artikli 5 lõikes 2 [eestikeelses versioonis artikli 5 lõikes 10] väidab. Komitee on seisukohal, et selle võimaluse kasutamisel tekib paljudel kasutajarühmadel probleeme ligipääsetavusega. Komitee on vastu olukorrale, kus ruutkoodi kasutamine on ainus lepinguvaba makseviis. Kõikide lepinguvabade maksete jaoks peavad olema saadaval maksekaardi-lugejad.

1.12. Taastuvenergia direktiivis on esitatud arvutusmeetodid eri alternatiivkütustest tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste arvutamiseks. Need ei ole aga elanike ostuotsuste seisukohast eriti olulised, sest sõidukitega seotud kasvuhoonegaaside heite väärtused ei ole teada ning tootjate ja müüjate esitatud väidete kontrollimine on ebapiisav. See probleem tuleb lahendada.

1.13. Komitee avaldab kahetsust, et praktiliselt puudub strateegiline arutelu elanike, ühistute, aga ka ametiühingute ja tööandjate võimaliku panuse üle sellesse. Seda hoolimata asjaolust, et Euroopa energialiidu eesmärk on seada keskele kohale elanikud ja seega detsentraliseeritud lahendused, ning kuigi on selge, et suur elektrisõidukite laadimistest toimub kodus ja töökohal. Seepärast leiab komitee, et vaja on uut strateegiat, mis oleks paremini kooskõlas Euroopa energialiidu kodanikeskse eesmärgiga, et soodustada elanike, ühistute, ametiühingute ja tööandjate suuremat kaasamist koostöösse, et kiirendada transpordi CO₂ heite vähendamist.

2. Komisjoni ettepaneku kokkuvõte

2.1. ELi elanike majanduslik ja sotsiaalne heaolu sõltub tõhusast ja tulemuslikust liikuvussüsteemist kogu ELis.

2.2. Transport eraldab umbes 25 % ELi kasvuhoonegaaside heidetest ja mõjutab tõsiselt ka linnakeskuste õhukvaliteeti.

2.3. Komisjon võttis 2019. aasta detsembris vastu teatise „Euroopa roheline kokkulepe“, milles nõutakse transpordist tulenevate kasvuhoonegaaside heidete 90 % vähendamist 2050. aastaks, püüdes samal ajal saavutada ka nullsaaste eesmärgi. Komisjon võttis 2020. aasta septembris vastu ettepaneku Euroopa kliimamääruse kohta, et vähendada kasvuhoonegaaside netoheidet 2030. aastaks vähemalt 55 % – pakett „Eesmärk 55“.

2.4. Komisjon võttis 2020. aasta detsembris vastu teatise „Säästva ja aruka liikuvuse strateegia“. Strateegiaga luuakse alus ELi transpordi muutmiseks, et saavutada arukas ja kestlik tulevik.

2.5. Arvamuses käsitletava ettepanekuga luuakse uus määrus alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtu kohta ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2014/94/EL⁽²⁾.

2.6. Direktiiv 2014/94/EL jõustus 2014. aastal. Alternatiivkütuste taristu direktiiv on ühine meetmete raamistik alternatiivkütuste taristu kasutusele võtmiseks, et hõlbustada transpordist tulenevate kasvuhoonegaaside heidete vähendamist. Sellega kehtestatakse miinimumnõuded alternatiivkütuste taristu loomiseks, sealhulgas elektrisõidukite laadimisjaamad ning maagaasi (veeldatud maagaasi ja surumaagaasi) ja vesiniku tankimispunktid, mida tuleb rakendada mittesiduvate riiklike poliitikaraamistike abil. Selle strateegia eesmärk on võimaldada kõikide transpordiliikide piiriülest liiklust TEN-T võrkudes.

2.7. Hiljutises aruandes direktiivi kohaldamise kohta märkis komisjon teatavaid edusamme rakendamisel, kuid jõudis järeldusele, et kogu ELis puudub terviklik ja laiaulatuslik alternatiivkütuste taristu võrk.

2.8. Komisjon viis läbi käesoleva direktiivi järelhindamise. Hindamise käigus leiti, et direktiiv ei ole hästi kohandatud kõrgemate 2030. aasta kliimaeesmärkide saavutamiseks.

2.9. See kavandatav määrus on osa üldisest omavahel seotud poliitikameetmete kogumist paketi „Eesmärk 55“ raames, milles sätestatakse kõikides sektorites vajalikud meetmed, et saavutada 2030. aastaks kliimaeesmärk.

2.10. Kavandatava määruse erieesmärgid on järgmised:

2.10.1. tagada alternatiivkütuste minimaalne taristu, et võimaldada kõikides transpordiliikides ja kõikides liikmesriikides alternatiivkütust kasutavaid sõidukeid;

2.10.2. tagada taristu täielik koostalitlusvõime;

2.10.3. tagada täielik kasutajateave ja kõik võimalikud maksevõimalused.

2.11. Komisjon usub, et ainult ühise Euroopa õigusraamistikuga on võimalik saavutada sidusalt ja järjekindlalt transpordisektori CO₂ heite vähendamise eesmärgid kõikides transpordiliikides ning kõikides liikmesriikides.

2.12. Pärast ulatusliku mõjuhindangu aruande koostamist otsustas komisjon vastu võtta 2. poliitikavariandi. Selle valikuga pakuti välja kergsõidukite elektrilaadimispunktide kohustuslikud sõidukipargipõhised eesmärgid ja kehtestati vahemaapõhised eesmärgid kõikidele TEN-T võrgu maantee sõidukitele, sealhulgas raskeveokite taristu linnatranspordisõlmede jaoks. Samuti on esitatud üksikasjalikud sätted TEN-T põhivõrgu sadamate ja lennujaamade kohta, kuid kohustuslikke eesmärgi ei ole kehtestatud. See näeb ette maksevõimaluste, füüsiliste- ja suhtlusnõuete ning tarbija õiguste suuremat ühtlustamist. See tugeldaks hindade läbipaistvust ja kasutajateavet ning hõlmaks laadimisjaamade ja tanklate märgistamist.

2.13. Määrust peeti parimaks võimaluseks soovitud eesmärkide saavutamiseks kõikides ELi liikmesriikides.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta direktiiv 2014/94/EL alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtu kohta (ELT L 307, 28.10.2014, lk 1).

2.14. Liikmesriigid peavad vastu võtma muudetud riikliku poliitikaraamistiku, et arendada alternatiivsete kütuste turgu transpordisektoris ja kasutada asjakohast taristut kooskõlas tugevdatud sätete ja kohustuslike eesmärkidega. Samuti sisaldab see sätteid strateegia väljatöötamise kohta alternatiivkütuste kasutamiseks muudes transpordiliikides, kus puuduvad kohustuslikud nõuded.

2.15. Liikmesriigid annavad komisjonile korrapäraselt aru. Komisjon jälgib iga liikmesriigi edusamme ja annab nende kohta aru.

2.16. Määruses on sätestatud, et liikmesriigid peavad tagama teatavate merelaevade ning ka siseveelaevade jaoks minimaalse kaldaäärse elektritoite paigaldamise, kuid ette on nähtud teatud erandid.

2.17. TEN-T põhi- ja üldvõrgu lennujaamades on kehtestatud elektriga varustamise miinimumnõuded kõikidele seisvatele õhusõidukitele.

2.18. Artiklis 3 sätestatakse eesmärgid kergsõidukite laadimistaristu jaoks.

2.19. Artiklis 4 sätestatakse eesmärgid raskesõidukite laadimistaristu jaoks.

2.20. Vesinikutankimistaristu eesmärgid on esitatud artiklis 6.

2.21. TEN-T põhivõrgu ääres on 2025. aasta jaanuariks ette nähtud piisav arv üldkasutatavaid veeldatud maagaasi tanklaid piirkondades, kus on nõudlus.

2.22. Meresadamate ja siseveesadamate kaldalt tuleva elektri eesmärgid on sätestatud artiklites 9 ja 10.

2.23. Meresadamates veeldatud maagaasiga varustamise eesmärgid on sätestatud artiklis 11.

2.24. Seisvate õhusõidukite elektriga varustamise eesmärgid on sätestatud artiklis 12.

2.25. Ettepaneku artikli 5 lõike 2 punktis a [eestikeelses versioonis artikli 5 lõike 10 punktis j] teeb komisjon ettepaneku, et väikese energiatarbega laadimisjaamad oleksid varustatud ELis laialdaselt kasutatava maksevahendiga, et tarbijad saaksid maksta lepinguvabalt. See maksevahend võib olla 1) maksekaardilugeja 2) kontaktivaba kaardilugeja või 3) maksetehingut võimaldav ruutkood (QR-kood).

2.26. Komisjoni teatistes (COM (2021) 560 final) esitatakse strateegiline kasutuselevõtukava täiendavate meetmete kohta, et toetada alternatiivkütuste taristu kiiret kasutuselevõttu.

2.27. Euroopa ühendamise rahastu aastateks 2021–2027 (CEF II) käsitleb kliimamuutusi. Selleks loob CEF II alternatiivkütuste rahastu, et rahastada alternatiivkütuste taristut, kombineerides Euroopa ühendamise rahastu toetused ja finantseerimisasutuste rahastuse, et saavutada investeeeringule suurem mõju.

2.28. Euroopa Regionaalarengu Fond ja Ühtekuuluvusfond on kättesaadavad, et toetada investeeeringuid alternatiivkütuste taristuga seotud uurimistegevusse, innovatsiooni ja arendamisse vähem arenenud liikmesriikides ja piirkondades.

2.29. Komisjon märgib, et nüüd on vaja tulemuslikku ja tõhusat piiriülest ning valdkondadeülest koostööd kõigi avaliku ja erasektori sidusrühmade vahel, et arendada avatud, läbipaistev ja koostalitlev taristu, millel on sujuvalt toimivad taristuteenused.

3. Üldised märkused

3.1. Transpordisektor moodustab 22,3 % ELi kasvuhoonegaaside koguheitest ning maanteetransport 21 % kasvuhoonegaaside heitest. Sõidua autod tekitavad ELi kasvuhoonegaaside heitest 12,8 %, kaubikud 2,5 % ning rasked kaubaveokid ja bussid 5,6 % (allikas: Euroopa Keskkonnaamet 2017, välja on arvatud rahvusvahelise- ja meretranspordi heited). Euroopa Komisjoni 2018. aasta aruande kohaselt ELi transpordisektori heitkogused kasvasid, olles 1990. aastal 14,8 % ja 2018. aastal 24,6 %. Transpordisektori kiire CO₂ heite vähendamine on Euroopa rohelises kokkuleppes seatud eesmärkide saavutamiseks hädavajalik. Komitee pooldab seda määrust kui positiivset sammu transpordi CO₂ heite vähendamisel. On oluline, et kõigi transporditeenuste kvaliteet säiliks kogu CO₂ heite vähendamise protsessi vältel.

3.2. Komitee avaldab kahetsust, et praktiliselt puudub strateegiline arutelu elanike, ühistute, ametiühingute ja tööandjate võimaliku panuse üle laadimistaristu arendamisse. Seda hoolimata asjaolust, et Euroopa energialiidu eesmärk on seada kesksel kohale elanikud ja seega detsentraliseeritud lahendused, eelkõige kuna on selge, et märkimisväärne osa elektrisõidukite laadimistest toimub kodus ja töökohal. Seetõttu palub komitee komisjonil alustada selleteemalist strateegilist arutelu.

3.3. Elektrisõidukite ulatuslik kasutuselevõtt nõuab aja jooksul elektritootmise suurendamist ja elektrivõrgu uuendamist, et võimaldada kiiret laadimist, eelkõige akutoitega elektriveokite puhul.

3.4. Määruses mainitakse vajadust kaheasuunaliste nutiarvestite süsteemide järele, mis võimaldavad elektrienergiat edastada mõlemas suunas: elektrivõrgust sõidukisse ja sõidukist võrku. Seda tuleb oluliselt laiendada, et aidata lahendada pakkumise puudujääki elektrienergia tippkoormuse ajal.

3.5. Vaja on luua mitmeid nutikaid elektrisüsteeme, et hõlbustada järgmist:

3.5.1. Sõidukid on vooluvõrku ühendatud ja ei hakka laadima enne, kui signaal on võrgust vastu võetud; laadimine peaks võimaluse korral olema odavam, kui ei ole elektrienergia tipptarbitamisega.

3.5.2. Sõiduki jaotusvõrgu tehnoloogia, mida nimetatakse V2G-süsteemiks, võimaldaks sõidukeid laadida üleliigse taastuvenergia ajal ning tippkoormuse ajal tagastaks elektrisõiduk osa sellest salvestatud energiast võrgule. Kui nõudlus langeb, laaditakse elektrisõiduk uuesti. See sobiks eelkõige koolibussidele ja muudele sõidukitele, mis seisavad pikka aega jõude. See peaks olema tarnijale rahaliselt kasulik. Seetõttu tuleb ka aktiivsemalt kaaluda elanike osalusega detsentraliseeritud lahendusi ja muuta need kättesaadavaks.

3.6. Komitee kiidab heaks alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtuks seatud eesmärgid. See tekitab usaldust nii alternatiivkütuste investorites kui ka potentsiaalsetes heiteta ja vähese heitega sõidukite ostjates. Alternatiivkütused ja taastuvad energiaallikad, sealhulgas kestlikud biokütused, on raskeveokite jaoks üliolulised, eelkõige pikamaa maanteekaubaveo puhul.

3.7. Poliitikameetmed peavad tagama, et laadimispunktides välditakse pikki järjekordi ning ei oleks aeglaseid laadimispunkte, et tarbijad saaksid laadimissüsteemi usaldada.

3.8. Rohelise kokkuleppe raames märkis komisjon, et 2025. aastaks oleks ELis vaja miljon avalikku laadimisjaama ja tanklat ning komisjoni eesmärk on, et 2030. aastaks oleks 30 miljonit heiteta sõidukit. Need on väga kaugeleulatuvad eesmärgid ning nende saavutamiseks on vaja liikmesriikide valitsuste ja komisjoni suurt otsustavust ning avalikkuse osalust.

3.9. Nende eesmärkide saavutamiseks tuleb kõrvaldada mitmesugused tõkked:

3.9.1. ebaproportsionaalsete planeerimisnõuete kõrvaldamine, arvestades vajaliku laadimis- ja tankimistaristu suurust ning ulatust;

3.9.2. planeerimisseaduste tagamine, mis võimaldab vesiniku tootmist kohapeal;

3.9.3. elektrivõrguga ühendamise aegade vähendamine;

3.9.4. elektrivõrgu uuendamise kiirplaneeringute ettevalmistamine.

3.10. Lennu- ja merereiside CO₂ heite vähendamine nõuab rohkem sihiteadlikkust ning otsustavamaid jõupingutusi, et lisaks kõige sobivamate alternatiivkütuste pakkumisele arendataks edasi teadus- ja arendustegevust.

4. Erimärkused

4.1. Liitium on oluline muldmetall ja hädavajalik tooraine kaasaegsete akude jaoks. Benchmark Mineral Intelligence'i (BMI) turuanalüüs ennustab suurt liitiumipuudust alates 2022. aastast, vahendab Reuters. See võib põhjustada elektrisõidukite tootmise aeglustumist. Lukasz Bednarski väidab oma uues raamatus „Lithium“ („Liitium“, kirjastus Hurst), et

liitium on 21. sajandi tööstusmajanduses sama oluline kui nafta 20. sajandil. Seepärast on vaja uurida ja edendada muid vähese heitega ja heiteta kütuseid, et pakkuda tarbijatele valikuvõimalusi ja hõlbustada transpordi kasvuhoonegaaside heite võimalikult kiiret vähendamist.

4.2. On vaja veelgi edendada ja uurida sünteetilise kütuse ja vesinikkütusega sõidukite kasutust, et leida nende potentsiaal vähendada transpordisektori kasvuhoonegaaside heidet nii kiiresti kui võimalik.

4.3. Sisepõlemismootor on veel mõnda aega kasutusel. Sellega seoses tuleb uurida ja edendada sünteetilise kütuse potentsiaali. Sünteetilist kütust saab kasutada sisepõlemismootoris ja pistikühendusega hübriidsõidukites ning tankimiseks saab kasutada olemasolevat tanklate võrku.

4.4. Komitee juhhib tähelepanu olulisele rollile, mis on taastuvatel energiaallikatel, sh biokütustel kohe kättesaadava ja mõistliku hinnaga lahendusena eelkõige raskeveokite ja pikamaa maanteekaubaveo puhul. Tähelepanu tuleb pöörata biokütuste tootmise kasvuhoonegaaside jalajäljele sama moodi, nagu näiteks elektrisõidukitele tarnitava elektri puhul ja vesiniku tootmisel.

4.5. Biokütuste kasutamisel sõidukites peab CO₂ jalajälj olema väiksem kui fossiilkütustel. Probleem on biokütuste tootmisprotsess, mis võib põhjustada märkimisväärset kasvuhoonegaaside heidet ja millel võib olla kahjulik mõju maakasutusele, eriti kui see toob kaasa metsade hävitamise. Näiteks ei ole palmiõli kasutamine kestlik.

4.6. Komitee soovib edendada biokütuseid, mille kasvuhoonegaaside heited on kõige väiksemad nii tootmise ajal kui ka transpordis.

4.7. Maapiirkonnad sõltuvad ühistranspordi puudumise tõttu rohkem autotranspordist kui linnapiirkonnad. Maapiirkonna asulad on üldiselt väga hajutatud, nii et paljudes sellistes piirkondades ei ole võimalik pakkuda ulatuslikku ühistranspordisüsteemi. Elujõulise alternatiivse transpordivahendi puudumisel saavad maapiirkondade elanikud bensiini ja diislikütuse kõrgete CO₂-maksude tõttu palju kahju. Euroopa Tarbijaliitude Amet (BEUC) märkis oma 2021. aasta aprillis avaldatud aruandes, et maapiirkondades elavate suure läbisõiduga juhtide jaoks toob üleminek akutoitega elektrisõidukitele käegakatsutavat kasu, eriti kui akutoitega elektrisõiduki omanik kasutab kohapeal toodetud taastuvelektrit. Euroopa Tarbijaliitude Ameti seisukoht on kasulik tingimusel, et väga kõrgete paigalduskulude tõttu antaks elanikele toetust ning et vastavate ühiselt käitatavate tootmis- ja ladustamisrajatiste käitamine on üldse lubatud.

4.8. Oluline on edendada alternatiivkütuste taristut, mis hõlmab maapiirkondi. Peame edendama elektrisõidukite kasutuselevõttu ning lisaks ka olemasoleva sõidukipargi kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamist, edendades säästvaid biokütuseid, sünteetilist kütust, hübriidsõidukeid ja pistikühendusega hübriidsõidukeid. Samuti tuleb suurendada saastevaba vesiniku potentsiaali.

4.9. Raskeveokite transpordi valdkonnas tuleb teha tõeliselt otsustavaid jõupingutusi alternatiivkütuste taristu väljaarendamise nimel. Umbes 98 % ELi 27 liikmesriigi veoautodest töötab diislikütusega. Siiani on rohkem rõhutatud kergsõidukeid kui raskeveokeid.

4.10. Akutoitega elektriveokite ning hübriid- ja pistikühendusega hübriidveokite kasutuselevõtmine peab märkimisväärselt laienema. Seda saab teha ainult siis, kui igas liikmesriigis on sõidukit võimalik piisavalt laadida. Et sõiduparki asjakohaselt uuendada, on vaja ka piisavat rahastamist.

4.11. Veoautod vajavad suure võimsusega kiiret laadimist depoodes ja maanteeäärsetes laadimisjaamades. Võimalus broneerida eelnevalt koht laadimisjaamas oleks väga kasulik. Katsetatud on laadijaid kuni 350 kW, kuid laadimisaegade lühendamiseks tuleb välja töötada kuni 1 MW laadijad.

4.12. Elektrivõrk tuleb eelnevalt ette valmistada, et see vastaks veoautode kiireks laadimiseks vajalikule suurele energiavajadusele.

4.13. Vesinikku peetakse paljutootavaks kaugvedude jaoks. Komitee väljendab heameelt vesinikutanklate rajamiseks seatud eesmärkide üle. Pikaajaline eesmärk peab olema pigem saastevaba vesinik kui CO₂ sidumisega fossiilkütustepõhine vesinik. Metaanist toodetud vesiniku puhul tuleks arvesse võtta metaani suurt leket kogu kaevandamis- ja transpordiahelas.

- 4.14. Vesinikku saab kasutada ka kütuseks väikeste kohandustega sisepõlemismootoriga sõidukites. Selle ettepaneku edendamiseks on vaja täiendavaid teadusuuringuid.
- 4.15. Komitee kiidab heaks komisjoni ettepaneku standardida vesiniku rõhk 700 baarile. Vesiniku energiatihedus on väike, seega on vaja ladustamiseks palju suuremat mahutit.
- 4.16. Ideaalne oleks võimaluse korral vesiniku tootmine kohapeal. Sellise arengu kavandamist takistavaid asjaolusid tuleb uurida, võttes nõuetekohaselt arvesse vesinikuga tegelemisel vajalikke kõrgemaid tervishoiu- ja ohutusmeetmeid.
- 4.17. Vesinikku saab tarnida veoautode ja torujuhtmetega. Madala energiatiheduse tõttu nõuaks veoautodega tarnimine palju rohkem veokireise kui bensiini ja diislikütuse tarnimine.
- 4.18. Komitee on teadlik sellest, et taastuenergia direktiivis on esitatud selged arvutusmeetodid eri alternatiivkütustest tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste arvutamiseks. Need ei ole aga elanike ostuotsuste seisukohast eriti olulised, sest need väärtused ei ole teada ning autotootjad ja -müüjad neid ei edasta. See olukord tuleb lahendada.
- 4.19. Alternatiivkütuste taristu kiire kasutuselevõtt nõuab märkimisväärset eelrahastamist, et süsteem muutuks laadimisjaamade ja tanklate investorite jaoks majanduslikult elujõuliseks.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse taastuvkütuste ja vähese CO₂ heitega kütuste kasutamist meretranspordis ning millega muudetakse direktiivi 2009/16/EÜ“

(COM(2021) 562 final – 2021/0210 (COD))

(2022/C 152/24)

Raportöör: **Constantine CATSAMBIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 Euroopa Liidu Nõukogu, 20.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 100 lõige 2
Vastutav seksioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna seksioon
Vastuvõtmine seksioonis	9.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	225/2/12

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunnustab ettepanekut võtta vastu määrus, milles käsitletakse taastuvkütuste ja vähese CO₂ heitega kütuste kasutamist meretranspordis ning millega muudetakse direktiivi 2009/16/EÜ („FuelEU Maritime“ määruse ettepanek) ⁽¹⁾. Ettepaneku eesmärk on anda panus ELi 2050. aasta kliimanetraalsuse eesmärkide saavutamisse, kehtestades ELi kütusestandardi, milles esitatakse kasvuhoonegaaside heitemahukusele üha rangemaid nõudeid, ning ergutades nõudlust taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütuste järele meretranspordi sektoris.

1.2. Komitee on seisukohal, et Euroopa Komisjoni määruse ettepanek tuleks laevanduse rahvusvahelist olemust silmas pidades viia kooskõlla Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni (IMO) eeskirjadega, sealhulgas laevakütuste ohutuse valdkonnas. Praegu sõltub rahvusvaheline meretransport fossiilkütustest. Meretranspordi täielikult CO₂ heite vabaks muutmine eeldab alternatiivsete, vähese CO₂ heitega või heitevabade laevakütuste ja/või murranguliste käitamistehnoloogiate laialdast kättesaadavust. Selle eesmärgi saavutamiseks on lõppkokkuvõttes vaja teha tihedat koostööd merendusvaldkonna ja tarneahela kõigi sidusrühmadega.

1.3. Euroopa roheline kokkuleppe kliima- ja CO₂-neutraalsuse eesmärgid ja kaugeleulatav õigusaktide pakett „Eesmärk 55“ on tervitatavad jõupingutuste kontekstis, mille eesmärk on muuta merendussektor teiste sektorite eeskujul keskkonnasäästlikumaks ja lõppkokkuvõttes vähendada selle CO₂ heidet, võttes samas arvesse kõnealuse ülemineku sotsiaalsed mõõdet üldsuse parimates huvides. Teisisõnu, see energiasüsteemi ümberkujundamine ja laevanduse CO₂ heite vähendamisele suunatud üleminekuprotsess saab olla edukas üksnes siis, kui seda saadab ühiskonna heakskiit ning tagatud on laevanduse ja muude sektorite toimimine.

1.4. Komitee märgib, et „FuelEU Maritime“ määruse ettepaneku mõju laevandusele on teiste sektoritega võrreldes ebaproportsionaalne: lühiajalisi meetmeid 2030. aastani on küll piisaval määral kirjeldatud, kuid pikaajaliste muudatuste osas, mis tagavad kasvuhoonegaaside märkimisväärse vähenemise ajavahemikul 2030–2050, kobatakse siiani suuresti pimeduses, hõlmates tehnoloogiaid, mida ei ole veel välja töötatud, rääkimata nende kasutusvalmidusest. Seetõttu tuleks kõnealuse ettepaneku regulatiivne osa muuta veidi paindlikumaks, et sektoril oleks võimalik sellega kohaneda. Hädavajalik on ulatuslik toetus teadus- ja arendustegevusele, et kiirendada teadmiste kogumist ja seeläbi vähendada riske.

⁽¹⁾ COM(2021) 562 final.

1.5. Komitee on seisukohal, et õigusaktide paketi „Eesmärk 55“ raames peab algatus „FuelEU Maritime“ tagama koostoime, sidususe ja järjepidevuse pakkumise, jaotamise ja nõudluse vahel. „FuelEU Maritime“ määruse eelnõuga nähakse aga hetkel ette konkreetsed vähese CO₂ heitega kütused, ilma et oleks eelnevalt hinnatud nende üleilmset kättesaadavust ja maksumust, kuigi kõik alternatiivkütused peaksid olema lubatud. See võib lõpuks viia konkurentsi moonutamiseni, kuna nende kättesaadavus praegu ja lähitulevikus on peaaegu olematu. Vastutus taastuvate alternatiivkütuste väljatöötamise ja kättesaadavuse eest lasub kütusetarnijatel ning soodustada tuleks puhtamate kütuste kasutuselevõttu. Selleks tuleb kaotada hinnavahe fossiil- ja alternatiivsete kütuste vahel ning muuta puhtamad kütused taskukohasemaks ja laiemalt kättesaadavaks. Vajalikud on jõupingutused, millesse kaasatakse aktiivselt merenduse väärtusahela kõik osalejad, eelkõige kütusetootjad ja energiateenuseosutajad, mootoritootjad, aga ka sadamad, prahtijad ja kõigi asjaomaste sektorite töötajate esindajad. Selle tulemuseks võiks olla suurem nõudlus alternatiivkütuste järele, nagu loodetakse „FuelEU Maritime“ määruses.

2. Sissejuhatus

2.1. Komitee arvates mõjutab laevandus kogu tarneaahelat, sest peaaegu 90 % kogu maailma kaupadest transporditakse meritsi. Samuti on komitee arvamusel, et ELi laevandus on oma üleilmse kohaloluga strateegiline tegur, mis võimaldab ELil kaitsta oma geopoliitilist sõltumatust ning suurendada oma majanduslikku ja tööstuslikku vastupanuvõimet ja suveräänsust. 2019. aastal toimus meritsi ligikaudu 46 % liiduvälisest ekspordist ja 56 % liiduvälisest impordist (Eurostat, 2021).

2.2. ELi kontrollitava laevastiku dedveit on 810 miljonit tonni, hõlmates 23 400 laeva ja moodustades 2020. aastal 39,5 % kogu maailma laevastikust. Laevanduse majanduslik kogumõju Euroopa Liidu SKP-le on 149 miljardit eurot ja selles sektoris on ligikaudu 2 miljonit töökohta. Väärrib märkimist, et iga 1 miljoni euro kohta laevandussektori loodavast SKPst toetatakse ELi majandust mujal täiendava 1,8 miljoni euro ulatuses⁽²⁾. Viimaste hinnangute⁽³⁾ kohaselt on laevanduse koguheitte osakaal üleilmsetes inimtekkelistes kasvuhoonegaaside heitkogustes kasvanud 2,76 %-lt 2012. aastal 2,89 %-le 2018. aastal.

2.3. Komitee tõdeb, et Euroopa laevandus on pühendunud meresõiduohutusele ja merekeskkonna kaitsele, aidates kaasa rahvusvahelistele ja ELi tasandi jõupingutustele CO₂ heite vähendamiseks. Samuti märgib komitee, et Euroopa laevandus on asjaomased probleemid omaks võtnud ja otsustanud võtta juhtrolli keskkonnahoidliku laevanduse edendamisel.

2.4. „FuelEU Maritime“ määruses kehtestatakse normid kasvuhoonegaaside keskmise heitemahukuse järkjärguliseks vähendamiseks kütustes, mida kasutatakse laeval, mis seisavad sadamakai ääres, saabuval ELi sadamatesse või väljuval seal. Nende normide mittetäitmine toob laevandusettevõtjatele kaasa haldustrahvid, mida tuleks ilmselgelt kasutada selliste projektide toetamiseks, mille eesmärk on kiirendada taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütuste ja eelkõige biokütuste kasutuselevõttu merendussektoris. Seda ettepanekut kohaldatakse ühepoolset ka eksterritoriaalselt rahvusvahelise laevanduse suhtes, kuna ettepaneku kohaldamisala on identne ELi heitkogustega kauplemise süsteemi ettepaneku omaga⁽⁴⁾. Samuti kohustab see pärast 1. jaanuari 2030 kasutama kaldaäärset elektritoidet kahe laevatüübi – reisi- ja konteinerilaevade – puhul.

2.5. Komitee märgib, et „FuelEU Maritime“ määruse ettepanekus on vastavalt põhimõttele „saastaja maksab“ tunnustatud laeva prahtija struktuurset rolli. Tavapäraselt vastutab prahtija laeva kütuse, marsruudi, lasti ja kiiruse valiku ning tarbitud kütusega kaasneva kulu eest (põhjendus 6). See on tervitatav. Prahtijate vastutuse tunnustamine on aga oluline element arutelude jaoks, mis toimuvad regulatiivse protsessi järgmises etapis, milles osalevad ka Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa roheline kokkuleppe kliima- ja CO₂-neutraalsuse eesmärgid ja kaugeleulatav õigusaktide pakett „Eesmärk 55“ on tervitatavad jõupingutuste kontekstis, mille eesmärk on muuta merendussektor teiste sektorite eeskujul keskkonnasäästlikumaks ja lõppkokkuvõttes vähendada selle CO₂ heidet, võttes samas arvesse kõnealuse ülemineku sotsiaalset mõõdet üldsuse parimates huvides. Teisisõnu, selline energiasüsteemi ümberkujundamine ja laevanduse CO₂ heite vähendamisele suunatud üleminekuprotsess saab olla edukas üksnes siis, kui seda saadab ühiskonna toetus ja heakskiit ning tagatud on laevanduse ja muude sektorite toimimine. Seda on võimalik saavutada üksnes konkreetsete meetmetega, nagu uute töökohtade loomine, parem rahvatervis ning tõhusamad kliimamuutuste leevendamise ja keskkonnakaitse meetmed. Vajalikud on jõupingutused, millesse kaasatakse aktiivselt merenduse väärtusahela kõik osalejad, eelkõige

⁽²⁾ European Shipowners' Association, 2021.

⁽³⁾ Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni neljas kasvuhoonegaaside käsitlev uuring, 2020.

⁽⁴⁾ COM(2021) 551 final.

kütusetootjad ja energiateenuseosutajad, mootoritootjad, aga ka sadamad, prahtijad ja kõigi asjaomaste sektorite töötajate esindajad. Sihipärane, selge, tsükliline ja läbipaistev teabevahetus on ühiskonna osalemise ja toetava panuse tagamiseks väga oluline.

3.2. „FuelEU Maritime“ määruse ettepaneku mõju laevandusele on võrreldes teiste sektoritega ebaühtlane: lühiajalisi meetmeid 2030. aastani on piisaval määral kirjeldatud, kuid pikaajaliste muudatuste osas, mis tagavad kasvuhoonegaaside märkimisväärse vähenemise ajavahemikul 2030–2050, kobatakse siiani suuresti pimeduses, hõlmates tehnoloogiaid, mida ei ole veel välja töötatud, rääkimata nende kasutusvalmidusest. Teisisõnu, laevandussektori teekond kliimaneutraalsuse saavutamiseni 2050. aastaks on endiselt ebakindel, hõlmates väga erinevaid tehnoloogilisi valikuid. Peale selle on lahenduseta olulised küsimused, mis puudutavad nende alternatiivide pakkumist, ohutust, jaotamist ja maksumust. Seetõttu tuleks kõnealuse ettepaneku regulatiivne osa muuta veidi paindlikumaks, et sektoril oleks võimalik sellega kohaneda. Lisaks valitseb suur ajasurve, mis tuleneb sellest, et kogu sektori kõik sidusrühmad vajavad palju aega muutuste elluviimiseks ning algfaasis tuleb neil teha väga mahukaid investeeringuid.

3.3. Ühelt poolt sõltub heitkoguste vähendamise trajektoor täielikult CO₂ heite vaba sektori saavutamiseks majanduslikult elujõuliste ja ohutute heitevabade kütuste ja tehnoloogiate kasutuselevõttust ja turuleviimisest. Teiselt poolt on täielikult CO₂ heite vaba merendussektori saavutamiseks vaja uusi käitamistehnoloogiaid, kogu maailmas kättesaadavaid uusi vähese CO₂ heitega või heitevabasid kütuseid ning ühiseid jõupingutusi koos tarneahela sidusrühmadega.

3.4. Õigusaktide paketi „Eesmärk 55“ raames peab algatus „FuelEU Maritime“ tagama koostoime, sidususe ja järjepidevuse pakkumise, jaotamise ja nõudluse vahel. Selle saavutamiseks tuleks tõhusalt täiendada taastuvenergia direktiivi,⁽⁷⁾ käsitledes eelkõige taastuvatest energiaallikatest pärinevat energiavarustust, ja alternatiivkütuste taristu määrust, mis on suunatud ELi sadamate jaotustaristule⁽⁸⁾.

3.5. Sel eesmärgil on samuti hädavajalik pakkuda õigeid stiimuleid pakkumise ja nõudluse poolel. Ent „FuelEU Maritime“ määruse eelnõuga nähakse hetkel ette konkreetset vähese CO₂ heitega kütused, ilma et oleks eelnevalt hinnatud nende üleilmset kättesaadavust ja maksumust, kuigi kõik alternatiivkütused peaksid olema lubatud. See võib lõpuks viia konkurentsi moonutamiseni, kuna nende kättesaadavus praegu ja lähitulevikus on peaaegu olematu. Vastutus taastuvate alternatiivkütuste väljatöötamise ja kättesaadavuse eest lasub kütusetarnijatel ning soodustada tuleks puhtamate kütuste kasutuselevõttu. Selleks tuleb kaotada hinnavahe fossiil- ja alternatiivsete kütuste vahel ning muuta puhtamad kütused taskukohasemaks ja laiemalt kättesaadavaks. Vajalikud on jõupingutused, millesse kaasatakse aktiivselt merenduse väärtusahela kõik osalejad, eelkõige kütusetootjad ja energiateenuseosutajad, mootoritootjad, aga ka sadamad, prahtijad ja kõigi asjaomaste sektorite töötajate esindajad. Selle tulemuseks võiks olla suurem nõudlus alternatiivkütuste järele, nagu loodetakse „FuelEU Maritime“ määruses.

3.6. Nõudes puhtamate kütuste ja eelkõige biokütuste kasutuselevõttu, näib ettepanek eiravat asjaolu, et sellised kütused ei pruugi tegelikkuses kunagi olla rahvusvahelise laevanduse jaoks piisavas koguses kättesaadavad ega seega võib-olla ka elujõuline alternatiiv fossiilkütustele. Haldustrahvide määramine olukorras, kus elujõulised alternatiivid puuduvad, on pigem karistuslik ja tulu teenimisele suunatud kui heitkoguseid vähendav meede.

3.7. Laevanduse CO₂ heite vähendamiseks vajalikud süsinikdioksiidiheitevabad või vähese CO₂ heitega kütused ei ole praegu kättesaadavad, eelkõige ookeanivedude jaoks, ja see jääb nii ka lähitulevikus. Selliste kütuste tootmine ja üleilmset kättesaadavaks tegemine eeldab ulatuslikke investeeringuid, mida peavad tegema sektorivälised sidusrühmad, eelkõige naftaettevõtted ja energiatarnijad üldisemalt. Peale selle on alternatiivkütuste, näiteks ammoniaagi, metanooli ja vesiniku jaoks vaja uue põlvkonna sisepõlemismootoreid ning edusamme laevaehituses ja käitamistehnoloogiate arendamisel. See on mootoritootjate ja laevatehaste pädevuses, millest enamik asub Kaug-Idas.

3.8. Kuni selliseid alternatiivkütuseid ei ole välja töötatud, ei ole võimalik saavutada Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni CO₂ heite vähendamise esialgses strateegias kokkulepitud pikaajalisi eesmärke ning Euroopa rohelise kokkuleppe ja paketi „Eesmärk 55“ kaugeleulatuvaid eesmärke. Meil on kiiremini tarvis rohkem teaduspõhiseid üksikasjalikke teadmisi, et vähendada otsuste tegemisega seotud riske ja keskenduda õigetele investeeringutele. Seepärast tegi sektor koos mitmete olulise merendushuviga liikmesriikidega IMO ettepaneku luua teadus- ja arendusnõukogu (International Maritime Research

⁽⁷⁾ COM(2021) 557 final.

⁽⁸⁾ COM(2021) 559 final.

and Development Board, IMRB) ja fond (International Maritime Research and Development Fund, IMRF), mida rahastatakse esialgu kohustuslikust osamaksust iga laevalt, mille dedveit on enam kui 5 000 gigatonni, tarbitud kütusetonni kohta. Selle algatuse eesmärk on kiirendada alternatiivkütuste väljatöötamist, mida laevandustööstus vajab, kuid mida ta ise ei saa arendada. Algatus on ajendatud olukorra pakilisusest ja laevandustööstuse valmisolekust sellesse panustada. Jääb siiralt loota, et seda algatust saadab IMO ka edaspidi märkimisväärne toetus.

3.9. Ohutuskalutlused peaksid samuti jääma oluliseks parameetriks alternatiivkütustega seotud teadus- ja arendustegevuses, mis on väga keeruline, kapitalimahukas ja aeganõudev protsess. Et nende uute kütustega seotud ohutusprobleeme lahendada, on vaja koostada uued nõuded ja tehnilised eeskirjad kütuste ohutuks väljatöötamiseks ja kasutamiseks laevade pardal.

3.10. Väga problemaatiline oleks nõuda, et laevad järgiksid Euroopa kütusestandardit, ilma et kogu maailma sadamates oleks tagatud turvalises ja piisavas koguses vähese CO₂ heitega ja süsinikdioksiidiheitevabade kütuste kättesaadavus. 2020. aasta detsembris avaldatud Euroopa Komisjoni talituste töödokumendis, mis on lisatud säästva ja aruka liikuvuse strateegiale,⁽⁷⁾ prognoositakse, et taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütused moodustavad 2030. aastaks laevanduse kütuseliikide kombinatsioonist koguni 5,5–13,5 %. Kasvuhoonegaaside heitemahukus määratakse kogu kütuse olelusringi hõlmava kasutamise põhimõttel [artikkel 3 „Mõisted“, punkt p] vastavalt meetoodikale ja kestlikkuse kriteeriumidele, mis on sätestatud muudetud taastuvenergia direktiivi ettepanekus, kus kordaja 1,2 lähteainest toodetud täiustatud biokütuste ja biogaasi puhul ning muu kui bioloogilise päritoluga taastuvkütuste puhul säilitatakse üksnes laevanduses ja lennunduses. Lisaks, nagu ettepanekus on välja pakutud, on mõistlik suunata biokütused selliste transpordiliikide sektoritesse, mida on raske elektrifitseerida, näiteks meretransport, kaugreisid ja õhustransport⁽⁸⁾.

3.11. Selle täiendava seire-, aruandlus- ja kontrollisüsteemi raames täpsustatakse kavandatava määruse lisas kütuste olelusringi hindamise meetodikat. Kui ettevõtted kavatsevad taastuvenergia direktiivis ette nähtud vaikeväärtustest kõrvale kalduda, on neil õigus seda teha paagist pardani heitekoefitsientidele kehtestatud vaikeväärtuste korral, tingimusel, et seda rakendatakse üksnes siis, kui väärtusi saab tõendada taastuvenergia direktiivi alusel tunnustatud ühe vabatahtliku kava abil („allikast paagini“ väärtuste puhul) või laborikatsete või heitkoguste otsese mõõtmisega („paagist pardani“). CO₂-mahukuse arvutamise meetodika ja heitekoefitsiendid on olulised valdkonnad, mida tuleb põhjalikult uurida.

3.12. Komitee leiab, et kavandatav määrus kui piirkondlik meede võib õõnestada IMO rahvusvahelise laevanduse CO₂ heite vähendamise esialgse strateegia üle käimasolevaid arutelusid. Need edenevad hästi, annavad konkreetseid tulemusi ja on ainsad, millel on üleilmne perspektiiv. Samuti leppisid IMO liikmesriikide valitsused kokku, et alustavad keskpikkade ja pikaajaliste meetmete, sealhulgas turupõhiste meetmete arutamist juba 2021. aasta oktoobris, lähtudes Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni keskpikkade ja pikaajaliste meetmete jaoks kokkulepitud töökavast. Sellega seotud IMO tööprotsess, mis tuleb veel lõpule viia, puudutab kasvuhoonegaaside ja CO₂-mahukuse suuniseid kõigi kütuseliikide jaoks kogu olelusringi vältel. Kuni selle töö lõpuleviimiseni IMO raames tuleks vältida topeltstandardeid.

3.13. Komitee peab asjakohaseks ELi liikmesriikide valitsuste hiljutist algatust esitada rahvusvahelise laevanduse jaoks vähese kasvuhoonegaaside heitega kütuste üleilmse standardi ettepanek, mida arutatakse kasvuhoonegaaside istungitevahelise töörühma eelseisval 10. koosolekul⁽⁹⁾. Kõnealune ettepanek illustreerib muu hulgas seda, kuidas on laevaldel võimalik meedet järgida, tõestades, et nad on nõuete täitmise perioodil kasutanud üksnes kütuseid, mille kasvuhoonegaaside heitemahukus vastab piirmäärale või on alla selle (nt traditsiooniliste kütuste ja taastuvkütuste segud). See lähenemisviis sarnaneb Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni MARPOLI konventsiooni VI lisas (eeskiri 14.1) sätestatule, mille alusel kehtestas IMO 2020. aastal punkrikütustele vääpliheite piirnõrmi. Esitatud dokumendis tehakse samuti ettepanek „allikast pardani“ sertifitseerimissüsteemi kohta, mille peab välja töötama ja kinnitama IMO. Võttes arvesse IMO käimasolevaid arutelusid kasvuhoonegaaside olelusringi hindamise üle, tuleb pärast seda, kui IMO tasandil on jõutud kokkuleppele üldises lähenemisviisis „FuelEU Maritime“ määruse eelnõu seisukohalt olulistele küsimustele, viia ELi õigusaktid ka täielikult kooskõlla rahvusvaheliste eeskirjadega vastavalt kavandatava määruse põhjendusele 42.

⁽⁷⁾ SWD(2020) 331 final.

⁽⁸⁾ TEN/748, arvamus teemal „Taastuvenergia direktiivi läbivaatamine“ (vt käesoleva ELT lk 127), punkt 4.17.

⁽⁹⁾ Dokument ISWG-GHG 10/5/3 (Austria ja teised), 3.10.2021.

3.14. Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni CO₂ heite vähendamise strateegias on kindlaks määratud loetelu võimalikest lühiajalistest, keskpikkadest ja pikaajalistest meetmetest CO₂ heite vähendamiseks. Astudes olulise sammu edasi merendussektori energiasüsteemi ümberkujundamisel, võtsid IMO liikmesriikide valitsused, sealhulgas kõik ELi liikmesriigid, 10.–17. juunil 2021 toimunud Rahvusvahelise Mereorganisatsiooni merekeskkonna kaitse komitee (MEPC) 76. istungil vastu laevade CO₂ heite vähendamisele suunatud ulatusliku õiguslikult siduvate lühiajaliste tehniliste ja operatiivmeetmete paketi, mis jõustub 1. novembril 2022.

3.15. Täpsemalt nõutakse MEPCi 76. istungi raames vastu võetud meetmetes laevadelt, mille dedveit on 400 gigatonni ja rohkem, energiatõhususe indeksi (Energy Efficiency Existing Ship Index, EEXI) arvutamist, võttes arvesse tehnilisi vahendeid nende energiatõhususe parandamiseks. Kõigilt üle 5 000 gigatonnise dedveitiga laevadelt nõutakse aga nende iga-aastase CO₂-mahukuse näitaja (Carbon Intensity Indicator, CII) ja reitingu (CII rating) kindlaks määramist. CO₂-mahukus seob kasvuhoonegaaside heite läbitud vahemaa jooksul veetud lasti suurusega. IMO vaatab 1. jaanuariks 2026 üle CII ja EEXI nõuete rakendamise tõhususe, et teha kindlaks, kas on vaja teha täiendavaid muudatusi.

3.16. Rahvusvaheline laevandus üldiselt on maailma suurim kolmanda riigi välisvedude teostaja (*cross-trader*), mis transpordib kolmandate riikide vahel enam kui 90 % ulatuses oma kauplemissahust kaupu, mis on maailmamajanduse seisukohalt olulised, nagu nafta ja naftatooted, gaas, kemikaalid, rauamaaks ja muud maagid, kivisüsi ja väetised. Seepärast peab rahvusvahelise kaubanduse tõrgeteta toimimise tagamiseks kogu maailma sadamates olema kättesaadav nõutavale ELi spetsifikatsioonile vastav kütus.

3.17. Rahvusvaheline laevandus on peamiselt VKEdel poolt juhitud tööstusharu, mis puistlasti- ja trampelaevanduse puhul on tõeliselt ettevõtlusele orienteeritud ning millel on täielikult konkurentsivõimeline turg. Seda seetõttu, et sektor hõlmab tuhandeid ettevõtteid üle kogu maailma ja selles ei domineeri piiratud arv väga suuri korporatsioone või ettevõtete ühendusi, nagu see on liinilaevanduses ning enamikus suuremates tööstus- ja teenindussektorites kogu maailmas. Seetõttu puudub VKEdel mõõtu laevandusettevõtjatel läbivõimelisus, et tagada uute kütuste jaotamine ja kättesaadavus kogu maailma sadamates.

3.18. Komisjoni mõjuhinnangus „FuelEU Maritime“ määruse eelnõu kohta lähtutakse suuremast nõudlusest taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütuste järele meretranspordisektoris, pannes muu hulgas rõhku vedelatele biokütustele, vähese CO₂ heitega gaasile (sh veeldatud biomaagaas), sünteetilistele kütustele, vähese CO₂ heitega vesinikupõhistele kütustele (metanool ja ammoniaak) ja elektrienergiale. Mõjuhinnangu kohaselt on oodata biokütuste ulatuslikumat kasutuselevõttu ning biokütuste tähtsust tunnistatakse iseäranis sektorite puhul, kus CO₂ heite vähendamine on väga keeruline, nagu lennunduses ja meretranspordis.

3.19. Sünteetiliste kütuste tootmise ja vajaliku tarnetaristu üleilmne arendamine on keeruline ülesanne. Läbivaadatud taastuvenergia direktiivi ettepanekus on seatud uus ELi eesmärk, mille kohaselt peab 2030. aastaks olema taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaal vähemalt 40 %. Siiski tunnistatakse, et laevanduses valmistab CO₂ heite vähendamine teiste sektoritega võrreldes suuremaid raskusi, kuna praegu puuduvad turukõlblikud heitevabad tehnoloogiad. Tõepoolest ei ole vähese CO₂ heitega ja heitevabad kütused praegu turul laevandussektori jaoks kättesaadavad. Lisaks on tootmise väljaarendamise jaoks vajalik kapitaliinvesteering, näiteks nn rohelise ammoniaagi (e-ammoniaak) tootmise arendamiseks on olenevalt tootmismeetoditest ja kütuse konkreetsest tootmisahelast hinnanguliselt vaja ligikaudu 1,2–1,65 triljonit USA dollarit (UMAS, 2020), mis ei hõlma üleilmse tarnetaristu jaoks vajalikke investeeringuid.

3.20. Seepärast on eesmärk vähendada laevade pardal kasutatava energia kasvuhoonegaaside heitemahukust 2050. aastaks keskmiselt 75 % liiga ambitsioonikas. Üks suurimaid takistusi merendussektori CO₂ heite vähendamisel on uue punkterdamistaristu rajamine, mida on vaja sadamates üle kogu maailma, et laevu turvaliselt alternatiivkütustega varustada. Laevandussektori huvides on selline taristu kiirelt välja arendada, et uued kütused oleksid hõlpsasti kättesaadavad kogu maailmas ja võimalikult paljudes sadamates, kuna see muudab heitevabade kütuste hinna odavamaks, tagades seeläbi kooskõla kavandatavas määruses seatud eesmärkidega.

3.21. Nn asenduskiütused (*drop-in fuels*), näiteks täiustatud biokütused (sh hüdrogeenitud taimsed õlid), mis sobivad piiratud ulatuses kõikide kaasaegsete laevamootoritega (kõik laevatüübid olenemata kaubandustegevusest), mis suudavad põletada biokütuseid ilma tehnilisi, ohutusalaseid või konstruktsiooniga seotud kohandusi vajamata, võiksid vähemalt puistlasti- ja trampelaevanduse jaoks olla osaline lahendus. Kütusetarnijate kohustus on aga tagada, et fossiilkütustega segatuna on vastavad segud sobivad laevadel kasutamiseks ja need tehakse ELi sadamates piisavas koguses kättesaadavaks. ELi turule imporditavad biokütused peavad vastama ELi kestlikkuse kriteeriumidele, mis on sätestatud muudetud taastuvenergia direktiivis (RED II) (IX lisa, A ja B osa). „FuelEU Maritime“ määruse eelnõuga pannakse vastutus taastuvenergia direktiivi kestlikkuse kriteeriumide täitmise eest laevadele. Lisaks võib väljastpoolt ELi hangitud kindlaks määratud kvaliteediga biokütuse segude kasutuselevõtu ergutamine tekitada jõustamisprobleeme, seades ohtu heitkoguste vähendamise eesmärkide saavutamise.

3.22. Kõigi kõne alla tulevate sünteetiliste kütustega, näiteks taastuvallikatest toodetud ammoniaak ja vesinik,⁽¹⁰⁾ kaasnevad teatud turutõkked (majanduslikud, tehnoloogilised, regulatiivsed), mis takistavad lähitulevikus nende kasutuselevõttu alternatiivsete laevakütustena. Alternatiivsete laevakütuste maastik ei ole mitte ainult killustunud, vaid ka välja arendamata, mistõttu tuleks tugevdada ja kiirendada asjakohast teadus- ja arendustegevust.

3.23. CO₂-mahukuse arvutamise meetodika ja heitekoefitsiendid on olulised valdkonnad, mida tuleb samuti põhjalikult analüüsida. Tähelepanu tuleks pöörata mootorikütuse hajusheitele ja maakasutuse kaudse muutuse tegurile, eelkõige seoses biokütuste ja veeldatud maagaasi kasutuselevõtu ja kasutamisega. Esimese põlvkonna biokütuseid ei saa pidada pikaajaliselt kestlikeks, kuna nende puhul konkureerib maakasutus toiduainete tootmisega ja toimub pinnase kurnamine.

3.24. Kuna laevandus on tõeliselt globaalne sektor, on üleilmsed eeskirjad lõppkokkuvõttes kõige tõhusam ja tulemuslikum viis edasilükkumiseks. Kõik ELi tasandil rakendatavad meetmed peavad olema kooskõlas IMO eeskirjadega, püüdes saavutada tasakaalu rahvusvaheliste eeskirjade ja ELi seadusandlike algatuste vahel.

4. Konkreetsete märkused

4.1. Vastutav üksus (laevaomaniku asemel kütusetarnija): laevakäitajaid ei saa pidada vastutavaks konkreetsete kütuste kvaliteedi või kättesaadavuse eest. Laevakütuste CO₂-mahukust tuleks üleilmselt reguleerida ja see peaks lähtuma mittefossiilsete alternatiivkütuste piisavast kättesaadavusest. Need ei ole praegu ookeanivedude jaoks kättesaadavad ja jäävad kättesaadamatuks ka lähitulevikus. Laevu ei saa pidada vastutavaks selliste kütuste punkerdamise eest, mis on kas tehnoloogiliselt välja arendamata või kättesaadavad ainult väga piiratud koguses ja/või piiratud geograafilisel alal. See oleks võrreldav palvega, et autokasutajad kasutaksid konkreetset kütusesegu, mis ei ole turul laialdaselt kättesaadav.

4.2. Prahtijate selgesõnaline kohustamine, et nad võtaksid õiglase osa vastutusest: kõikidel juhtudel peaks kehtima „saastaja maksab“ põhimõte. Prahtijate vastutus, kuigi seda tunnistatakse Euroopa Komisjoni asjaomastes seadusandlikes algatustes (ELi heitkogustega kauplemise süsteem, algatus „FuelEU Maritime“), ei kohusta prahtijaid sõnaselgelt vastutust võtma. Kui laevaomanik pannakse vastutama laeva heitkoguste eest, koormatakse teda suurema CO₂ heitega, mis tuleneb prahtija puhtmajanduslikust kulude-tulude analüüsist, milles ei võeta arvesse negatiivset keskkonnamõju. Selline olukord oleks mitte ainult ebaõiglane, vaid ka kahjulik. Kuni prahtijatel puudub seadusjärgne vastutus, teevad nad jätkuvalt kõiki tegevusega seotud otsuseid üksnes kulukaalutlustel ja vaatavad kõrvale põhimõttest „saastaja maksab“, mida tuleb laevanduses, nagu ka kõikides teistes sektorites, nõuetekohaselt rakendada.

4.3. Topeltarvestuse ja topeltnõuete vältimine: kõnealuse ettepanekuga kehtestatakse kavandatava määruse tarvis teine ELi seire-, aruandlus- ja kontrollisüsteem. Kuigi paindlikkuse tagamine on äärmiselt tähtis, tuleks topeltarvestuse ja topeltnõuete kehtestamist võimaluse korral vältida, tuginedes ühtsetele seire-, aruandlus- ja kontrollimeetoditele.

4.4. Mittetoimiva nõuetele vastavuse mehhanismi loomise vältimine: määruse eelnõuga luuakse ka keerukas nõuetele vastavuse ühendamise mehhanism, mis puudutab nõuetele vastavuse ülejäägiga laevadel kasutatava kütuse CO₂-mahukuse ülekandmist. Selle mehhanismi suhtes rakendatakse ühendamiskorda, millega kaasnevad ühtlustatud karistused nõuetele mittevastavuse ja ülejäägi ülekandmise eest eri ettevõtete vahel, kellel on sama töendaja tõendatud nõuetele vastavuse üle- ja puudujäägiga laevad. Selle asemel tehakse ettepanek võtta kasutusele paindlik mehhanism, mis lisataks kavandatavasse määrusesse ja mida kohaldataks esialgu üksnes laevadel kasutatavate sünteetiliste kütuste suhtes,⁽¹¹⁾ koos järkjärgulise rakenduskavaga (sarnaselt kaldaäärse elektritoite kasutuselevõtuga – vt kavandatava määruse artikkel 5). Kui see heaks kiidetakse, siis laiendatakse nõudeid järk-järgult kõikidele taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütustele (vastavalt läbivaatamisklauslile ja mõjuhinnaangule tulevikus, käsitledes muu hulgas näiteks taastuv- ja vähese CO₂ heitega kütuste kättesaadavust merendussektoris ja küsimusi, mis tulenevad selliste kütuste konkureerimisest teiste transpordiliikidega). Järk-järgult edendatakse partnerlust turuosaliste vahel, kes on investeerinud keskkonnasäästlikesse kütustesse ja soovivad ühendada oma vastavusmehhanismid ning esitada ühiseid teatise samale akrediteeritud töendajale.

⁽¹⁰⁾ Nagu on määratletud arvamuses TEN/718 „Vesinikustrateegia“ (ELT C 123, 9.4.2021, lk 30).

⁽¹¹⁾ Sünteetiliste kütuste hulka kuuluvad e-ammoniaak, e-metanool, e-diisel, sünteetiline kütetöli ja e-gaas (lisad dokumendile COM (2021) 562 final, lk 7).

4.5. Kaldaäärse elektritoite kasutamisele tehtavate erandite pikendamine pärast 2034. aastat: komitee tunnistab vajadust seada esikohale kaldaäärse elektritoite kasutamine, eesmärgiga tuntavalt ja kulutõhusalt vähendada kasvuhoonegaaside heidet ja õhusaastet sadamakai ääres, keskendudes seejuures konteineri- ja reisilaevadele. Ent pärast 2034. aastat ei tohiks siiski piirata vabastamist kaldaäärse elektritoite kohustuslikust kasutamisest ülalnimetatud laevandussegmentides juhul, kui sadamas puudub vastav taristu ja kui laeva pardal asuvad kaldaäärse elektritoite seadmed ei sobi kokku sadamas olemasoleva seadmestikuga.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ seoses lennunduse panusega kogu ELi majandust hõlmavasse heitkoguste vähendamise eesmärki ja üleilmse turupõhise meetme asjakohase rakendamisega“

(COM(2021) 552 final)

(2022/C 152/25)

Pearaportöör: **Dumitru FORNEA**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Liidu Nõukogu, 20.9.2021
	Euroopa Parlament, 13.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 192
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	9.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	209/3/5

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Komisjoni algatus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/87/EÜ⁽¹⁾ seoses lennunduse panusega kogu ELi majandust hõlmavasse heitkoguste vähendamise eesmärki, on kiiduväärt samm lennundussektori kliimamõju vähendamisel. Komitee toetab tehtud muudatusi, kuid rõhutab vajadust säilitada võrdsed võimalused ning kaitsta sotsiaalseid ja tööalaseid õigusi. Kuigi lennundus ei ole suurim heitetekitaja ühiskonnas ega ka transpordisektoris, peab ta koos kõigi oma sidusrühmadega aitama kaasa kestliku lennundussektori saavutamisele. See on võimalik üksnes lennunduse ametiühingutega sotsiaaldialoogi pidamise ja nende kaasamise abil, sest nad on kliimapõorde olulised osalejad.

1.2. Üldiselt on komitee vastu lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamisele heitkogustega kauplemise süsteemi raames, välja arvatud juhul, kui see on vajalik ausa konkurentsi tagamiseks. Euroopa Majanduspiirkonna siseste lendude puhul on väiksem oht kahjustada võrdsed võimalusi. Tuleb siiski olla valvas kasvuhoonegaaside heite ülekandumise suhtes, eriti vabaaja- ja pikamaaliikluses. Seepärast toetab komitee lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise täielikku kaotamist 2027. aastal, nagu on kavas. Seni tuleb lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamist kohandada nii, et see soodustaks ausat konkurentsi. Seda tehes saame rakendada heitkogustega kauplemise süsteemi, parandada säästvate lennukikutuste kasutuselevõttu ja vähendada lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamist, vältides samal ajal konkurentsi moonutamist turul.

1.3. On väga oluline, et ettepanekuga kaitstaks võrdsed võimalusi, et toetada ettevõtjaid, kes pakuvad inimväärtset tööd ja häid sotsiaalseid standardeid. Samuti on oluline vältida töötingimustele avalduvat pikaajalist negatiivset mõju, mis on tingitud ebaausast konkurentsist ettevõtjatega, kes ei tegutse heitkogustega kauplemise süsteemi raames. Seepärast soovib komitee korraldada sotsiaalse mõju hindamise, milles võetakse arvesse seost heitkogustega kauplemise süsteemi rakendamise, ausa konkurentsi ja kasvuhoonegaaside heite ülekandumisest tuleneva võimaliku sotsiaalse kahju vahel. Lisaks teeb komitee ettepaneku korraldada kaks vahehindamist, milles analüüsitakse muudetud heitkogustega kauplemise süsteemi sotsiaalset, keskkonnavalast ja majanduslikku mõju. See peaks toimuma kaks ja neli aastat pärast muudetud heitkogustega kauplemise süsteemi jõustumist ning andma kõikidele sidusrühmadele võimaluse vaadata läbi heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldamine ja eesmärgid. Need hindamised annavad ka võimaluse kontrollida, kas lennunduse taastumine on kooskõlas heitkogustega kauplemise süsteemi eesmärkidega.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 2003. aasta direktiiv 2003/87/EÜ, millega luuakse liidus kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem ja muudetakse nõukogu direktiivi 96/61/EÜ (ELT L 275, 25.10.2003, lk 32).

1.4. Finantsvahendajad tuleks ELi heitkogustega kauplemise süsteemist välja arvata, nii et lubatud heitkoguse ühikutega võivad kaubelda ainult käitised, mis tekitavad oma tootmisprotsessis süsinikdioksiidi. Selle eesmärk on kõrvaldada igasugune spekulatsioon oht ning see sarnaneb Hiina käsitusviisiga, mis keelab finantsasutustel osaleda oma heitkogustega kauplemise süsteemis.

1.5. Suurem osa Euroopa Majanduspiirkonna välisest liiklusest liigub läbi majanduspiirkonnasise või -välise sõlmlennujaamade. Praegu on enamikul reisijatel mitmeid võimalusi Euroopa Majanduspiirkonna väliseks lennuks nii sisemiste kui ka välise sõlmlennujaamade kaudu. Heitkogustega kauplemise süsteemi suurenenud kulude tõttu on aga märkimisväärne oht, et väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda asuvate sõlmlennujaamade odavamad teenused lõövad Euroopa Majanduspiirkonna käitajate hinna alla. Selle vastu võitlemiseks tuleb lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamine heitkogustega kauplemise süsteemi raames asendada sihipärase mehhanismiga ebasoodsa konkurentsiolekuga vastu, et kaitsta Euroopa lennuettevõtjaid ja Euroopa sõlmlennujaamu.

1.6. EL peab edendama põhjalikumalt ja ühtsemalt ülemaailmset CO₂ hinnastamise reguleerimist ning ta peab olema valinud pidama sellealaseid läbirääkimisi üleilmsel tasandil. Lisaks üleilmsetele volitustele teeb komitee ettepaneku kohaldada ühte või mõlemat järgmist mehhanismi, et tagada heitkogustega kauplemise süsteemi õiglane ja jätkusuutlik rakendamine ning toetada lühikeses perspektiivis laiemat rakendamist:

a) piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi kehtestamine;

b) lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise süsteemi asendamine sihipärase kaitsega ebaausa konkurentsi eest.

1.7. Heitkogustega kauplemise süsteem peaks toetama liikumist säästvamate transpordiliikide suunas, ka lennundussektoris, ning peaks seepärast edendama ärilise lennutranspordi kasutamise vähendamist. Heitkogustega kauplemise süsteem peaks soodustama säästva ühistranspordi kasutamist ning seega sundima ärilennukite kasutajaid maksma kõrgemaid tasusid.

1.8. Heitkogustega kauplemise süsteemi tulud tuleks investeerida arendusprojektidesse, millega vähendatakse veelgi lennunduse keskkonnamõju, toetades kulude vähendamist ja säästvate lennukikütuste laialdasemat kasutuselevõttu. Samuti peaks heitkogustega kauplemise süsteem toetama lennujaamade, kütuseettevõtjate ja maapealsete teenindajate üleminekut uutele eeskirjadele, mis kehtestatakse ReFuelEU ettepanekuga säästvate lennukikütuste kasutamisele Euroopa lennujaamades. Tuludega tuleb toetada õiglast üleminekut ka lennundussektori töötajate jaoks, keda kliimamuutused on negatiivselt mõjutanud. Selle rakendamiseks tuleks luua lennunduse sotsiaalfond, mis võimaldab lennundustöötajate koolitamist ja üleminekut. Sellist fondi võiks hallata Euroopa Komisjon, keda toetaksid nii tööandjad kui ka ametiühingud.

1.9. Ettepanekuga tuleks heitkogustega kauplemise süsteemi kaudu julgustada käitajaid arendama oma peamistes transpordisõlmedes ühendveovõrke, et suurendada oma sihtkohtade võrgustikku, vähendades samal ajal tarbetuid üliühikusi lende. Seda võiks teha, suurendades lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamist nendes lennuettevõtja võrgu osades, kus ei ole mugavaid raudteeühendusi.

1.10. EL peaks arutama Euroopa töönõukogude, valdkondlike sotsiaaldialoogi komiteede ja muude ühiste foorumitega, nagu lennunduse ümarlaud, läbivaadatud heitkogustega kauplemise süsteemi jätkuvat mõju kogu selle rakendamise vältel. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sotsiaaldialoogile töötajatega ning nende vajaduste ja mureküsimuste mõistmisele seoses kestliku lennundusega.

1.11. Tuleks säilitada ELi äärepoolseimate piirkondade eristaatus ja jätta need piirkonnad ELi heitkogustega kauplemise süsteemist välja ELi toimimise lepingu artikli 349 alusel, mis võimaldab teha nendes piirkondades erandeid ELi õiguse kohaldamisest.

2. Üldised märkused

2.1. Komitee peab kiiduväärseks komisjoni algatust, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ seoses lennunduse panusega kogu ELi majandust hõlmavasse heitkoguste vähendamise eesmärki. Kuigi lennundus ei ole suurim heitetehtaja ühiskonnas ega ka transpordisektoris, peab ta koos kõigi oma sidusrühmadega aitama kaasa kestliku lennundussektori saavutamisele ja kliimaeesmärkide täitmisele, nagu on sätestatud Pariisi kliimakokkuleppes ja paketi „Eesmärk 55“.

2.2. Selliste algatuste, sidusrühmade kaasamise ja sotsiaaldialoogi abil on võimalik leevendada paljusid lennundussektori töötajaid ähvardavaid sotsiaalseid ja majanduslikke ohte ning komiteel oleks hea meel, kui komisjon teeks jõupingutusi, et tagada, et kõik sidusrühmad, eelkõige ametiühingud ja Euroopa töönõukogud, oleksid kogu kõnealuse ettepaneku vastuvõtmise jooksul kaasatud kliimamuutuste ja õiglase ülemineku teemasse ning kõigisse tulevastesse töödese säästva lennunduse valdkonnas.

3. Konkreetsete märkused

3.1. COVID-19 pandeemia mõju arvessevõtmine

3.1.1. Lennundussektor on olnud üks hiljutise COVID-19 pandeemia ajal kõige rängemini kannatada saanud sektor ning seepärast tuleb kõnealuses ettepanekus kaaluda lennundussektorile taastumiseks vajaliku ruumi ja aja andmist. On aga saanud selgeks, et lennundussektorile on olemuslik kestlikkusprobleem nii sotsiaalses kui ka keskkonnavalas mõttes, ning igasuguse taastumise, sealhulgas sektorile antava toetuse juures tuleb arvesse võtta tööd, mida tehakse lennunduse pikas perspektiivis kestlikumaks muutmiseks.

3.1.2. EUROCONTROLi avaldatud andmed näitavad, et lennundussektoril on minna veel pikk tee, et taastada lennuliikluse maht 2019. aasta tasemele. 2021. aasta suvel taastus lennuliikluse maht vaid 70 %-ni 2019. aasta tasemest ⁽²⁾ ning EUROCONTROLi üldine prognoos on, et 2019. aasta tase saavutatakse alles 2023. aastal ⁽³⁾. Seda arvesse võttes on selge, et lennundussektoris on liikluse maht olnud ja on jätkuvalt vähemalt 2023. aastani tavapärasest väiksem. Lisaks on liikluse mahu kahanemine mõjutanud vastavalt ka töötajaid. Kuigi teavet selle kohta on endiselt raske leida, oli Euroopa Transporditöötajate Ametiühingute Liidu hinnangul pandeemia ajal töötajate ligikaudu 60 % maapealse teenindusega seotud töötajatest ⁽⁴⁾. Selliste meetmete kehtestamisel, mis moonutavad praegusel taastumisperioodil konkurentsi, võivad olla kahjulikud tagajärjed nii töötajatele kui ka kogu lennundussektorile.

3.1.3. Komitee toetab lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamist heitkogustega kauplemise süsteemis üksnes selleks, et vältida konkurentsi moonutamist või kasvuhoonegaaside heite ülekandumist. Tuleb arvesse võtta võimalikku kasvuhoonegaaside heite ülekandumist, mis võib tekkida lennuettevõtjate üleminekul odavamatele sihtkohtadele, eelkõige vaba aja veetmise turul. On oht, et paljud tavapärase vaba aja veetmise sihtkohad hüljatakse, eelistades väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda asuvaid sihtkohti, sest need pakuvad Euroopa Majanduspiirkonna sihtkohtadega võrreldes odavamaid heitetasusid. Euroopa Majanduspiirkonna väliste lendudele tuleb pöörata lisatähelepanu, sest on märkimisväärne oht, et kolmandate riikide kaitajad kasutavad heitkogustega kauplemise süsteemi ära ja kahjustavad võrdseid võimalusi.

3.1.4. Komitee on seisukohal, et kuigi lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise kaotamise tähtjaks peab jääma 2027. aasta, tuleb tasuta heitkoguse ühikuid eraldada üksnes ausa konkurentsi kaitsmiseks. Seda tehes on võimalik saavutada kõnealuse ettepaneku eesmärgid ja kaitsta võrdseid võimalusi, samal ajal kui lennundussektor püüab uue heitkogustega kauplemise süsteemi raames taastuda ja konkureerida.

3.2. Aus konkurents ja kasvuhoonegaaside heite ülekandumine

3.2.1. Lennundus on väga muutlik ja ulatuslikult liberaliseeritud üleilmne majandusharu. Seepärast esineb lennunduses märkimisväärne konkurents, millest suur osa moonutab või võib moonutada turgu. Seda on selgelt näha lennundusturul ilmnevatest sotsiaalsetest probleemidest: ettevõtted on kasutanud Euroopa Majanduspiirkonna ja kolmandate riikide soodsaid sotsiaalseid tingimusi, et kasutada ära töötajaid ja vähendada tööjõukulusid. See tava on nüüdseks muutunud lennunduses tavaliseks ja on hoiatuseks keskkonnakulude arvestamisel. Seepärast on vaja tõhusaid õigusakte, et hoida ära kasvuhoonegaaside heite ülekandumine ja heitkogustega kauplemise süsteemi ärakasutamine riikides või ettevõtetes, eelkõige väljaspool süsteemi. See on kõige asjakohasem mandritevahelise liikluse puhul, näiteks reisijate puhul, kes läbivad Euroopa Majanduspiirkonda, kuid kelle lähte- või sihtkoht jääb sellest väljapoole, või nende puhul, kes väljuvad Euroopa Majanduspiirkonnast või saavad sellesse, kuid läbivad ka Euroopa Majanduspiirkonna väliste sõlmlennujaamu.

3.2.2. Komitee väljendab heameelt ettepaneku üle kohaldada ELi heitkogustega kauplemise süsteemi täielikult kõikidele Euroopa Majanduspiirkonna sisestele lendudele, sest see aitab säilitada turul võrdsed võimalused. Samuti toetab komitee ettepanekus sisalduvat kavatsust kaotada lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamine ning rõhutada, et neid ühikuid tuleks seni tasuta eraldada üksnes ausa konkurentsi säilitamiseks. Selle kohaldamisala ei tohiks piirduda konkurentsi lennuettevõtjate vahel, vaid seda tuleks laiendada, et tagada aus konkurents ka Euroopa Majanduspiirkonna siseste ja väliste sõlmlennujaamade vahel, mis konkureerivad jätkulendude pärast, samuti vabaajasihtkohtade vahel, mis konkureerivad Euroopa Majanduspiirkonna väliste sihtkohtadega.

3.2.3. Mis puudutab pikamaalende, siis suured Euroopa Majanduspiirkonna lennuettevõtjad ja sõlmlennujaamad seisavad silmitsi märkimisväärse konkurentsi, mida pakuvad Lähis-Ida lennuettevõtjad ja sõlmlennujaamad. See konkurents on kõige tuntavam siis, kui reisijad ei saabu Euroopa Majanduspiirkonda, vaid läbivad seda mandritevahelise reisi käigus, või kui nad väljuvad Euroopa Majanduspiirkonnast või saavad sellesse, kuid läbivad Euroopa Majanduspiirkonna väliste sõlmlennujaama. Võttes arvesse muude suurte sõlmlennujaamade lähedust väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda, peame tagama, et lennuettevõtjad jäävad sellel turul konkurentsivõimeliseks. Selle turu traditsioonilised lennuettevõtjad järgivad tavaliselt kõrgeid sotsiaalseid standardeid ja tagavad inimväärse töö. Teistes piirkondades, eelkõige

⁽²⁾ <https://www.eurocontrol.int/publication/eurocontrol-data-snapshot-16-recovery-wide-variations>

⁽³⁾ <https://www.eurocontrol.int/publication/eurocontrol-forecast-update-2021-2027>

⁽⁴⁾ <https://www.etf-europe.org/ground-handling-sector-fights-for-its-survival-as-more-than-half-of-airport-based-workers-are-out-of-work/>

Pärsia lahe piirkonnas, ei ole tagatud töötajate põhiõigused, nagu ühinemisvabadus, ning tuleb võtta kõik meetmed tagamaks, et nendes riikides asuvad lennuettevõtjad ei saa kasu Euroopa ettevõtjate ja töötajate arvelt. Seepärast on vaja sihipäraseid kaitsemehhanisme, et peatada ebasoodsad konkurentsitingimused.

3.2.4. Alates 2020. aasta jaanuarist on lubatud heitkoguse ühiku hind tõusnud 20 eurolt tonni kohta üle 70 euronni tonni kohta. Nõudluse poolel konkureerivad käitised, st ettevõtted, kes vajavad lubatud heitkoguse ühikuid, sest nad tekitavad oma tootmisprotsessides CO₂ heidet, finantsinstitutsioonide ja -vahendajatega. Viimased on täiesti teadlikud sellest, et esimesed vajavad neid ühikuid oma äritegevuseks. Peale selle ei ole hinnal turu ülempiiri, sest lubatud heitkoguse ühikuta emissiooni eest määratav karistus ei kaota kohustust sellist ühikut osta ⁽⁵⁾.

3.2.5. On hädavajalik, et kõnealuse ettepanekuga kaitstaks nende lennuettevõtjate võrdseid võimalusi ja tagataks, et ebaausa konkurentsi tõttu ettevõtjatega, kes ei tegutses heitkogustega kauplemise süsteemi raames, ei esineks pikaajalist kahjulikku mõju töötajate sotsiaalsetele tingimustele. Probleemide täielikuks analüüsimiseks soovib komitee korraldada sotsiaalse mõju hindamise, milles võetakse arvesse seost heitkogustega kauplemise süsteemi rakendamise, ausa konkurentsi ja kasvuhoonegaaside heite ülekandumisest tuleneva võimaliku sotsiaalse kahju vahel. Lisaks teeb komitee ettepaneku korraldada kaks vahehindamist, milles analüüsitakse muudetud heitkogustega kauplemise süsteemi sotsiaalset, keskkonnavalast ja majanduslikku mõju. See peaks toimuma kaks ja neli aastat pärast muudetud heitkogustega kauplemise süsteemi jõustumist ning andma kõikidele sidusrühmadele võimaluse vaadata läbi heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldamine ja eesmärgid. Need hindamised annavad ka võimaluse kontrollida, kas lennunduse taastumine on kooskõlas heitkogustega kauplemise süsteemi eesmärkidega.

3.2.6. Et muuta ettepanek õiglasemaks, soovib komitee kaaluda kahe järgmise elemendi lisamist ettepanekule.

a) Piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism

Kohandusmehhanismi kohaldamine piirab kasvuhoonegaaside heite ülekandumist ja julgustab ELi-väliseid osalejaid vähendama oma ökoloogilist jalajälge. Lennundussektor toimib piirideüleselt ning seepärast on ELi piires selle kohta raske õigusakte vastu võtta, sest suur osa lennuliiklusest toimub väljaspool ELi. Nagu eespool mainitud, tuleb ELi lennundussektoris esmajärjekorras kaitsta kõrgemaid sotsiaalseid standardeid ning kohandusmehhanism aitab sellele kaasa. Kuna komisjon toetab lennundussektori kasvu, töötades välja üldiseid lennunduslepinguid kolmandate riikidega, peaks ta kaaluma kohandusmehhanismi kohaldamist ELi-välisest sõlmlennujaamadest saabuvatele transfeerlennudele või muude vahendite kohaldamist, et toetada Euroopa Majanduspiirkonna väliste lendude kestlikku kasvu.

b) Lisameetmed võrdsete võimaluste tagamiseks

ELi heitkogustega kauplemise süsteemi läbivaatamisel tuleb käsitleda kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu. Kasvuhoonegaaside heite ülekandumine kujutab endast märkimisväärset ohtu Euroopa Majanduspiirkonna lennundustule, arvestades selle lähedust mitmetele sõlmlennujaamadele, mis teenindavad märkimisväärset osa Euroopa Majanduspiirkonna välisest lennuliiklusest. Praegu on enamikul reisijatel Euroopa Majanduspiirkonna väliseks lennuks mitmeid võimalusi nii sisemiste kui ka väliste sõlmlennujaamade kaudu. Heitkogustega kauplemise süsteemi suurenenud kulude tõttu on aga märkimisväärne oht, et väljaspool Euroopa Majanduspiirkonda asuvate sõlmlennujaamade odavamad teenused löövad Euroopa Majanduspiirkonna käitajate hinna alla. Selle vastu võitlemiseks tuleb lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamine asendada sihipärase mehhanismiga ebasoodsa konkurentsiolekorra vastu, et kaitsta eelkõige Euroopa lennuettevõtjaid ja sõlmlennujaamu.

3.3. Lennuki mahutavusel põhineva hinnakujunduse kaalumise

3.3.1. Laiemalt tuleks kaaluda võimalust kohaldada lubatud heitkoguse ühikute suhtes modulaarset hinnakujundussüsteemi, milles järgitakse põhimõtet „saastaja maksab“ ja edendatakse pigem massitransporti kui eratransporti. 2021. aasta septembri seisuga oli äriplane lennutransport kasvanud 27 % võrreldes 2019. aasta tasemega, ⁽⁶⁾ mis oli tõenäoliselt tingitud läbilaskevõime vähenemisest reisijate regulaarlennuteenuste sektoris. Erinevalt regulaarreisilennukitest on ärilennukisse mahtuvate reisijate arv oluliselt väiksem. Sellest hoolimata koheldakse neid samal viisil kui palju suurema mahutavusega lennukiteid.

3.3.2. Heitkogustega kauplemise süsteem peaks toetama liikumist säästvamate transpordiliikide suunas, ka lennundussektoris, ning peaks seepärast edendama ärilise lennutranspordi kasutamise vähendamist. Heitkogustega kauplemise süsteemis tuleks järgida põhimõtet „saastaja maksab“, sundides seega ärilennukite kasutajaid maksma suuremaid tasusid. Ärilennukite kasutamise vähendamiseks võiks kaaluda ka operatiivmeetmeid, eelistades reisijate regulaarvedu muul viisil, näiteks võrgutasude ja lennujaamade teenindusaegade kaudu.

⁽⁵⁾ <https://zpp.net.pl/en/press-release-new-eu-emissions-trading-scheme-how-to-mitigate-the-risks-for-european-consumers-and-smes/>

⁽⁶⁾ <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/2021-09/covid19-eurocontrol-comprehensive-air-traffic-assessment-30092021.pdf>

3.4. Heitkogustega kauplemise süsteemi tulude reinvesteeringimine

3.4.1. Heitkogustega kauplemise süsteemist saadav tulu tuleb investeerida lennundussektoris, et toetada sotsiaalselt ja keskkonnanalaselst kestlikku sektorit ning õiglast üleminekut. On üldteada, et lennundussektori üleminek CO₂-neutraalsusele nõuab märkimisväärsed investeeringud ning heitkogustega kauplemise süsteem annab võimaluse teha selleks vajalikke investeeringuid. Need investeeringud peaksid keskenduma säästvate lennukikütuste kättesaadavuse ja kasutuse suurendamisele, vähendades samal ajal nende hinda, tagamaks et kasutajad saavad sektori CO₂ heite vähendamise käigus säilitada kasumlikkuse.

3.4.2. Komitee peab kiiduväärseks komisjoni ulatuslikke taotlusi paketi „Eesmärk 55“ lennundusega seotud aspektide osas ning toetab kestliku lennunduse meetmete jätkuvat arendamist nii heitkogustega kauplemise süsteemi direktiivi läbivaatamisel kui ka määruse ettepanekus, milles käsitletakse võrdsete võimaluste tagamist säästva lennutranspordi jaoks. Need kaks ettepanekut täiendavad teineteist ja seega tuleks heitkogustega kauplemise süsteemist saadavate tuludega toetada nende eesmärgi. Seepärast tuleks heitkogustega kauplemise süsteemi tulusid kasutada selleks, et parandada säästvate lennukikütuste kättesaadavust ja vähendada nende hinda kogu Euroopa Majanduspiirkonnas. Lisaks võiks heitkogustega kauplemise süsteem anda rahalist abi lennujaamadele, kütuseettevõtjatele ja maaapealse teeninduse ettevõtjatele, et minna üle uutele nõuetele, mis käsitlevad säästvate lennukikütuste kättesaadavust lennuväljadel.

3.4.3. Tulud tuleks samuti reinvesteerida arendusprojektidesse, millega vähendatakse veelgi lennunduse keskkonnamõju. Sellised tehnoloogiad nagu vesinikkütused on üks võimalus lennunduse mõju pikas perspektiivis vähendada. Selline tehnoloogia on aga kulukas ja praegu veel kaugel sellest, et jõuda turul rakendamiseni, kuigi investeeringud vesinikuprojektidesse ja muudesse alternatiivkütustesse toetavad ajapikku kulude vähendamist ja suuremat kasutuselevõttu.

3.4.4. Tuludega tuleb toetada õiglast üleminekut ka lennundussektori töötajate jaoks, keda kliimamuutused on negatiivselt mõjutanud. Eeldatakse, et tehnoloogia arenedes muutub teatav lennundustaristu ajapikku sobimatuks. Need töötajad võivad jääda tööta ning vaja on ümber- ja täiendusõppe võimalusi, et nad saaksid üle minna uutele keskkonnanahoidlikele ja jätkusuutlikele töökohtadele. Selle rakendamiseks võiks luua lennunduse sotsiaalfondi, mis võimaldab lennundustöötajate koolitamist ja üleminekut. Sellist fondi võiks hallata Euroopa Komisjon, keda toetaksid nii tööandjad kui ka ametiühingud.

3.4.5. Lisaks fondile peaks komisjon tegema koostööd Euroopa töönoogude, valdkondlike sotsiaaldialoogi komiteede ja muude ühiste foorumitega, nagu lennunduse ümarlaud, et hinnata läbivaadatud heitkogustega kauplemise süsteemi jätkuvat mõju kogu selle rakendamise vältel. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sotsiaaldialoogile töötajatega ning nende vajaduste ja mureküsimuste mõistmisele seoses kestliku lennunduse ja sektori õiglase üleminekuga.

3.5. Ühendvedude laiendamine

3.5.1. Ühendveod on lihtne ja kulutõhus viis transpordi kliimamõju koheseks vähendamiseks. Tänapäeval võimaldavad juba paljud lennuettevõtjad reisijatel osta ühendveopileteid, eelkõige raudtee-ettevõtjatega sõlmitud lepingute kaudu. Sellised lepingud võimaldavad vähendada lendude üldarvu, kuid edendavad tõhusalt ka kestliku massitranspordi kasutamist.

3.5.2. Ettepanekuga tuleks julgustada käitajaid arendama oma peamistes transpordisõlmedes ühendveovõrke, et suurendada oma sihtkohtade võrgustikku, vähendades samal ajal tarbetuid ülilühikesi lende. Seda võiks soodustada, suurendades lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamist nendes lennuettevõtja võrgu osades, kus ei ole mugavaid raudteeühendusi, kui lennuettevõtjad liiguvad lennumarsruutidelt üle muudele transpordiliikidele kui lennundus.

3.6. Piirkondlik ühendatus

3.6.1. Alternatiivse transpordiviisi puudumisel on oht, et heitkogustega kauplemise süsteem võib vähendada ühendatust Euroopa äärealadega. On oluline, et võetavad meetmed ei ohustaks Euroopa äärealade ja liikmesriikide ühendatust.

3.6.2. Äärealad sõltuvad oma ühendatuse ja majandusarengu tagamisel lennundusest. See on tingitud nende alade kaugusest, väiksusest, saarelisest asendist ja nende suurest sõltuvusest ühendusteedest mandriga, et pääseda ligi kaupadele ja teenustele ning tagada oma ühendatus ja territoriaalne ühtekuuluvus.

3.6.3. Lisaks on nende piirkondade SKP määr Euroopas üks madalamaid, mistõttu tuleb neid kaitsta ja edendada. Seepärast teeme ettepaneku säilitada ELi äärepoolseimate piirkondade (Guadeloupe, Prantsuse Guajaana, Martinique, Mayotte, Réunioni saar, Saint-Martin, Assoorid, Madeira ja Kanaari saared) eristaatus ja jätta need piirkonnad ELi heitkogustega kauplemise süsteemist välja ELi toimimise lepingu artikli 349 alusel, mis võimaldab teha nendes piirkondades erandeid ELi õiguse kohaldamisest.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse kliimameetmete sotsiaalfond“

(COM(2021) 568 – 2021/0206 (COD))

(2022/C 152/26)

Raportöör: **Thomas KATTNIG**Kaasraportöör: **Alena MASTANTUONO**

Konsulterimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 nõukogu, 20.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 91 lõike 1 punkt d, artikli 192 lõige 1 ja artikli 194 lõike 1 punkt c
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	9.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	194/3/9

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteel on heameel kliimameetmete sotsiaalfondi loomise üle, mille eesmärk on leevendada uue CO₂ hinnastamise negatiivset sotsiaalset ja majanduslikku mõju ning pakkuda liikmesriikidele rahalisi vahendeid, et toetada nende meetmeid, mis on mõeldud majanduslikult vähekaitsitud leibkondadele, mikroettevõtjatele ja transpordikasutajatele avalduva sotsiaalse mõju käsitlemiseks. Komitee tunnustab samuti, et kõnealuse määrusega näitab komisjon usutavalt oma tahet võidelda energiaostuvõime ja liikuvusvaesuse vastu.

1.2. Sellele vaatamata on komitee veendunud, et kliimameetmete sotsiaalfond ei taga piisavat rahalist toetust, et seista vastutustundlikult vastu CO₂ hinnastamise sotsiaal-majanduslikele mõjudele. Selleks, et tulla toime hiiglasliku väljakutsega, mida kujutab endast tõhusa ja õiglase hüvitismehhanismi väljatöötamine 27 liikmesriigist koosnevas heterogeenses majanduspiirkonnas, on ELi ja liikmesriikide tasandil vaja kaugeleulatuvaid kaasnevaid meetmeid. Komitee kutsub liikmesriike üles kasutama ära kliimameetmete sotsiaalfondi koostoimet muude kättesaadavate rahaliste vahenditega ning kasutama seda kõige tõhusamal viisil.

1.3. Paketis „Eesmärk 55“ ette nähtud meetmete ja üleminekusammude elluviimine toob kaasa ülisuured muutused ning seejuures ei tohi kaotada silmist üksikute liikmesriikide sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Vastasel juhul seataks ohtu nende meetmete ühiskondlik heakskiit. Liikmesriigi tasandil tuleb juba praegu arutada ja rakendada paketiga kaasnevaid meetmeid. Õiglase ökoloogilise ülemineku saavutamiseks tuleb keskenduda õiglasele üleminekule igahähe jaoks.

1.4. Komitee on seisukohal, et CO₂ kõrgema hinnastamise eesmärk ei ole kindlasti suurendada tulusid, vaid suunata turu käitumist vähesaastava tehnoloogia kasutamise poole. Seega on põhjendatud seisukoht, et komisjon peaks pakkuma täiendavaid rahalisi vahendeid. Lisaks näib, et 2032. aastaks seatud tähtaeg ei ole kindel.

1.5. Mõned sidusrühmad, näiteks nii tööandjad kui ka töotajaid esindavad sotsiaalpartnerid, on olnud heitkogustega kauplemise süsteemi hoonetele ja maanteetranspordile laiendamise suhtes skeptilised ning isegi selle vastu, osutades kütte- ja kütusehindade tõusu eeldatavale sotsiaalsele ja majanduslikule mõjule majanduslikult vähekaitsitud leibkondade, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate, mikroettevõtjate ning transpordikasutajate jaoks. Iga hinna eest tuleb vältida ohtu, et Euroopa kliimapoliitika elluviimisel jäetakse tähelepanuta elanikkond ja sellest tulenevalt puhkevad ulatuslikud meelevaldused, nagu seda olid nn kollaste vestide protestid Prantsusmaal. Sellega seoses peaks komisjon oma kavad põhjalikult läbi vaatama.

1.6. Komitee avaldab kahetsust, et komisjon ei analüüsinud paketi „Eesmärk 55“ mõju üksikutele liikmesriikidele ega eri sektoritele. Komitee arvates tulnuks läbi viia spetsiifiline mõjuhindang kliimameetmete sotsiaalfondi loomise kohta.

1.7. Komitee tunnustab liikmesriikide kohustust esitada meetmete ja investeeringute terviklik kogum kliimameetmete sotsiaalkava näol koos energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse alusel esitatava ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakavaga. Komitee kutsub liikmesriike üles kaasama kliimameetmete sotsiaalkavade väljatöötamise sotsiaalpartnerid, kaubanduskojad, kodanikuühiskonna, noorteorganisatsioonid ning kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused.

1.8. Komitee tunneb muret selle pärast, et heitkogustega kauplemise süsteemi laiendamisega hoone- ja transpordisektorile kaasnevad kulud kaaluvad üles soovitud kasu ja võivad kaasa tuua hindade kontrollimatu ning seega eksistentsi ähvardava tõusu. Seetõttu suhtub komitee üldiselt kriitiliselt asjaolusse, et kliimameetmete sotsiaalfond on seotud heitkogustega kauplemise süsteemi kasutuselevõetuga hoone- ja transpordisektoris, ning komiteel oleks heameel, kui ELi eelarvesse lisataks eraldi rubriik, mis on pühendatud rohepöörde sotsiaalsele mõjule. Pigem tuleks põhimõtteliselt püüelda kliimameetmete sotsiaalfondi loomise poole ELi tasandil.

1.9. Komitee märgib, et tagada tuleb fondist eraldatavate rahaliste vahendite tõhus kasutamine ning vältida fondist toetatavate meetmetega seotud pettust, korruptsiooni ja huvide konflikte.

1.10. Õigusriigi põhimõtet silmas pidades kiidab komitee heaks komisjoni kavandatud meetmed tõhusa ja tulemusliku sisekontrollisüsteemi loomiseks ning kinnituse, et alusetult välja makstud või väärkasutatud summad nõutakse tagasi. Komitee sooviks lisaks teada, kas vahendite väljamaksmise suhtes kohaldatakse ELi menetlust ELi vahendite vähendamiseks, kui liikmesriigid rikuvad õigusriigi põhimõtet.

1.11. Komitee nõuab täiendavaid selgitusi fondi rahastamise kohta. Ettepanekuga nähakse ette, et rahastamine põhineb ELi heitkogustega kauplemise süsteemi turu volatiilsusel. Seetõttu ei saa komitee aru, miks on välja pakutud kindel summa – 72,2 miljardit eurot. Fondi eelarve määrab hindade kõikumine. See rõhutab muu hulgas vajadust stabiilsema rahastamise järele. Komitee teeb ettepaneku kehtestada fondis osaline finantspaindlikkus sõltuvalt saastekvootide tegelikust hinnaarengust (mille puhul võib eraldi suurendada hinnatõusust lähtuvalt).

1.12. Mis puudutab fondi vahendite jaotamist liikmesriikide vahel, siis rõhutab komitee, et CO₂ hinnastamisel võib olla erinev mõju üksikutele liikmesriikidele ning see võib olla vastuolus ka juba kehtivate riiklike meetmetega, nagu rõhutas Iirimaa parlament põhjendatud arvamuses subsidiaarsuse kohta.

1.13. Komitee kiidab heaks lähenemisviisi, mille kohaselt riiklike kavade väljatöötamisel ja rakendamisel järgitakse ja edendatakse soolist võrdsuslikkust ja võrdsed võimalusi kõigile, samuti nende eesmärkide süvalaiendamist ning puuetega inimeste juurdepääsuga seotud küsimusi, tagamaks, et kedagi ei jäeta kõrvale. Kavandatud CO₂ hinnastamine mõjutab eriti naisi, kuna 85 % üksikvanematest on naised. Ühe vanemaga peredes on laste vaesuse oht eriti suur.

1.14. Komitee teab väga hästi, et kliimameetmete sotsiaalfond pakub keskpikas perspektiivis vastust rohepöördest tingitud suurenenud kulude hüvitamise probleemile haavatavate elanikkonnarühmade jaoks. Kuid praegune olukord energiahindade arengus nõuab kohest lahendust. Komitee toetab komisjoni teatist, milles antakse liikmesriikidele vahendid, et tegeleda maagaasi ja elektri hulgihindade praeguse tõusu vahetu mõjuga ning tugevdada vastupanuvõimet tulevastele hinnašokkidele. Lühiajalised riiklikud meetmed sisaldavad erakorralist sissetulekutoetust leibkondadele, abi ettevõtjatele ja sihipäraseid maksukärpeid. Selleks et viia abi kooskõlla nimetatud vahenditega, teeb komitee ettepaneku laiendada kliimameetmete sotsiaalfondi kohaldamisala haavatavatele väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. Selline reageerimine on kooskõlas kliimameetmete sotsiaalfondi ülesandega ja järgib asjakohaseid ELi eeskirju.

1.15. Komitee kutsub liikmesriike üles toetama taskukohaste heiteta ja vähese heitega liikuvus- ja transporditeenuste arendamist ja pakkumist. Komitee on arvamusel, et avaliku reisijateveoteenuse osutamine õiguslike võimaluste piires on säästva ja taskukohase liikuvuse selgroog.

2. Komisjoni dokumendi kokkuvõte

2.1. Lähtudes Euroopa rohelise kokkuleppe strateegiast, tegi komisjon oma 2020. aasta septembri teatises „Euroopa 2030. aasta kliimaeesmärgi suurendamine“⁽¹⁾ ettepaneku muuta Euroopa Liidu kliimaeesmärgid kaugeleulatavamaks ning esitas kava, et suurendada liidu siduvat eesmärki vähendada 2030. aastaks netoheidet vähemalt 55 %. Euroopa Ülemkogu kiitis selle eesmärgi heaks 11. detsembril 2020, rõhutades, et tähtis on arvestada õigluse ja solidaarsuse aspektidega ning mitte kedagi kõrvale jätta. 25. mail 2021 kinnitas ta veelkord oma järeldusi ja palus Euroopa Komisjonil esitada õigusaktide paketi koos põhjaliku analüüsiga keskkonna-, majandusliku ja sotsiaalse mõju kohta liikmesriikide tasandil.

2.2. Euroopa kliimamääruse ja Euroopa Ülemkogu järelduste rakendamiseks esitles komisjon 14. juulil 2021 paketti „Eesmärk 55“, mille raames vaadatakse läbi mõned praegu kehtivad kliima- ja energiaalased õigusaktid ning pakutakse välja uued algatused. Pakett „Eesmärk 55“, Euroopa Liidu taasterahastu ja mitmeaastane finantsraamistik aastateks 2021–2027 aitavad tagada kahekordse ülemineku – rohe- ja digipöörde –, mille poole Euroopa püüdleb.

2.3. Komisjon on seisukohal, et Euroopa Liidu kõrgem kliimaeesmärk tähendab ka seda, et suurendama peab kõigi sektorite panust. Seetõttu tehti Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/87/EÜ⁽²⁾ („ELi HKSi direktiiv“) läbivaatamise raames ettepanek laiendada heitkogustega kauplemise süsteemi hoonetele ja maanteetranspordile. Selleks et tegeleda majanduslikult kõige haavatavamatele rühmadele avalduva sotsiaalse ja jaotusliku mõjuga, mis tuleneb nende kahe uue sektori – hoonete ja maanteetranspordi – lisamisest heitkogustega kauplemise süsteemi, tegi komisjon paketi „Eesmärk 55“ osana ettepaneku võtta vastu määrus, millega luuakse kliimameetmete sotsiaalfond.

2.4. Kliimameetmete sotsiaalfondi abil soovitakse ajavahemikul 2025–2032 leevendada uue CO₂ hinnastamise mõju ja pakkuda liikmesriikidele rahalisi vahendeid, et toetada nende meetmeid, mis on mõeldud majanduslikult vähekaitsitud leibkondadele, mikroettevõtjatele ja transpordikasutajatele avalduva sotsiaalse mõju leevendamiseks.

2.5. Toetust jagatakse eelkõige ajutise sissetulekutoetuse ning ka meetmete ja investeeringute kaudu, et vähendada sõltuvust fossiilkütustest, suurendades selleks hoonete energiatõhusust, vähendades hoonete kütte- ja jahutussüsteemide CO₂ heidet, sealhulgas taastuvatest energiaallikatest toodetud energia integreerimise kaudu, ning parandades juurdepääsu heiteta ja vähese heitega liikuvusele ja asjaomastele transpordivahenditele. Vähemalt 50 % nende meetmete elluviimise jaoks vajalikest rahalistest vahenditest peavad eraldama liikmesriigid ise.

2.6. Riiklikes energia- ja kliimakavades kirjeldatakse, kuidas on liikmesriikidel kavas tegeleda energiatõhususe, taastuvenergia ning kasvuhoonegaaside heite vähendamise küsimustega ning kuidas nad juba lahendavad energiaostuvõimetuse probleeme praegu kehtivate õigusaktide raames. Komisjon jälgib edusamme ja annab neist aru energialiidu olukorda käsitleva aruande raames. Liikmesriigid peaksid välja pakkuma fondist rahastatavate meetmete ja investeeringute tervikliku kogumi ning esitama selle kliimameetmete sotsiaalkava näol koos energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse alusel esitatava ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakavaga.

2.7. Liikmesriigid peaksid oma kliimameetmete sotsiaalkavade alusel võetud meetmete ja tehtud investeeringute rakendamisel saavutatud edusammudest komisjonile teada andma aruandes, mis esitatakse iga kahe aasta järel energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse alusel ning mis käsitleb riikliku energia- ja kliimakava rakendamise edenemist.

2.8. Fondi rakendamine liikmesriikide kliimameetmete sotsiaalkavade kaudu on kooskõlas ka poliitikasuundade ja meetmetega, mida toetatakse muude sotsiaalselt õiglast üleminekut edendavate ELi vahenditega. Nende hulka kuuluvad Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskava,⁽³⁾ mille eesmärk on tagada kõigile eurooplastele sotsiaalselt sobiv ja õiglane

⁽¹⁾ COM(2020) 562 final.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. oktoobri 2003. aasta direktiiv 2003/87/EÜ, millega luuakse liidus kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem ja muudetakse nõukogu direktiivi 96/61/EÜ (ELT L 275, 25.10.2003, lk 32).

⁽³⁾ Euroopa Ülemkogu kiitis selle heaks 24. ja 25. juunil 2021.

rohepööre, Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+), Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056 ⁽⁴⁾ alusel kehtestatud õiglase ülemineku kavad, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/31/EL alusel koostatud liikmesriikide pikaajalised hoonete renoveerimise strateegiad ⁽⁵⁾ ning energiaostuvõimetuse vaatluskeskus, mis toetab liikmesriikide jõupingutusi energiaostuvõimetuse vähendamisel ja jälgimisel ning sellega seotud poliitikameetmete kombinatsiooni rakendamisel kooskõlas komisjoni soovitusena energiaostuvõimetuse kohta ⁽⁶⁾.

2.9. Suurem osa uuest heitkogustega kauplemisest saadavast tulust suunatakse liikmesriikide riigieelarvetesse ning seda tuleks komisjoni ettekujutuse kohaselt kasutada kliimaga seotud eesmärkidel, näiteks uue heitkogustega kauplemise sotsiaalse mõju leevendamiseks. Liikmesriike julgustatakse kasutama neid tulusid ja teistest Euroopa Liidu programmidest saadavaid täiendavaid vahendeid selliste meetmete rakendamiseks, mis toetavad kõnealuste sektorite CO₂ heite vähendamist sotsiaalselt sobival viisil.

2.10. Fondi rahaline kate aastateks 2025–2032 on kokku 72,2 miljardit eurot jooksevhindades. Komisjon esitab peagi ettepaneku mitmeaastast finantsraamistikku 2021–2027 käsitleva määruse sihipäraseks läbivaatamiseks, et võtta arvesse liidu täiendavaid kulutusi 23,7 miljardi euro ulatuses aastatel 2025–2027. Need rahalised vahendid tuleks teha kättesaadavaks ennetähtaegselt, et oleks võimalik käivitada uue heitkogustega kauplemise süsteemi sujuv kasutuselevõtt ja seda toetada.

2.11. Kuna fondi rahalised vahendid on otseselt seotud uue heitkogustega kauplemise süsteemiga, peaksid need põhimõtteliselt vastama 25 %-le oodatavast tulust, mis saadakse hoonete ja maanteetranspordi lisamisest ELi HKSi direktiivi kohaldamisalasse.

2.12. Rahalistest vahenditest kaetavate kohustuste iga-aastane jaotus peaks olema kooskõlas fondi eesmärkidega. Selle tulemuseks on vahendite varajane eraldamine kooskõlas fondi eesmärgiga leevendada ELi HKSi direktiivi kohaldamisala laiendamisest tulenevat mõju majanduslikult vähekaitsitud leibkondadele, mikroettevõtjatele ja transpordikasutajatele. Laiendamise mõju ennetamiseks tehakse toetus kättesaadavaks juba alates 2025. aastast.

2.13. 8. mai 2021. aasta Porto deklaratsioonis kinnitati Euroopa Ülemkogu võetud kohustust teha tööd sotsiaalse Euroopa nimel ning tema kindlat kavatsust jätkata Euroopa sotsiaaloiguste samba rakendamise süvendamist ELi ja riiklikul tasandil, võttes nõuetekohaselt arvesse vastavat pädevust ning subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtteid.

2.14. Fondi rakendamine peaks olema kooskõlas usaldusväärse finantsjuhtimise põhimõttega, mis hõlmab pettuste, sh maksupettuste, maksudest kõrvalehoidumise, korruptsiooni ja huvide konfliktide tulemuslikku vältimist ja selle eest vastutusele võtmist.

3. Komitee üldised märkused

3.1. Komitee toetab olulisi samme, mida on astunud Euroopa rohelise kokkuleppega taotletavate kliimaneutraalsuse ja kliimamuutustele vastupanu võime eesmärkide saavutamiseks 2050. aastaks. Komitee tunnustab komisjoni teadlikkust asjaolust, et kliimakriis ja energiasüsteemi ümberkujundamine ei ole pelgalt tehnilised ja struktuurilised, vaid ka sotsiaalsed, majanduslikud ning jaotuslikud probleemid. Komiteel on heameel kõnealuse määrusega kavandatava kliimameetmete sotsiaalfondi loomise üle, mille eesmärk on leevendada uue CO₂ hinnastamise negatiivset sotsiaalset ja majanduslikku mõju ning pakkuda liikmesriikidele rahalisi vahendeid, et toetada nende meetmeid, mis on mõeldud majanduslikult vähekaitsitud leibkondadele, mikroettevõtjatele ja transpordikasutajatele avalduva sotsiaalse mõju käsitlemiseks. Komitee märgib samuti, et kõnealuse määrusega näitab komisjon usutavalt oma tahet võidelda energiaostuvõimetuse ja liikuvusvaesuse vastu.

3.2. Sellele vaatamata on komitee veendunud, et kliimameetmete sotsiaalfond ei taga piisavat rahalist toetust, et tegeleda vastutustundlikult CO₂ hinnastamise sotsiaal-majanduslike mõjudega. Selleks, et tulla toime hiiglasliku väljakutsega, mida kujutab endast tõhusa ja õiglase hüvitismehhanismi väljatöötamine 27 liikmesriigist koosnevas heterogeenses majanduspiirkonnas, on ELi ja liikmesriikide tasandil vaja kaugeleulatuvaid kaasnevaid meetmeid. Komitee kutsub

⁽⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond (ELT L 231, 30.6.2021, lk 1).

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. mai 2010 direktiiv 2010/31/EL hoonete energiatõhususe kohta (ELT L 153, 18.6.2010, lk 13).

⁽⁶⁾ Komisjoni 14. oktoobri 2020. aasta soovitus (EL) 2020/1563, mis käsitleb energiaostuvõimetust, C/2020/9600 (ELT L 357, 27.10.2020, lk 35).

liikmesriike üles kasutama ära kliimameetmete sotsiaalfondi koostoimet muude kättesaadavate rahaliste vahenditega ning kasutama seda kõige tõhusamal viisil. Samas tuleb kliimameetmete sotsiaalfondi loomist vaadelda terve paketi „Eesmärk 55“ kontekstis.

3.3. Komitee juhhib tähelepanu sellele, et kavandatavad kliimameetmed ja nende mõju võivad veelgi suurendada juba olemasolevat ebavõrdsust. Komitee palub, et komisjon, nõukogu ja parlament seaksid oma kliimamuutuste leevendamise meetmete keskmesse õiglase ülemineku põhimõtte.

3.4. Paketis „Eesmärk 55“ ette nähtud meetmete ja üleminekusammude elluviimine toob kaasa ülisuured muutused ning seejuures ei tohi kaotada silmist üksikute liikmesriikide sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Vastasel juhul seataks ohtu nende meetmete ühiskondlik heakskiit. Liikmesriigi tasandil tuleb juba praegu arutada ja rakendada paketiga kaasnevaid meetmeid. Õiglase ökoloogilise ülemineku saavutamiseks tuleb keskenduda õiglasele üleminekule igaihe jaoks.

3.5. Aastatel 2025–2032 ulatub fondi maht 72,2 miljardi euron, kasutades selleks 25 % transpordi ja hoonete sektorilt heitkogustega kauplemise süsteemi laekunud tulust. Võrreldes raskustega, mida heitkogustega kauplemise süsteemi selline laiendamine endaga kaasa toob, on see väga väike summa. Komitee on seisukohal, et CO₂ kõrgema hinnastamise eesmärk ei ole kindlasti suurendada tulusid, vaid suunata turu käitumist vähesaastava tehnoloogia kasutamise poole. Seega on vägagi tugev kaal argumendil, mille kohaselt peaksid komisjon ja liikmesriigid eraldama täiendavaid rahalisi vahendeid. Lisaks näib, et 2032. aastaks seatud tähtaeg ei ole kindel.

3.6. Mõned sidusrühmad, näiteks tööandjaid ja töötajaid esindavad sotsiaalpartnerid, on olnud heitkogustega kauplemise süsteemi hoonetele ja maanteetranspordile laiendamise suhtes skeptilised ning isegi selle vastu, osutades kütte- ja kütusehindade tõusu eeldatavale sotsiaalsele ja majanduslikule mõjule majanduslikult vähekaitsitud leibkondade, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate, mikroettevõtjate ning transpordikasutajate jaoks. Iga hinna eest tuleb vältida ohtu, et Euroopa kliimapoliitika elluviimisel jäetakse tähelepanuta elanikkond ja sellest tulenevalt puhkevad ulatuslikud meeleavaldused, nagu seda olid nn kollaste vestide protestid Prantsusmaal. Sellega seoses peaks komisjon oma kavad põhjalikult läbi vaatama.

3.7. Komitee avaldab kahetsust, et komisjon ei analüüsinud paketi „Eesmärk 55“ mõju üksikutele liikmesriikidele ega eri sektoritele. Komitee arvates tulnuks läbi viia spetsiifiline mõjuhindang kliimameetmete sotsiaalfondi loomise kohta.

3.8. Madala sissetulekuga leibkonnad seisavad juba praeguses süsteemis silmitsi erinevate raskustega, mis vajavad lisaks lühiajalistele toetusmeetmetele ka pikaajalisi ning seega kestlikke lahendusi. Komitee on seisukohal, et EL vajab kindlat rahastamist ELi tasandil, mis leevendaks kliimameetmete sotsiaal-majanduslikku mõju ja tagaks õiglase ülemineku. Seepärast on komitee arvates ELi tasandil kliimameetmete sotsiaalfondi loomine vajalik ka põhimõtteliselt ning see ei tohiks olla seotud ELi HKS-i laiendamisega hoone- ja transpordisektorile. Komitee lähtub seejuures eelkõige Euroopa Kliimafondi uuringust,⁽⁷⁾ mille kohaselt laiendatud ELi HKS üksi ei vähenda maanteetranspordi ja hoonete sektoris heitkoguseid vajalikul määral.

3.9. Ehkki komitee kiidab põhimõtteliselt kavandatava kliimameetmete sotsiaalfondi loomise heaks, juhhib ta tähelepanu asjaolule, et selle rahastamine sõltub heitkogustega kauplemise süsteemi laiendamisest hoonetele ja transpordile (artikkel 26). Eluase ja liikuvus on põhivajadused ning nende tagamine on seega osa üldhuviteenustest. Komitee tunneb muret selle pärast, et heitkogustega kauplemise süsteemi laiendamisega hoone- ja transpordisektorile kaasnevad kulud kaaluvad üles soovitud kasu ja võivad kaasa tuua hindade kontrollimatu ning seega eksistentsi ähvardava tõusu. Seetõttu suhtub komitee üldiselt kriitiliselt asjaolusse, et kliimameetmete sotsiaalfond on seotud heitkogustega kauplemise süsteemi kasutuselevõtuga hoone- ja transpordisektoris, ning komiteel oleks heameel, kui ELi eelarvesse lisataks eraldi rubriik, mis on pühendatud rohepöörde sotsiaalsele mõjule. Pigem tuleks põhimõtteliselt püüelda kliimameetmete sotsiaalfondi loomise poole ELi tasandil.

3.10. Fond pakub ühelt poolt sotsiaalhüvitisi ja teiselt poolt stiimuleid elektrisõidukite soetamiseks ning investeringuid laadimistaristusse ja hoonete CO₂ heite vähendamisse. Siiski tuleks arvesse võtta väikese sissetulekuga leibkondade vajadusi ning liikuvuse elektrifitseerimisega seotud meetmed peaksid olema kõikehõlmavad ja tulevikku suunatud, võimaldades väikese sissetulekuga leibkondadel kasutada linnalist elektromobiilsust või uusi ärimudeleid, nagu koossõit. Komitee juhhib tähelepanu sellele, et heiteta ja vähese heitega liikuvuse propageerimisel ei tuleks keskenduda ainult elektromobiilsusele,

⁽⁷⁾ Euroopa Kliimafond „Decarbonising European transport and heating fuels – Is the EU ETS the right tool?“ <https://europeanclimate.org/wp-content/uploads/2020/06/01-07-2020-decarbonising-european-transport-and-heating-fuels-full-report.pdf>.

vaid asjakohasel juhul tuleks edendada ka muid alternatiivseid ja odavaid kütuseid, nagu biokütused. Komitee juhib tähelepanu ka vajadusele edendada vähese heitega lahendusi, kui heitevabad alternatiivid ei ole rahalistel või tehnilistel põhjustel võimalikud. Selles kontekstis juhib komitee tähelepanu tõigale, et madala sissetulekuga leibkonnad peaksid esmajärjekorras vahetama välja oma vanad, keskkonda saastavad autod ja asendama need kütusesäästlikumate sõidukitega, see aga nõuab Euroopa kasutatud autode turu põhjalikku ümberkorraldamist. On oluline, et liikmesriigid võtaksid neid õiglase ülemineku aspekte arvesse oma kliimameetmete sotsiaalkavade koostamisel ja komisjon nende hindamisel.

3.11. Mis puudutab fondi vahendite jagamist liikmesriikide vahel, siis on komisjon püüdnud leida valemite, milles võetaks arvesse rahvaarvu (sealhulgas maapiirkondade osakaalu), kogurahvatulu elaniku kohta, haavatavate leibkondade osakaalu ning kodumajapidamistes kütuse põlemisel tekkivat heitkoguste hulka. Komitee kardab, et see ei ole siiski piisav, et võtta arvesse riikide sees ja nende vahel valitsevat ebavõrdsust. Suhteliselt vaene liikmesriik, kus riigisisene ebavõrdsus on väiksem, võib saada vähem kasu kui suurema riigisisese ebavõrdsusega rikkam liikmesriik.

3.12. Liikmesriigid peavad 2024. aastaks esitama koos oma riiklike energia- ja kliimakavadega ka kliimameetmete sotsiaalkavad, milles on välja toodud haavatavad rühmad ning kasutatavad meetmed. Selles kontekstis tõstatavad suured erinevused kohustustes ja institutsioonilises suutlikkuses küsimuse, kas see toimib. Suured erinevused selles, kuidas eri liikmesriigid käsitlevad oma riiklike energia- ja kliimakavades õiglast üleminekut, võivad anda ettekujutuse sellest, mida on oodata. Seepärast kutsub komitee liikmesriike üles kaasama kliimameetmete sotsiaalkavade välja töötamisse sotsiaalpartnerid, kaubanduskogud, kodanikuühiskonna, noorteorganisatsioonid ning kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused.

3.13. Komitee tunnistab, et komisjon paneb selle määрусega, nagu ka mitmete teiste dokumentidega, näiteks energiaostuvõimetust käsitlev teatis ja soovitus (C(2020), 9600 final) või talvel avaldatud teatis „Euroopa renoveerimislaine“ (COM(2020) 662 final, SWD(2020) 550 final), suurt rõhku energiaostuvõimetuse vastu võitlemisele. Sellele vaatamata on vaja teha täiendavaid jõupingutusi.

3.14. Energiaostuvõimetuse vaatluskeskuse hinnangul mõjutab energiaostuvõime kokku enam kui 50 miljonit Euroopa Liidu leibkonda. Euroopa energiaostuvõimetuse vaatluskeskuse järeldustele ja hiljuti mõõdetud Euroopa energiaostuvõimetuse indeksile tuginedes tuleks koostöös sidusrühmadega, sh tarbijaorganisatsioonide ja vaesuse vastu võitlevate vabaihendustega (nt Euroopa vaesusevastane võrgustik) koostada Euroopa energiaostuvõimetuse kaotamise tegevuskava, et avaliku sektori meetmed oleksid rohkem suunatud energiaostuvõimetuse algpõhjustega tegelemisele.

3.15. Seega tuleb energiaostuvõimetuse vastu rakendada konkreetseid meetmeid nii riiklikul kui ka Euroopa Liidu tasandil. Need hõlmavad paremat juurdepääsu toetustele, mis on mõeldud hoonete renoveerimiseks ja soojustamiseks või energiaostuvõimetute majapidamiste küttesüsteemide väljavahetamiseks, siduvaid põhivarustuse mudeleid ning energia-sektori tarbijate üldisi kaitsemeetmeid.

3.16. Komitee juhib selles kontekstis tähelepanu Euroopa sotsiaalõiguste samba 20. põhimõttele, milles öeldakse: „Igäihel on õigus saada juurdepääs kvaliteetsetele esmatahtsatele teenustele, sealhulgas vesi, kanalisatsioon, energia, transport, finantsteenused ja digitaalne kommunikatsioon. Toetatakse sellistele teenustele juurdepääsu nende inimeste puhul, kes seda vajavad.“

3.17. Komitee märgib, et tagada tuleb fondist eraldatavate rahaliste vahendite tõhus kasutamine ning vältida fondist toetatavate meetmetega seotud pettust, korruptsiooni ja huvide konflikte. Õigusriigi põhimõtet silmas pidades kiidab komitee heaks komisjoni kavandatavad meetmed tõhusa ja tulemusliku sisekontrollisüsteemi loomiseks ning kinnituse, et alusetult välja makstud või väärkasutatud summad nõutakse tagasi.

3.18. Komitee soovib, et kliimameetmete sotsiaalfondist peaks kujunema süsteemne vahend, mida kasutatakse koos teiste vahenditega, et hüvitada ELile ja liikmesriikidele rohepöördest tingitud üha kasvavaid kulusid, ning mis aitab oluliselt kaasa kestlikkuse eesmärkide saavutamisele.

3.19. Komitee nõuab täiendavaid selgitusi fondi rahastamise kohta. Ettepanekuga nähakse ette, et rahastamine põhineb ELi heitkogustega kauplemise süsteemi turu volatiilsusel. Seetõttu ei saa komitee aru, miks on välja pakutud kindel summa – 72,2 miljardit eurot. Fondi eelarve määrab hindade kõikumine. See rõhutab muu hulgas vajadust stabiilsema rahastamise järele. Komitee teeb ettepaneku kehtestada fondis osaline finantspaindlikkus sõltuvalt aastakvootide tegelikust hinnaarengust (mille puhul võib hüvitisi suurendada hinnatõusust lähtuvalt).

3.20. Maagaasi ja elektri hulgihindade hiiglaslik suurenemine toob tarbijatele kaasa ülisuure rahalise koormuse. Komitee teab väga hästi, et kliimameetmete sotsiaalfond pakub keskpikas perspektiivis vastust rohepöördest tingitud suurenenud kulude hüvitamise probleemile haavatavate elanikkonnarühmade jaoks. Kuid praegune olukord energiahindade arengus nõuab kohest lahendust. Komitee toetab komisjoni teatist, milles antakse liikmesriikidele vahendid, et tegeleda maagaasi ja elektri hulgihindade praeguse tõusu vahetu mõjuga ning tugevdada vastupanuvõimet tulevastele hinnašokkidele. Lühiajalised riiklikud meetmed sisaldavad erakorralist sissetulekutoetust leibkondadele, abi ettevõtjatele ja sihipäraseid maksukärpeid. Selleks et viia abi kooskõlla nimetatud vahenditega, teeb komitee ettepaneku laiendada kliimameetmete sotsiaalfondi kohaldamisala haavatavatele väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele. Komitee toetab komisjoni kavatsust edendada investeeringuid taastuvenergiasse ja energiatõhususse, uurida võimalikke meetmeid energia salvestamise ja gaasivarude hankimise valdkonnas ning hinnata praegust elektrituru korraldust.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee kiidab heaks lähenemisviisi, mille kohaselt riiklike kavade väljatöötamisel ja rakendamisel järgitakse ja edendatakse soolist võrdsuslikkust ja võrdsed võimalusi kõigile, samuti nende eesmärkide süvalaiendamist ning puuetega inimeste juurdepääsuga seotud küsimusi, tagamaks, et kedagi ei jäeta kõrvale. Mõjutab ju kavandatav CO₂ hinnastamine eriti naisi, kuna 85 % üksikvanematest on naised. Ühe vanemaga peredes on laste vaesuse oht eriti suur. Sellega seoses kordab komitee oma üleskutset, et Euroopa Komisjon peab asuma esimesel võimalusel läbi vaatama otsust üldist majandushuvi pakkuvate teenuste kohta seoses sotsiaalmajutuse sihtrühmaga ja täpsustama, et eluasemepoliitika ei või piirduda ainult eesmärgiga aidata vaesuse piiri lähedal elavaid inimesi, vaid peab tagama inimväärse ja pikaajaliselt taskukohase eluaseme kõikidele kodanikele, iseäranis kodututele, noortele paaridele, üksikvanemaga perekondadele ja suurperedele, palgatöötajatele ning üldisemalt keskklassi kuuluvatele elanikele, kes kannatavad Euroopa eluasemekriisi tõttu⁽⁸⁾.

4.2. Fossiilkütuste hinnatõus võib ebaproportsionaalselt mõjutada majanduslikult vähekaitsitud leibkondi, mikroettevõtjaid ja transpordikasutajaid, kelle sissetulekust energiale ja transpordile kuluv osa on proportsionaalselt suurem, kellel puudub teatavates piirkondades juurdepääs alternatiivsetele taskukohastele liikuvus- ja transpordivõimalustele ning kellel ei pruugi olla vajalikku finantssuutlikkust, et investeerida fossiilkütuste tarbimise vähendamisse. Seepärast tunnustab komitee asjaolu, et komisjoni ettepanekus keskendutakse haavatavate leibkondade, mikroettevõtjate ja transpordikasutajate vajadustele, sealhulgas ühistranspordi tasuta kasutamise võimalusele või kohandatud tariifide kehtestamisele ühistranspordi kasutamise eest ning säästva nõudetranspordi ja jagatud liikuvusteenuste edendamisele. Samuti kutsutakse liikmesriike üles toetama taskukohaste heiteta ja vähese heitega liikuvus- ja transporditeenuste arendamist ja pakkumist. Komitee on arvamusel, et avaliku reisijateveoteenuse osutamine õiguslike võimaluste piires on säästva ja taskukohase liikuvuse selgroog. Sellest seisukohast lähtudes tuleb ulatuslikumalt hüvitada selliste avalike teenuste pakkumise kohustust, mis vastavad paremini ökoloogilistele ja majanduslikele nõudmistele ning see omakorda nõuab, et liikmesriikide valitsused, piirkonnad ning kohalikud omavalitsused pakuksid rahalist tuge ja looksid rahastamisvahendeid.

4.3. Komisjon näeb paketiga „Eesmärk 55“ muu hulgas ette maanteetranspordi kaasamise ELi heitkogustega kauplemise süsteemi, mis tähendab, et keskpikas perspektiivis suurenevad tavapärase motoriseeritud eratranspordi kasutamise kulud, kui transpordivahendis kasutatakse fossiilkütuseid. Komisjon on teadlik, et see paneb teatud elanikkonnarühmad ebasoodsasse olukorda. Selles kontekstis käsitleb komisjon liikuvusvaesuse küsimust, juhib tähelepanu kliimamuutuste fondi raames hüvitiste maksamise vajadusele⁽⁹⁾ ja teeb esialgsed ettepanekud selle süsteemi ülesehituse osas. Komisjon ei esita aga hinnangut selle kohta, kui paljusid inimesi see võib ELis mõjutada, ega paku liikuvusvaesuse määratlust ega selle mõõtmiseks kasutatavaid näitajaid.

4.4. Maapiirkondades läbi viidud liikuvuse ja tööhõivesse naasmise uuringus (Mobility4Job)⁽¹⁰⁾ leiti, et vaid 50 % töötutest oli võimalik igal ajal autot kasutada, kogu elanikkonna hulgas oli vastav keskmine näitaja aga 80 %. Nagu ka kulude projekti puhul, näitab see, et leibkonnad reageerivad sissetuleku vähenemisele muu hulgas oma erasõiduki arvelt kokkuhoidmisega. See tähendab, et liikuvuse piiratus ilmneb alles hiljem, näiteks töötöisingute käigus, kui sobivaid

⁽⁸⁾ TEN/707 – „Üldine juurdepääs inimväärsele, jätkusuutlikule ja pikaajaliselt taskukohasele eluasemele“ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 93).

⁽⁹⁾ COM(2021) 568.

⁽¹⁰⁾ Unterwegs zwischen Erwerbs- und Familienarbeit (54) – Portal der Arbeiterkammern und des ÖGB Verlags. (On the Road Between Gainful Employment and Family Work (54) – Portal of the Chambers of Labour and the ÖGB Publishing House).

alternatiivseid liikumisviise ei ole ja võimalikesse töökohtadesse ei ole võimalik jõuda. Seega ei ole liikuvuse kulude pelgalt protsentuaalne osakaal sissetulekust piisav näitaja, et hinnata kas ja millises ulatuses on liikuvusvõimalused piiratud. Liikuvusvaesus on mitme muutuja kombinatsiooni tagajärg: esmalt ja eelkõige sissetulek ning auto omamise vältimatus, kui puuduvad alternatiivsed liikuvusevõimalused.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus meetmete kohta, mida kohaldatakse selliste veoettevõtjate suhtes, kes hõlbustavad Euroopa Liidu territooriumile ebaseadusliku sisenemisega seotud inimkaubandust või rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist või osalevad selles“

(COM(2021) 753 – 2021/0387 (COD))

(2022/C 152/27)

Pearaportöör: **Cristian PÎRVULESCU**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.12.2021 nõukogu, 16.12.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Täiskogu otsus	9.12.2021
Vastutav sektsioon	välissuhete sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	9.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	159/15/09

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee väljendab ettepaneku üle heameelt ja leiab, et võimalikud veoettevõtjate vastased sanktsioonid on õigustatud meede, mida EL ja liikmesriigid peavad võtma.

1.2. Komitee juhib siiski tähelepanu sellele, et Valgevene ja ELi piiril esinev kriis, mis viis seadusandliku reageerimiseni, on keerulisem ja sellel on palju laiem mõju, nõudes lisaks kavandatud vahenditele põhjalikumat käsitlust.

1.3. Komitee on väga mures Valgevene valitsuse autoritaarse suuna pärast ning mõistab hukka igasuguse represseerimise ja hirmutamise kodanike, meedia, erakondade, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja sotsiaalpartnerite vastu. EL mõistab samuti hukka viisi, kuidas Valgevene valitsus korraldas isikute toomise kolmandatest riikidest oma territooriumile eesmärgiga sundida neid ELi piiri ületama. See on vastuvõetamatu tegevus haavatavate isikute elude ja püüdluste ärakasutamiseks ning nende tervise ja turvalisuse ohustamiseks.

1.4. Komitee seab oma mure keskmesse kõigi inimeste väärkuse austamise ja nende põhiõiguste kaitse. ELi vastus peaks ennekõike seisnema mõjutatud isikute väärkuse ja õiguste taastamises.

1.5. Seepärast nõuab komitee, et viivitamata lõpetataks inimeste tagasisaatmine ELi territooriumilt riiki, kus inimeste turvalisus on ohus. Kõik ELi piiri ületavad isikud peavad soovi korral saama esitada varjupaigataotluse.

1.6. Komitee kutsub Valgevene valitsust tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet täielikult järgides üles tagama, et tema territooriumil viibivaid inimesi ei koheldaks halvasti; et nad saaksid esitada varjupaigataotluse ning et neid ei saadeta tagasi oma päritoluriiki, kui nende elu ja turvalisus on seal ohus.

1.7. ELi institutsioonid peavad tegema Valgevenega mitmepoolset koostööd, tagades, et riik järgib varjupaiga ja inimõiguste kaitset reguleerivaid rahvusvahelisi lepinguid.

1.8. Frontexi andmetel ületas 2021. aasta jaanuarist oktoobrini ELi idapiiri ligikaudu 6 571 inimest, kellest 3 868 olid Iraagi kodanikud ⁽¹⁾. Iraagi kodanikud moodustavad enamiku rahvusvahelise kaitse taotlejatest (EASO andmetel oli 2020. aastal 44 % esimese astme otsust positiivsed) ⁽²⁾. Seega tuleks komisjoni ettepanekus põhjalikult uurida vastastikust täiendavust uue rände- ja varjupaigaleppega ning käsitleda asjaomaseid isikuid võimalike rahvusvahelise kaitse saajatena.

1.9. Komitee rõhutab vajadust luua turvalised viisid rahvusvahelise kaitse taotlemiseks ja turvaliseks rändeks ELi, riikliku ja rahvusvahelise õiguse alusel. Turvaliste teede arendamine vähendab vajadust inimsmugeldajate ja inimkaubitsejate järele ning kaitseb paremini kõigi asjaomaste isikute ohutust ja õigusi.

1.10. Komitee kutsub ELi institutsioone üles töötama välja terviklikuma sanktsioonide süsteemi Valgevene valitsuse vastu seoses selle rolliga kriisis. Veoettevõtjate osalemine on seejuures vaid üks komponent. Meetmeid Valgevene territooriumil ei oleks saanud võtta ilma kõrgeimate valitsustasandite heakskiiduta ja eri riiklike jõudude, sealhulgas piiripolitsei osaluseta.

2. Üldised märkused

2.1. Komiteel on heameel komisjoni suuna üle tugineda meetmete võtmisel olemasolevatele rahvusvahelistele dokumentidele: rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon, rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll ning rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav maa-, mere- ja õhuteed pidi üle riigipiiri välismaalase ebaseaduslikku toimetamist tõkestav protokoll.

2.2. Komitee juhib tähelepanu ka veel teistele asjaspepuutuvatele rahvusvahelistele eeskirjadele: 1951. aasta pagulasseisundi konventsioon ja selle 1967. aasta protokoll koostöös inimõiguste ülddeklaratsiooniga. Meeles tuleks pidada ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni. ELil on üks ulatuslikumaid põhiõiguste kaitse süsteeme maailmas ning kõik tema määrused ja meetmed peaksid olema kooskõlas põhiõiguste hartaga.

2.3. Mis puudutab kooskõla ELi muude poliitikavaldkondadega, osutatakse ettepanekus vastastikusele täiendavusele liidu välisestegusega, sealhulgas ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga, ilma et see oleks konkreetselt seotud selle valdkonna toetus- ja muude meetmetega. Ettepanekus mainitakse ka seda, et meetmetega peaksid kaasnema asjakohased humanitaarmedetmed, kuid neid ei ole täpsustatud. Komitee soovib seda osa muuta, lisades sellesse vastastikuse täiendavuse uue rände- ja varjupaigaleppega ning Euroopa naabruspoliitikaga. Kavandatud humanitaarmedetmete täpsustamiseks tuleb ettepanekut muuta.

2.4. Sellega seoses kutsub komitee üles näitama Euroopa tõhusat solidaarsust piiril asuvate ELi liikmesriikidega ja pakkuma neile otsest toetust praeguse kriisiga toimetulekul. Samal ajal tuleks neile meelde tuletada, et isikute, sealhulgas rändajate ja võimalike pagulaste põhiõiguste kaitsmine on ELi aluslepingutes ja põhiõiguste hartas sätestatud kohustus.

2.5. Kõiki võimalikke veoettevõtjate vastu suunatud meetmeid – praeguste vedude edasise laiendamise või piiramise ärahoidmine, liidu õiguse alusel antud litsentside või lubade peatamine, üle liidu lendamise, liidu territooriumi läbimise või liidu sadamatesse sisenemise õiguse peatamine, tankimis- või hooldustööde tegemise õiguse peatamine liidus või liitu sisenemise, sealt väljumise ja liidus tegutsemise õiguse peatamine – tuleks kasutada proportsionaalselt ja sihipäraselt, pidades silmas üldist eesmärki piirata rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist ja inimkaubandust.

2.6. Ettepanekus märgitakse, et määruse üldeesmärk on piirata rändajate ebaseaduslikku üle piiri toimetamist ja inimkaubandust. Frontexi andmetel ületas 2021. aasta jaanuarist oktoobrini ELi idapiiri 6 571 inimest, kellest 3 868 olid Iraagi kodanikud. Rahvusvahelise kaitse õiguse tunnustamise määr on Iraagi kodanike seas üks kõrgemaid. Nende arvude põhjal tuleb neid isikuid pidada mitte ainult seaduslikeks rändajateks, vaid ka võimalikeks seaduslikeks rahvusvahelise kaitse taotlejateks. Seega tuleks seda asjaolu arvesse võttes ettepanekut ajakohastada. Ettepanek peaks sisaldama ka väga konkreetseid meetmeid, et võimaldada Valgevenes ja ELi riikides elavatel isikutel taotleda rahvusvahelist kaitset.

⁽¹⁾ Frontexi rändekaart, <https://frontex.europa.eu/we-know/migratory-map/>. 1.12.2021 seisuga.

⁽²⁾ EASO varjupaigasuundumused – 2020. aasta ülevaade, <https://www.euaa.europa.eu/sites/default/files/EASO-Asylum-Report-2021.pdf>. 1.12.2021 seisuga.

2.7. Komitee tunneb üha enam muret selle pärast, et mõiste „rändaja“ kasutamisel on diskrimineeriv ja halvustav tähendus. Rändajad on inimesed, kelle põhiõigusi, sealhulgas väärikust, tuleb kaitsta. Enamik neist lahkub oma riigist väga tõsistel põhjustel, sealhulgas tundes hirmu oma elu pärast. Sellistel juhtudel peaks neil olema õigus taotleda rahvusvahelist kaitset ning neid tuleb kogu teekonna ja taotlusprotsessi vältel hästi kohelda.

2.8. Ettepanekuga luuakse asjakohane veoettevõtjatele suunatud meetmete võtmise raamistik, kuid selles ei tunnistata riigi ega valitsuse osalejate vastutust. Valgevene puhul on riiklik lennuettevõtja äriühing, kes töötab valitsuse otsese järelevalve all. Mitu valitsus- ja riigiasutust olid vahetult kaasatud inimeste Valgevenesse lennutamisel ja piirile toomisel.

2.9. Sanktsioone tuleb laiendada ja need peavad olema otseselt suunatud üldsusele ja riiklikele osalejatele, kes vastutavad määruses osutatud tegevuse korraldamise eest. Valitsusel on kõik õiguslikud ja institutsioonilised vahendid veoettevõtjate sellise tegevuse peatamiseks ja veelgi selgem vastutus, kui nad on otseselt kaasatud. Seega ei tegeleta veoettevõtjate vastaste meetmete võtmisel mitte kriisi algpõhjustega, vaid üksnes selle elluviijatega.

2.10. EL on olnud Valgevene suurim abiandja. Alates 2016. aastast on Valgevenele eraldatud ligikaudu 30 miljonit eurot iga-aastast toetust ning praegune portfelli hõlmab ligikaudu 135 miljoni euro ulatuses kulukohustusi. Komitee peab tervitatavaks ELi ja Valgevene suhete põhjaliku analüüsi alustamist, mis hõlmab ka finantskoostööd, ning loodab, et läbivaatamise tulemusel avaldatakse Valgevenele uut ja tõhusamat survet õigusriigi põhimõtete, demokraatia ja inimõiguste austamiseks ning et see takistaks võtmast edasisi meetmeid, mis võivad viia sarnase kriisini ELi piiril.

Brüssel, 9. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Uus ELi metsastrateegia aastani 2030““

(COM(2021) 572 final)

(2022/C 152/28)

Raportöör: **Simo TIAINEN**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 10.8.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	25.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	08.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	227/1/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Komisjon märgib oma uues, 2030. aastani ulatuvas ELi metsastrateegias õigesti, et metsadel on mitmekülgne roll ning oluline majanduslik, sotsiaalne ja keskkonnavalendav potentsiaal. Metsade elujõulisus ja hea seisund on üliolulised nii keskkonna- kui ka kliimaalastel põhjustel ning selleks, et suurendada metsapõhist majanduslikku arengut ja inimeste heaolu. Kuigi komitee tunnistab, et metsastrateegias käsitletakse majanduslikke ja sotsiaalseid võimalusi, tuleks seda teha terviklikumalt. Komitee märgib samuti, et vastuseta jääb küsimus, kuidas tasustada mittekaubanduslikke ökosüsteemi teenuseid, mida pakuvad metsad ja seega metsaomanikud. Strateegias kirjeldatakse mõningaid positiivseid näiteid ning komitee kutsub üles leidma tulevikuks tõeliselt veenev ja kestlik lahendus.

1.2. Metsastrateegia peaks ühendama mitmesugused metsade ja metsapõhise biomajandusega seotud poliitikavaldkonnad ja strateegiad. Komitee rõhutab ka seda, kui tähtis on otsuseid teha õigel tasandil kooskõlas pädevusaladega ja subsidiaarsuse põhimõttega. Kuna ELis esineb väga mitmesuguseid metsi, ei ole olemas ühte kõigile sobivat lahendust ning metsamajandamisega ja metsamajandamise planeerimisega on kõige parem tegeleda riiklikul tasandil, et aidata kaasa ühiste eesmärkide saavutamisele. ELi tasandi raamistikku on omakorda vaja seoses ühtse turu ning keskkonna- ja kliimaküsimustega, mida ei saa lahendada pelgalt riiklike meetmete abil ning mille jaoks on sageli tarvis ka rahvusvahelist tegevust.

1.3. Kõigil poliitikakujundamise tasanditel on vaja teha tihedat koostööd ning komitee rõhutab, et kodanikuühiskonna esindajaid, sh ettevõtjaid, ametiühinguid ja keskkonnaorganisatsioone, on vaja põhjalikult kaasata strateegia arendamisse ja jälgimisse, juhtides tähelepanu metsaomanike, tööstuse ja töötajate tähtsusele säästvas metsamajandamises ja metsapõhises biomajanduses.

1.4. Komitee nõuab sidusat, kindlat, stabiilset, selget ja järjepidevat poliitikat ja õigusraamistikku. Äärmiselt tähtis on hoiduda olemasolevate laialdaselt kasutatavate kestlikkusalaste mõistete, põhimõtete, kriteeriumite, näitajate, suuniste ja skeemidega kattuvate või vastuolus olevate algatuste ettevõtmisest. Omandi kaitse ja ettevõtlusvabadus on samuti põhimõtted, mida tuleb au sees hoida.

1.5. Komitee nõuab mitmesuguste ebaselge mõjuga probleemide tõttu strateegia kõikehõlmavat mõjuhinnangut, et tuvastada mõju turutingimustele, maapiirkondadele ja mitmesugustele rahastamisvajadustele, sealhulgas teadusuuringute ja innovatsiooni, oskuste arendamise, taristu, kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise ning elurikkuse suurendamise rahastamisele.

1.6. Komitee tunnustab asjaolu, et strateegias pööratakse piisavat tähelepanu kliimamuutustega kohanemisele, sest globaalne soojenemine muudab puude ja kõigi organismide elutingimusi ning seostub metsakatastroofidega, millel on fataalsed tagajärjed nii keskkonnale kui ka majandusele. Komitee rõhutab ka vajadust vaadelda terviklikult metsade ja metsapõhise biomajanduse rolli kliimamuutuste leevendamisel, et tagada parim kasvuhoonegaaside sidumise, säilitamise ja asendamise kombinatsioon, saavutamaks fossiilkütusejärgne majandus. Komitee – nagu ka komisjoni metsastrateegia – rõhutab lisaks metsamajandamise ja elurikkuse kaitse integreeritud käsituse olulisust.

1.7. Komitee julgustab uurima seoseid kliimamuutuste, metsade ökosüsteemide ja metsamajanduse vahel ning kutsub üles süstemaatiliselt koguma ja jagama usaldusväärseid andmeid metsade seisundi kohta. Komitee rõhutab ka vajadust innovatsiooni järele kestliku ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise biomassi tootmise, uute metsapõhiste toodete ja ringmajanduse meetodite vallas, kasutades selleks täielikult ära digitehnoloogiaid.

1.8. Metsapõhiste tegevuste digi- ja roheüleminek nõuab uusi oskusi, mida tuleb eriti arvestada kutsehariduses ning täiendusõppe ja ümberõppe korraldamisel. Komitee juhib tähelepanu sellele, kui oluline on luua puidupõhises biomajanduses kvaliteetseid töökohti ning pakkuda töötajatele võimalusi ja asjakohaseid töötingimusi. Ta rõhutab sotsiaaldialoogi rolli oskuste arendamisel ning töötervishoiu ja tööohutuse tagamisel töökohal. Koostööd on vaja ka selleks, et suurendada üldsuse, eelkõige noorte teadlikkust tänapäevastest metsapõhistest tegevustest.

1.9. Tulusaks investeerimiseks kõigi väärtusahelate lõikes on vaja soodsat keskkonda, et kasutada ära metsapõhise biomajanduse innovatsiooni- ja tööhõivepotentsiaali. Komitee rõhutab ka taristusse investeerimise vajadust, et toetada logistikat ja võimaldada metsapõhiste tegevuste digiüleminekut.

1.10. Globaalse arengu toetamiseks kutsub komitee ELi üles aktiivselt edendama võrdsete võimaluste loomist rahvusvahelistel biomajanduse turgudel konkureerivatele ELi ettevõtetele ning laiendama metsade kaitset ja kestlikku kasutamist soodustavate rahvusvaheliste kokkulepete ülemaailmset rakendamist.

2. Üldised märkused: poliitikaraamistik

2.1. Uue ELi metsastrateegiaga aastani 2030 uuendatakse olemasolevat ELi 2013. aasta metsastrateegiat, et võtta arvesse hiljutisi muutusi ja reageerida Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärkidele, et saavutada tänapäevane, süsinikuneutraalne, ressursitõhus, konkurentsivõimeline ja sotsiaalselt õiglane EL. Komitee esitas juba oma seisukohad eelmise strateegia eduaruande kohta ⁽¹⁾.

2.2. Metsadel on rohelise kokkuleppe elluviimisel tähtis roll, sest need on lahutamatu seotud kokkuleppe mitmete elementidega, nagu kestliku tööstus-, energeetika-, transpordi- ja ehitussektori ning toidusüsteemide toetamisega ning kliimamuutuste, elurikkuse vähenemise ja keskkonnasaaste vastu võitlemisega.

2.3. Metsad on ka oluline globaalne valdkond, mis on seotud paljude ÜRO kestliku arengu eesmärkidega, sealhulgas elurikkuse ja maismaa-ökosüsteemide, kliimameetmete, vaesuse vähendamise, hea tervise ja heaolu, tööstuse ja innovatsiooni, inimväärse töö ja majanduskasvuga seotud eesmärkidega.

2.4. Võttes arvesse metsade mitmekülgset rolli ja potentsiaali majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnavalase kasu valdkonnas, on komitee seisukohal, et maksimaalse üldise kasu tagamiseks on tähtis arendada metsade kõiki funktsioone.

2.5. On äärmiselt oluline säilitada metsade elujõulisus ja hea seisund nii keskkonna- ja kliimaalastel põhjustel kui ka metsapõhisest majandusarengust ja inimeste heaolust lähtudes. Kuigi komitee tunnustab, et metsastrateegias käsitletakse majanduslikke ja sotsiaalseid võimalusi, tuleks seda teha terviklikumalt. Komitee märgib samuti, et vastuseta jääb küsimus, kuidas tasustada mittekaubanduslikke ökosüsteemi teenuseid, mida pakuvad metsad ja seega metsaomanikud. Strateegias kirjeldatakse mõningaid positiivseid näiteid ning komitee kutsub üles leidma tulevikuks tõeliselt veenev ja kestlik lahendus.

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus ELi metsastrateegiat käsitleva Euroopa Komisjoni eduaruande kohta (ELT C 47, 11.2.2020, lk 87).

2.6. Komitee leiab, et metsastrateegia peaks ühendama mitmesugused metsade ja metsapõhise biomajandusega seotud poliitikavaldkonnad ja strateegiad. See nõuab valdkonnaülest koostööd, mis hõlmab lisaks kliima- ja keskkonnapoliitikale ning põllumajanduspoliitika maaelu arengu mõõtmele ka teadus-, innovatsiooni-, tööstus-, tööhõive- ja eelarvepoliitikat.

2.7. Komitee rõhutab ka seda, kui tähtis on otsuseid teha õigel tasandil kooskõlas pädevusaladega ja subsidiaarsuse põhimõttega. Üldreeglina on ühtse turuga seotud teemade jaoks vaja kindlaid ELi tasandi meetmeid. ELi tasandi raamistikku on samuti vaja seoses keskkonna- ja kliimaküsimustega, mida ei saa lahendada pelgalt riiklike meetmete abil ning mille jaoks on sageli tarvis ka rahvusvahelist tegevust.

2.8. Seevastu metsamajandamisega ja metsamajandamise planeerimisega on kõige parem tegeleda riiklikul tasandil, et aidata kaasa ühiste eesmärkide saavutamisele. Komitee leiab seega, et liikmesriikide kaasamine ja toetus on strateegia rakendamisel otsustava tähtsusega. Siinkohal on tähtis roll riiklikel metsi käsitlevatel strateegiakavadel, muu hulgas kavadesse kliima ja elurikkusega seotud aspektide lisamise kaudu ning metsaomanikele mittekaubanduslike metsaökosüsteemide teenuste eest rahalise hüvitise maksmise viiside kindlakstegemise kaudu. Ühtseid kõigile sobivaid lahendusi ei ole olemas, sest ELi metsad on märkimisväärselt erinevad. Samuti on erinev metsade olulisus liikmesriikide majanduses ning metsaomanike ring, alates avalik-õiguslikest omanikest ja suurtest eraettevõtetest ja -investoritest ning lõpetades väikeste perekondlike omanikega.

2.9. Komitee leiab, et on oluline jagada liikmesriikide vahel häid tavasid ning arendada komisjoni ja liikmesriikide vahel koostööd, mis peaks tuginema pigem läbivaadatud töömeetoditele kui uutele ametlikele organitele. Komitee rõhutab ka vajadust kaasata kodanikuühiskonna esindajaid, sh ettevõtjaid, ametiühinguid ja keskkonnaorganisatsioone, põhilikult strateegia arendamisse ja jälgimisse, ning juhib tähelepanu metsaomanike, tööstuse ja töötajate keskele rollile säästvas metsamajandamises ja metsapõhises biomajanduses. Strateegia rakendamiseks on vaja investeerida sidusrühmade ja pädevate asutuste suutlikkuse suurendamisse.

2.10. Et erametsaomanikel ja ettevõtjatel on tähtis roll, tuleb täielikult arvesse võtta omandi kaitset ja ettevõtlusvabadust. Üldiselt ei ole mõttekas ohjata tootevalikut, toormaterjalide valikut ega töömeetodeid, mõttekas on hoopis sätestada teaduspõhised ja tehnoloogianeutraalsed raamtingimused, millest lähtuvalt biomajanduses osalejad saavad uuendusi ellu viia, investeerida ja tegutseda. See kehtib näiteks kaskaadkasutuse põhimõtte rakendamisel, mis peab olema turupõhine.

2.11. Komitee nõuab paljude biomajanduse tegevuste pikast investeerimistsüklist lähtudes sidusat, kindlat, stabiilset, selget ja järjepidevat poliitikat ja õigusraamistikku. Äärmiselt tähtis on hoiduda olemasolevate laialdaselt kasutatavate kestlikkusalaste mõistete, põhimõtete, kriteeriumite, näitajate, suuniste ja skeemidega kattuvate või vastuolus olevate algatuste ettevõtmisest. Kõigi algatuste puhul tuleb ka hoiduda liigsest bürokraatiast, näiteks mitmekordsest andmete kogumisest ja aruandlusest.

2.12. Komitee arvates on äärmiselt tähtis, et edasises töös võetaks hoolikalt arvesse ülaltoodud põhimõtteid otsuste tegemise taseme, omandi, stabiilsuse, sidususe ja kattumiste vältimise kohta ning peetaks neist täielikult kinni. See kehtib eelkõige järgmiste algatuste kohta: seiresüsteem, säästva metsamajandamise näitajad ja künnised, looduslähedasem sertifitseerimissüsteem ning metsaga seotud kestliku rahanduse kriteeriumid.

2.13. Kokkuvõttes on strateegia mõju ebaselge ning osa selle algatusi võib nõrgestada metsapõhiseid väärtusahelaid ja ohustada töökohti, eriti maapiirkondades, piirates säästvat metsaraiet. Komitee nõuab seepärast kõikehõlmava mõjuhindangu koostamist strateegia kohta, et hinnata selle kumulatiivset majandus-, sotsiaal- ja keskkonnamõju. Seda on vaja ka selleks, et teha kindlaks mitmesugused rahastamisvajadused, sealhulgas teadusuuringud ja innovatsioon, oskuste arendamine, taristu, kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine ning elurikkuse kaitse ja suurendamine.

3. Erimärkused: metsa roll kliimamuutustes ja elurikkuses

3.1. Metsadel on tähtis roll looduslikes protsessides: süsiniku-, vee- ja toitaineringe reguleerimisel, mulla tekkes ja elurikkuse säilitamisel. Metsad ise on aga kliimamuutuste mõju suhtes märkimisväärselt haavatavad.

3.2. ELis on nii metsade kogupindala kui ka kaitsealuste metsade pindala viimastel aastakümnetel suurenenud, metsade juurdekasv ületab langetamise mahu ning mets on oluline süsiniku siduja⁽²⁾. Üleilmsel tasandil – eriti troopilistes piirkondades – jätkub aga metsade hävitamine, mis muudab need metsad heiteallikaks ning aitab olulisel määral kaasa elurikkuse pidevale vähenemisele⁽³⁾. Komitee rõhutab seega vajadust kaaluda metsade rolli ka üleilmsel tasandil ning kutsub ELi üles aktiivselt toetama metsade kaitset ja säästlikku kasutamist soodustavate rahvusvaheliste kokkulepete üleilmset rakendamist.

3.3. Metsadel ja metsapõhisel biomajandusel on kliimamuutuste leevendamisel mitmeid erinevaid funktsioone: süsiniku sidumine ja säilitamine ning fossiilsete toorainete, energia ja toodete asendamine. Seega esineb eri meetmete vahel koostoimet ja kompromisse⁽⁴⁾. Komitee rõhutab seepärast vajadust arvestada terviklikult kõigi nende mehhanismidega selliste kõige kestlikumate lahenduste otsimisel, mille abil saavutada fossiilkütusejägne majandus.

3.4. Süsiniku sidumine ei sõltu pelgalt metsa pindalast, vaid on eelkõige seotud metsade kasvu ja aktiivse fotosünteesiga. Seega on metsa kui süsiniku siduja potentsiaali kasutamiseks lisaks metsastamisele ja taasmetsastamisele äärmiselt tähtis ka metsade aktiivne majandamine, kasutamine ja uuendamine.

3.5. Metsade roll süsiniku säilitamisel on samuti mitmetahuline, sest süsinikku ei säilitata ainult puudes ja pinnases, vaid ka puidupõhistes toodetes. Pika kasutuseaga puidutooded, nagu ehitised ja kvaliteetne mööbel, on sellega seoses kõige tõhusamad. Ka lühema kasutusajaga metsapõhiste toodete süsinikusisaldus säilib, kui need ringlusse võetakse. Fossiilsete lähteainete asemel metsapõhiste taastuvate lähteainete kasutamisel hoitakse aga ära süsiniku vabanemine fossiilsest materjalist.

3.6. Komitee palub ka põhjalikult tegeleda metsade tundlikkusega kliimamuutuste suhtes ja nendega kohanemise vajadusega, sest kliima soojenemine muudab puude ja kõigi organismide seisundit ning sellega kaasnevad ulatuslikumatest põudadest, tulekahjustest, tormidest ja kahjurite levikust tingitud metsakatastroofid. Teisalt aitavad metsad kaasa kliimamuutustega kohanemisele, kaitstes erosiooni, maalihete ja üleujutuste eest.

3.7. Metsad, kaasa arvatud majandatavad metsad on väga tähtsad ka elurikkuse jaoks, sest need on elupaigaks enamikule maismaa elurikkusest. Elurikkust saab säilitada mitmel erineval moel: ohustatud liikide kaitse, selliste kaitsealuste alade loomine, kus inimtegevus on piiratud või keelatud, ning selliste metsamajandamismeetodite rakendamine, mis võimaldavad metsade sotsiaal-majandusliku kasutamise kõrval ka elurikkust säilitada.

3.8. Pidades silmas asjaolu, et enamikku metsadest majandatakse, rõhutab komitee, kui oluline on metsamajanduse ja elurikkuse kaitse integreeritud käsitlus, mis võimaldab ühendada metsade mitmesuguseid funktsioone. Komitee tunnustab metsaomanike turupõhiseid ja vabatahtlikke elurikkuse kaitseks ja süsiniku sidumiseks võetavaid meetmeid ning kiidab heaks selliste meetmete arvestuskavade uurimise ja arendamise.

3.9. Nii metsade süsiniku sidumise võime kui ka elurikkus on liikmesriikide lõikes väga varieeruvad. Erinevused on osaliselt seotud erinevate looduslike tingimustega ning osaliselt tulenevad metsade majandamise ja kasutamise viisist ajas. Metsade kaitsmise ja taastamise vajadus varieerub seega ELi lõikes ning seda tuleb taastatavate ja kaitstavate metsade määramisel arvesse võtta.

3.10. Komitee julgustab jätkama metsi mõjutavate füüsiliste, keemiliste ja bioloogiliste protsesside ning kliimamuutuste, metsade ökosüsteemide ja inimtegevuse vaheliste seoste uurimist, et tagada metsamajandusmeetodite põhinemine usaldusväärsetel teadusandmetel. Samuti on oluline süstemaatiliselt jälgida metsade seisundit ja jagada selle kohta andmeid, kasutades täielikult ära digivahendid ja -süsteemid ning tagades samal ajal nõuetekohase andmekaitse ja usaldusväärsuse.

3.11. Komitee kiidab praktilise näidisprojektina heaks kolme miljardi puu istutamise algatuse, mille käigus mõeldakse nõuetekohaselt läbi istutuskohad ja puuliigid, eraldatakse inim- ja rahalised ressursid, istutatakse puud, juhitakse tegevust ning jälgitakse tähelepanelikult arengut ja tulemusi. Selline metsastamine ei tohi hakata konkureerima maa kasutamisega toiduainete tootmiseks ega jätta tähelepanuta vajadust jätta mõnda kohta avatud maastikke.

⁽²⁾ <https://forest.eea.europa.eu/news/summary-for-policy-makers-state-of-europe2019s-forests-2020>

⁽³⁾ <http://www.fao.org/state-of-forests/en/>

⁽⁴⁾ <https://ec.europa.eu/jrc/en/science-update/forest-based-bioeconomy-and-climate-change-mitigation-trade-offs-and-synergies>

4. Erimärkused: metsade majanduslik ja sotsiaalne roll

4.1. Metsad rahuldavad väga mitmesuguseid igapäevavajadusi, pakkudes toorainet tööstus- ja tarbekaupade valmistamiseks, ruumi vaba aja veetmiseks ja tervislikku toitu, mida kodumajapidamised saavad otse kasutada. Seega on metsadel nii puidupõhises kui ka muus biomajanduses ning samuti inimeste tervise ja vaimse heaolu toetamisel väga tähtis roll.

4.2. Metsapõhine biomajandus toetub mitmekesistele väärtusahelatele, hõlmates metsaomanikke ja mitmesuguseid eri tööstusvaldkondi ja teenuseid alates metsandusmasinate ja transpordi ettevõtetest ning lõpetades puidutööstusettevõtetega, alates kohalikest mikroettevõtetest, ühistutest ja VKEdest ning lõpetades suurte rahvusvaheliste ettevõtetega. Tänu sellele annab metsapõhine biomajandus paljudes valdkondades ja eri kohtades inimestele tööd ning on seega maapiirkondadele väga tähtis.

4.3. ELis kasutatakse ümarpuitu enamasti tööstusliku toorainena (palgid ja puidumass), puidu kütusena kasutamine varieerub aga liikmesriikide vahel oluliselt⁽³⁾. Prognoositakse nii traditsiooniliste kui ka uute puidutoodete üldise nõudluse suurenemist, välja arvatud printeripaberi puhul. Komitee soovib tagada, et normid ja standardid ei takistaks, vaid hoopis soodustaksid puidupõhiste toodete kasutamist ja puitehitust, tagades samal ajal, et tarbijaid teavitatakse asjakohase märgistuse abil korrektselt sellest, et nimetatud tooted võivad sisaldada mittepuidulisi materjale.

4.4. Praegused head tavad viitavad sellele, et eri tüüpi puid ja puu eri osi kasutatakse neil eesmärkidel ja nende toodete jaoks, mille jaoks need kõige paremini sobivad, seega luuakse loodusvarasid raiskamata kõige rohkem lisandväärtust. Suur osa puidupõhisest energiast saadakse harvendamisest, raiejäakidest ja puidutööstuse kõrvalsaadustest. Tselluloositehased on hea näide kõrvalsaadusena elektrit ja soojusenergiat tootvatest tehastest. Kõrvalsaadusi ja jääke kasutatakse lisaks toorainena ka olemasolevates tööstuslikes protsessides ning üha enam ka uute biotoodete valmistamiseks.

4.5. Komitee rõhutab, kui tähtis on metsapõhistes väärtusahelates intensiivselt arendada kestliku ja kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise biomassi tootmise tehnoloogiat ja lahendusi, tõhusat energia- ja materjalikasutust ning ringmajanduse meetodeid. Digitehnoloogial, sealhulgas tehisintellektil, on märkimisväärne potentsiaal toetada metsamajanduse, tööstuslike protsesside, logistika ja tarneahela partnerite vahelise suhtluse arengut ja optimeerimist.

4.6. Kõige suuremad uuendused aitavad luua uusi materjale ja tooteid, sealhulgas biokemikaale, täiustatud biokütuseid ja tekstiilikiude, millest mõned on väikesemahulised, kuid suure lisandväärtusega tooted. Kuna uute toodete arendamine toimub sageli juba käimasoleva tootmise kontekstis, arenevad traditsioonilistest tootmisüksustest välja uued ärialased ökosüsteemid, mis hõlmavad väga mitmesuguseid ettevõtteid, eelkõige VKEsid.

4.7. Oskuste arendamine on üks metsapõhiste tegevuste digi- ja roheülemineku eeltingimus. See on ka vajalik vahend tagamaks, et kedagi ei jäeta kõrvale. Uue nõudlusega oskuste järele tuleb arvestada kutse- ja ülikoolihariduses ning täiendusõppe ja ümberõppe korraldamisel. Lisaks on vaja praktilisi nõustamisteenuseid, et aidata ettevõtetel, eriti väikeettevõtetel, täita uusi nõudeid.

4.8. Komitee rõhutab sotsiaaldialoogi rolli oskuste arendamisel ning töötervishoiu ja tööohutuse tagamisel töökohal. Euroopa Sotsiaalfond+ -i vahendite eraldamine kvaliteetsete töökohtade ja nõuetekohaste töötingimuste edendamiseks puidupõhises biomajanduses võib aidata võidelda vaesuse vastu ja vähendada väljarännet maapiirkondadest. Vaesuse vähendamine aitab vähendada ka ebaseaduslikku, eelkõige kütmise eesmärgil toimuvat metsaraiet.

4.9. Kuna metsaga seotud töökohtadel töötavad peamiselt mehed ja nendel töökohtadel töötavate inimeste keskmine vanus on suhteliselt kõrge, on tähtis sektorisse meelitada rohkem naistöötajaid ja -ettevõtjaid ning ka noori. Selleks on vaja teha koostööd, et arendada metsanduse ja metsatööstuse mainet ning suurendada üldsuse teadlikkust tänapäevase biomajandusega kaasnevatest võimalustest. Samuti on vaja usaldusväärset ühiskondlikku teabevahetust metsade elujõulisuse ja vastupidavuse suurendamise viiside ja eeltingimuste kohta.

⁽³⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/12069644/KS-FK-20-001-EN-N.pdf/a7439b01-671b-80ce-85e4-4d803c44340a?t=1608139005821>

4.10. Metsapõhise biomajanduse innovatsiooni- ja tööhõivepotentsiaali ära kasutamiseks on vaja tervete väärtusahelate lõikes tulusaid investeeringuid toetavat keskkonda. Komitee rõhutab ka vajadust nõuetekohase taristu järele, sealhulgas maapiirkondades. Metsapõhine biomajandus vajab transporditaristut, mis vastab metsanduse ning metsapõhiste biotoodete tootmise ja levitamise logistilistele vajadustele. Korralik digitaristu on veel üks tänapäevase biomajanduse hädavajalik eeltingimus.

4.11. Komitee julgustab liikmesriike kasutama metsapõhise biomajanduse tugevdamiseks ELi rahalisi vahendeid ja riiklikku rahastamist, sealhulgas maaelu arengu fonde. Vältida tuleb toetuskavasid, mis takistavad või moonutavad biomajanduse turgude toimimist, pöörates erilist tähelepanu eksisteerivatele toetustele ja muudele stiimulitele puidu põletamiseks.

4.12. ELi ettevõtjad vajavad ka konkurentsivõimelist kauplemisseskkonda, mis võimaldaks neil kestlikke metsaga seotud tooteid ja lahendusi teistesse riikidesse eksportida ning edukalt väljastpoolt ELi pärineva impordiga konkureerida. Komitee kutsub ELi üles aitama tagada rahvusvahelistel biomajanduse turgudel samad eeskirjad ning kasutama üleeuroopalisi ja rahvusvahelisi partnerlusi ja väliskaubandusleppeid ELi kliimaeesmärkide ja kestliku metsakasutuse edendamiseks ka väljaspool ELi.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ, millega luuakse liidus kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, otsust (EL) 2015/1814, mis käsitleb ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi loomist ja toimimist, ning määrust (EL) 2015/757“

(COM(2021) 551 final – 2021/0211 (COD))

ning

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega muudetakse otsust (EL) 2015/1814 seoses lubatud heitkoguse ühikute kogusega, mis lisatakse ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi kuni 2030. aastani“

(COM(2021) 571 final – 2021/0202 (COD))

(2022/C 152/29)

Raportöör: **Stefan BACK**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 nõukogu, 20.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 192 lõige 1 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	25.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	219/3/13

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee peab kiiduväärseks pürgimust CO₂ heidet kiiremini ja suuremal määral vähendada, et täita Euroopa kliimamääruses ja Euroopa rohelises kokkuleppes seatud eesmärgid, ning toetab täielikult üldeesmärki vähendada 2030. aastaks CO₂ heidet 55 % ja saavutada 2050. aastaks CO₂-neutraalne majandus.

1.2. Komitee toetab kavandatud meetmeid ning peab seepärast äärmiselt oluliseks kavandatava üleminekuga kaasnevaid probleeme asjakohaselt käsitleda ja lahendada. Komitee arvates on see peamine edu pant.

1.3. Seepärast on oluline väga hoolikalt analüüsida ka kavandatud meetmete võimalikku negatiivset mõju Euroopa tööstuse ja teenuseosutajate konkurentsivõimele, seda nii CO₂-mahukates sektorites kui ka üldiselt ning kui võimalik tuleb võtta meetmeid, et hoida ära negatiivset sotsiaalset mõju majandusele ja negatiivseid sotsiaalseid tagajärgi, nagu tööpuudus, energiaostuvõimetus või liikuvusvaesus.

1.4. Komitee võtab teadmiseks, et vahendid oskuste täiendamiseks ja ümberõppeks ning ELi heitkogustega kauplemise süsteemi ettepanekust tuleneva negatiivse sotsiaalse mõju kõrvaldamiseks sõltuvad saatusest, mis ootab ettepanekuid, sealhulgas kliimameetmete sotsiaalfondi loomise ettepanek, mida kaasseadusandjad alles menetlevad. Kuigi komitee kiidab need ettepanekud kui sellised heaks, kahtleb ta siiski, kas olemasolevatest vahenditest piisab isegi siis, kui rahastamisetetpanekud märkimisväärselt muudatusteta heaks kiidetakse.

1.5. Samuti tuleb arvesse võtta seda, kuidas kliimaküsimusi lahendatakse kogu maailmas, ning vältida lahknevusi, mis võivad seada Euroopa ettevõtted ebasoodsasse olukorda. Komitee viitab seoses sellega mh oma arvamusele piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi (CBAM) kohta.

1.6. CO₂ heite vähendamise kiirem tempo ja suured eesmärgid ning kasvuhoonegaaside saastekvootide väiksem kättesaadavus tähendavad suuremaid kulusid kõigile heitkogustega kauplemise süsteemi hõlmatud sektoritele. Kuigi mõnda sektorit kaitseb piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism (CBAM), mõjutab see negatiivselt konkurentsivõimet maailmaturul, välja arvatud juhul, kui suur hulk riike järgib ELi eeskuju, ent see ei ole veel teada. Vaja võib minna ekspordi toetamise meetmeid ja komitee juhib tähelepanu vajadusele leida WTO raamistikuga kooskõlalised tõhusad lahendused, milleks Euroopa Komisjon peaks viivitamata alustama poliitilist tegevust. Lisaks tuleb kõiki ELi kahepoolseid kaubanduslepinguid vastavalt muuta.

1.7. Komitee kaalub samuti küsimust, kas heitkogustega kauplemise süsteemi muutmisest tingitud kulutaseme tõus võib negatiivselt mõjutada COVID-19 kriisi järgseid taastumisväljavaateid.

1.8. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et meretransport on üks neid sektoreid, kus on eriti keeruline ja kulukas CO₂ heidet vähendada 2030. aastaks, ent siiski on sektor teatanud, et saavutab 2050. aastaks kliimanetraalsuse. Komisjon peaks uurima, kas kavandatud meretranspordi hõlmamine võib põhjustada lubatud heitkoguse ühikute üldist hinnatõusu, mis mõjutab kõiki heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvaid sektoreid.

1.9. Komitee pooldab põhimõtteliselt ettepanekut laiendada heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldamisala kolmandate riikide laevadele ning sõitule kolmandate riikide sadamatest ja sadamatesse, ent juhib ta siiski tähelepanu Rahvusvahelises Mereorganisatsioonis (IMO) käimasolevale tööle, et jõuda meretranspordi heitkoguste osas ülemaailmse lahenduseni, ning julgustab ELi tegema aktiivselt tööd IMO lahenduse saavutamiseks.

1.10. Seoses sellega, et heitkogustega kauplemise süsteemi otsustati laiendada hoonetele ja maanteetranspordile paralleelsüsteemi kujul, kuhu on hõlmatud kütusetarnijad kui kauplemises osalejad, märgib komitee, et peamine mõju hoonete eest vastutavatele isikutele, transpordiettevõtjatele ja sõiduautode omanikele on hinnasignaal, niivõrd kui kütusetarnija laseb kauplemiskuludel mõjutada kütusehinda. Sellel on märkimisväärne mõju leibkondadele/tarbijatele ja ettevõtetele.

1.11. Kuna vaadeldaval juhul ei ole heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvad osalejad asjakohaste sektorite, st maanteetranspordi või hoonehalduse sektori tegelikud osalejad, vaid kütusetarnijad, on asjakohase sektori osalejate võimalused oma olukorda mõjutada väga piiratud ja paljudel juhtudel olematud. Seega võetakse kasutusele hinnasignaal, millel on sarnane mõju näiteks maksutõusule. Seetõttu puudub suurel määral heitkogustega kauplemise süsteemi tavapärane lisaväärtus.

1.12. Süsteemi maanteetranspordile laiendamise mõju võib olla eriti tuntav leibkondadele, kellel ei ole võimalik rahalistel või muudel põhjustel valida elektri- või alternatiivkütusel töötavat sõidukit, ja raskeveokitranspordile, mille puhul – eelkõige kaugtranspordis – reaalsed alternatiivid fossiilkütustele seni puuduvad.

1.13. Seoses süsteemi laiendamisega maanteetranspordile märgib komitee, et selle meetme kasuks otsustati erasektori, ametiühingute ja valitsusväliste organisatsioonide skeptilistest seisukohtadest hoolimata. Näib, et nendel seisukohtadel on olnud väike kaal võrreldes eraisikute ja akadeemiliste ringkondade seisukohtadega. Kuna seadusandlus on poliitiline protsess, millel on ühiskondlik mõju, on komitee seisukohal, et otsustusprotsessis peaks olema kesksel kohal laialdane arvestamine ühiskonnale, sealhulgas majandusele ja tööhõivele avalduva mõjuga.

1.14. Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et liidusisese laevanduse, hoonete ja maanteetranspordi suhtes kohaldatakse jätkuvalt jõupingutuste jagamise määrust ning et heitkogustega kauplemise süsteemi tulemused nendes sektorites lähevad arvesse jõupingutustena, mida liikmesriigid teevad nimetatud määruks sätestatud kohustuste täitmiseks. Transpordisektorit mõjutavad ka heitenormid, hoonetesektorit energiatõhususe sätteid ning mõlemat sektorit lisaks veel taastuvenergia direktiiv. Seepärast juhib komitee tähelepanu vajadusele, et komisjon ja liikmesriigid käsitleksid süsteemide ühitamist sujuvalt ja läbipaistvalt.

1.15. Komitee kiidab heaks ettepaneku korrigeerida mahtusid ning parandada seoses turustabiilsusreserviga stabiilsust ja prognoositavust. Samuti kiidab komitee heaks turustabiilsusreservi loomise, sealhulgas seoses maanteetranspordi ja hoonete heitkogustega kauplemisega.

2. Arvamuse taust

2.1. Komisjon on esitanud järgmised kaks ettepanekut heitkogustega kauplemise süsteemi ajakohastamiseks ja laiendamiseks:

- direktiivi ettepanek, millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ, millega luuakse liidus kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem, otsust (EL) 2015/1814, mis käsitleb ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi loomist ja toimimist, ning määrust (EL) 2015/757 (COM(2021) 551 – 2021/0211 (COD)) (heitkogustega kauplemise süsteemi ettepanek);
- otsuse ettepanek, millega muudetakse otsust (EL) 2015/814 seoses lubatud heitkoguse ühikute kogusega, mis lisatakse ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi kuni 2030. aastani (COM(2021) 571 – 2021/0202 (COD)) (turustabiilsuse ettepanek).

2.2. Need ettepanekud on osa paketist „Eesmärk 55“, millega soovitakse luua õigusraamistik, mille abil saavutada Euroopa kliimamääruses seatud eesmärk vähendada õiglasel, kulutõhusal ja konkurentsivõimelisel viisil 2030. aastaks CO₂ heidet vähemalt 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega.

2.3. See eesmärk on kavas saavutada kolmeteistkümnese seadusandliku ettepaneku abil, mis on vastastikku seotud ning hõlmavad hinnakujundust, sihtide seadmist, standardite kehtestamist ja toetusmeetmeid.

2.4. Kõnealuste ettepanekutega kavatakse luua tugevam heitkogustega kauplemise süsteem ja laiendada heitkogustega kauplemist mere- ja maanteetranspordile ning hoonetele. Lennundussektori heitkogustega kauplemise süsteemi käsitlevaid täiendavaid ettepanekuid käsitletakse eraldi arvamuses.

2.5. Need ettepanekud on seotud ettepanekutega energia maksustamise direktiivi⁽¹⁾ ajakohastamise ja piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi⁽²⁾ kohta. Need on seotud ka ettepanekuga võtta vastu määrus, millega luuakse kliimameetmete sotsiaalfond,⁽³⁾ mille eesmärk on leevendada heitkogustega kauplemise süsteemi ettepanekust tulenevat negatiivset sotsiaalset mõju.

2.6. Heite vähendamise eesmärgi suurendamine 43 %-lt 61 %-le 2030. aastaks tähendab, et heidet tuleb igal aastal kasvavas tempos vähendada praeguse 2,2 % asemel 4,2 %. Seda on kavas teha igal aastal saadaolevate lubatud heitkoguse ühikute arvu vähendamise kaudu. Kui piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism (CBAM) on täielikult kasutusele võetud, siis selle mehhanismiga kaitstavates sektorites (tsement, teras, väetised, alumiinium ja elekter) lubatud heitkoguse ühikuid tasuta ei eraldata. See on nii ka hoonete ja maanteetranspordi puhul, kus kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu ei ole ette näha.

2.7. Heitkogustega kauplemise süsteemi laiendamine maanteetranspordile ja hoonetele on seotud ka ettepanekuga jõupingutuste jagamise määrase ajakohastamiseks⁽⁴⁾.

3. Üldised märkused

Heitkogustega kauplemise süsteemi ettepanek üldiselt

3.1. Komitee peab kiiduväärseks pürgimust CO₂ heidet kiiremini ja suuremal määral vähendada, et täita Euroopa kliimamääruses ja Euroopa rohelises kokkuleppes seatud eesmärgid. Komitee toetab täielikult üldeesmärki vähendada 2030. aastaks CO₂ heidet 55 % ja saavutada 2050. aastaks CO₂-neutraalne majandus. Samuti toetab komitee põhimõtet „saastaja maksab“. Nagu näitas ka hiljutine valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) aruanne, on kliimamuutuste leevendamiseks vaja kiireid ja tugevaid meetmeid.

3.2. Seepärast on oluline väga hoolikalt analüüsida ka kavandatud meetmete võimalikku negatiivset mõju Euroopa tööstuse ja teenuseosutajate konkurentsivõimele, seda nii CO₂-mahukates sektorites kui ka üldiselt ning kui võimalik tuleb võtta meetmeid, et hoida ära negatiivset sotsiaalset mõju majandusele ja negatiivseid sotsiaalseid tagajärgi, nagu tööpuudus, energiaostuvõimeetus või liikuvusvaesus.

⁽¹⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0563>.

⁽²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0564&qid=1634050477623>.

⁽³⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/et/TXT/?uri=CELEX:52021PC0568>.

⁽⁴⁾ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/proposal-amendment-effort-sharing-regulation-with-annexes_en.pdf.

3.3. Samuti tuleb arvesse võtta seda, kuidas kliimaküsimusi lahendatakse kogu maailmas, ning vältida lahknevusi, mis võivad seada Euroopa ettevõtted ebasoodsasse olukorda ja/või põhjustada sotsiaalseid probleeme, näiteks energiaostuvõimetust või liikuvusvaesust. Komitee kahtleb, et nendele probleemidele on liiga vähe tähelepanu pööratud ja pakutud lahendused ei tundu täiesti piisavad.

3.4. Sotsiaalse mõju osas tekib ilmne vajadus oskuste täiendamise ja ümberõppe järele, et töötajatel oleks võimalik kohaneda ja et tagada neile uued vajalikud oskused. Lisaks põhjustab selline leibkondadele avalduv mõju nagu suuremad elektri- ja liikuvuskulud tõenäoliselt energiaostuvõimetust ja liikuvusvaesust, kusjuures liikuvusvaesus on iseäranis valdav kaugetes ja hõredalt asustatud piirkondades. Nende probleemide lahendamiseks on kavas võtta mitmesuguseid leevendusmeetmeid, mida rahastatakse suures osas heitkogustega kauplemise süsteemi tuludest, sealhulgas liikmesriikidele kuuluvatest tuludest ja kavandatud kliimameetmete sotsiaalfondi rahastamiseks mõeldud tuludest. Komitee võtab teadmiseks, et nende probleemide lahendamiseks olemasolevad vahendid sõltuvad nende ettepanekute saatusel, mida kaaseadusandjad alles menetlevad. Komitee hinnangul on nende probleemide lahendamise kulud märkimisväärsed ja püsivad. Seepärast kahtleb komitee samuti, kas olemasolevatest vahenditest piisab isegi siis, kui rahastamisetpanekud märkimisväärselt muudatusteta heaks kiidetakse, pidades meeles kavandatud üleminekuga seotud inimeste hulka ja selleks vajalikku aega.

3.5. Kuigi CO₂ heite vähendamise kiirem tempo ja suured eesmärgid ning kasvuhoonegaaside saastekvootide väiksem kättesaadavus toovad kaasa keskkonnakasu, tähendavad need ühtlasi suuremaid kulusid kõigile heitkogustega kauplemise süsteemiga hõlmatud sektoritele. Ehkki tänu lubatud heitkoguse ühikute tasuta kättesaadavaks tegemisele ja mõne sektori puhul piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi rakendamisele kulumõju väheneb, ei kohaldata neid meetmeid kõigile sektoritele, mis kasutavad energiat mitmesugustes protsessides ja hakkavad siseturul rinda pistma kolmandate riikide konkurentidega. Samuti ei kaitse need meetmed suurenenud kulutaseme tõttu ELi ettevõtteid välisurgudel valitseva ebasoodsa konkurentsiolukorra eest.

3.6. Komitee juhib tähelepanu ka sellele, et jääb lahtiseks, kas heitevabad tooted muutuvad piisavalt ligitõmbavaks, et kompenseerida heitkogustega kauplemise süsteemist tingitud kulude erinevust, või kas heitkogustega kauplemise süsteemiga samaväärset kulumõju avaldavad meetmed võetakse maailmaturgudel üldiselt kasutusele. Kui seda ei juhtu, võib Euroopa ettevõtete konkurentsivõime maailmaturul muutuda problemaatiliseks.

Seetõttu tekib küsimus, kas kolmandatesse riikidesse eksporditavad tooted või teenused tuleks heitkogustega kauplemise süsteemist välja jätta või tuleks kaaluda muid toetusmeetmeid. Tundub kaheldav, kas innovatsioonitoetusest, mis näib olevat ainus WTO raamistikuga kooskõlaline toetusmeede, piisab võimaliku konkurentsivõimeprobleemi lahendamiseks.

3.7. Samuti tuleb küsida, kas heitkogustega kauplemise süsteemi muutmise tingitud kulutaseme tõus võib negatiivselt mõjutada COVID-19 kriisi järgseid taastumisväljavaateid. Komitee kahtleb, kas seda ohtu on piisaval määral arvesse võetud.

3.8. Komiteel on hea meel tõdeda, et heitkogustega kauplemise süsteemi ettepanekus nähakse ette kasutada heitkogustega kauplemise süsteemi tulusid mitmel viisil – kas komisjoni omavahendite kaudu või kooskõlas liikmesriikide tulude kasutust käsitlevate sätetega – kestlikkuse, sealhulgas sotsiaalse mõju edendamiseks üleminekul CO₂-neutraalsele ühiskonnale.

3.9. Komitee rõhutab, et eespool esitatud märkusi ei tuleks käsitada mitte selliselt, nagu oleks küsimärgi alla seatud kiireloomuline vajadus võtta meetmeid heite negatiivse kliimamõju leevendamiseks, vaid kui hoiatust ohust, et sellel võib olla negatiivne mõju nii ühiskonna kui ka konkurentsivõime seisukohast, kui eespool tõstatatud küsimusi ei käsitleta ega lahendata.

Meretranspordile laiendamine

3.10. Komitee peab teretulnuks asjaolu, et kõigi ELi sadamatesse saabuvate või sealt väljuvate laevade suhtes kehtivad samad eeskirjad. Sellest hoolimata on muidu HKSiga hõlmatud ELi laevaomanike või käitajate kulude tase kõrgem kui ELi-välistel konkurentidel, kes pealegi sageli vähendavad oma kulusid sotsiaalse dumpingu kaudu. EL peab sellistele probleemidele rohkem tähelepanu pöörama.

3.11. Samuti tuleks arvesse võtta asjaolu, et meretransport on üks neid sektoreid, kus on eriti keeruline ja kulukas CO₂ heidet vähendada, ning et seetõttu võib meretranspordi hõlmamine põhjustada lubatud heitkoguse ühikute üldist hinnatõusu, mis mõjutaks heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvate sektorite konkurentsivõimet üldiselt.

3.12. Vastavalt heitkogustega kauplemise süsteemi ettepanekule piirdub heitkogustega kauplemise süsteem merendus-sektoris laevadega, mille kogumahutavus on enam kui 5 000 brutotonni, mis on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2015/757,⁽⁵⁾ mis käsitleb meretranspordist pärit süsinikdioksiidi heitkoguste seiret. Sellel võib olla soovitudle vastupidine mõju, mis seisneb selles, et hakatakse rohkem ehitama alla 5 000-tonniseid uusi laevu või rekonstrueerima laevu nii, et nad jääksid allapoole 5 000-tonnise kogumahutavuse piirväärtust. Mõistlik lahendus oleks künnist märkimisväärselt alandada ja kehtestada ELi HKS näiteks laevadele, mille tonnaaz on rohkem kui 400 brutotonni. Veel üks lahendus võiks olla seirekohustuse vastav kohandamine.

3.13. Kuigi komitee pooldab põhimõtteliselt ettepanekut laiendada heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldamist kolmandate riikide laevadele ning sõitule kolmandate riikide sadamatest ja sadamatesse, juhib ta siiski tähelepanu Rahvusvahelises Mereorganisatsioonis (IMO) käimasolevale tööle, et jõuda meretranspordi heitkoguste osas ülemaailmse lahenduseni, ning julgustab ELi tegema aktiivselt tööd IMO lahenduse saavutamiseks.

Süsteemi laiendamine hoonetele ja maanteetranspordile paralleelsüsteemi kujul

3.14. Valitud paralleelsüsteemi lahendus, mis hõlmab kütusetarnijad kui kauplemises osalejad, tähendab, et peamine mõju hoonete eest vastutavatele isikutele, transpordiettevõtjatele ja sõiduautode omanikele on hinnasignaal, niivõrd kui kütusetarnija laseb kauplemiskuludel mõjutada kütusehinda. Kui see juhtub, võib mõju olla märkimisväärne nii leibkondadele/tarbijatele kui ka ettevõtetele.

3.15. Seoses süsteemi laiendamisega maanteetranspordile märgib komitee, et selle meetme kasuks otsustati erasektori, ametiühingute ja valitsusväliste organisatsioonide skeptilistest seisukohtadest hoolimata. Näib, et nendel seisukohtadel on olnud väike kaal võrreldes eraisikute ja akadeemiliste ringkondade seisukohtadega. Kuna seadusandlus on poliitiline protsess, millel on ühiskondlik mõju, on komitee seisukohal, et otsustusprotsessis peaks olema kesksel kohal laialdane arvestamine ühiskonnale, sealhulgas majandusele ja tööhõivele avalduva mõjuga.

3.16. Mõju võib olla eriti tuntav leibkondadele, kellel ei ole rahalistel või muudel põhjustel võimalik valida elektri- või alternatiivkütusel töötavat sõidukit, ja raskeveokitranspordile, mille puhul – eelkõige kaugtranspordis – reaalsed alternatiivid fossiilkütustele seni puuduvad.

3.17. Suurenenud nõudluse korral tõusevad tõenäoliselt ka alternatiivkütuste hinnad, pidades eelkõige silmas taastuvkütuseid käsitlevaid rangeid õigusakte, mis piiravad kättesaadavust ja suurendavad kulusid.

3.18. Tundub, et heitkogustega kauplemise süsteemi oluline omadus ja suur lisaväärtus on see, et asjakohaste sektorite osalejaid julgustatakse süsteemist tuleneva koormuse vähendamiseks tegutsema, muutes oma käitumist või eri viisidel arenedes. Kuna vaadeldaval juhul ei ole heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvad osalejad asjakohaste sektorite, st maanteetranspordi või hoonehalduse sektori tegelikud osalejad, vaid kütusetarnijad, on asjakohase sektori osalejate võimalused oma olukorda mõjutada väga piiratud ja paljudel juhtudel olematud. Seega võetakse kasutusele hinnasignaal, mille mõju sarnaneb näiteks maksutõusu mõjule. Seetõttu puudub suurel määral heitkogustega kauplemise süsteemi tavapärase lisaväärtus.

Meretranspordi, hoonete ja maanteetranspordi sektoris kohaldatava heitkogustega kauplemise süsteemi ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu jõupingutuste jagamise määruse (EL) 2018/842⁽⁶⁾ ühitamine

3.19. Komitee võtab teadmiseks, et liidusese laevanduse, hoonete ja maanteetranspordi sektoris jätkatakse jõupingutuste jagamise määruse kohaldamist ning et neid sektoreid mõjutavad ka muud uued eeskirjad, mis on seotud paketi „Eesmärk 55“, nt energiatõhususe direktiiv,⁽⁷⁾ taastuvenergia direktiiv⁽⁸⁾ või mootorsõidukite heite nõuded. See näib tähendavat, et heitkogustega kauplemise süsteemist tulenevad heitetasemed nendes sektorites lähevad arvesse jõupingutustena, mida liikmesriigid teevad jõupingutuste jagamise määru-ses sätestatud kohustuste täitmiseks. Ühtlasi näib see tähendavat, et liikmesriikidel säilib regulatiivne suutlikkus kehtestada kõnealustele sektoritele lisakohustusi, et aidata

⁽⁵⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2015. aasta määrus (EL) 2015/757, mis käsitleb meretranspordist pärit süsinikdioksiidi heitkoguste seiret, aruandlust ja kontrolli ning millega muudetakse direktiivi 2009/16/EÜ (ELT L 123, 19.5.2015, lk 55).

⁽⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/842, 30. mai 2018, milles käsitletakse liikmesriikide kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heidet aastatel 2021–2030, millega panustatakse kliimameetmetesse, et täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused, ning millega muudetakse määrust (EL) nr 525/2013 (ELT L 156, 19.6.2018, lk 26).

⁽⁷⁾ COM(2021) 558 final.

⁽⁸⁾ COM(2021) 557 final.

täita oma jõupingutuste jagamise määrusest tulenevaid kohustusi. Samal ajal kohaldatakse ka jõupingutuste jagamise määruse sätteid paindlikkuse ja õigluse kohta. Seepärast juhib komitee tähelepanu selle olulisusele, et komisjon ja liikmesriigid käsitleksid nende eri süsteemide ühitamist sujuvalt ja läbipaistvalt.

Ettepanek turustabiilsuse kohta

3.20. Komitee võtab teadmiseks, et kohandatakse lubatud heitkoguse ühikute koguarvu arvutamist, eesmärgiga võimaldada turustabiilsusreservil käsitleda ka lennundus- ja merendussektorit, ning muudetakse nn reservi lisamise määra, et täiendada turustabiilsusreservi loomisega tagada paindlikkuse aspekt.

3.21. Samuti kiidab komitee heaks turustabiilsusreservi loomise kui sellise, sealhulgas seoses maanteetranspordi ja hoonete heitkogustega kauplemisega.

3.22. Komiteel on hea meel märkida muudatusi Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsuses (EL) 2015/1814⁽⁹⁾ turustabiilsusreservi kohta ja kavatsust võtta arvesse lennu- ja meretranspordi ning hoonete ja maanteetranspordi vajadusi. Komitee hindab eesmärki parandada lubatud heitkoguse ühikute kättesaadavuse prognoositavust ja stabiilsust. Samuti võtab komitee meelsasti teadmiseks ettepaneku pikendada protsendimäärade ja lubatud heitkoguse ühikute kahekordistamist, et võimaldada piisava arvu lubatud heitkoguse ühikute paigutamist turustabiilsusreservi.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. oktoobri 2015. aasta otsus (EL) 2015/1814, mis käsitleb ELi kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteemi turustabiilsusreservi loomist ja toimimist ning millega muudetakse direktiivi 2003/87/EÜ (ELT L 264, 9.10.2015, lk 1).

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega kehtestatakse piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism“

(COM(2021) 564 (final) – 2021/0214 (COD))

(2022/C 152/30)

Raportöör **Andrés BARCELÓ DELGADO**

Kaasraportöör: **John COMER**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 nõukogu, 21.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 192 lõige 1 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	25.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	179/3/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunneb heameelt komisjoni ettepaneku üle luua piiril kohaldatav süsinikdioksiidi kohandusmehhanism (CBAM), eesmärgiga suurendada teadlikkust ELi kliimaeesmärkidest ja luua ühtsel turul võrdsed tingimused.

1.2. Komitee nõuab, et mõju hindamist laiendataks CBAMi kohaldamisalasse kuuluvate sektorite eksporditegevusele. EL peab jätkama oma kliimaeesmärkide täitmist, kuid samal ajal peab ta tagama Euroopa tööstusele rahvusvahelisel tasandil võrdsed tingimused, võimaldades sellel konkureerida ühtsel turul ja eksportida rahvusvahelistele turgudele.

1.3. Komitee julgustab ELi seadusandjaid uurima, kuidas käsitleda ekspordi, et võimaldada ELi tööstusel jääda rahvusvahelistel turgudel konkurentsivõimeliseks. Komitee soovib koostada mõjuhindangu, et selgitada välja, kuidas tuleb WTO eeskirju tõlgendada või kohandada nii, et need toetaksid CBAMi eesmärke ja tõhusust, et aidata kaasa tööstuslike CO₂ heitkoguste vältimisele kogu maailmas.

1.4. Paljusid olulisi teemasid tuleb rakendamist reguleerivate delegeeritud õigusaktide kaudu edasi arendada. Arvestades käesolevat ja eelmist punkti, on seega peaaegu võimatu prognoosida, millised on rakendamise tagajärjed iga tootmissektori jaoks. Kahtlused kavandatava määruse mitme olulise üksikasja suhtes muudavad selle hindamise keeruliseks, kuni seadusandlik protsess on piisavalt edasi arenenud. Siiski tuleb vältida ebakindlaid raamtingimusi, eriti impordi süsinikusalduse hindamisel, et mitte õõnestada proaktiivseid ja ennetavaid meetmeid, mida Euroopa ettevõtted on kliima kaitsmiseks rakendanud.

1.5. Komitee palub Euroopa seadusandjatel eraldada CBAMist saadud tulud otse mõjutatud sektorite tööstusliku ülemineku toetamiseks. Mõned majandussektorid, mis kannatavad kõlvatu kliimaalase konkurentsi tõttu, võivad oma jõupingutuste tunnustamiseks vajada täiendavat toetust, kuna võrreldes tööstusega, kes ei võta kliima- ja keskkonnajalajälge oma hindades arvesse, võib nende konkurentsivõime väheneda.

1.6. Komitee kutsub Euroopa Liitu üles aitama vähem arenenud riikidel parandada oma tehnoloogilist võimekust, et vältida CBAMist kõrvalehoidmise ohtu.

1.7. CBAMi õiglase kasutuselevõtu jaoks on oluline usaldusväärselt tõendada imporditud toodetega seonduvaid tegelikke heitkoguseid. Komitee soovib komisjonil näha volitatud tõendusasutustele ette erinõuded.

1.8. Komitee märgib, et Euroopas on vaja tugevat tööstuslikku kohalolu, mis on täielikult konkurentsivõimeline ja kliimaküsimustes vastutustundlik.

1.9. Seadusandliku menetlusega samaaegselt palutakse komisjonil viia läbi mõju-uuring CBAMi rakendamise võimaliku mõju kohta väärtusahelas.

1.10. CBAMi kasutuselevõtt tooks maailma kaubandussüsteemis kaasa suured muutused. EL peab võtma kõik vajalikud meetmed tagamaks, et CBAM ei too kaasa kasvuhoonegaaside heite suurenemist mujal maailmas, mis võib tekitada täiendavat ülemaailmset heidet. CBAM ei tohi mingil juhul tuua kaasa ELi deindustrialiseerumist. EL peab looma tasakaalu oma kliimaeesmärkide ja tõsiasja vahel, et kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine on ülemaailmne küsimus.

1.11. CBAMi poliitilist mõõdet ei ole piisavalt esile tõstetud. CBAMi puudutavad lõplikud otsused põhinevad suuresti nii ELis peetaval aruteludel kui ka läbirääkimistel, mis on vajalikud, et leppida kaubanduspartneritega kokku tulemuses ja vältida kaubanduskonflikti.

1.12. Komiteel on põhjendatud ootus, et toimiv CBAM muudab tööhõive kliimasõbralikuks muudetud endistes CO₂-mahukates ettevõtetes ja sektorites tugevamaks. Samas hoiatab ta ka CBAMi ebaõnnestumise ohu eest koostöös heitkogustega kauplemise süsteemiga. Saastekvootide tasuta eraldamise täielik kaotamine koos CBAMi kasutuselevõtuga võib ELis kaasa tuua märkimisväärse töökohtade kadumise.

1.13. CBAM toetab nii ELi kliimaeesmärke kui ka tugevamat Euroopa tööstust tulevikus. CBAMi rakendamisel tuleb üleminekuperioodil ja pärast seda arvesse võtta ilmseid riske, nagu raskused kolmandatest riikidest pärit CO₂ heidet käsitleva teabe kontrollimisel ja võimalik eeskirjadest kõrvalehoidmine.

2. Komisjoni ettepaneku põhisisu

2.1. 14. juulil avaldas komisjon paketi „Eesmärk 55“: ELi 2030. aasta kliimaeesmärgi saavutamine teel kliimanetraalsuseni⁽¹⁾. See sisaldab ettepanekut piiril kohaldatava süsinikdioksiidi kohandusmehhanismi (CBAM)⁽²⁾ kohta, mis on tihedalt seotud ELi heitkogustega kauplemise süsteemi (HKS) direktiivi⁽³⁾ läbivaatamisega. Pakett „Eesmärk 55“ ise tuleneb Euroopa rohelist kokkulepet käsitlevast teatisest,⁽⁴⁾ mis avaldati 15. detsembril 2019.

2.2. Ettepanekuga nähakse ette nn tingliku heitkogustega kauplemise süsteemi kohaldamine mitme tööstustoote ja elektri impordi suhtes. Esimeses etapis on hõlmatud järgmised valdkonnad: tsement, teras, väetised, alumiinium ja elekter.

2.3. Nende materjalidega seoses, mille täiendav töötlemine on intensiivsem, hõlmab ettepanek juba paljusid järgmise etapi tooteid. Sellegipoolest on viidatud nn keerukatele toodetele, mis võivad ettepaneku kohaldamisala laiendada.

2.4. CBAMi halduskoormus lasub komisjonil, liikmesriikidel ja ELi turule importijatel.

⁽¹⁾ COM(2021) 550 final.

⁽²⁾ COM(2021) 564 final.

⁽³⁾ COM(2021) 551 final.

⁽⁴⁾ COM(2019) 640 final.

2.5. Nn tinglik heitkogustega kauplemise süsteem peegeldab praegust heitkogustega kauplemise süsteemi mõne olulise erinevusega: heitkoguste sertifikaadid ei ole kaubeldavad ja importijad peavad need sertifikaadid ELis kehtiva CO₂ hinna eest loovutama, võttes aluseks ELi imporditavates toodetes sisalduvad heitkogused.

2.6. CBAMiga hõlmatud sektorite ja toodete loetelu on esitatud ettepaneku I lisas. Kui komisjon tuvastab tõsise kõrvalehoidmise ohu, laiendab ta CBAMi kohaldamisala uutele toodetele. Komisjoni ettepanek uute sektorite või toodete lisamiseks läbib täieliku seadusandliku protsessi.

2.7. Kavandatud süsteemis võetakse arvesse ainult otseheiteid (1. kohaldamisala), mitte aga energiaga (elekter või küte) seotud kaudseid heiteid (2. kohaldamisala) või toodete kaudseid heiteid järgmise etapi väärtusahelas, kuid see hõlmaks mõiste „keerukad kaubad“ kaudu piiratud osa eelmise etapi väärtusahela heiteid (välja arvatud transport või ettevõtte väärtusahel) (3. kohaldamisala). Ettepanekus ei ole üksikasjalikult kirjeldatud, kuidas see toimib, ning selle lahendab komisjon rakendusaktidega.

2.8. Geograafiline kohaldamisala hõlmab kõiki kolmandaid riike, mis ei kuulu tolliliitu, välja arvatud riigid, mis kuuluvad praegusesse ELi heitkogustega kauplemise süsteemi, või riigid, mis on ELi heitkogustega kauplemise süsteemiga seotud. Lisatud on erimeetmed, et võtta arvesse mitmes kolmandas riigis kehtestatud CO₂ hinda.

2.9. CBAM erineb heitkogustega kauplemise süsteemist, kuna CBAMi keskmes on tooted (konkreetsed kombineeritud nomenklatuuri (CN) koodidega), heitkogustega kauplemise süsteemi keskmes aga käitised.

2.10. CBAMi lõppeesmärk on lubatud heitkoguse ühikute praeguse tasuta eraldamise järkjärguline asendamine hõlmatud sektorites. Pärast kolmeaastast üleminekuperioodi kaotatakse lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamine järk-järgult alates 2026. aastast 10 protsendipunkti võrra aastas kümne aasta jooksul, nagu on praegu ette nähtud komisjoni ettepanekus. Üksikasjad tasuta eraldamise järkjärgulise kaotamise edenemise kohta asjaomastes sektorites ei ole lisatud CBAMi ettepanekusse, vaid heitkogustega kauplemise direktiivi läbivaatamisse.

2.11. CBAMi raames võetakse topeltkaitse vältimiseks arvesse tasuta eraldamisi ELi tööstusele. Komisjoni rakendusaktidega kehtestatakse meetodika, mida tuleb kasutada iga toote CBAMi määra arvutamiseks.

2.12. Toodetes sisalduvate heitkoguste määramise eeskirjad on üldised, elektriimpordi suhtes kohaldatakse spetsiifilist ja lihtsustatud lähenemisviisi.

2.13. Komisjon leiab, et sisalduvate heitkoguste arvutamise täpsustamiseks ja nende heitkoguste akrediteeritud töendajate kindlaksmääramiseks on vaja kolmeaastast üleminekuetappi. Süsteemi üldine läbivaatamine tuleb läbi viia 2025. aastal enne CBAMi teist etappi.

2.14. CBAMist saadud tulu koguvad riikide ametiasutused, kes maksavad need pärast menetluste haldamisega seotud halduskulude mahaarvamist põhimõtteliselt ELi kassasse.

2.15. Ettepanek näeb ette kolmeaastase (2023–2025) haldusala katseetapi, millega ei kaasne majanduslikke tagajärgi. Importijad peavad järgima teatavaid aruandlusmenetlusi, kuid nad ei pea kontrollima sisalduvaid heitkoguseid, taotlema eelnevat luba või maksma imporditud toodete sertifikaatide eest.

3. Üldised märkused

3.1. Komisjon on maksunduse ja tolliliidu peadirektoraadi juhtimisel teinud ettepaneku koostamisel head tööd, võttes arvesse vajadust ühendada ELi kliimaeesmärkide laiendamine ja vajadus vältida kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu.

3.2. Tundub, et ettepanek on esitatud, määratlemata teatavaid tehnilisi küsimusi, mille üle komisjon otsustab esimese etapi (katseperioodi) jooksul. Nii nõukogu kui ka Euroopa Parlament on võtnud endale kohustuse käivitada CBAM 2023. aastal, mis tähendab tihedat ajakava.

3.3. Paljusid olulisi teemasid tuleb rakendamist reguleerivate delegeeritud õigusaktide kaudu edasi arendada. Arvestades käesolevat ja eelmist punkti, on seega peaaegu võimatu prognoosida, millised on rakendamise tagajärjed iga tootmissektori jaoks. Kahtlused kavandatava määruse mitme olulise üksikasja suhtes muudavad selle hindamise keeruliseks, kuni seadusandlik protsess on piisavalt edasi arenenud. Siiski tuleb vältida ebakindlaid raamtingimusi, eriti impordi süsinikusalduse hindamisel, et mitte kahjustada proaktiivseid ja ennetavaid meetmeid, mida Euroopa ettevõtted on kliima kaitsmiseks rakendanud.

3.4. Elektri impordi puhul on ebaselge, kas komisjon on hinnanud õigesti mõju elektrienergia hinnale ELi elektriturul ja seda, kuidas see suurendab tarbijate kulutusi ja seega kasvuhoonegaaside heite ülekandumise ohtu elektrienergiamaahukates sektorites. Ei tohiks unustada, et imporditud toodete CO₂ jalajälje arvutamisel ei arvestata elektritarbimist⁽⁵⁾.

3.5. Euroopa tööstus on suunatud ekspordile ja kui CBAMi tulemusena on see teataval määral kaitstud impordi suhtes, kuid ei suuda konkureerida rahvusvahelistel turgudel, kannatab konkurentsivõime märkimisväärselt ja Euroopa ei suuda enam tõmmata ligi tööstusinvesteeringuid.

3.6. Olemasolevate CO₂ heite ülekandumise meetmete väga kiire asendamine CBAMiga võib põhjustada märkimisväärset ebakindlust, häirides pikaajalisi investeerimisotsuseid, mis on hiljuti läbivaadatud 2030. aasta eesmärkide alusel juba vastu võetud. Samuti võib see vähendada tööstuse suutlikkust investeerida vähese CO₂ heitega tehnoloogiasse ja kujuneda konkurentsitakistuseks juurdepääsul kolmandate riikide turgudele. Seetõttu tuleks vajadusel esialgu säilitada praegune lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise määr, et võimaldada CBAMiga hõlmatud tööstusharudel muutuda CO₂-tõhusamaks. Sellele järgneb tasuta eraldamise järkjärguline vähendamine vastavalt vajadusele, et hõlbustada CO₂ heite edasist vähendamist.

3.7. Konkurentsivõimet ja hinnamõju väärtusahelale tuleks mõju piiramiseks hoolikalt hinnata, eriti eksportivates sektorites, näiteks põllumajanduslikus toidutööstuses, mis sõltuvad suurel määral CBAMi ettepanekus juba käsitletud sektori toodetest.

3.8. CBAM saavutaks oma täielikud eesmärgid tõhusal viisil ainult siis, kui CO₂ heite vältimise nõuet Euroopa Liitu importimisel tasakaalustaksid kliimasõbraliku tootmise eelised Euroopa tootjate ekspordi jaoks. Võib juhtuda, et ühtsel turul tekivad kolmandate riikide ettevõtete ja ELi ettevõtete jaoks suhteliselt võrdsed tingimused, kuid ükski ELi ettevõtte ei suudaks konkureerida välismaal, kuna ELi tootjad maksavad CO₂-ga seotud kulusid täies ulatuses, samas kui kolmandate riikide konkurendid maksavad vähe või ei maksa midagi.

3.9. Süsteem võib avada ukse mitmele kõrvalehoidmise skeemile sellistes küsimustes nagu allikate vahetamine, töendamise üksikasjad, kolmandates riikides asuvad mitmes tehases tegutsevad äriühingud, kes väidavad ekslikult, et suure CO₂ jalajäljega tehastes valmistatud tooted on valmistatud vähese CO₂ jalajäljega tehastes, allikate segamine ja kaupade määratlemine. See võib takistada edusamme CBAMi kaugeleulatuvamate kliimaeesmärkide saavutamisel. Ettepanekut tuleks kogu seadusandliku protsessi vältel hoolikalt täiustada, et vältida kahjulikku käitumist, mis kahjustab tõsiselt õigusakti eesmärki: kaupadel peaks olema oma kliimajalajalg, olenemata nende päritolust, et edendada kliimamuutuste leevendamise ülemaailmset tõhusust, mitte kohalikku vähendamist heitkoguste edasiandmise kaudu.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Komitee on väga aktiivselt uurinud võimalusi, piiranguid ja olulisi aspekte, mida tuleks piiril kohaldatava kohandussüsteemi või maksudega seotud alternatiivi raames arendada, et kliimakulusid ja jõupingutusi ühtlustades vähendada kasvuhoonegaaside heite ülekandumist kas ELi või kolmandate riikide toodetest. Komitee oli esimene ELi institutsioon, kes tegi kindlaks need võimalused kui täiendava meetme kasvuhoonegaaside heite ülekandumise piiramiseks.

⁽⁵⁾ Euroopa Komisjoni CBAMi mõjuhindang, VIII lisa.

4.2. Komisjon soovib laiendada CBAMi, et see hõlmaks 2. kohaldamisala heidet (mis tuleneb elektrist või küttest), mis on praegu välja jäetud. Euroopa Liidu seadusandjad peavad arvestama, et elektrienergiast tulenevate kaudsete kulude hüvitamine ei ole kaugeltki ühtlane, kuna see sõltub liikmesriikide otsustest. Halvimal juhul piiraks CBAM tööstusele kaudsete kulude hüvitamist, mille tagajärjeks oleks ELi suunistes lubatud väiksem hüvitis.

4.3. CBAMi ettepanekust on välja jäetud ferrosulamid (CN 7202), kuid ei ole selge, kas ferrosulamites sisalduvaid heitkoguseid võetakse arvesse asjaomastes toodetes (nt roostevaba teras (CN 7218)), kuna paljud aspektid ootavad teiseid õigusakte, mis hõlmavad tehnilisi ja muid väga olulisi teemasid.

4.4. ELi tasandil on õiguskindlus ülimalt tähtis ja CBAMi ettepanekut tuleb kogu seadusandliku protsessi vältel täiustada, et tagada kindlus kõigile ettevõtjatele, olenemata sellest, kas nad on Euroopast või kolmandatest riikidest.

4.5. Euroopa või väljaspool Euroopat toimiva tööstuse õiglast kliima- ja keskkonnavalast konkurentsivõimet, mis hõlmab ka sotsiaalpartnerite kollektiivlääbirääkimistel kokku lepitud õiglasi töötingimusi, tuleks rahvusvahelisel areenil edendada samal alusel. Ainult kliimasõbralikkus õiglastes töö- ja sotsiaalsetes tingimustes tagab Euroopa tööstusele ühiskondlikult soovitava uue konkurentsivõime. Selline arusaamine ELi ühtsest turust ja ka rahvusvahelisest turust soodustab ausat kliimaalast konkurentsi.

4.6. ELi imporditavate toodete vastavus CBAMi nõuetele põhineb väljaspool ELi väljastatud dokumentidel. See tõstatab küsimuse eksterritoriaalsuse ja ELi pädevuse kohta teha kindlaks selliste dokumentide kehtivus. Lisaks võimaldab sellise hindamise läbiviimiseks kuluv aeg pääseda ELi turule imporditud toodetel, mille CO₂ jalajälg on deklareeritust suurem, kahjustades seeläbi kavandatud õigusakte ja Euroopa tööstust.

4.7. On ebaselge, kuidas arvutada sisalduvaid heiteid töödeldud toodetes, mida ei ole nimetatud I lisas, kuid mis sisaldavad I lisas loetletud materjale.

4.8. Aruandlus, tõendamine, jälgitavus ja järelevalve on peamised aspektid ning need ei tohiks tugineda ainult pistelisele seirele, mida ei kohaldata ka heitkogustega kauplemise süsteemi puhul. Sisse peaks olema seatud selge ja kiire menetlus, tagamaks, et võimaliku kõrvalehoidmise või CBAMi nõuetele mittevastavuse korral lahendatakse need lühema ajaga, et vältida nii kõrvalehoidmist kui ka kaubandus- või tarneahela katkestusi.

4.9. Tõendamine ja järelevalve peaksid olema Euroopa Liidus ja liikmesriikides täielikult läbipaistvad ja usaldusväärsed. Teave peaks olema kättesaadav asjaomastele asutustele, kes on volitatud tegema järelevalvet, säilitades loomulikult konfidentsiaalsuse.

4.10. Euroopa Komisjon peaks pakkuma oma toetust ELi liikmesriikidele, kelle piirihalduse suutlikkus on nõrk, kuna nende suhtes võidakse rakendada ebaausaid tavasid ja neid võidakse hakata kasutama CBAMist kõrvalehoidmiseks. Komisjon peab pakkuma ka CBAMi alast „koolitust“ oma programmides, millega toetatakse arengu- ja naaberriike, et aidata neil toime tulla kliimakaitsega seotud probleemidega ja vältida meetmetest kõrvalehoidmise ohtu.

4.11. CBAMist saadavate tuludega tuleks toetada Euroopa tööstuslikku ja õiglast üleminekut CO₂-neutraalsele majandusele asjaomastes sektorites. EL võiks luua tehnoloogia arendamiseks spetsiaalse innovatsioonifondi, et edendada tööstuse üleminekut, ilma et see ohustaks tööstuse kliimaalast konkurentsivõimet.

5. WTOga seotud märkused

5.1. Komisjon on väga hoolikalt arvestanud WTO nõuetele vastavusega. Seepärast on eksport ettepanekus kõrvale jäetud. Kuna WTO nõuetele vastavuse kohta on vastandlikke arvamusi, tuleb seda teemat üksikasjalikult analüüsida koos kaubanduspartneritega peetavate ausate diplomaatiliste aruteludega, et vältida kaubandussõda ja võimaldada ELi tööstusel olla rahvusvahelistel turgudel konkurentsivõimeline.

5.2. CBAMi kui keskkonnakaitsemeetme põhjendamiseks kasutatakse tõenäoliselt üldise tolli- ja kaubanduskokkuleppe (GATT, 1994) XX artikli lõikeid b ja g. Keegi ei saa olla kindel, millise otsuse teeks selles küsimuses WTO vaekogu või apellatsioonikogu.

5.3. Praeguses olukorras, kus kliimamuutuste vastu võitlemine on kiireloomuline, on esmatähtis, et uuendatud WTO lisaks oma tegevuskavasse keskkonna- ja kliimavaldkonna. EL võiks kasutada CBAMi kui võimalust algetada see arutelu koos teiste WTO kaubanduspartneritega. Komitee tegi vastavasisulise ettepaneku juba arvamuses REX/531 ⁽⁶⁾.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „CO₂-turud: tekkimine, struktuur ja väljakutsed Euroopa tööstusele“ (REX/531) (ELT C 429, 11.12.2020, lk 122).

LISA

Arutelu käigus lükati tagasi järgmised muudatusettepanekud, mis kogusid hääletamisel siiski vähemalt veerandi häälest (kodukorra artikli 43 lõige 2).

MUUDATUSETTEPANEK 1

Punkt 3.6

Muuta järgmiselt:

Sektsiooni arvamus	Muudatusettepanek
Olemasolevate CO ₂ heite ülekandumise meetmete väga kiire asendamine CBAMiga võib põhjustada märkimisväärset ebakindlust, häirides pikaajalisi investeerimisotsuseid, mis on hiljuti läbivaadatud 2030. aasta eesmärkide alusel juba vastu võetud. Samuti võib see vähendada tööstuse suutlikkust investeerida vähese CO ₂ heitega tehnoloogiasse ja kujuneda konkurentsitakistuseks juurdepääsul kolmandate riikide turgudele. Seetõttu tuleks vajadusel esialgu säilitada praegune lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise määr, et võimaldada CBAMiga hõlmatud tööstusharudel muutuda CO ₂ -tõhusamaks. Sellele järgneb tasuta eraldamise järkjärguline vähendamine vastavalt vajadusele , et hõlbustada CO ₂ heite edasist vähendamist.	Olemasolevate CO ₂ heite ülekandumise meetmete väga kiire asendamine CBAMiga võib põhjustada märkimisväärset ebakindlust, häirides pikaajalisi investeerimisotsuseid, mis on hiljuti läbivaadatud 2030. aasta eesmärkide alusel juba vastu võetud. Samuti võib see vähendada tööstuse suutlikkust investeerida vähese CO ₂ heitega tehnoloogiasse ja kujuneda konkurentsitakistuseks juurdepääsul kolmandate riikide turgudele. Seetõttu tuleks vajadusel esialgu säilitada praegune lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise määr, et võimaldada CBAMiga hõlmatud tööstusharudel muutuda CO ₂ -tõhusamaks. Sellele järgneb tasuta eraldamise järkjärguline vähendamine seni, kuni uus meede on oma tõhusust tõestanud , et hõlbustada CO ₂ heite edasist vähendamist.

Motivatsioon

Punktis 3.6 viidatakse peamiselt heitkoguste ühikute tasuta eraldamisele, mis tuleks esialgu säilitada, et CBAMiga hõlmatud tööstusharud saaksid muutuda CO₂-tõhusamaks, ja seejärel tuleks tasuta eraldamist järk-järgult vähendada. Sellest tulenevalt tuleks asjaomane tekst samuti lisada järelduste ja soovitude alapunkti, lisades märkuse „seni, kuni uus meede on oma tõhusust tõestanud“. See tugevdab seisukohta, et CBAMi tuleks käsitada lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamist täiendava vahendina, kuni CBAM on täielikult toimiv, tõhus ega too kaasa kasvuhoonegaaside heite ülekandumist, tagades seeläbi ELi tööstusele tõeliselt võrdsed tingimused.

Hääletuse tulemus

Poolt: 66

Vastu: 90

Erapooletuid: 24

MUUDATUSETTEPANEK 2

Punkt 1.12

Muuta järgmiselt:

Seksiooni arvamus	Muudatusettepanek
Komiteel on põhjendatud ootus, et toimiv CBAM muudab tööhõive kliimasõbralikuks muudetud endistes CO ₂ -mahukates ettevõtetes ja sektorites tugevamaks. Samas hoiatab ta ka CBAMi ebaõnnestumise ohu eest koostoimes heitkogustega kauplemise süsteemiga. Saastekvootide tasuta eraldamise täielik kaotamine koos CBAMi kasutuselevõtuga võib ELis kaasa tuua märkimisväärse töökohtade kadumise.	Komiteel on põhjendatud ootus, et toimiv CBAM muudab tööhõive kliimasõbralikuks muudetud endistes CO ₂ -mahukates ettevõtetes ja sektorites tugevamaks. Samas hoiatab ta ka CBAMi ebaõnnestumise ohu eest koostoimes heitkogustega kauplemise süsteemiga. Saastekvootide tasuta eraldamise täielik kaotamine koos CBAMi kasutuselevõtuga võib ELis kaasa tuua märkimisväärse töökohtade kadumise. <i>Esialgu tuleks säilitada praegune lubatud heitkoguse ühikute tasuta eraldamise määr, et võimaldada CBAMiga hõlmatud tööstusharudel muutuda CO₂-tõhusamaks. Sellele järgneb tasuta eraldamise järkjärguline vähendamine seni, kuni uus meede on oma tõhusust tõestanud, et hõlbustada CO₂ heite edasist vähendamist.</i>

Motivatsioon

Eesmärk on viia väga oluline lause punktist 3.6 järelduste ossa (vt eespool).

Rõhku tuleks panna asjaolule, et heitkoguse ühikute tasuta eraldamine CBAMi raames tuleks täielikult kaotada alles siis, kui uus mehhanism on oma tõhusust tõestanud.

Hääletuse tulemus

Poolt: 60

Vastu: 94

Erapooletuid: 26

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2018/842, milles käsitletakse liikmesriikide kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heidet aastatel 2021–2030, millega panustatakse kliimameetmetesse, et täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused“

(COM(2021) 555 final – 2021/0200(COD))

(2022/C 152/31)

Raportöör: **Veselin MITOV**

Kaasraportöör: **Udo HEMMERLING**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021 nõukogu, 17.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304 ja artikli 192 lõige 1
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	25.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	220/4/8

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kiidab heaks komisjoni ettepaneku muuta jõupingutuste jagamise määrust (Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/842, milles käsitletakse liikmesriikide kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heidet⁽¹⁾), et ühtlustada jõupingutuste jagamise määruse panust 2030. aastaks seatud suurenenud eesmärkide saavutamisse, mis püstitati Euroopa rohelise kokkuleppega ja mis muudeti ülejäänud „Eesmärk 55“ paketiga konkreetseteks meetmeteks.

1.2. Kuigi ELi heitkoguste vähendamise eesmärkide suurenenud ambitsioon on rahvusvahelises võrdluses aukartust äratav, ei pruugi isegi need suuremad jõupingutused jõukatelt majandustelt, kes on aastaid tohtul hulgal heiteid tekitanud, oluliselt kaasa aidata maksimaalselt 1,5 °C soojenemise stsenaariumi saavutamisele sajandi lõpuks, arvestades ka valitsustevahelise kliimamuutuste rühma hiljuti avaldatud kuuendas hindamisaruandes (2021)⁽²⁾ esitatud dramaatilist prognoosi. Seepärast on äärmiselt oluline, et 2030. aastaks saavutataks kogu ELi hõlmav 55 % vähendamise eesmärk, ning liikmesriikide sellealased jõupingutused on väga olulised. Sellest tulenevalt tunnistab komitee, et liikmesriikide jaoks on jõupingutuste jagamise määruse kaugeleulatuvate ja siduvate eesmärkide saavutamine keskse tähtsusega.

1.3. Kliimaeesmärkide kõrge tase paketi „Eesmärk 55“ on seega vaieldamatu. Samal ajal võib nende vajalike kliimameetmete levitamise mõju olla märkimisväärne (nii liikmesriikide vahel kui ka nende siseselt) ja seetõttu tuleb neid nõuetekohaselt käsitleda.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. mai 2018. aasta määrus (EL) 2018/842, milles käsitletakse liikmesriikide kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heidet aastatel 2021–2030, millega panustatakse kliimameetmetesse, et täita Pariisi kokkuleppega võetud kohustused, ning millega muudetakse määrust (EL) nr 525/2013 (ELT L 156, 19.6.2018, lk 26).

⁽²⁾ IPCC (2021): Summary for Policymakers. Väljaandes „Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change“ [MassonDelmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S.L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M.I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu, and B. Zhou (toim.)]. Cambridge University Press.

1.4. Seetõttu nõustub komitee seisukohaga, et suurima võimaliku õigluse ja kulutõhususe tagamiseks tuleb arvesse võtta liikmesriikidevahelisi erinevusi. Tõelise kulutõhususe saavutamiseks õiglasel viisil tuleks jõupingutuste jagamise arvutamisel ideaaljuhul käsitleda mõlemat tahku korraga ning seada eesmärgid nii, et heitkoguste vähendamise suhtelised kulud SKP-le oleksid igas riigis samad. Jõupingutuste jagamise puudujääkide kompenseerimisel peab komitee väga oluliseks paindlikkusemehhanismide rolli ja seda, et need väärivad erilist tähelepanu.

1.5. Integratsioon peaks toimuma viisil, millega tugevdatakse edusamme pikaajalise kliimaneutraalsuse suunas, ja seetõttu tuleb arvesse võtta nii heitkoguste vähendamist kui ka CO₂ sidumist, aga ka kohanemise ja toiduga kindlustatusega seonduvaid probleeme.

1.6. Seoses uue heitkogustega kauplemise süsteemi loomisega maanteetranspordi ja hoonete jaoks toetab komitee komisjoni praegust ettepanekut jätta need sektorid jõupingutuste jagamise määruse kohaldamisalaselt ka pärast kõnealuste sektorite jaoks uue heitkogustega kauplemise süsteemi loomist ning võtab teadmiseks, et nendes sektorites heitkogustega kauplemisest tulenev heitkoguste vähendamine läheb arvesse jõupingutustes, mida liikmesriigid teevad jõupingutuste jagamise määruse kohustuste täitmiseks. Komitee juhib tähelepanu vajadusele, et komisjon ja liikmesriigid käsitleksid nende kahe süsteemi ühitamist sujuvalt ja läbipaistvalt.

2. Üldised märkused

2.1. Euroopa Komisjoni 14. juulil 2021. aastal käivitatud paketi „Eesmärk 55“ osana on selle ettepaneku eesmärk muuta jõupingutuste jagamise määrust, et kohandada selle panust 2030. aastaks seatud eesmärgi – vähendada heitkoguseid 55 % kooskõlas Euroopa kliimamäärusega – saavutamisse. Üldist vähendamist tuleks suurendada umbes 11 protsendipunkti võrreldes 2018. aastal seatud jõupingutuste jagamise määruse eesmärgiga vähendada 2030. aastaks heitkoguseid 29 %. Käesolevas arvamuses väljendab komitee oma seisukohti kavandatava määruse osas, milles käsitletakse liikmesriikide siduvat kohustust vähendada ajavahemikul 2021–2030 iga-aastaselt kasvuhooonegaaside heitkoguseid.

2.2. Jõupingutuste jagamise määruse ettepanek on osa ELi kohustuse täitmisest vähendada 2030. aastaks oma kasvuhooonegaaside heitkoguseid vähemalt 55 % võrreldes 1990. aasta tasemega. Vastavalt Euroopa Komisjoni ettepanekule tuleb 2030. aasta eesmärgi saavutamiseks vähendada olemasolevasse ELi heitkogustega kauplemise süsteemi kuuluvates sektorites heitkoguseid 61 %, eraldi transpordi- ja hoonetevaldkonna tarbeks kavandatavas heitkogustega kauplemise süsteemis 43 % ja muudes sektorites (mis nimetatud süsteemi ei kuulu) 40 % – seda kõigi puhul võrreldes 2005. aasta tasemega.

2.3. Kavandatavaid nõudeid kohaldatakse maanteetranspordi ja hoonete suhtes, mis kuuluvad eraldi heitkogustega kauplemise süsteemi alla, nagu on sätestatud paketi „Eesmärk 55“, ning ELi-sisese laevanduse ja selliste sektorite ja tegevuste suhtes, mis ei ole hõlmatud ELi heitkogustega kauplemise süsteemiga, nagu põllumajandus ja jäätmed. Komitee toetab komisjoni ettepanekut jätkuvalt kohaldada jõupingutuste jagamise määrust eespool nimetatud sektorite suhtes. Selle eeldatav lisaväärtus seisneb selles, et komisjoni mõjuhinnangu kohaselt tagatakse sellega asjaolu, et need sektorid vähendavad heitkoguseid vajalikul määral, ning et (laiendatud) heitkogustega kauplemise süsteemi tuleks käsitada täiendava toetusena 2030. aastaks seatud suurema eesmärgi saavutamiseks. Mõjuhinnangus juhitakse tähelepanu ka sellele, et jõupingutuste jagamise määruse kohaste riiklike eesmärkide suurendamine nõuab õigluse ja kulutõhususe põhimõtete läbivaatamist. Täiendavaid vahendeid (turg ja reguleerimine) võib seetõttu olla vaja turu jäikusega sektorites (puudub juurdepääs taskukohastele vähese CO₂ heitega lahendustele), kus elanikkond (eelkõige madala sissetulekuga rühmad) on otseselt mõjutatud. Nende sektorite hoidmine jõupingutuste jagamise määruse alusel tegutsevate liikmesriikide reguleerimisvõimaluste piires tagab soovitud tulemuste saavutamise ning võib pakkuda paremat kaitset ja suuremat õiglust. Seepärast toetab komitee komisjoni praegust ettepanekut jätta need sektorid jõupingutuste jagamise määruse kohaldamisalaselt ka pärast maanteetranspordi ja hoonete jaoks uue heitkogustega kauplemise süsteemi loomist. Komitee juhib tähelepanu vajadusele, et komisjon ja liikmesriigid käsitleksid nende kahe süsteemi ühitamist sujuvalt ja läbipaistvalt.

2.4. Komisjon teeb ettepaneku säilitada diferentseeritud riiklikud heitkoguste vähendamise eesmärgid, järgimaks Euroopa Ülemkogu nõutud õigluse ja kulutõhususe põhimõtteid. Jõupingutuste jagamise määruse sektorites varieeruvad üksikute liikmesriikide kasvuhooonegaaside vähendamise läbivaadatud eesmärgid 2030. aastaks 10 % kuni 50 % võrreldes 2005. aasta tasemega. Komitee toetab kindlalt ideed, et need liikmesriigid, kes on kasvuhooonegaaside heitkoguste vähendamiseks majanduslikult kõige paremini varustatud, peaksid tegema suhteliselt rohkem, samas tuleks kaaluda ka kulutõhusaid heitkoguste vähendamise võimalusi ning selleks peaksid paindlikkusemehhanismid andma märkimisväärse panuse.

2.5. Paindlikkusemehhanismide osas tuleks kohaldada ka liikmesriikidevahelist paindlikkust ja paindlikkust aja jooksul kas panganduse või laenuvõtmise kaudu, võttes arvesse liikmesriikide erinevaid võimeid ja suutlikkust, kulutõhusaid lahendusi ja majandustsüklite mõju.

2.6. Komisjon teeb ettepaneku jätkata paindlikkuse mehhanismide kasutamist, võimaldamaks saastekvootide ülekandmist liikmesriikide vahel ja aja jooksul. Komisjon pakub välja ka uued paindlikkuse vormid, mis võimaldavad jõupingutuste jagamise raames teatud kompromisse heitkogustega kauplemise süsteemi ning maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsandussektoriga.

2.7. Kavandatud pakettis „Eesmärk 55“ käsitletakse ka kasvuhoonegaaside järelevalve ja aruandluse, sealhulgas maakasutuse ja metsanduse sektori arvestuseeskirju.

3. Konkreetsed märkused

3.1. Komisjon võtab oma ettepanekus nõuetekohaselt arvesse õigluse ja kulutõhususe põhimõtteid. Komitee nõustub sellega, et õigluse ja kulutõhususe tagamiseks tuleb arvestada liikmesriikidevahelisi erinevusi. See peaks kajastama liikmesriikide eripärade ja lähtekohtade erinevusi, aga ka nende majanduslikke võimalusi heitkoguste vähendamisel.

3.2. Komitee rõhutab, et arvestades riiklike heitkoguste vähendamise eesmarke ja seda, kuidas neid õiglasel ja kulutõhusal viisil saavutada, tuleks fossiilenergia tootmist ja tarbimist toetavad praegused riiklikud subtsiidiumid järkjärguliselt ja kaalutletult kaotada.

3.3. Komitee hoiatab siiski, et kavandatud lähenemisviisis käsitletakse õiglust ja kulutõhusust üksteisest eraldi. Selleks, et jõuda ELi tasandil õiglasel viisil saavutatud kõige tõhusama tulemuseni koos tõelise kulutõhususega, peaksid arvutused ideaaljuhul terviklikult hõlmama mõlemat aspekti kõikides liikmesriikides.

3.4. Maakasutuse ja metsanduse (mis kujutavad endast eraldi ettepaneku teemat, kuid on teatud määral olulised ka teiste sektorite seisukohalt) suhtes pakub komisjon välja, et heited ja sidumine, mis arvutatakse välja arvestuseeskirjade alusel, peavad olema kõigis liikmesriikides tasakaalus. Süsiniku sidujate lisamisega ELi 2030. aasta kasvuhoonegaaside vähendamise eesmärgile suurendatakse maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsandussektori kasvuhoonegaaside netosidumist 310 miljoni tonnini. Kuigi komitee peab eesmärgi suurendamist vajalikuks, märgib ta, et süsinikdioksiidi sidumist ei tohiks vaadelda muude sektorite heitkoguste vähendamise kompenseerimise mehhanismina.

3.5. Komitee leiab, et tarvis on tõhusat, läbipaistvat süsteemi, et jälgida paindlikkuse tulemusi. Seepärast tuleks komisjoni delegeeritud määrusega (EL) 2019/1124 ⁽³⁾ loodud registri kaudu toimivat praegust seireraamistikku tõhustada, et tagada tehinguandmete, sealhulgas paindlikkusmeetmete täielik kättesaadavus üldsusele ⁽⁴⁾.

3.6. Seoses riiklike heite vähendamise eesmärkidega soovib komitee komisjonil uurida, milliseid liikmesriikide eripärasid lisaks SKP-le elaniku kohta tuleks riiklike eesmärkide (nt CO₂-mahukus, haavatavad piirkonnad) kehtestamisel arvestada, pidades silmas ka ELi taaste- ja vastupidavusraha kaudu pakutavat toetust.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽³⁾ Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2019/1124, 13. märts 2019, millega muudetakse delegeeritud määrust (EL) 2019/1122 seoses liidu registri toimimisega vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2018/842 (ELT L 177, 2.7.2019, lk 66).

⁽⁴⁾ Tehinguandmed, sealhulgas paindlikkusmeetmed, on praegu üldsusele kättesaadavad (liidu register). Lisaks annab komisjon igal aastal kliimameetmete eduaruande kaudu aru kõigi ELi kliimaalaste õigusaktide järgimise kohta.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) 2018/841 kohaldamisala osas, lihtsustades täitmiseeskirju, kehtestades liikmesriikidele 2030. aastaks eesmärgid ja võttes kohustuse saavutada ühiselt 2035. aastaks maakasutus-, metsandus- ja põllumajandussektoris kliimaneutraalsus, ning määrust (EL) 2018/1999 seire, aruandluse, edusammude jälgimise ja läbivaatamise parandamise osas“

(COM(2021) 554 final)

(2022/C 152/32)

Raportöör: **Anastasis YIAPANIS**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 13.9.2021
	nõukogu, 17.9.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304 ja artikli 192 lõige 1
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	25.11.2021
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	145/1/3

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee osaleb väga aktiivselt kliimamuutuste vastases võitluses ja jagab selgelt seisukohta, et on vaja võtta tõhusaid ja viivitamatuid meetmeid. Era- ja avalik sektor peavad ühiselt pingutama selle nimel, et tagada kodanike ja kohalike kogukondade aktiivne kaasamine, toetamine ja isevastutus ning luua täiendavaid rahalisi vahendeid, et toetada üleminekut vähese CO₂ heitega majandusele.

1.2. Euroopat on tabanud enneolematud metsatulekahjud ja üleujutused, mis langesid kokku rekordiliste põudade ja kuumalainetega. Arukas ja kestlik veemajandus võib oluliselt parandada ELi suutlikkust tulekahjusid leevendada ja nende vastu võidelda ning suurendada vastupanuvõimet tugevatele vihmasadudele, üleujutustele ja põudadele.

1.3. Kliimamuutused ja elurikkuse kadumine on omavahel seotud ning nendega tuleb tegeleda koos. Tuleb võidelda elupaikade kadumise, reostuse, liigkasutuse ja invasiivsete võõrliikide leviku vastu, eesmärgiga tagada, et säilivad looduslikud ökosüsteemid ning maakasutussektorid täidavad oma olulist sotsiaalset ja majanduslikku rolli.

1.4. Liikmesriigid peaksid välja töötama õigusraamistikud, millega põllumajandustootjaid ja metsamajandajaid stimuleeritakse kasutama uusi kestlikke ärimudeleid, mis aitavad edendada elurikkust, kohaldada ringmajanduse eeskirju ja luua kestlikke tavaid biomassi tootmises. Komitee kutsub üles looma riiklikke programme kvaliteetsete märgalade taastamiseks ning peab vajalikuks hakata märgalade heitkoguseid arvesse võtma võimalikult kiiresti, mitte alles alates 2026. aastast.

1.5. Kuna kliimamuutuste leevendamine on üleilmne probleem, on komitee seisukohal, et ELi pingutusi tuleb täiendada sihipäraste tulemuslike aruteludega rahvusvahelisel tasandil, mis käsitlevad vahetut üleilmset osalemist, koormuse õiglast jagamist ja ausat konkurentsi.

1.6. Komitee kutsub üles laialdaselt edendama ja toetama kestlikke põllumajandustavasid, nagu külvikord, orgaaniliste jäätmete taaskasutamine, täppispõllumajandus, permakultuur jne. Kõigis liikmesriikides tuleb maad hoolikalt majandada, tagades õige tasakaalu konkurentsivõime ja kestlikkuse vahel ning pakkudes vajalikke rahastamisvõimalusi. Komitee kiidab heaks komisjoni kavatsuse teha ettepanek õigusraamistiku kohta, mis käsitleb CO₂ sidumist põllumajandussektoris.

1.7. Puidupõhisel ja muud liiki bioenergial on väga suur tähtsus ning kui biomassi toodetakse kestlikult, tuleks seda energiat kasutada. Biomassi importimisega kaasnevad siiski konkreetsed riskid, mida ELi õigusraamistik ei hõlma. ELi kaubanduspoliitika peaks aitama vältida sellise biomassi importimist, mille tulemuseks on raadamine päritoluriikides.

1.8. Komitee hindab kõrgelt komisjoni ettepanekut jätkata 2025. aastal riiklike inventuuriandmete põhjalikku hindamist, sest andmete analüüs põhineb peamiselt riiklikel metsainventuuridel, mis ei ole omavahel seotud ja on mõnikord puudulikud või ebatäpsed.

1.9. Vaja on nii ettevõtjate kui ka töötajate oskuste täiendamise ja ümberõppe programme, et tagada juurdepääs kõige uuemale kättesaadavale tehnoloogiale ja digioskustele, mis suurendavad kestlikkust. Sotsiaalpartneritel ja asjaomastel kodanikuühiskonna organisatsioonidel on oluline roll ning nad tuleb kaasata nii paketi „Eesmärk 55“ kavandamise ja kui ka rakendamise etappidesse.

1.10. Teadus- ja arendusprojekte kestliku põllumajanduse ja puitbiomassi tootmise valdkonnas tuleb toetada. Komitee kutsub üles looma VKEdele nende vajadustest lähtuva toetava õigusraamistiku ja palub liikmesriikidel kaaluda maksusoodustuste loomist, et hõlbustada üleminekut.

1.11. Ühtlasi on komitee mures selle pärast, et Euroopa roheline kokkuleppe rakendamise sotsiaalsed mõõdet ei ole täielikult arvesse võetud. Eritähelepanu tuleb pöörata piirkondadele, tööstusharudele, töötajatele ja kodanikele, kes seisavad silmitsi suurimate probleemidega.

2. Taustteave ja sissejuhatus

2.1. 2020. aasta septembris vastu võetud 2030. aasta kliimaeesmärgi kavas⁽¹⁾ on sätestatud uued ja ambitsioonikamad eesmärgid vähendada kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks vähemalt 55 % alla 1990. aasta taseme, võrreldes varasema kokkuleppega vähendada netoheitkoguseid vähemalt 40 %. 2021. aasta juulis avaldatud paketi „Eesmärk 55“⁽²⁾ esitati 13 seadusandlikku ettepanekut, mille eesmärk on vaadata läbi kehtivad kliimaalased õigusaktid, sealhulgas 2018. aasta LULUCFi määrus,⁽³⁾ ning tagada õiglane, konkurentsivõimeline ja tõhus üleminek keskkonnahoidlikule majandusele 2030. aastaks ja pärast seda.

2.2. Tänu maale on ühiskonnad varustatud toidu ja söödaga, aga ka biopõhise majanduse toorainega (kiud ja puit paberi, tekstiili, ehitusmaterjali ja biokütuse tootmiseks); maa pakub elupaiku elurikkuse tagamiseks ja sellel on oluline võime siduda atmosfäärist süsinikku. Samal ajal tekitavad põllumajandus- ja metsandustegevus kasvuhoonegaaside heidet. LULUCFi määruse kohaldamisala on laiendatud ainult metsadelt kõigile maakasutusviisidele (sealhulgas alates 2031. aastast põllumajandussektorile) ning sellega kehtestatakse kõigile liikmesriikidele siduv kohustus järgida nn negatiivse saldo keeldu. Selle saavutamiseks tuleks sektoris algatada seadusandlikud meetmed, millega tagatakse, et maakasutusest tulenev arvestuslik heide kompenseeritakse täielikult sama koguse arvestusliku CO₂ sidumisega atmosfäärist. Samuti tehakse ettepanek luua uus ELi juhtimisprotsess, mille eesmärk on muuta liikmesriikide heite ja sidumise arvutamise seire täpsemaks.

2.3. Põhimõtteliselt peavad liikmesriigid tagama, et aastatel 2021–2025 ei ületa LULUCFi sektorite heide sidumist, saavutama 2030. aastaks vähemalt 310 miljoni tonni CO₂ netosidumise, jõudma 2035. aastaks kõigis maasektorites kliimaneutraalsuseni ja pärast seda registreerima negatiivsed näitajad.

2.4. Liikmesriigid on siiski kohustatud esitama kõigi maasektorite kohta lõimitud leevenduskavad ning neid julgustatakse kasutama seire eesmärgil täiustatud digitehnoloogiat, sealhulgas kaugseire andmeid, mis on kättesaadavad Copernicuse programmi kaudu (kõrge resolutsiooniga suured satelliidifotod) ning ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) raames kogutud andmeid. Lisaks sellele nähakse määruse ettepanekuga ette võimalus liikmesriikide vahelisteks tehinguteks, motiveerides neid püüdma suurendada CO₂ sidumist isegi üle nõutud eesmärkide.

⁽¹⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Euroopa 2030. aasta kliimaeesmärgi suurendamine: investeerimine kliimaneutraalsesse tulevikku meie inimeste hüvanguks“.

⁽²⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Eesmärk 55“: ELi 2030. aasta kliimaeesmärgi saavutamine teel kliimaneutraalsuseni – COM/2021/550 final.

⁽³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2018/841, 30. mai 2018, millega lisatakse maakasutusest, maakasutuse muutusest ja metsandusest tulenev kasvuhoonegaaside heide ja sellest tulenevate kasvuhoonegaaside sidumine 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika raamistikku ning millega muudetakse määrust (EL) nr 525/2013 ja otsust nr 529/2013/EL (ELT L 156, 19.6.2018, lk 1).

2.5. Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektor võib aidata kaasa kliimamuutuste leevendamisele, säilitades ja suurendades sidujaid ja süsinikuvarusid. Komisjon teeb ettepaneku poliitikameetmete kohta, mis aitavad metsamajandajatel tagada puittoodete tootmisel suurema kliimakasu ning stimuleerivad põllumajandustootjaid järgima kliimaga arvestavaid ja kestlikke põllumajandustavasid.

3. Üldised märkused

3.1. Euroopa kodanikuühiskond osaleb väga aktiivselt kliimamuutuste vastases võitluses ning jagab selgelt seisukohta, et on vaja võtta tõhusaid ja viivitamatuid meetmeid. Komitee arvates peavad nii avalik kui ka erasektor ühiselt pingutama selle nimel, et teadvustada pakulist vajadust tegutseda kohe, tagada kodanike ja kohalike kogukondade aktiivne kaasamine ja isevastutus ning luua täiendavaid rahalisi vahendeid, et toetada üleminekut vähese CO₂ heitega majandusele. EL ei saa enam pikkadele aruteludele aega raisata.

3.2. Peamiselt metsaraie suurenemise ja stiimulite puudumise tõttu on CO₂ netosidumine LULUCFi sektoris vähenenud viiendiku võrra ⁽⁴⁾. Lisaks tabasid Euroopat enneolematud metsatulekahjud ja üleujutused, mis langesid kokku rekordiliste põudade ja kuumalainetega. Samuti on metsad olnud eriti haavatavad putukarüüste suhtes ning märgalade seisukord halveneb pidevalt. Kuigi maapõhiseid kasvuhoonegaaside sidujaid on võimalik suhteliselt väikeste kuludega märkimisväärselt suurendada, tuleb tõhustada meetmeid kõigi maakasutusviiside puhul, sealhulgas parandada metsa- ja põllumaade majandamist ning metsastamist.

3.3. Komitee juhib tähelepanu sellele, et süsiniku sidumise suurendamiseks on mitmeid viise, sealhulgas maa majandamine, metsade uuendamine ja looduslike ökosüsteemide taastamine. Kliimamuutused ja elurikkuse kadumine on omavahel seotud ning nendega tuleb tegeleda koos. Tuleb võidelda elupaikade kadumise, reostuse, liigkasutuse ja invasiivsete võõrliikide leviku vastu, eesmärgiga tagada, et säilivad looduslikud ökosüsteemid ning maakasutussektorid täidavad oma olulist sotsiaalset ja majanduslikku rolli.

3.4. Liikmesriigid peaksid looma riiklikud strateegiad kvaliteetsete turbaalade säilitamiseks ja taassoostamiseks, sest turbaalad kujutavad endast suurepärase võimalust kaitsta ja suurendada orgaaniliste muldade süsinikuvarusid ning tagada elurikkuse taastamine. Seepärast soovib komitee, et üks kõige olulisemaid eesmärke peaks olema taastada kvaliteetsed turbaalad (sookultuuride kasvatuse abil) ⁽⁵⁾ ja märgalad, ning peab vajalikuks hakata märgalade heitkoguseid arvesse võtma võimalikult kiiresti, mitte alles alates 2026. aastast, nagu kavandab Euroopa Komisjon.

3.5. Uuringud näitavad, et suured metsatulekahjud on aastakümneid suurendanud süsiniku netoheidet ja pidurdavad taimestiku pealekasvu. Veemajandus, eriti vee säilitamine pinnases ja vee hoidmine veehoidlates, võib oluliselt parandada tulekahjude leevendamise ja nende vastu võitlemise suutlikkust. Samal ajal suurendab see tugevatele vihmadele, üleujutustele ja põudadele vastupanu võimet. Seepärast soovib komitee komisjonil motiveerida ja toetada liikmesriike veemajanduspoliitika parandamisel, et suurendada põllumajanduse tootlikkust ja CO₂ sidumise suutlikkust.

3.6. Põllumajandustootjaid ja metsamajandajaid tuleb stimuleerida kasutama uusi kestlikke ärimudeleid, mis edendavad elurikkust ja kohaldavad ringmajanduse eeskirju. Komitee on juba kutsunud looma kõikehõlmavat ja õiglast õigusraamistikku, mis võimaldaks „maa omanikel ja maa kasutajatel vastavalt tõhusaid maakasutus- ja metsandussektori meetmeid ellu viia majanduslikult mõistlikul viisil ja mitte ainult nende oma kulul“ ⁽⁶⁾. Nüüd on iga liikmesriigi ülesanne kujundada need olulised stimuleerivad raamistikud vastavalt oma konkreetsele olukorrale. Komitee on juba julgustanud „iga liikmesriiki koostama LULUCFi sektori jaoks ambitsioonikad riiklikud alt ülespoole meetmed, kaasates kodanikuühiskonna tihedalt riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi protsessi“ ⁽⁷⁾.

3.7. Tuleb jätkata arutelusid selle üle, kuidas metsi majandada ja milliseid puude osi saab energia tootmiseks kasutada. Kuigi Euroopa Komisjoni ettepanekus taastuvenergia direktiivi läbivaatamise kohta ⁽⁸⁾ keelatakse biomassi tootmine põlismetsadest ja kehtestatakse piirangud teatud liiki puidu põletamisele, ei tunnustata selles praegusi häid tavasid, mis seisnevad eri liiki puude ja puu eri osade kasutamises kõige sobivamal otstarbel, luues seega loodusvarasid raiskamata optimaalset üldist lisandväärtust. Komitee kutsub üles looma kõigis liikmesriikides riiklikud õigusraamistikud, mis toetaksid ja stimuleeriksid kestlike tavade kasutamist biomassi tootmisel.

⁽⁴⁾ SWD(2021) 610 final.

⁽⁵⁾ Viljelemine märjas keskkonnas.

⁽⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus (LULUCF)“ (ELT C 351, 15.11.2012, lk 85).

⁽⁷⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jõupingutuste jagamist käsitlev otsus 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika raamistikus ning maakasutusest, maakasutuse muutusest ja metsandusest (LULUCF) tulenev heide ja sidumine“ (ELT C 75, 10.3.2017, lk 103).

⁽⁸⁾ Euroopa Komisjon – Taastuvenergia direktiivi läbivaatamine.

3.8. Lisaks võib oskuste, teadmiste ja toetuse edendamine põllumajandustootjate ja metsamajandajate tasandil suurendada uute kestlike tavade ja murrangulise tehnoloogia rakendamist (nt täppispõllumajandus, tehnoradade kasutamine põllul, jäätmete nõuetekohane kõrvaldamine, keemiliste pestitsiidide kasutamise vähendamine või vältimine, maa-alal geneetilise mitmekesisuse säilitamine jne). Komitee kiidab heaks komisjoni kavatsuse teha ettepanek õigusraamistiku kohta, mis käsitleb CO₂ sidumist põllumajandussektoris.

3.9. Kliimamuutuste kiire ja tulemusliku käsitlemise tagamiseks on vaja üleilmseid kooskõlastatud meetmeid. Nagu nähtub valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli 2021. aasta aruandest,⁽⁹⁾ on teaduslikult tõendatud, et hiljutised sagedased katastroofid Euroopas on selgelt seotud soojema kliima ja suurenenud kasvuhuonegaaside heitega. Lisaks on selles märgitud, et inimtegevuse mõjul on vähemalt viimase 2 000 aasta jooksul kliima soojenenud enneolematu kiirusega. Seetõttu leiab komitee, et ELi pingutusi tuleb täiendada sihipäraste ja tulemuslike meetmetega rahvusvahelisel tasandil, et tagada üleilmne kaasatus, koormuse õiglane jagamine ja aus konkurents.

4. Konkreetsed märkused

4.1. Seadusandlik pakett „Eesmärk 55“ on suurepärase ja ambitsioonikas samm ning tõestab taas, et EL on kliimamuutuste vastases võitluses esirinnas. Samuti on see suurepärase aruteluteema enne ÜRO 26. kliimamuutuste konverentsi Glasgows, kus EL peaks püüdma ülejäänud maailma veenda, et nad peavad kiiresti võtma sarnaseid meetmeid. Komitee juhib tähelepanu sellele, et koordineeritud üleilmne reageerimine on ainus tõhus viis kliimamuutustega tegeleda ning et koostöö meie partneritega G7s, G20s ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides on viis, kuidas edasi liikuda.

4.2. Põllumajandusmaa vähenemine mulla degradeerumise, linnastumise ja maa hülgamise tõttu on juba aastaid olnud keeruline probleem kõigis liikmesriikides. Maakasutuse planeerimine on ELi kestliku arengu jaoks väga oluline ning komitee kutsus üles pöörama erilist tähelepanu loodusvarade tõhusale kasutamisele, eriti kuna rahvastiku suurenedes hakkab maad nappima. Komitee on juba teinud ettepaneku ühtse ELi raamistiku kohta, mis kaitseks põllumajandusmaad⁽¹⁰⁾.

4.3. Selleks et suurendada tootlikkust ja parandada süsiniku säilitamist põllumajandussektoris, kutsus komitee üles laialdaselt populariseerima ja toetama kestlikke põllumajandustavasid, nagu külvikord, orgaaniliste jäätmete taaskasutamine, täppispõllumajandus jne. Samuti tuleks põllumajandustootjatele pakkuda vajalikke rahastamisvõimalusi ja ajakohastatud teavet parimate põllumajandustavade ja mulla kvaliteedi parandamise võimaluste kohta. Kõigis liikmesriikides tuleb maad hoolikalt majandada, tagades õige tasakaalu konkurentsivõime ja kestlikkuse vahel.

4.4. 2021. aasta märtsis avaldas Euroopa Komisjon mahetootmise arendamise tegevuskava,⁽¹¹⁾ et aidata liikmesriikidel saavutada 2030. aastaks eesmärk, mille kohaselt haritakse 25 % põllumajandusmaast mahepõllumajanduslikult. Komitee juhib tähelepanu sellele, et on oluline suurendada mahepõllumajanduse osakaalu, mis tähendaks põllumajandussektorile tohutut hüpet kasvuhuonegaaside heite vähendamisel ja elurikkuse säilitamisel. Komitee juhib tähelepanu ka muudele võimalustele, kuidas vähendada maa hõivamise ohtu, nt agroökoloogia, agrometsandus, permakultuur, otsekülv jne.

4.5. Arvud näitavad, et biomassi põletamine on alates 2000. aastast kahekordistunud ja pool kogu raiepuidust põletatakse energia saamiseks⁽¹²⁾. Komitee arvates on selline negatiivne surve metsadele viimasel ajal viinud süsiniku sidumise vähenemiseni, ning ta leiab, et kuigi puidupõhisel ja muud liiki bioenergial on väga suur tähtsus, tuleks seda kasutada ainult siis, kui biomassi toodetakse kestlikult. Lisaks on komitee juba maininud, et „keskkonnavalise terviklikkuse kahjustamise vältimiseks ei tohiks teiste sektorite fossiilkütustest pärit heiteid kompenseerida metsade kui sidujatega nii, et see vähendaks puidu kättesaadavust biomajanduse eesmärgil“⁽¹³⁾.

4.6. Komitee juhib tähelepanu sellele, et biomassi importimisega kaasnevad konkreetsed riskid, mida ELi määrus ei kata. Seepärast on vaja ulatuslikke rahvusvahelisi kokkuleppeid, et tagada ühtsel turul võrdsed tingimused, samal ajal kui ELi kaubanduspoliitika peaks aitama vältida sellise biomassi importimist, mille tulemuseks on raadamine päritoluriikides.

⁽⁹⁾ IPCC – AR6 Climate Change 2021: The Physical Science Basis.

⁽¹⁰⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Maa kasutamine toiduainete jätkusuutlikuks tootmiseks ning ökosüsteemi teenusteks“ (ELT C 81, 2.3.2018, lk 72).

⁽¹¹⁾ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele mahetootmise arendamise tegevuskava kohta COM(2021) 141 final).

⁽¹²⁾ ELi kliimapoliitikal ohverdatud metsad.

⁽¹³⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Jõupingutuste jagamist käsitlev otsus 2030. kliima- ja energiapoliitika raamistikus ning maakasutusest, maakasutuse muutusest ja metsandusest (LULUCF) pärinevad heited“.

4.7. Liikmesriikidel on lubatud jätta arvestusest välja heide, mille on põhjustanud äärmuslikud loodusnähtused, nagu tormid, tulekahjud või putukarüüste. Tehniliselt nõudliku, kuid äärmiselt olulise looduslike häiringute sätte õigeks ja tulemuslikuks kohaldamiseks on hädavajalik metsade looduslike häiringuid paremini seirata. Iga liikmesriigi aruandlus peab järgima standarditud protokoll, mis tagaks andmete tõhusa kogumise ja tõlgendamise ning poliitika tõhusa rakendamise ja kavandamise.

4.8. Andmete analüüs põhineb peamiselt iga liikmesriigi riiklikel metsainventuuridel, mis ei ole omavahel seotud ning on mõnikord puudulikud või ebatäpsed. Pealegi ei viida kõigis liikmesriikides metsainventuure läbi kuigi sageli. Komitee kiidab heaks komisjoni ettepaneku jätkata riiklike inventuuriandmete põhjalikku hindamist 2025. aastal, et seada täpsed eesmärgid ajavahemikuks 2026–2030.

4.9. Toetada tuleb teadus- ja arendustegevust puitbiomassi kestlikumaks tootmiseks. Komitee on juba märkinud, et „nende sektorite toetamiseks on vaja intensiivset teadustegevust ja innovatsiooni ning tõendatud süsinikdioksiidi sidujate loomise premeerimist“⁽¹⁴⁾. Samuti leiab komitee, et iga liikmesriik peaks välja töötama sihtotstarbelise maksusoodustuste süsteemi, mis hõlbustaks üleminekut, ning soovib täiel määral kasutada olemasolevaid ÜPP vahendeid.

4.10. Vaja on ka ettevõtjate ja töötajate oskuste täiendamise ja ümberõppe programme, et tagada juurdepääs kõige uuemale kättesaadavale tehnoloogiale ja digioskustele, mis toetavad kestlikkust. Euroopa rohelise kokkuleppe tegevuskava saab olla edukas ainult siis, kui sellega kaasnevad haridus- ja koolitusprogrammid, mis suudavad suurendada Euroopa töötajate oskusi, tagades samal ajal konkurentsivõime ja sotsiaalse õigluse. Seepärast nõuab komitee, et sotsiaalpartnerid ja asjaomased kodanikuühiskonna organisatsioonid oleksid täielikult kaasatud nii paketi kavandamise kui ka rakendamise etappidesse.

4.11. Komitee leiab, et VKEd vajavad nende vajadustest lähtuvat toetavat õigusraamistikku, mis aitaks neil uuendusi teha, laieneda ja kestlikult kasvada. Kuigi kohanemise rahastamiseks on mitmeid rahastamisvõimalusi, kutsub komitee taas üles „erinevaid valikuid rohkem selgitama, samuti kehtestama kasutajasõbralikke menetlusi, et tagada praktilise tasandi osalejate jaoks õigeaegne juurdepääs rahastusele“⁽¹⁵⁾.

4.12. Lõpetuseks tunneb komitee muret selle pärast, et Euroopa rohelise kokkuleppe (õigusaktide paketi „Eesmärk 55“ kaudu) rakendamise sotsiaalset mõõdet ei võeta arvesse ning et see mõjutab kõige rohkem kodanikke, kuna nad peavad välja vahetama oma auto, maksma rohkem oma kodu kütmise eest, maksma rohkem odavaimate puhkuselendude eest jne. Seepärast väljendab komitee tõsist muret suuremate arvete pärast, mida leibkonnad peavad tasuma pärast paketi „Eesmärk 55“ rakendamist. Komitee on samuti veendunud, et ülemineku ajal tuleb erilist tähelepanu pöörata piirkondadele, tööstusharudele ja töötajatele, kes seisavad silmitsi suurimate probleemidega, ning et üleminekut tuleb rakendada „konkurentsipõhise, sotsiaalselt õiglase ja mitmepoolse lähenemisviisiga ning et kodanikuühiskonna, sealhulgas kõigi kodanike, ettevõtjate ja organisatsioonide täieliku osalemise ja toetuse saamiseks tuleb võtta kasutusele asjakohased vahendid“⁽¹⁶⁾.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁴⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise Euroopa kujundamine – ELi uus kliimamuutustega kohanemise strateegia“ (ELT C 374, 16.9.2021, lk 84).

⁽¹⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kliimamuutuste suhtes vastupanuvõimelise Euroopa kujundamine – ELi uus kliimamuutustega kohanemise strateegia“.

⁽¹⁶⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Puhas planeet kõigi jaoks – Euroopa pikaajaline strateegiline visioon, et jõuda jõuka, nüüdisaegse, konkurentsivõimelise ja kliimaneutraalse majanduseni“ (ELT C 282, 20.8.2019, lk 51.)

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/1021 (püsivate orgaaniliste saasteainete kohta) IV ja V lisa“

(COM(2021) 656 *final* – 2021/0340 (COD))

(2022/C 152/33)

Konsulterimistaotlus	Euroopa Parlament, 10.11.2021 nõukogu, 12.11.2021
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 192 lõige 1 ja artikkel 304
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine täiskogus	8.12.2021
Täiskogu istungjärk nr	565
Hääletuse tulemus	
(poolt/vastu/erapooletuid)	230/0/3

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 565. istungjärgul 8.–9. detsembril 2021 (8. detsembri istungil) esitada kõnealust ettepanekut pooldava arvamuse. Poolt hääletas 230 ja erapooletuks jäi 3.

Brüssel, 8. detsember 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu
Väljaannete Talitus
L-2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET